

הישיבה המאתיים-ושבעים-ושש של הכנסת השתיים-עשרה

יום רביעי, כ' באדר התשנ"א (6 במרס 1991)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:03

א. שאלות בעל-פה

יהודה פרח (הליכוד):

מאחר שבמציאות לא כיסתה הקרן הוצאות של אותם חולים, אני שואל את כבוד השר: מדוע לא תנקטו גישה שונה? תקבעו מהם הקריטריונים למרחק ומהו הסכום שישולם עבור קילומטר, וליישובים המרוחקים הסכום לקילומטר יהיה פשוט נמוך יותר. כך גם תקלו את הרגשתם, שאינכם באים לממן בסכומים גדולים כל כך עבורם. במקום 3.3 שקלים ייקבע שקל אחד, או 2 שקלים, ואז כל העניין הזה יקבל אופי אחר.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן, ואחרי — לחבר הכנסת רענן כהן.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני סגן השר, אנתנו עדים שוב למצב שבו חוסר תיאום ואי-הסכמות בין שני משרדים ממשלתיים גורמים לתופעות בלתי-נסבלות מבחינת האזרחים. צריך להגיע לדיונים בוועדת העבודה והרווחה ולשאלות במליאה כדי לענות על דבר אלמנטרי, המתייחס לאנשים במצוקה הנוקמים לטיפול מהיר או לאשפוז מהיר. ממילא אזורים אלה נמצאים במצוקה כיוון שהם מרוחקים ממרכז הארץ, ובמיוחד בשעת הצורך.

משרד הבריאות אחראי לכריאות העם, והוא צריך היה למנוע את המצב הזה. יש ויכוח עם משרד הפנים — זה ויכוח בין משרדי הממשלה. אתם נושאים באחריות, אתם הייתם צריכים למנוע מצב שבו תושב ירוחם, תושב מצפה-רמון, יצטרך לשלם מאות שקלים כדי שישעו אותו במקרה של הוצאות מהירה לטיפול או לאשפוז.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה, אבל אני לא שמעתי שאלה, שמעתי עצות.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

השאלה היא: האם שר הבריאות, שסגנו מייצג אותו כאן, מוכן להבטיח לכנסת שבמקרים שתהיינה תקלות דומות בעתיד, ואני מודיע שתהיינה תקלות דומות בעתיד, הטיפול ייעשה ראשית כול על-ידי משרד הבריאות, ואחר כך תהיה התדיינות בין-משרדית כדי לפתור את הבעיות?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת רענן כהן, בבקשה.

רענן כהן (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, אני גם מציע וגם שואל. כל היופי בקופות-החולים הוא שמתקיים בהן עקרון ההדדיות. מדוע לא יחול עיקרון אנושי זה גם על אותם אנשים שאינם גרים קרוב לבתי-החולים?

לכן הייתי מבקש שבמסגרת הביטוח הרפואי, שכולם מבטוחים בו, יהיה מחיר אחיד, ללא קשר למרחקי המגורים. בכך אנתנו מסייעים לאלפי אנשים נזקקים לקבל סיוע רפואי.

היו"ר ד' שילנסקי:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

סעיף ראשון — שאלות בעל-פה. סגן שר הבריאות ישיב על שאלתא מס' 427, מאת חבר הכנסת יהודה פרח, בנושא: חולים מיישובים רחוקים בצפון ובדרום הנדרשים לשלם דמי הסעה גבוהים. חבר הכנסת יהודה פרח, בבקשה.

427. חולים מיישובים רחוקים בצפון ובדרום הנדרשים לשלם דמי הסעה גבוהים

יהודה פרח (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום 27 בפברואר 1991 נכתב, שחולים הזקוקים לאמבולנס כדי להגיע לבית-החולים "סורוקה", וכן חולים מקו העימות ויישובי הפיתוח בצפון, שצריכים להגיע לבית-החולים בצפת, נדרשים לשלם עבור ההסעה 380 ש"ח.

הסיבה, נאמר, היא הפסקת פעילותה של הקרן למרוחקי אשפוז, שכיסתה בעבר את ההוצאות.

ברצוני לשאול:

1. האם נתונים אלה נכונים?
2. היש הצדקה לתבוע מחולים חסרי יכולת ומשכבות חלשות 380 ש"ח עבור הכאתם לבית-החולים?
3. מה מתכוון משרד הבריאות לעשות בעניין זה?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן שר הבריאות, בבקשה.

סגן שר הבריאות א' מזרחי:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת פרח: 1. מגן-דוד-אדום גובה בעד נסיעה באמבולנס על-פי מרחק בקילומטרים, כפול תעריף לקילומטר נסיעה, כשהתעריף הוא 3.3 שקלים לקילומטר.

2 — 3. אין הצדקה לכך. לכן הוקמה קרן למרוחקי אשפוז. משרדנו תקצב את הקרן בשיעור של 1,130,000 ש"ח בשנת 1990, ומשרד הפנים, השותף לקרן, הבטיח השתתפותו בשיעור של 400,000 ש"ח. הקרן, כפי שפורסם, הפסיקה כמעט את פעילותה. בדיון שיתקיים היום יעלה משרד הפנים את שיעור ההשתתפות, כפי הנראה, לסך של 750,000 ש"ח; כלומר, תוספת של 350,000 ש"ח. עם קבלת הסכום כולו אפשר יהיה לחדש את פעילות הקרן ולסבסד את נסיעת החולים הגרים רחוק מבית-החולים כאשר הם מועברים באמבולנס על-פי הוראות הרופא בלבד.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת, בבקשה.

מוריע כאן בכנסת, רצוני הכביר, יסוד היסודות שלי בתודעתי ובאמונתי, שילדים יהודים יתחנכו במוסדות יהודיים.

לפני כשבועיים התייחסתי למקרה ספציפי, שבו התבקשתי לאפשר סידור לילד מפגר, שננטש עליי הוריו, ועמדתי על כך שיושם במוסד יהודי. ואכן, אחרי מאמצים, הדבר התאפשר, לשמחתי. לא יצאה כל הוראה אחרת, מלבד ההוראה הזאת, שהילד הזה יושם במוסד יהודי.

אבל אני לא רוצה להתכחש לזה שאעמוד על כך שילדים יהודים יתחנכו במוסדות יהודיים.

אני רוצה להפנות את תשומת לב השואל הנכבד לחוק אימוץ ילדים. בסעיף 5 נאמר: אין מאמץ אלא בן דתו של המאומץ. לאור סעיף זה אפשר להבין את ההכונה, ויותר מההכונה — מה שחקק כלב של כל אחד מאתנו — שילד יהודי יתחנך במוסד יהודי.

2. מספר הילדים במוסד "סנט וינסנט" הוא 63, וב"לב הקדוש" — 59. אבל אני קובע, שבתקופה שאני מהן בתפקידי במשרד העבודה והרווחה לא אני נתתי יד לכך, אעשה את כל המאמצים כדי שלא ייעשה דבר כזה בעתיד.

3. מספר התינוקות והילדים המפגרים הממתנים לסידור מוסדי, לרבות מפגרים, הוא 800. נכון, המצוקה גדולה. אין לי כל ספק שאם יוסיפו את הסעיפים המסוימים שאני מבקש, אוכל לתת פתרון לאלה שממתנים בתור, ולא להיזקק למוסדות נוצריים, שמאחוריהם פועלת מיסיונריות.

4. בהתחשב בתור הממתנים הארוך ממילא ובהעדר המקום במוסדות, כאשר מקום מתפנה רק לאחר פטירתו של אחד החוסים, הרי שאני מוצא שהשאלה איננה רלבנטית. בכל מקרה, כפי שאמרתי קודם, אין הוראה גורפת אלא רצון כביר, והרי שאין מקום לבטל הוראה שלא נתתי.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני סגן השר, אני אינני אוהב את המיסיון, אינני אוהב שום פעולה מיסיונרית על-ידי שום דת, ודאי שבארץ הזאת אני לא אוהב פעולה על-ידי דתות אחרות, גם לא על-ידי הדת שלנו. גם אני מעדיף שילדים יהודים יהיו במוסדות יהודיים. אבל לא זאת השאלה, אדוני השר. השאלה היא מה הברירה. הברירה היא במצב שבו אתה מדבר על 800 ילדים שאין לך פתרון בשבילם. המוסדות האלה אינם סתם מוסדות לילדים מפגרים, אלא לילדים בפיגור עמוק. אגב, מדינת ישראל עד היום לא הקימה מוסדות ראויים לשמם, שיבטיחו רמת טיפול נאותה, לילדים במצבים הקריטיים האלה. כל הגורמים הנוגעים בדבר משבחים את היחס שם; משבחים את רמת הטיפול; משבחים את העובדה שצוות לשם אפילו משפחות דתיות וחרדיות; משבחים את העובדה שאין שם שום סימן וזכר לניצול המצוקה לפעולה מיסיונרית; שיש הבטחת מזון כשר למי שדורש אותו. הווי אומר, יש לנו מצד אחד מצוקה חריפה, מיוחדת במינה, ומצד שני, במקרה הזה, התנהגות של המיסיון, שראוי להעריך אותה.

אני אומר לך, כנציג של ממשלה שבמשך שנים לא פותרת את בעיית המפגרים, ויש טרגדיות גוראות במשפחות, וילדים מפגרים נטושים, נטושים בבתי-חולים, אין לכם זכות מוסרית לומר לילד: אל תלך למקום הזה. גם בי הדבר הזה פוגע, שאני צריך להזדקק למיסיון במקום במוסדות ראויים של מדינת ישראל. אין לכם זכות מוסרית.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני בטוח שכבוד סגן שר הבריאות יבין מדברין מה השאלה שלך. אני מפנה את תשומת לב חברי הכנסת, יש פה שאלה נוספת ולא הצעה נוספת.

רענן כהן (המערך):

השאלה שלי היתה במסגרת חקיקה כללית, שיחול על כולם אותו מחיר ללא הבדל מבחינת מקום המגורים.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש מחברי הכנסת לזכור ולהקפיד, יש פה שאלה נוספת ולא הצעה נוספת. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר הבריאות א' מזרחי:

הושמעו כמעט אותן שאלות, או יותר נכון הצעות, כמעט באותו נושא, אולי בשינוי נוסח.

השאלה המתבקשת מהצעותיהם של החברים: למה מרוחקי אשפוז חייבים לשלם כל כך הרבה כסף?

שבח וייס (המערך):

עד לאחרונה היה מחיר אחיד.

סגן שר הבריאות א' מזרחי:

זה היה מעוגן בהסכמים שהיו עד עכשיו. כעת הדיונים נמצאים בעיצומם. בימים אלו נערכים דיונים בנושא, כבר יש הסכמות בין מגן-דוד-אדום באזורים המרוחקים ובין המשרד, ואני מקווה שבימים הקרובים נוכל להודיע מעל במה זו על הסדר טוב יותר ונזון יותר לתושבים המרוחקים.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לכבוד סגן שר הבריאות. סגן שר העבודה והרווחה ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 429, מאת חבר הכנסת יאיר צבן, בנושא: סידור ילדים מפגרים במוסדות "סנט וינסנט" ו"הלב הקדוש".

429. סידור ילדים מפגרים במוסדות "סנט וינסנט"

ו"הלב הקדוש"

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני סגן השר פרוש, לאחרונה נודע לי כי משרד העבודה והרווחה הורה שלא לאשר סידור ילדים מפגרים במוסדות השייכים למוסדות נוצריים, זאת חרף המחסור הגדול במוסדות מתאימים לילדים מפגרים ונוכח רמת-הטיפול הגבוהה במוסדות אלו ונכונותם לספק מזון כשר לכל דורש.

ברצוני לשאול:

1. האם מאשר השר את הדברים הנ"ל כנכונים בעיקרם?

2. מה הוא מספר הילדים הנמצאים היום במוסדות "סנט וינסנט" בירושלים ו"הלב הקדוש" בחיפה?

3. מה הוא מספר התינוקות והילדים הממתנים לסידור במוסדות למפגרים?

4. בהתחשב בתור הממתנים הגדול להשמה במוסדות לילדים מפגרים, מדוע לא יבטל סגן השר לאלתר את הנחייתו?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

1. כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת צבן, ראשית אני רוצה להגיד שאין הוראה כוללת שלא לאשר סידור ילדים מפגרים במוסדות השייכים למוסדות נוצריים. נכון, ואני

זוהי השאלה האמיתית, ואני מכרך את חבר הכנסת יאיר צבן, שמתוך שלא לשמה, כאשר הוא מדבר על העברת ילדים או מניעת ילדים מכניסה למוסדות מיסיון על-כורחם, הגיע לנושא עצמו, כפי שעושים חברים רבים שאינם מורידים מעל סדר-היום את מצבם האיום והנורא של מוכי גורל אלה.

גם ועדת הכספים אילצה את הממשלה בשנה האחרונה להקצות תקציבים מיוחדים לאותם מוכי גורל, גם כאשר הם מתבגרים. אך לצערי הרב הכספים האלה לא הגיעו ליעדם, למיטב ידיעתי. אדוני סגן השר, עד מתי ולמה?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה.

אברהם בורג (המערך):

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, אני מבקש את סליחתך.

אברהם בורג (המערך):

פעמיים?

היו"ר ד' שילנסקי:

אני הבטחתי הבהרה לחבר הכנסת בורג. אני מבקש שתעשה זאת בקיצור נמרץ.

אברהם בורג (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מודה לך על שאותי לא הגבלת לנוסח של שאלה אלא לנוסח של הבהרה.

היו"ר ד' שילנסקי:

שאלה אני לא יכול לאפשר לך, כי כבר שאלו שני חברי כנסת. אבל טענת לקיפוח ואני לא רוצה שיהיה חשש או שמץ של חשש לקיפוח ולכן אני מאשר לך הבהרה.

אברהם בורג (המערך):

תודה רבה, אדוני היושב-ראש. אדוני סגן השר, היום היתה שוב כתבה ברדיו על אותו נושא, וכביכול מדובר כאן במדיניות.

דומני, אדוני סגן השר, ששגית, ואני אגיד לך כמה — לא בכך שיש לך יסוד יסודות ורצון להגיע למצב שבו כל המפגרים וכל המיוחדים יטופלו במסגרות יהודיות שלנו, אלא בכך שהעלית את הנושא ולא הצעת את האלטרנטיבה.

מה מרגישה היום אותה משפחה? היא אומרת: מחר בבוקר הילד שלי יהיה בבית, לא יהיה במוסד, לא יהיה מאושפז, מה אני עושה אתו? אתה לא יכול להילחם מלחמה כאשר אתה לא מציע אלטרנטיבה. וכל עוד אין לך אלטרנטיבה, שהיא גם מוסדות והיא גם תקציבית, היא גם טיפולית והיא גם מתפקדת, אל תילחם את המלחמה בפומבי, ותורה בכקשה לכל אנשיך, מלשכתך ועד הדובר במשרד, לעצור את כל הפרסומים בנושא ולהבהיר חד-משמעית, שהמשפחות האלה לא יינקו.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לך. בבקשה, אדוני סגן השר.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, הייתי רוצה להסיר רושם שרוצים ליצור כאילו אני מתעלם מהעבודה המסורה של העובדים במוסדות הנוצריים בטיפולם בילדים. הם עושים שירות יוצא מן הכלל. אבל דבר אחד לא נעלם ממני: כשם שאני יודע לשבח את מי שעושה עבודה טובה, לא נעלם

אני רוצה לשאול אותך, כי התשובה לא מספיק ברורה: האם אתה תבטל את הרושם שנוצר על-ידי הפעילות שלך בעניין הזה? אתה יודע את יחסי אליך. אבל אתה חייב לעשות כאן אקט ברור, שיהיה ברור שאין כאן הוראה, שצריך לעשות מאמצים לפתוח מקומות נוספים, מוסדות נוספים לילדים מפגרים, כדי שלא נודק למוסדות של המיסיון. אבל כל עוד האלטרנטיבה היא שהילד יינטש ולא יקבל טיפול, אנחנו חייבים לאפשר את השמתו שם.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עמיר פרץ, ואחריו — לחבר הכנסת ראובן ריבלין. אפשר גם הערה לחבר הכנסת בורג.

עמיר פרץ (המערך):

אדוני סגן השר, איש מיושבי הבית הזה לא מתכוון לעודד פעילות מיסיונרית מכל סוג שהוא. אבל אני רוצה לומר לך, כבוד סגן השר, שאתה, בהנחייתך, זרעת את המחלוקת והעלית נושא שבו אתה כראש וכראשונה מזיק למעמדה של הדת היהודית.

איש לא מנע ממך לעשות פעולות של הקמת מוסדות אלטרנטיביים והעברת הילדים בצורה שקטה, על-פי החלטתן של המשפחות, כשהעובדים הסוציאליים שלך היו מגיעים אליהן ומוכיחים להן, שאתה מסוגל לתת להם שירות טוב יותר.

אבל אתה פוגע גם בכמה נושאים דתיים חשובים אחרים. אתה יודע יפה מאוד שילד עם פיגור שכלי עמוק מסוג הילדים שנמצאים במוסדות האלה ייחזר למשפחתו. כאשר המשפחה אינה מסוגלת לטפל באותו ילד, זה מתכוון למשבר משפחתי חמור. אתה, בהנחייתך, עלול לגרום לפירוד במשפחות, וזאת עבירה קשה לא פחות.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת עמיר פרץ, עליך לסיים.

עמיר פרץ (המערך):

אני מסיים בשאלה. אני רוצה לשאול אותך, אדוני סגן השר, האם תלך לבקר באותם מוסדות, והאם תבדוק אם קיימת שם בכלל אותה פעולה מיסיונרית שאתה מדבר עליה, והאם באמת איזה ילד שהוא התנצר בגלל שהותו במוסד כזה?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, לשאלה נוספת התקנות מקציבות דקה אחת בלבד. אני רואה שהיום יש פה מנהג חדש — נואמים דקה שלמה ואת השאלות הנוספות שואלים אחרי הזמן. אני מפנה את תשומת לבכם לכך שהשאלות הנוספות צריכות להיות במסגרת הזמן ולא אחרי.

חבר הכנסת ראובן ריבלין, בבקשה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, שבשבילי הוא שר לכל דבר, שומו שמים על כך שחבר הכנסת יאיר צבן צריך להעלות את נושא מוכי גורל וחסרי הישע האומללים, בהקשר של שאלה הנוגעת למיסיון.

אדוני סגן השר, השאלה היא, למה הם צריכים להגיע למיסיון? השאלה היא, מדוע המשרד לא מקצב קודם כול את הצרכים שהם ראויים להם, ובהם מוכרחה החברה שלנו לעמוד, כאשר מדובר במוכי גורל ובחסרי ישע כאלה? מדוע צריכים ילדים יהודים להגיע למצב שבו הם ייזקקו למיסיון?

ממני מה מסתתר מאחורי הפעילות הזאת, מי הממנים ומה רצונם.

לפני 30 שנה, כשהיתה בעיה כזאת של פעילות מיסיונרית בהסוואה של רחמים על ילדים ועל משפחות סובלות, אני בעצמי יסדתי במסגרת אגודת ישראל 26 מעונות לילדים כדי לפתור את הבעיה הזאת.

אני מצטער מאוד. כשנכנסתי למשרד כבר היה התקציב מוגש על כל פרטיו ולא יכולתי לשנות. אבל מאז כניסתי אני עומד על כך שיש לשנות את הסעיף הזה ולהתייחס במלוא הרצינות לצורך הגדול בסידורם של הילדים המפגרים.

חבר הכנסת צבן, אתה יודע את מהלכי. האמן לי, אחד הדברים הכואבים לי מאוד מאוד הוא הנושא של הילדים המפגרים. יש רבים שהיו אתי בוועדת העבודה והרווחה והם יכולים להעיד על כך. אני אעמוד על המשמר, כדי שניתן את הפתרון לאותם ילדים מפגרים שצריכים להיות מסודרים במוסדות יהודיים. אני חושב שכולנו, במקום לעורר סערה, למה לא מעבירים ילדים למוסדות נוצריים, צריכים לעורר סערה במקום שבו יש צורך לעורר אותה, כדי שתהיה אפשרות להוסיף ילדים למוסדות הקיימים ולהקים מוסדות חדשים. את זה אני אעשה ולזה אני מתמסר.

אבל, אני אומר באופן ברור: אני רואה דבר חמור מאוד בכך, שאנו ניתן יד לאלה המסתתרים מאחורי המוסדות, שמטרתם היא מטרה מיסיונרית. אנחנו כיהודים צריכים להילחם במגמה הזאת. בכך שאנו נעזר ונשלח להם ילדים ולא נדע להבין את הצורך וההכרח להוסיף על התקציב כדי שנוכל לסדר אותם במוסדות יהודיים, יעשה דבר איום ונורא. אין הוראה שלא לשלוח ילדים כאלה למוסדות נוצריים, אבל יש דבר נורא יותר. אני איתן בדעתי, שאסור לנו לתת את האלטרנטיבה הזאת ולשלוח ילדים יהודים למוסדות נוצריים.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לכבוד סגן שר העבודה והרווחה. סגן השר לאיכות הסביבה ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 428. של חבר הכנסת חגי מירום. בנושא: איסוף יריעות הפלסטיק אשר שימשו לאיטום חדרים. בבקשה, חבר הכנסת מירום.

428. איסוף יריעות הפלסטיק אשר שימשו לאיטום חדרים חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כבוד סגן השר, ביטול מצב החירום הביא לצורך להיפטר ממאות טונות של יריעות פלסטיק אשר שימשו לאיטום חדרים. בתחילה פורסם כי ענף הפלסטיקה בהתאחדות התעשיית הכריז על איסוף מרוכז של היריעות לצורך מחזור והפניית ההכנסות לנפגעי הטילים. לאחר מכן פורסם כי המשרד לאיכות הסביבה בשיתוף עם חברת "אמניר" פתחו ביוזמה משלהם למחזור יריעות הפלסטיק.

כרצוני לשאול:

1. האם משרד מעורב במבצע למחזור יריעות הפלסטיק?
2. האם מדובר במבצע מתוכנן בהנחיית משרדך?
3. בכמה טונות מדובר ומי עוסק במחזור?
4. היש ממש בידיעה כי ההכנסות יופנו לנפגעי הטילים?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. סגן השר לאיכות הסביבה, בבקשה.

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:

בתשובה על שאלתא בעל-פה מס' 428 בנושא איסוף יריעות הפלסטיק אשר שימשו לאיטום חדרים:

1-2. מספר משקי הבית בישראל מוערך בכמיליון ורבע. על-פי ההערכות שנחקבלו במשרד לאיכות הסביבה, כמות יריעות הפוליאחילן אשר שימשו לאיטום החדרים נעה בין 6 ל-6.5 מיליוני מטר רבוע.

המשרד לאיכות הסביבה צפה בדאגה השלכת הכמות האדירה הזאת לרשות הרבים או למערכת איסוף האשפה העירונית. בעיקר חשש המשרד לאיכות הסביבה מהסכנה הטמונה בפוליאחילן, משום שבעת שרפתו נפלטת גזים רעילים ומסרטנים. איילך יום המשרד פעולות מספר לאיסוף החומר ולמחזור.

המשרד פנה לחברה למשק ולכלכלה שליד מרכז השלטון המקומי, על-מנת להפעיל את הרשויות המקומיות לפעולות איסוף מאורגנות ומסודרות. כן פנה המשרד בבקשה למשרד החינוך לאפשר למוסדות חינוך לתפקד כנקודות ריכוז לאיסוף היריעות. המשרד פנה אל הציבור באמצעות כלי התקשורת ובהנחיית לגבי אופן העברת היריעות לנקודות האיסוף, על-מנת לאפשר מחזור.

לגבי יריעות פוליאחילן שהושלכו והגיעו למזבלות, פנה המשרד לשלושת אתרי הפסולת הגדולים — בחיריה, בחיפה ובאשדוד בבקשה להפריד את יריעות הפוליאחילן המגיעות לבתרים האלה ולזמן את היוםים הפרטים לאיסוף.

עד כה נאספו יריעות בכ-200 נקודות איסוף ובמקביל מגיעות פניות חדשות. אתמול, לדוגמה, נתקבלו כ-70 פניות חדשות לאיסוף החומר.

3. פוטנציאל האיסוף המרבי הוא כ-1,000 טונות יריעות פוליאחילן, והערך הכלכלי של החומר הממוחזר הוא כ-600 דולר לטונה. האיסוף והמחזור מבוצעים על-ידי יזמים פרטיים העוסקים בנושאים אלה ועל חשבונם.

4. היות שאיסוף יריעות הפוליאחילן ומחזורן מבוצעים על-ידי יזמים פרטיים ועל חשבונם, אין משרדנו מעורב בעלויות האיסוף וההכנסות כתוצאה ממחזור יריעות.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. שאלה נוספת לחבר הכנסת חגי מירום. בבקשה.

חגי מירום (המערך):

כבוד סגן השר, יש הטוענים כי מעטים באופן יחסי נענו לקריאה הנרגשת של משרדכם שלא לזרוק את יריעות הפלסטיק, וכי רוב היריעות מגיעות בסופו של דבר למזבלות, למשפחות, ויש סכנה מוחשית מאוד מאוד לשחרור גזים רעילים, כיניהם דיוקסינים מסרטנים. שאלתי היא: האם אתה מסתפק בפעילות שיזמתם עד כה, או שמא יש בדעתכם להמשיך במבצע ההסברה הזה על-מנת למנוע מפגע שנראה כיום כמעט ודאי?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. שאלה נוספת לחבר הכנסת דן תיכון, ואחרי — לחבר הכנסת אלי דיין. בבקשה, חבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, במדינת ישראל נושא מחזור הפסולת עדיין לא מטופל. זו מדינה ענייה ולא עשירה.

למשק וכלכלה, ואנחנו מוציאים עכשיו מכרז ארצי לפינוי הגרונטאות. אני מקווה שנוכל לעשות זאת במהירות. אבל הבעיה היא לא רק של כסף, חבר הכנסת דן תיכון. עליי הפסולת אנחנו הורסים את התשתית, גורמים נזקים למשך שנים. הנזק המצטבר הוא עצום.

לשאלה האחרונה: אני רוצה לומר לחבר הכנסת דיין — אתה כראש עיר יודע זאת — שאין לי ספק כי הנושא הרציני ביותר של ראשי הרשויות ושל החוקים שיתקבלו כאן הוא נושא המחזור. אנחנו לא מדינה עשירה כל-כך שאנחנו יכולים לזרוק חומר ששווה זהב.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה. סגן שר הבינוי והשיכון ישיב על שאלת בעל-פה מס' 430, מאת חבר הכנסת רפאל אדרי, בנושא: "יבוא עובדים זרים. בבקשה, חבר הכנסת אדרי.

430. יבוא עובדים זרים

רפאל אדרי (המערך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כבוד סגן שר הבינוי והשיכון, נודע כי חברות הבנייה דורשות מהממשלה אישור ליבא 30,000 עובדים זרים. הנימוק לדרישה זו הוא הצורך להתגבר על הקיפאון בענף הבנייה. זאת נוכח המצב בארץ קולטת עלייה, עם עשרות אלפי מובטלים, ובכללם עולים חדשים וחיילים משוחררים.

רצוני לשאול:

1. האם כוונה זו ידועה לכבוד סגן השר?
2. האם בתקופה זו של קליטת עלייה המונית ואבטלה יש מקום ליבא עובדים מחוץ-לארץ?
3. כיצד מתכוון משרדך לפעול בנושא זה? תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר רבין, בבקשה.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רבין:

אדוני היושב-ראש, הייתי רוצה להוסיף זווית דאגה נוספת בעניין יבוא עובדים זרים, נוסף על דברים שנאמרו על-ידי חבר הכנסת רפי אדרי, וזו הבעיה החברתית. אני חושב שמבחינה חברתית, יבוא עובדים זרים במדינת ישראל ככלל הוא דבר גרוע מאוד, והתנסינו כעבר במפגעים מן הסוג הזה. אבל פעמים ההכרח לא יגונה, והייתי רוצה לתת ראשית כול מספרים מדויקים.

המספר המדויק המצטבר של הבקשות מחברות בנייה, חברות משכנות, ליבוא עובדים הוא 22,100, נכון להבוקר.

שר הבינוי והשיכון התבטא לא אחת ואמר, כי מדיניות המשרד היא העדפת עבודה וייצור מקומיים. עם זאת יש להבין כי ככל שצורכי הבנייה והדור גדלים, מחריפה בעיית כוח-האדם בענף, וכדי לספק את הצרכים המדיניים אין מנוס מהעסקת עובדים זרים מקצועיים בתקופת ביניים, וזאת על-מנת למנוע כל עיכוב בבנייה.

יש צורך להבהיר שתי נקודות. האחת: קיימת דרישה אמיתית מצד חברות מקומיות לקבלת אישורים להבאת עובדים זרים, כפי שצוין קודם; השנייה: משרד הבינוי והשיכון חתם ונמצא בשלבי משא-ומתן מתקדמים עם חברות מספר מחוץ-לארץ לבניית פרויקטים גדולים של דירות.

בכל מקרה, אישור להבאת עובדים זרים לחברות הבנייה הישראליות מותנה בקליטתו ובהכשרתו של עובד ישראלי אחד

במדינות עשירות חוסכים, עושים מזבל כסף. האם ידוע לך מהו הסכום השנתי שהמדינה מפסידה בשל חוסר הטיפול בנושא מחזור הפסולת?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת אלי דיין, בבקשה.

אלי דיין (המערך):

אני מברך על היוזמה, שבה שותפים גם המשרד, גם הרשויות המקומיות ומוסדות חינוך. אבל רצוני לשאול את כבוד סגן השר: למה לא לחוקק, כשיתוף השלטון המקומי, חקיקה שתביא לחיסכון בחומרי גלם וגם תפחית את העלויות של פינוי האשפה והפסולת, ואולי אף תגרום להכנסות שבאמצעותן אפשר לשפר את איכות החיים והסביבה בערים וכיישובים השונים?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה.

אני רק רוצה להגיד, שבעיר הקטנה שבה אני גדלתי לא זרקו פרוסת לחם, ונדמה לי שעקרות בית לא היו מתלבטות היכן לזרוק את הפסולת שעליה אנו מדברים עכשיו, אלא היו שומרות אותה לכל מיני שימושים אחרים בבית. חיסכון הוא תכונה לא רעה.

סגן השר לאיכות הסביבה י" ביבי:

כבוד היושב-ראש, כולנו מתגעגעים לימים שבהם היינו חסכנים יותר.

לשאלתו של חבר הכנסת חגי מירום: בעקבות העיתוי של ההודעה הדרמטית בדבר הורדת יריעות הניילון — ונחמן אפילו תיאר איך צריך להוריד אותן — עם קריאת השמחה הזאת, כנראה הסתערו רבים כהנאה על היריעות, ובשעה הראשונה לא הספקנו לצאת בהודעה. נדרשו לנו כשעתיים-שלוש שעות עד שהתחלנו לצאת לאמצעי התקשורת להודיע.

קריאה:

— — —

סגן השר לאיכות הסביבה י" ביבי:

נכון, אני מקווה שלא תהיה מלחמה נוספת. אבל אילו היינו מודעים לעניין זה שעתיים קודם, היינו יכולים להתריע. בשעתיים האלה הספיקו חלק להשליך את החומר, ואני הייתי עד למקרים שבהם שפרו בכמה מקומות את הניילון כסמל.

נוסף על כך היתה בימים האלה חופשת פורים בבתי-הספר, והלימודים התחילו רק ביום ראשון. נכון שכיומיים האלה חלק גדול מהחומר נזרק לאתרי הפינוי.

עם זאת, חלק גדול מהחומר ניצל. בעניין זה הבעיה היא לא רק כספית. רצינו לעשות פעולה חינוכית דרך ילדי בתי-הספר. כל פעולה של מחזור מלווה בנושא חינוך, ולכן העדפנו שהנושא יהיה בבתי-הספר.

לשאלתו של חבר הכנסת דן תיכון, שיש גם את הצעת חוק המחזור, הנמצאת בימים אלה בשלבים מתקדמים של הכנה לקריאה ראשונה בוועדת הפנים — אין ספק שזהב מתגלגל ברחובות: קיצוץ מים, מצד אחד, ומצד אחר, כיוב נשפך לים, שעה שהוא היה יכול להציל פרדסים; טונות של גרוטאות ברזל, הרים שלמים של מכוניות ברחובות, ואנחנו מכיאים חומרי גלם מחוץ-לארץ.

לפני כשבעים יושבו עם משרד התכנון ועם החברה

יואש צידון (צומת):

אדוני סגן השר, בעבר חטא ענף הבנייה בכריחה מתיעוש לכיוון העסקת ידיים זולות ובלתי יעילות. עברנו בבנייה מכ"ס 25 שעות למטר רבוע ליותר מ-30 שעות, כאשר בתעשייה אפשר לעשות זאת בשש עד שבע שעות. האם יוכטח שהעובדים הזרים לא יוסיפו פשע על החטא, עליידי ביסוס נוסף של ענף הבנייה על עבודה זולה? האם ננקטים אמצעים כדי שעלות העובדים הזרים למעסיק תהיה כמו עלות של ידיים עובדות ישראליות מקצועיות מקבילות? תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר, הבמה לרשותך. ליתר דיוק, המיקרופון לרשותך.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

תודה רבה, אדוני היושב-ראש. לשאלה הנוספת של חבר הכנסת אדרי, אני לא חושב שהממשלה מחפשת את הדרכים הקלות. והוכחה לכך היא, ואני מניח שזה ידוע גם לך, חבר הכנסת אדרי, שהממשלה מסבסדת כל עובד ישראלי המצטרף לענף הזה. היא אינה מסבסדת, כמובן, שום עובד זר. פירושו של דבר הוא, שהממשלה עושה מאמצים, גם תקציביים, לצרף עובדים ישראלים לענף. אני מוכרח להוסיף, עם זאת, שאנחנו לא נחקלים בנהירה המונית לענף הזה, למרות הסכסוך. הממשלה עושה גם מאמצים גדולים בתחום ההסבה המקצועית, וגם את תקופת הלימודים היא מסבסדת.

לשאלתו של חבר הכנסת שבח וייס, אתה יודע שיש בממשלה משרדים שונים, חיקים שונים, וכל אחד מופקד על עניינו. משום כך טבעי הדבר, שהאדם אשר מופקד על מניעת האבטלה, עליו להיאבק בחום ובעוז כדי למנוע את האבטלה, ויהי מה. ומשרד השיכון ממונה עליידי ממשלת ישראל לספק בתים לכל עולה שייגיע לשערי ארצנו. זהו סוד הקונפליקט בין המשרדים השונים. אני בטוח שבסופו של דבר הממשלה, כפי שעשתה בעבר, תקבל גם כאן את ההחלטה שתהיה שביל הזהב.

לשאלתו של חבר הכנסת צידון, העובדים הזרים יעסקו בעיקר, ואולי רק, בענף שאתה וכולנו רוצים לעודד, וזאת הבנייה התעשייתית, שהיא בנייה מהירה. אנחנו מקווים שהם גם ילמדו, ואת זה הם צריכים לעשות, את העובדים הישראלים להצטרף לשיטה החדשה, שכעזרת השם תלך ותגבר, והיינו בנייה תעשייתית, שהיא גם מקצרת כמובן את משך זמן הבנייה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה. חברי הכנסת, בהתאם לסדר-היום שפורסם צריכות להיות עכשיו שתי שאלות בעל-פה שעליהן משיב שר הביטחון ולאחר מכן שלוש הצעות לסדר-היום ששר הביטחון משיב עליהן. מאחר שבין ההצעות לסדר-היום יש הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת מסאלחה, שהוא גם סגן יושב-ראש הכנסת ויצטרך לנהל את השיבה, וכדי למנוע מצב שבו הוא גם ינהל את השיבה וגם יעלה הצעה לסדר-היום, אני מקדים את תורו להעלות הצעה לסדר-היום, עוד לפני שתי השאלות. אני מקווה ששר הביטחון תומך אף הוא בסדר הטוב ואינו מתנגד לשינוי הקל הזה.

עליידי החברות — או עולה חדש או יוצא-צבא על כל עובד זר, וזה אולי בכחית "צא הפסדו בשכרו".

כמירון הוחלט בממשלה לקדם את תהליך הכשרת כוח-האדם מקרב יוצאי-צבא ועולים לטובת ענף הבנייה.

בישיבתה האחרונה של הממשלה ביום א' האחרון סוכם כי שר הבינוי והשיכון, סגן שר העבודה והרווחה, בהתייעצות עם שר האוצר ועם שר הפנים, יגיעו לסיכום בעניין מספר העובדים הזרים.

הייתי רוצה להוסיף דבר אחד שעל כולנו לדעת. האלטרנטיבה לייבוא עובדים זרים איננה תמיד עובדים ישראלים. ייתכן שהאלטרנטיבה תהיה באופן מאולץ ייבוא של מבנים, שהם קרוונים, מגורונים, בתים מוכנים, דבר שמשמעותו, נוסף על עבודת זרים, הוצאת מטבע חוץ רב והגברת האבטלה במשק.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אדרי.

רפאל אדרי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כבוד סגן השר, בשנות ה-50 הוכשרו 28,000 עובדים מקרב העלייה החדשה, והם היו הגרעין הקשה של הבנייה הרחבה של שנות ה-60 וה-70. בשנת 1973 בלבד נבנו 66,000 יחידות דיור עליידי פועלים עבריים וישראלים, בלי שייבאו עובדים מחוץ-לארץ. האם הממשלה ומשרדך, אדוני סגן השר, לא מחפשים את הדרכים הקלות, שבסופו של דבר הן הקשות והארוכות ביותר? האם הממשלה ומשרדך לא נמנעים מלהתמודד עם המצב, ובורחים מהמציאות? תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת יואש צידון.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, אני לא מקנא כך על שאתה, כיהודי דתי ושומר מצוות מובהק, צריך להגן, ולו במקצת, על עבודה זרה, אבל הנסיבות הן בכל זאת ברורות.

יש הרגשה שיש כאן מסע של דיס-אינפורמציה ממדרגה ראשונה, ובעקבותיו זימו כמה חברי כנסת חוקים למניעת עבודת זרים. סגן שר העבודה והרווחה, שהוא כאמת חבר בממשלה, ובוודאי חבר בקבינט, הוא מתנגד תקף לעבודה זרה. אתם מצביעים על צורך בעובדים, ומתפרסמים מספרים שונים בעניין זה. פעם 10,000, פעם 30,000, כל מיני חישובים כלכליים.

שאלתי: האם, לאור העבודה שבעניין זה יש קבינט, אתם לא מסוגלים להגיע מהר מאוד, מול דרישות השעה, והייתי אומר כמעט מול צו ההיסטוריה, עם התחדשה העלייה הגדולה — האם אינכם מסוגלים להגיע להחלטה נחרצת, ואחר כך להסבירה ולהיאבק עליה?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת יואש צידון.

ב. הצעה לסדר-היום

מניעת כניסת תושבי השטחים מירדן לישראל

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת נואף מסאלחה יעלה את הצעתו לסדר-היום מס' 4685, בנושא: מניעת כניסת תושבי השטחים מירדן לישראל. בבקשה.

נואף מסאלחה (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, קודם כל אני מודה ליושב-ראש הכנסת ולחברי הכנסת על ההתחשבות בי בהקדמת את ההצעה שלי בחצי שעה, כי לאחר מכן אני מנהל את הישיבה.

ההצעה שלי הוגשה לשר הביטחון לפני כעשרה ימים, אבל שר הביטחון לא היה כאן ביום רביעי שעבר. אני לא מתלונן, אדוני השר, אבל זו עובדה. אני מקווה שהיום אשמע כדברי התשובה שלך שהמצב בנושא הזה יותר קל, או שהבעיה כבר נפתרה.

מדובר במאות תושבים ערבים מהגדה ומעזה שיצאו מהארץ לפני המלחמה כשבידיהם מסמכים רשמיים ורשיון רשמי. ב-16 וב-17 בינואר הם מצאו את עצמם ברחבת עמון בעיצומה של המלחמה. רבים מהאנשים האלה עזבו מאחוריהם משפחות, וביקשו לחזור לארץ, אבל שלטונות הביטחון, שסגרו את השטחים ואת הגשרים, לא אפשרו להם זאת.

בשיחה עם כבוד השר הוא אמר לי, שהוא הקל קצת עליהם, כאשר פעם אחת אפשרו חזרתם של 70 איש, אחר כך כמה מאות, אבל עד להגשת ההצעה שלי לסדר-היום הכעיה טרם נפתרה.

אדוני השר, ראינו את האנשים האלה בטלוויזיה כשהם ברחבי-עמון, אני אישית ראיתי אותם בתחנת רבת-עמון כשהם מפגנים, לא הפגנה אלימה, שהם רוצים לחזור לכאן, ובידיהם הרשיונות. אבל זה איננו הדבר המרגש ביותר. מרגש שיש משפחות עם הרבה ילדים שראשיהן יצאו לרחבי-עמון. אני יודע על שניים שלושה מקרים אישיים מאוד טולי-כרם, למשל, שלא רצו לטפל בהם נקודתית, כי הבעיה היתה חריפה. אשה עזבה ארבע בנות קטנות, והם נשארו כאן בזמן המלחמה, בזמן הכוננות בחדר האטום. אלה בעיות אנושיות.

לצערי הרכ ולצערנו, ככל מלחמה הפלשתינים נפגעים, ירצו או לא ירצו, בכל מלחמה במזרח התיכון, בצורה זו או אחרת, ואינני מדבר על הנוק המדיני, אבל בנושא האנושי הזה הם נפגעים.

אדוני השר, יש הרבה שחוששים, והם גם ביטאו זאת בעיתונות הישראלית, שיאבדו את זכותם לחזור. למה? כי מי שנשתיים רשיונו ב-17, ב-18 או ב-20 בינואר והוא נשאר כאילו בשעות בלתי-חוקיות בירדן, או מי שנגמר תוקף הוויזה שלו — בוודאי יש להם קשיים רבים.

אדוני השר, אני מקווה שתיתן תשובה ותאפשר נורמליזציה כאן וגם שם.

אני מנצל את ההזדמנות הזאת כדי לגעת, אדוני היושב-ראש, בכמה נקודות. קודם כל, בנושא פועלי השטחים שלא נכנסים לגוש-ירדן ולחיפה, פועלי השטחים. היה אפשר להבין משיחה שלי עם שר הביטחון בזמן המלחמה, שהשר חושש משתי בעיות בעיקר: בעיה אחת — פיגועים תוך כדי

מלחמה. בעיה שנייה — הגנה על אותם פועלים שיבואו לרמת-גן למחרת נפילת טיל ה"סקאר", מפגיעת חמומי-המוח שם או מפגיעת הנפגעים שאינם חמומי-מוח. אני חושב שהסיבות האלה היום אינן קיימות. כולנו יודעים שהמלחמה הסתיימה. כולנו יודעים שרוב הפועלים הערבים עובדים בגוש-ירדן ובמפרץ-חיפה. אם סוגרים את גוש-ירדן ואת חיפה, הפועלים האלה לא עובדים ומאבדים את מקומות העבודה. בעיתון כתוב, שרק 30,000 פועלי השטחים עובדים בישראל. יכול להיות שחלק מהם אינו רוצה לעבוד. יכול להיות שחלק אין מקום עבודה. אבל אני בטוח שמתוך 80,000 או 100,000 שעבדו לפני המלחמה בישראל, יש לא רק 30,000, יש עשרות אלפים שעבדו בתל-אביב ובגוש-ירדן. אדוני השר, אינני רואה שום מניעה לתת לאנשים האלה להיכנס לישראל, עם כל אמצעי הביטחון שנקטו. שמענו, מפי שר המשטרה ומפיך, שלא מאפשרים להם ללון בתל-אביב ואוכפים את החוק. צריך לתת לאנשים האלה להיכנס לישראל.

יש נקודה נוספת. אני אישית מכבד מאוד את השר קצב. אני לא מסכים איתו בהרבה דברים — למשל, ההופעה שלו בטלוויזיה, שבה אמר שאסור לרכב מהשטחים, ובעיקר מעזה, להיכנס לישראל, וחבל ששר במדינת ישראל אומר זאת. שם אין סדר, ואם המעביד היהודי בא לקחת אותם מוקדם בבוקר, הם עובדים. אם הוא לא בא לקחת אותם, הם חוזרים. ולכמה מאות או אלפי ערבים יש רכב, שהוא מקור פרנסתם. מה השר קצב אומר? בין כך ובין כך כבישי ישראל מלאים בכלי רכב. כך הוא אמר, ואני אישית שמעתי וראיתי אותו בטלוויזיה הישראלית. מה זאת אומרת? במקום לכנות אוטוסטרדות ולהרחיב כבישים, מצאו פתרון. הפתרון הוא, או לנעול את אנשי השטחים למשך 45 יום בתקופת המלחמה, כשהם לא היו חלק ישיר ממנה. מלחמה שהיתה בין עירק לבין ארצות-הברית ומדינות הקואליציה, או שלא מכניסים אותם ואת הרכבים שלהם לגוש-ירדן, ואז הם סובלים ומאבדים את מקומות העבודה שלהם. זה מתקשר לנושא הפועלים הורים.

אני מפנה את זה לכבוד השר, כי השטחים לפי החוקים הם תחת ממשל צבאי, ואדוני השר הביטחון הוא הממונה על השטחים. מביאים פועלים זרים, לא רק מסיבה של בנייה מתועשת ומזורות. זה לא נכון. השר שרון אמר: אם להעסיק פועלים זרים בישראל או להעסיק את אלה הרוקדים על הגגות, אני מעדיף פועלים זרים. אני מצטער, אבל זו חרצפה. אנחנו אחראים לתעסוקה של אנשי השטחים, מל שעובר על החוק, בבקשה, יעצרו אותו. אנחנו יודעים שעשרות אלפים נעצרו והיו האינופיאדה, קרוב ל-70,000. היום יש כ-10,000 עצורים, חלק מהם במעצר מנייהלי. אבל להגיד להם "אתם תשוב בגדה ובעזה, אתם תרעבו ואנחנו נביא פועלים זרים?"

לעומתו, אני מברך את השר דוד לוי, שאמר: אני אנהל משא-ומתן אפילו עם אלה שרקדו על הגגות. אני לא רוצה כאן לדבר על סמנטיקה על התבטאות. זו גישה. אני הייתי בהסתדרות 11 שנה. כולכם יודעים שקרן הביטוח לפועלים חקלאים התמוטטה בעיקר כי פועלים יהודים לא רצו לעבוד, ואחר-כך הערבים הישראלים התברגנו.

שר המשטרה ר' מילוא:
יש סיבות נוספות.

של אש"ף לפגוע באזרחי ישראל באמצעות ירי מטולי רקטות לעבר גבול הצפון.

כמובן, במהלך המלחמה ביטאה ירדן עמדות פרו-עיראקיות. התקיימו בה הפגנות המונים בתמיכה בסדאם חוסיין, ונשמעו בה דברי הסתה פרועים נגד מדיניות ארצות-הברית וישראל.

לנוכח זאת היה צורך להבטיח כי ארגוני הטרור לא ינצלו את זכות הכניסה לישראל דרך גשרי הירדן לשם ארגון פעולות טרור והסתה נגד ישראל באמצעות תושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה. לאור זה הוחלט לסגור את גשרי הירדן. עם זאת, מערכת הביטחון אפשרה לתושבים מאזורים אלה להיכנס דרך גשרי הירדן כאשר היו לכך נימוקים הומניטריים.

עם הפסקת הקרבות במפרץ הרכיבה מערכת הביטחון את מעגל תושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה היכולים לחזור מירדן לאזורים אלה דרך הגשרים. בהודמנות זו אני רוצה להבטיח, לכנסת שכל תושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה, שלהם זכות ישיבה באזורים אלה, יותר להם לחזור לשטחי יהודה, שומרון וחבל-עזה.

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
מתי זה יהיה?

שר הביטחון מ' ארנס:
הייתי רוצה להתייחס גם לכמה הערות נוספות של חבר הכנסת מסאלחה.

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
מתי יותר להם להיכנס?

שר הביטחון מ' ארנס:
כניסת עובדים מיהודה, משומרון וחבל-עזה למשק הישראלי הופסקה למעשה בתקופת המלחמה, והופסקה עבודתם במשק הישראלי. עכשיו אנחנו נמצאים בתהליך של פתיחה הדרגתית של המשק הישראלי לעובדים מיהודה, משומרון וחבל-עזה. אני מקווה שחבר הכנסת מסאלחה יסכים למדיניות הזאת. אנחנו נקפיד על כך שהעבודה הזאת תהיה מוסדרת, ולא כמו כעבר, כאשר חלק ניכר מהעבודה היה בלתי מוסדר והיא אורגנה על-ידי "ראסים" למיניהם.

חבר הכנסת מסאלחה אמר, שבכל מלחמה הפלשתינים נפגעים. לצערי, אני חייב להסכים עם האמרה הזאת. אני מקווה שהפלשתינים ילמדו מזה סוף-סוף את הלקח, שבמלחמות ובאלימות בסופו של דבר לא משיגים דבר, והן רק פוגעות בהם.

אני מקווה שחבר הכנסת מסאלחה יסתפק בחשובה שלי.

נואף מסאלחה (המערך):
ומה בעניין הפועלים הזרים?

שר הביטחון מ' ארנס:
זה לא היה חלק אינטגרלי של הצעתך לסדר-היום —

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני השר, אתה לא חייב לענות. בגישה ליברלית אפשרתי לו למצות את הזמן שלו, אם כי הוא חרג מן הנושא. אתה לא חייב לענות — אלא אם אתה רוצה.

שר הביטחון מ' ארנס:

אני מוכן לענות. לא הייתי רוצה לומר דבר אבסולוטי לגבי המדיניות שבה צריך לנוהג בכל הקשור לעובדים מחוץ-לארץ

נואף מסאלחה (המערך):

יש סיבות נוספות, אני מסכים אתך. אבל אם הקרן נשארה בסופו של דבר עם מעט מאוד מבוטחים, היא לא יכולה לשאת את עצמה ולשלם לפנסיונרים.

מה עם קרן ביטוח פועלי בניין? אני הייתי גם חבר הוועדה המרכזת. אילו היו, למשל, 17,000 פנסיונרים פועלי בניין, היו צריכים להיות 85,000 חברים בקרן, כדי שיוכלו לקיים את הקרן ולשלם את הפנסיה. מה קרה בסוף?

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מסאלחה, נרמה לי שהנושא שלך הוא מניעת כניסת תושבי השטחים מירדן לישראל. אתה חורג.

נואף מסאלחה (המערך):

אני לא חורג. אמרתי שאני רוצה לדבר על כמה נקודות, ואני מדבר על פועלים זרים. אנחנו מדברים על המלחמה, על כך שחלקם של הערבים האלה הלכו לירדן כתוצאה מהמלחמה. המלחמה הסתיימה, הם סובלים, ושר הביטחון הוא הממונה עליהם. אדוני היושב-ראש, אי-אפשר כל יום להגיש הצעה לסדר-היום כאשר השר צריך להשיב, כי זה מכלול של בעיות, ואדוני שר הביטחון הוא הממונה עליהם. למה דיברתי על פועלי הבניין? כי ישראלים לא רוצים לעבוד, ורוב הפועלים הם תושבי השטחים, שלא משלמים לקרן הביטוח. בכך אתה חוסך למעסיקים, ואז אנחנו שוכרים את החסכנות ואת העתיד של אותם יהודים וערבים, אזרחי מדינת ישראל, שנתנו את מיטב שנותיהם בצעירותם ועבדו ושילמו לקרן ביטוח פועלי בניין. גם המעסיק שילם הרבה מאוד כסף.

לכן, אדוני השר, אני מבקש ממך ומשרים אחרים: אל תיתנו יד לכניסת פועלים זרים. פועלים ישראלים, יהודים וערבים, אני מסכים — בעדיפות ראשונה. אבל גם אלה שאתה ממונה עליהם, לא לפגוע בהם.

אדוני היושב-ראש, ברשותך, שניים-שלושה משפטים נוספים. אני הרי לא בא לסכסך בין שר החוץ לבין שר הביטחון. חס-וחלילה. אני לא מואשם בזה. היום שמעתי את השר לוי דבריו מלונדון. הוא אומר: מדינת ישראל רוצה להשתלב בסדר החדש במזרח התיכון — סוריה, מצרים, סעודיה ואתן עוד חמש מדינות, ביחד שמונה מדינות. אני אומר: מצרין, אבל צריך להביא בחשבון, משום שאנחנו רוצים להשתלב שם. אנחנו עוד לא אמריקה, אנחנו חלק מהמזרח התיכון. בלי תוכנית מדינית? בתוכנית של אף שעל? כשאין לנו שום יוזמה? מה נגיד לסורים, מה נגיד למצרים, מה נגיד לפלשתינים, מה נגיד לירדנים?

אני יודע, אתה, אדוני שר הביטחון, ידוע כאחד מהמובילים בנושא המדיני במדינת ישראל. אני מעודד אותך ואת ממשלת ישראל לגשת ליוזמה המדינית ולא להתמקד הודמנות היסטוריות, כדי שנהיה חלק משלום במזרח התיכון, וגם חלק מהסדר כלכלי במזרח התיכון. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני שר הביטחון, בבקשה.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עם פרוץ המלחמה ניסו ארגוני הטרור השונים, ובמרכזם אש"ף, לארגן פעילות טרור נגד ישראל. מטרת ארגוני המחבלים הייתה לפתוח חזית של טרור שתסייע לעירק במלחמתה בארצות-הברית ובבעלות בריחה. ביטוי לכך ניתן במרוצת המלחמה לא רק בהתייצבותו של יאסר ערפאת לצדו של סדאם חוסיין כי אם גם בכניסות

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני שואל: מתי לדעתך תתאפשר החזרתם? הרי מדובר
בכ-10,000 איש שכולם בעלי זכות לחזור לשטחים. מתי
תתאפשר החזרתם?

שר הביטחון מ' ארנס:
חבר הכנסת דראושה יבין, בוודאי, אם ברגע זה, שבוע
לאחר סיום המלחמה — אינני מסוגל לתת לך תאריך מדויק.
הצהרתי על העיקרון, ואנחנו נעמוד בו.

חבר הכנסת מסאלחה מסתפק בתשובתי, כך אני מבין.

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת מסאלחה, אתה מסתפק בתשובה?

נואף מסאלחה (המערך):
הסתפקתי.

ג. שאלות בעל-פה

היו"ר נ' מסאלחה:
חבר הכנסת מיכה חריש, אתה מדבר ברשות, בבקשה
תמשיך.

עובדיה עלי (הליכוד):

היו"ר נ' מסאלחה:
אני מציע לך שלא ללמד אותי את התקנון. אתה לא תלמד
אותי את התקנון.

עובדיה עלי (הליכוד):

היו"ר נ' מסאלחה:
אני מבקש ממך, חבר הכנסת עובדיה עלי, אני מבקש ממך.
בינתיים הוא לא שואל. הוא העיר הערה. זו זכותי — — —

עובדיה עלי (הליכוד):
מה זאת זכותך? זו הפקרות.

היו"ר נ' מסאלחה:
אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. אני חושב שאתה
מתנהג בצורה חצופה מאוד כלפי עמית שלך. הפקרות אתה
אומר. אתה מנהל מפלגתית. אני לא מנהל כאן מפלגתית. אני
לא רוצה שמישהו יעיר לי. הוא אמר שהוא לא רצה שאני
אחליף את יושב-ראש הכנסת. הוא רצה שיושב-ראש הכנסת
ישמע את דבריו. הוא עדיין לא התחיל בשאלתא שלו. התרתי
לו להעיר את הערתו במשך דקה. השאלתא היתה צריכה
להיות בשבוע שעבר, כך הוא אומר. אפשרתי לו להעיר, או
מה? אתה לא צריך ללמד אותי את התקנון.

עובדיה עלי (הליכוד):

היו"ר נ' מסאלחה:
אני מבקש ממך לא להעיר לי שום הערה.

עובדיה עלי (הליכוד):
אני אעלה את זה בנשיאות הכנסת.

מיכאל חריש (המערך):
אדוני היושב-ראש, תרשה לי לתקן את דבריך: השאלתא
היתה צריכה לעלות פה לפני שלושה שבועות.

במשק הישראלי. היו כאלה, יש כאלה, ואני מניח שגם בעתיד
יהיו כאלה. אינני סבור שצריך לעודד את זה ואת הגדלת
המספר הזה.

היו"ר ד' שילנסקי:
אדוני השר, חבר הכנסת דראושה נהג בנימוס והרים את
ידו כמה פעמים כדי לשאול אותך שאלה. אם אתה מסכים, אני
אאפשר לו.

שר הביטחון מ' ארנס:
כן, בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אדוני השר, תודה על הכתחתן להחזרתם של העובדים.

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת דראושה, זו לא שאלה, זו הבעת תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:
חברי הכנסת, אנחנו חוזרים לשאלות בעל-פה. שר
הביטחון ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 423, של חבר הכנסת
מיכה חריש, בנושא: החלפת מסכות וממ"טים שנפגעו.
בבקשה.

423. החלפת מסכות וממ"טים שנפגעו

מיכאל חריש (המערך):
אדוני היושב-ראש, אני מצטער על שהחילופין עם
יושב-ראש הכנסת נעשו בטרם אמרתי את הדברים שאני עומד
לומר אותם, משום שאני מוכרח לפתוח במחאה.

השאלתא שלי, שהוכרה כשאלתא דחופה על-ידי
הכנסת, בראשית פברואר, התייחסה לנושא של מסכות פגומות
וקרועות שלא הוחלפו, לממ"טים שנסדקו ולבעיות שהציבור
העלה בחרדה באותה תקופה של נפילת טילים. השאלתא
הוכרה כדחופה משום שבמצב ההוא חובת הכנסת היתה
להיענות לאותם רחשים שהיו אז בציבור.

אני בוודאי ער לתפקיד ולאחריות של שר הביטחון בשעת
חירום ומלחמה. אבל משטרים פרלמנטריים ודמוקרטיים
הצטיינו בכך, גם במלחמה הזאת, בארצות-הברית, בבריטניה,
בצרפת ובמקומות אחרים — — —

עובדיה עלי (הליכוד):

זה לא חלק מהשאלתא בעל-פה.

היו"ר נ' מסאלחה:
חבר הכנסת עובדיה עלי, אני מבקש ממך — — —

עובדיה עלי (הליכוד):
יש תקנון.

היו"ר נ' מסאלחה:
אני מבקש ממך, אל תלמד אותי.

מיכאל חריש (המערך):
חבר הכנסת עובדיה עלי, התקנון הופר על-ידי זה
שהשאלתא לא הוכאה כאשר היתה צריכה להיות מוכאה,
בזמן המלחמה. תשמור על כבוד הכנסת, סגן יושב-ראש
הכנסת.

עובדיה עלי (הליכוד):
התקנון אומר — — —

הי"ר נ' מסאלחה:

בסדר, חבר הכנסת חריש, זה נרשם, זה יובא לידיעת —

מיכאל חריש (המערך):

אני אסיים את המשפט שהתחלתי, אדוני היושב-ראש.

שרי הביטחון של ארצות-הברית, של בריטניה, של צרפת, הופיעו בזמן המלחמה השוטפת שלהם בפרלמנטים וענו על שאלות ועל הצעות לסדר-היום.

מאחר שהשאלתא הפכה בלתי-רלוונטית, לשמחתי, כי המלחמה נסתיימה, וממ"טים נגנזו, אני, מתוך מחאה, מוריד את השאלתא שלי. ואני מציע לחבר הכנסת עובדיה עלי, שהוא סגן יושב-ראש הכנסת, להגן על כבוד הכנסת ולא לבוא ולהפריע כאשר מעירים, שעל ממ"טים קרועים, פגומים, לא נענתה השאלתא בזמן המלחמה.

תודה רבה. אני מוריד את השאלתא שלי.

הי"ר נ' מסאלחה:

אתה מוריד את השאלתא. תודה רבה.

שר הביטחון ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 425, של חבר הכנסת האשם מחאמיד, בנושא: חלוקת מסכות גז שנתרמו על-ידי ממשלת דנמרק לתושבי יש"ע. בבקשה, חבר הכנסת האשם מחאמיד.

425. חלוקת מסכות גז שנתרמו על-ידי ממשלת דנמרק לתושבי יש"ע

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, אני את השאלתא שלי לא אוריד, ואף שגם היא באה באיחור, אני אשאל אותה:

בעיתונות פורסם, שממשלת ישראל מסרבת לאפשר לתושבי השטחים לקבל 25,000 מסכות גז, שנתרמו להם על-ידי ממשלת דנמרק.

ברצוני לשאול:

1. האם הפרסום הזה נכון?
2. אם כן — מדוע מסרבת ממשלת ישראל לחלק את המסכות האלה?
3. נוכח המחסור במסכות גז לצורך חלוקתן לתושבי השטחים, האם מוכן השר לאפשר קבלת התרומה הנ"ל מממשלת דנמרק?

4. האם קיימת תוכנית שעל-פיה תוכטח חלוקת מסכות גז לתושבי השטחים, ומה היא תוכנית זו?

אני מבין שחלק מהשאלות לא-רלוונטיות. הייתי רוצה לשמוע, אדוני השר.

הי"ר נ' מסאלחה:

בבקשה, אדוני השר.

שר הביטחון מ' ארנס:

1. הפרסום הוא נכון.

2. המסכה המוצעת היא משנות ייצור 1943 — 1944, עשויה חומרי מבנה ישנים, מיוצרת בטכנולוגיה מיושנת, ולדעת מומחים אינה מתאימה לשימושים שלנו, לא של הצבא ולא של המגזר האזרחי.

3. לאור האמור לעיל, התשובה שלילית.

4. עד כה נרכשו בחוץ-לארץ והובאו לארץ 173,000 מסכות גז למבוגרים מגיל 15 ומעלה, וכן הוזמנו במפעל בארץ עוד 100,000 מסכות גז לילדים ולנוער. עד כה נתקבלו מתוך ההזמנה הזאת 27,000 מסכות גז. עד התאריך 25 בפברואר 1991, ועד בכלל, חולקו כ-115,000 מסכות גז למבוגרים. בתאריך 20 בפברואר 1991 החלה חלוקת מסכות גז לילדים ולנוער באותם אזורים שבהם מחולקות מסכות למבוגרים. עד כה חולקו לילדים ולנוער 2,770 מסכות.

במקביל ועל-מנת לחסוך בזמן, בודקת מערכת הביטחון את האפשרויות לקבלת מסכות גז ממלאים קיימים בחוץ-לארץ עבור תושבי יהודה ושומרון. בין השאר, מעודדת מערכת הביטחון את סס"ת — סוכנות סעד ותעסוקה — לחלק מסכות גז בתיאום אתנו. עד כה חילקה סס"ת כ-25,000 מסכות מתוך מלאי של כ-52,000 מסכות, שקיבלה כתרומה מממשלות זרות.

הי"ר נ' מסאלחה:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מחמיד.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אני הבינתי, שאלו היו המסכות במצב יותר טוב, או אילו יוצרו בתאריך יותר סביר — אני מבין שהייתם מאפשרים זאת.

דבר שני, האם ממשלת דנמרק, או גורמים כלשהם בדנמרק יודעים את התשובה הזאת, כי אני מבין שהיתה סערה בדנמרק עצמה, בעיתונות, סביב הנושא הזה, ולפחות בשגרירות הדנית בישראל?

הי"ר נ' מסאלחה:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, השתלשלות העניינים לגבי אספקת מסכות גז לתושבי השטחים איננה פרק מפואר, כלשון המעטה, בהיערכות העורך לקראת המלחמה.

אדוני השר, אני רוצה לשאול: האם, לאור הלקחים, יהיו במחסני החירום של מדינת ישראל מכאן ולהבא ערכות אב"כ לכל אזרחי מדינת ישראל, תושביה ואלה שנתונים לשליטתה?

הי"ר נ' מסאלחה:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עבדאללה דראושה.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, מדינת ישראל היא האחראית לשלום העצירים הביטחוניים שנמצאים בבתי-הכלא בתוך "הקו הירוק" ובשטחים. אבל, כפי שאני יודע, רק חלקם קיבלו מסכות, ובבתי-המעצר הגדולים, השייכים לצבא, כמו קציעות, שיש בו יותר מ-6,500 עצירים, לא קיבלו מסכות. אילו קרה, חס וחלילה, איזה אסון, הם היו חשופים לו, ומדינת ישראל היתה נושאת באחריות.

נוסף על כך אני יודע, שכאונר"א ברצועת-עזה קיבלו 10,000 מסכות והם היו מוכנים לתרום אותן לבתי-הכלא הצבאיים, לבתי-הכלא שיש בהם עצירים ביטחוניים ובמיוחד לקציעות. אבל, כפי שידעתי, מערכת הביטחון סירבה לקבל את התרומה של אונר"א.

אני שואל. כבוד השר: קודם כול, למה לא סיפקתם לכל העצירים מסכות? ולמה לא קיבלתם את התרומה של

אונרר"א כדי לפתור בעיה של מחסור, אם היה קיים מחסור כזה במערכת הביטחון?

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. בבקשה, אדוני השר.

שר הביטחון מ' ארנס:

לשאלה הנוספת של חבר הכנסת מחאמיד — אילו היו המסכות שהוצעו עליידי ממשלת דנמרק תקינות, היינו מקבלים אותן.

האם בדנמרק יודעים את הסיבה לחוסר ההיענות שלנו לקבל את מסכות הגז — אני מניח שכן, אינני יכול לומר לך את זה בוודאות, אבל אני מתאר לי שהדבר הוסבר לממשלת דנמרק.

לשאלתו הקנטרנית של חבר הכנסת חיים רמון, אני חייב לומר, שלפי מיטב ידיעתי חלוקת ערכות מגן בישראל היא צעד שאין לו תקדים, עוד לא נעשה בשום מדינה בעולם, נעשה בסדר מופתי — — —

חיים רמון (המערך):

אבל לא בשטחים.

שר הביטחון מ' ארנס:

תיכף נגיע גם לשטחים. זה מה שמדאג אותך, נגיע גם לזה. זה כנראה הדבר היחיד שמטריד אותך אף שאתה מייצג את בוחרי מדינת ישראל.

חיים רמון (המערך):

כל מי שמדינת ישראל שולטת עליו.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת חיים רמון, השר משיב.

שר הביטחון מ' ארנס:

אם הבינותי אותך נכון, אמרת שמה שעניתי לא מעניין אותך. כן, זה מה שאמרת.

חיים רמון (המערך):

לא נכון.

שר הביטחון מ' ארנס:

לא נכון, אני מבקש את סליחתך. כך הבינותי את ההערה שלך.

ד. שאלות ותשובות

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. אם כן — מדוע לא מאשרים את הבקשה לאיחוד משפחות?

3. מדוע לא מאפשרים את רישום הילד בתעודת הזהות של אביו, כדי לאפשר לו להיקלט במסודות החינוך?

4. האם מוכן השר להורות על בדיקה מחודשת לבקשת איחוד המשפחות ולהיענות לה?

תשובת שר הביטחון מ' ארנס:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-4. נגד מר אדיב כושרי שאהין הוגש כתב-אישום לבית-המשפט הצבאי בשכם — תיק תביעה 1004/40 —

היו"ר נ' מסאלחה:

אנחנו עוברים לנושא הבא: שר הביטחון ישיב על שאלות. בבקשה, אדוני שר הביטחון.

2496. בקשה לאיחוד משפחות

חבר הכנסת מ' נפאע שאל את שר הביטחון ביום כ"ב בתמוז התש"ן (15 ביולי 1990):

נמסר לי כי מר אדיב כושרי שאהין תושב שכם, מס' ת"ז 99938515/6, נשוי לאזרחית סובייטית סוולאנה אלכסנדרובה, ילידת 1963. לבני הזוג נולד בן ב"ד ביולי 1984. ב"ד בספטמבר 1989 הגיש הנ"ל בקשה לאיחוד משפחות, אולם הבקשה נדחתה. השלטונות לא מאפשרים את רישום הילד בתעודת הזהות של אביו, וכתוצאה מכך אין ביכולתו ללמוד במסודות חינוך. ב"ד 21 במרס 1990 נעצר הנ"ל, וחוקרי מאיימים עליו בנירוש אשתו.

1. כמה בתי־מגורים ביהודה, בשומרון וברצועת־עזה נהרסו מסיבות ביטחוניות מאז תחילת יולי 1989?

2. כמה בתים ביהודה, בשומרון וכמה ברצועת־עזה נאטמו בתקופה זו מסיבות ביטחוניות?

3. האם הריסות ואטימות בתים הן אמצעי הרתעה יעיל? אם לא — מדוע לא יורה השר על הפסקת השימוש באמצעי זה?

שר הביטחון מ' ארנס:

הירשום הנמצא בידינו לגבי יהודה ושומרון הוא מ־1 בינואר 1989, ולא מיולי 1989. להלן התשובות:

1. מינואר 1989 ועד אוקטובר 1990 בוצעו ביהודה ובשומרון 82 הריסות ביטחוניות. מיולי 1989 ועד אוקטובר 1990 בוצעו בחבל־עזה 95 הריסות ביטחוניות.

2. מינואר 1989 ועד אוקטובר 1990 בוצעו ביהודה ובשומרון 109 אטימות, ומיולי 1989 ועד אוקטובר 1990 בוצעו בחבל־עזה 34 אטימות.

3. לדעתנו, הסנקציה של אטימת בתים והריסתם היא אמצעי יעיל להרתעתם של מבצעי פיגועים ולהרתעתם של אחרים מביצוע עבירות דומות. עמדה זו מבוססת הן על ההערכה המקצועית של העוסקים בדבר והן על מידע מודיעיני מסוג.

היו"ר נ' מסאלחה:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חיים רמון. בבקשה.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב־ראש, אדוני השר, האם לאור הפסיקה של בית־המשפט העליון לא עדיף להשתמש באמצעי ענישה של אטימת בתים מאשר בהריסתם, בעיקר לאור ההערות שהושמעו בבית־המשפט העליון ולאור העובדה שהריסת בית היא עונש בלתי הפיך, בשעה שאטימת בית משיגה אותו אפקט והיא ענישה שניתן לתקן אותה, לאחר שמערכת הביטחון מגיעה למסקנה שהאדם איננו מהווה עוד סיכון ביטחוני, ולפתוח את הבית. מה עוד שאפשר גם באטימות בתים להגיע לאטימה חלקית, ואין צורך להרוס את כל הבית, כפי שהדבר קורה בהריסת בתים.

שר הביטחון מ' ארנס:

אנחנו מעדיפים את אמצעי האטימה על הריסה בכל אותם מקרים שהדבר הזה נראה לנו מתאים לנסיבות.

2708. ליקויים בטיחותיים בכלי־רכב צבאיים

חבר הכנסת מ' גולדמן שאל את שר הביטחון ביום י"ח בחשוון התשנ"א (6 בנובמבר 1990):

בעיתון "דבר" מיום 16 באוקטובר 1990 נמסר, כי חשעה מתוך 53 כלי־רכב צבאיים הורדו מהכביש בשל ליקויים בטיחותיים חמורים.

ברצוני לשאול:

1. האם ממצאים אלו נכונים?

2. אם כן — מה בדעתך לעשות לצמצום שיעור הליקויים שהתגלו?

שר הביטחון מ' ארנס:

1. התשובה חיובית. 53 כלי־רכב אשר נבדקו על־ידי משטרת ישראל הם בעיקר מהשנות 1984 ו־1985. בחשעה כלי־רכב, מתוך 53, נמצאו ליקויים.

בשל ביצוע, בין השאר, שני פיגועים באמצעות ידיו בקבוקי תבערה לעבר כוח צה"ל. הוא עצור עד תום ההליכים המשפטיים.

לנוכח חומרת מעשיו נענו בקשותיו לאיחוד משפחה בשלילה.

2565. התנהגות חיילים באל־עזרייה

חבר הכנסת ה' מחאמיד שאל את שר הביטחון ביום ז' באב התש"ן (29 ביולי 1990):

ביום 23 ביולי 1990 ביקרתי אצל משפחת מ"ע (השם המלא מופיע במקור) באל־עזרייה, בעקבות ידיעה שקיבלתי על שהיית חיילים על גג ביתם. המשפחה תיארה לפני את התנהגותם של החיילים בכל שעות היום. החיילים שוהים, לדברי המשפחה, על הגג זה חמישה חודשים, הם מפריעים לבני הבית, דופקים על הדלתות בשעה מאוחרת כלילה, אחדים מהם נטפלים לנשים, מזהמים את המים שבמכלים שעל גג הבית, ומכים את בעל הבית.

ברצוני לשאול:

1. האם מוכן כבודו לבדוק את הנושא?

2. אם יוברר כי קיימת פגיעה במשפחה, האם מוכן כבודו להורות על פינוים של החיילים מגג הבית הנ"ל?

שר הביטחון מ' ארנס:

1. סגן מפקד החטיבה שוחח עם בני המשפחה. נמסר לי שלא נמצאה כל פגיעה במשפחה, ולא נגרם כל נזק על־ידי החיילים.

2. לאור האמור לעיל, ובהתחשב בצרכים הביטחוניים, התשובה שלילית.

היו"ר נ' מסאלחה:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת האשם מחאמיד.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני השר, אף־על־פי שהנושא נבדק והתברר שאכן לא היו דברים כאלה מעולם, אף שדיברתי כמוכן על המשפחה הזאת, אבל אני בטוח שיש משפחות שאכן סובלות בגלל הימצאות אנשים זרים, לא חשוב שהם אנשי צבא, אבל במיוחד כאשר הם אנשי צבא העומדים על הגגות, האם לא ניתן לשחרר בתים כאלה, כדוגמת הבית הזה?

שר הביטחון מ' ארנס:

אינני יכול לומר שלא היו מעשים כאלה בשום מקום. אני מוכן אפילו להרחיק לכת ולומר, שהובאו לידיעתי לעתים מקרים כאלה שלאחר בדיקה התברר שהידיעות לגביהם היו נכונות. נתתי הנחיות חד־משמעיות להתנהגות הוגנת של חיילי צה"ל כאשר הם נמצאים ליד בתים או על גגות של תושבים ביהודה, בשומרון ובחבל־עזה. אנחנו עושים כל מאמץ להקפיד על מילוי ההוראות האלה.

2610. הריסות בתים בשטחים

חבר הכנסת ח' רמון שאל את שר הביטחון ביום ט"ו באב התש"ן (6 באוגוסט 1990):

בספר שפרסם לפני חודשים אחדים קובע תא"ל (מיל') אריה שלו, כי הריסות בתים לא הוכחו כאמצעי יעיל להרתעת תושבי השטחים מביצוע עבירות ביטחוניות.

ברצוני לשאול:

1. — 4. הטענות בדבר אימנענה או סחבת בתשובה אינן נכונות.

2801. חבלה באתר היסטורי

חבר הכנסת מ' גולדמן שאל את שר הביטחון ביום ג' בכסליו התשנ"א (20 בנובמבר 1990):

בהודעה שנתפרסמה בעיתון "דבר" מ-6 בנובמבר 1990 נאמר, כי יחידה של צה"ל חיבלה באתר היסטורי רב-ערך הנמצא כנגב. בשיחות שלי עם רשות שמורות הטבע נמסר, כי היו עוד פגיעות וחבלות כאלו, בעיקר בשרפות הנובעות מאימונים ובחריגות מהסכמים כתובים, כמו נחיתת מסוקים בשמורות וגלישת מצוקים.

ברצוני לשאול:

1. האם יש בצה"ל מערכת קשר עם הרשויות השונות הפועלות בארץ לשמירת הטבע והארכיאולוגיה?
2. אם לא — האם שוקלים הקמתה של מערכת כזאת?
3. האם תתדרך את מערכת הביטחון בחשיבות אתרים אלו ובצורך לשומרם?

שר הביטחון מ' ארנס:

1. — 2. התשובה חיובית.

3. ליחידות צה"ל המתאמנות בשטחי אש יש הנחיות ברורות לשמירת אתרי טבע ונוף. בצה"ל מתייחסים בכובד ראש ובמהירות לכל תלונה ונוקטים את האמצעים הדרושים.

היו"ר נ' מסאלחה:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת גולדמן. בבקשה.

מיכה גולדמן (המערך):

נכון, אדוני שר הביטחון, שיש הוראות קבע, אבל, לצערנו הרב, עם ההקפדה, אנחנו עדים למצב שבו יחידות שיוצאות לאימונים במקומות השונים בארץ, מוכן שבאותם אזורים שנקבעו לכך מראש — יש סטייה מההוראות ופגיעה גם בשטחים חקלאיים, וגם אי-הקפדה ככל הנוגע להדלקת אש, הגורמת נזקים לא מעטים בעיקר בתקופת הקיץ. מה מתכוון השר לעשות כדי להבטיח שלא נחזור למצב בעקבות השאילתא המקורית שלי, ובעקבות השאלה הנוספת?

שר הביטחון מ' ארנס:

אני כבר השבתי שאנחנו מתייחסים לנושא הזה ברצינות רבה מאוד, עוקבים ומטפלים אחרי כל תלונה. אנחנו נמצאים בקשר עם האתרים ועם הגופים האחראים לאתרים. עם זאת, כאשר מביאים בחשבון את שטחה הקטן של מדינת ישראל, והעובדה שמחובתנו להחזיק צבא גדול יחסית החייב להתאמן, סך כל הביצועים של צה"ל בכל הקשור לשמירה על אתרי טבע ושטחים חקלאיים הם טובים, לדעתי.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה.

2918. תשלומים ליתומי מלחמה

חבר הכנסת א' פורז שאל את שר הביטחון ביום י"ז בכסליו התשנ"א (4 בדצמבר 1990):

לאחרונה הגיעה אלי ידיעה, ולפיה בעוד אגף השיקום במשרד הביטחון משלם שכר לימוד ותגמולי מחיה ליתומי מלחמה הלומדים באוניברסיטאות, קיימת החלטה שלא לשלם תגמולים ומענקים אם הם לומדים משפטים במכללות שהוקמו לאחרונה.

2. פעילות צה"ל המתבצעת לצמצום שיעור הליקויים שנתגלו היא: א. כל-יירכב אשר נמצאו לא-תקינים הופנו לתיקון נדרש; ב. מעבר לתיקון הליקויים — טיפול משמעותי באותם מקרים שבהם היו ליקויים כתוצאה ישירה מהתרשלות; ג. צה"ל נערך מדי שנה ומבצע ביקורות חודף כל-יירכב בתנועה.

היו"ר נ' מסאלחה:

שאלה נוספת לחבר הכנסת מיכה גולדמן. בבקשה.

מיכה גולדמן (המערך):

אדוני שר הביטחון, מאז חודש אוקטובר קיבלתי עוד כמה פניות וקראתי בעיתונים, שעם כל הביקורת התקופתית שנעשית, גם על-פי תשובתך, איננו עדים לשיפור במצב, אלא, לצערנו הרב, כנראה מחוסר אמצעים. הקטל על הכבישים נמשך, אם אנחנו מתייחסים לבטיחות, היא לא רק על הכבישים, אלא גם במפעלי ביטחון ובבסיסי צה"ל. נראה שהנושא הזה של הבטיחות, עם כל המשמעת הקיימת — ציוד לא מתאים, ציוד מיושן — מחייב אומנם העמדת אמצעים, אבל אני יודע שלשר הביטחון, כמו לכל אורח, קשה לעמוד מול המשפחות הנפגעות.

שאלתי היא: מה שר הביטחון מתכוון לעשות בכיוון הגברת המלחמה בתאונות הדרכים, וגם באותן תאונות שהזכרתי?

שר הביטחון מ' ארנס:

אנחנו, כפי שחבר הכנסת גולדמן ודאי מבין, פועלים במסגרת האמצעים המצומצמים אשר עומדים לרשותנו. עם זאת, אין לי כאן הסטטיסטיקה. אני יכול להביא אותה לידיעת חבר הכנסת גולדמן. לפי מיטב זיכרוני, חלה הקטנה משמעותית בשיעור תאונות הדרכים ברכבים צבאיים. זאת כתוצאה — — —

מיכה גולדמן (המערך):

במספר תאונות העבודה והאימונים יש עלייה.

שר הביטחון מ' ארנס:

התייחסתי פה לבעיה של תאונות דרכים. נדמה לי שזה היה נושא השאילתא שלך.

2728. תלונות על אירועים בשטחים

חברת הכנסת ת' גו'זנסקי שאלה את שר הביטחון ביום כ"ה בחשוון התשנ"א (13 בנובמבר 1990):

בעיתון "דבר" מיום 28 באוקטובר 1990 התפרסמה ידיעה, שלפיה עולה ממחקר של הקרן לחינוך דמוקרטי בישראל, כי שליש מהתלונות שהופנו בתקופה נתונה של 16 חודשים לאלוף פיקוד הדרום, אלוף מתן וילנאי, לא נענו כלל, ולגבי שליש נוסף ננקטה סחבת ארוכה, אף שמדובר בתלונות על הרג מכוון והכאות בנסיבות חמורות.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נבדקו ונמצאו נכונים?

2. אם כן — מדוע חל עיכוב כה גדול במתן תשובות על תלונות המופנות לפיקוד הדרום?

3. האם בעיה זו קיימת גם בפיקודים אחרים המקבלים תלונות על אירועים בשטחים?

4. האם יוזרו הטיפול בתלונות?

תשובת שר הביטחון מ' ארנס:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשמירה כמוסדות חינוך וכמגזרי משק חיוניים? אוכיר ולו לדוגמה קטיף ודברים מהסוג הזה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. בבקשה, אדוני השר.

שר הביטחון מ' ארנס:

אם הבנתי נכון, היו כאן שתי שאלות נוספות.

היו"ר נ' מסאלחה:

לחבר הכנסת בורג יש זכות לשאול שאלה נוספת אחת. כבוד השר ישקול ויחליט על איזו מהן לענות.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב־ראש, ברשותך, אני מעדיף לענות על השאלה הראשונה.

אומר מייד לחבר הכנסת בורג, שאינני בטוח שאני יכול לתת תשובה אבסולוטית על שאלתו, אם נכון שרוב תלמידי הישיבות שמצהירים שתורמם אומנותם בסופו של דבר אינם מצטרפים למעגל של משרתים במערכת הביטחון. אני רק יכול לחזור על הנתון שמסרתי, שאינו עונה בצורה מושלמת על השאלה שלך, והוא שלגבי אלה שעזבו את המעמד של "תורמם אומנות" כחמש השנים האחרונות, כ-21% פוטרו משירות ביטחון והיתר הצטרפו למעגל המשרתים במערכת הביטחון.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — — כי אני יודע שלמעלה מ-90% אינם משרתים אפילו יום אחד במסגרת — — —

אברהם בורג (המערך):

הדבר קיבל אישור בוועדת החוץ והביטחון.

3136. בחורי הישיבות שתורמם אומנותם

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר הביטחון ביום כ"ז בטבת התשנ"א (13 בינואר 1991):

בעיתון "דבר" מיום שישי 4 בינואר 1991 פורסם, שבכינוס ראשי אגודת ישראל שנערך בכפר הנופש "כינר" אמר שר הביטחון: "אייגיוסס של תלמידי ישיבות הוא פצע פתוח בחברה הישראלית".

ברצוני לשאול:

1. מה הוא מספר תלמידי הישיבות שגיוסם לצה"ל נדחה לראשונה בשנים 1988, 1989 ו-1990?

2. כמה תלמידי ישיבות חרדים התגייסו לצה"ל בשנים 1988, 1989 ו-1990?

3. כמה תלמידי ישיבות שגיוסם נדחה מ-1 בינואר 1980 עד 31 בדצמבר 1987 גויסו לצה"ל לאחר גמר לימודיהם בישיבות?

4. האם מקיים צה"ל מעקב לגבי תלמידי ישיבות שגיוסם נדחה, לאחר שהפסיקו את לימודיהם בישיבות, על-מנת לגייסם לצה"ל?

5. אם כן — כמה תלמידים שהפסיקו את לימודיהם גויסו לצה"ל בשנת 1990?

6. אם אין מעקב, מה הן הסיבות לכך?

שר הביטחון מ' ארנס:

1. 5-6. היקף תלמידי ישיבה שגיוסם לצה"ל נדחה לראשונה — גילאי 17-18 — הוא כדלקמן: שנת עבודה

ברצוני לשאול:

1. האם נכון הדבר?

2. אם כן — האם תשקול לשלם תגמולים ליתומי מלחמה על בסיס שווה?

תשובת שר הביטחון מ' ארנס:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-2. הידיעה אינה נכונה.

2919. בחורי הישיבות שתורמם אומנותם

חבר הכנסת א' בורג שאל את שר הביטחון ביום י"ז בכסליו התשנ"א (4 בדצמבר 1990):

ברצוני לשאול:

1. מה הוא מספר תלמידי הישיבות, חייבי שירות חובה ומילואים שהשתחררו משירות בצה"ל על-פי ההגדרה "תורמם אומנותם", נכון לעכשיו?

2. מה הוא שיעור המצטרפים למעמד "תורמם אומנות" בגיל 18 מתוך כל שנתון הלידה בכל שנה בעשר השנים האחרונות?

3. מה הוא מספר המצטרפים לצה"ל מקרב הג"ל לאחר דחיית השירות, ומה הוא מספרם של המשתחררים לחלוטין מכל שירות, למעט תלמידי ישיבת "מרכז הרב"?

4. מה הוא מספרם של הזכאים לדחיית שירות לשם לימודים במסגרת העתודה האקדמית?

שר הביטחון מ' ארנס:

1. היקף המועמדים לשירות הביטחון שהם תלמידי ישיבות שתורמם אומנותם הוא 20,900. הם מקבלים דחיות גיוס שנתיות כל עוד תורמם אומנותם.

2. שיעור המתייצבים בגיל 18 מכל שנתון נע מ-4.2% בשנת 1980 עד כ-5.8% בשנת 1989.

3. בחמש השנים האחרונות עזבו את מעמד "תורמם אומנות" כ-3,700, לא כולל את אלה שגויסו ל"הסדר מרכז הרב". 53% מהם גויסו לשירות סדיר בצה"ל, וכ-26% לשירות מילואים. כ-21% פוטרו משירות ביטחון.

4. היקף המתקבלים לעתודה האקדמית בשנת 1990 הוא 850. בתחילת שנת הלימודים התשנ"א לומדים במסגרת העתודה האקדמית כ-2,740 חיילים הנמצאים בדחיית שירות עד תום לימודיהם.

היו"ר נ' מסאלחה:

שאלה נוספת לחבר הכנסת בורג, בבקשה.

אברהם בורג (המערך):

אדוני היושב־ראש, כבוד השר, ראשית, תודה רבה על התשובה המפורטת.

לא הספקתי לעשות את החישוב, אבל מהנתונים שמסרת אני יכול להבין, שרוב אלה שהצטרפו למעמד של "תורמם אומנותם" לא מוצאים עצמם בסופו של דבר משרתים במסגרת צבאית, ולמעשה התוקף של דחיית השירות הופך להיות פטור מלא משירות דה־פקטו?

אדוני השר, זה עתה סיימנו תקופת חירום במשק. בתקופת החירום הזאת נזקק המשק לידיים עובדות פנויות בכל מיני תחומים. האם תשקלו הפעלת תלמידי ישיבות בזמן חירום

בקרב הצעירים, תחושה של הפליה ותסכול על כך שחלוקת העול מבחינת השירות הביטחוני איננה שווה. כתוצאה מכך לא פעם אחת נשמעות בקשות ודרישות שייעשה לתיקון העוול הזה.

אני מודה לך על הנתונים שנתת בתשובתך המפורטת. אני מבקשת לדעת וללמוד, מהי התקופה שבחורי הישיבות נותנים לצה"ל, תקופה שנחשבת להם כאילו הם מגויסים וכך הם ממלאים את חובתם ולא עושים שירות נוסף. בכל אופן, יש כאלה שגם את התקופה הקצרה הזאת הם לא עושים בצבא, ואני חושבת שזה גם לרעתם. השירות הזה חשוב על-מנת לתת להם תחושת ביטחון, גם בתקופות קשות, גם במלחמה, שהם יכולים לגונן על עצמם וגם על אחרים. הם חייבים לשרת תקופה מתאימה כדי לעבור אימונים צבאיים שיעמדו להם להגן על עצמם ועל משפחותיהם.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה.

שר הביטחון מ' ארנס:

אין תשובה אבסולוטית או אחידה על השאלה שנשאלה. על-פי הנתונים שציטטתי, ברור שהמקרים — — —

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך):

תקופת השירות.

שר הביטחון מ' ארנס:

כן, כן, גם תקופת השירות שונה, תלוי במקרה, כאשר חלקם הולכים לשירות סדיר, חלקם לשירות מילואים, כפי שמסרתי כאן, וחלקם אינם מצטרפים כלל.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כמה זמן הם משרתים בצבא?

שר הביטחון מ' ארנס:

אין על זה תשובה אחידה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יש על זה תשובה. יש ממוצע.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת יוסי שריד, אתה, בלי רשות, כבר חמש-שש פעמים פונה לשר. הוא עונה. שר הביטחון הוא שמשיב, לא יוסי שריד. הוא המופקד על הביטחון והוא ישיב איך שהוא יודע.

שר הביטחון מ' ארנס:

קודם כול הייתי מציע לפחות להמתין עד שאני מסיים את התשובה, ואז אם יש לך זכות לשאלה נוספת, תשאל.

היו"ר נ' מסאלחה:

לא, אין לה שום זכות.

שר הביטחון מ' ארנס:

ואם לא, תוכלי לתפוס אותי בפרוודור ולשאל אותי מה שעם לך. בכל מקרה אשמח להציג בפני חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמוזלינו את הקריטריונים שלפיהם מחליטים בכל מקרה ומקרה מהי תקופת השירות שעל הבחור לשרת.

3194. יציאת בני ישיבות לחוגי-לארץ

חבר הכנסת יא' לוי שאל את שר הביטחון ביום כ"א בשבט התשנ"א (5 בפברואר 1991):

נוכח הפרסומים על אודות אלפי בני ישיבות שיצאו לחוגי-לארץ טרם המלחמה, ברצוני לשאול:

1988 — 1,986 משל"בים — מיועדים לשירות ביטחון; שנת עבודה 1989 — 2,035 משל"בים; שנת עבודה 1990 — 1,553 משל"בים — נתון זה הוא חלקי עד דצמבר 1990.

2. מתוך תלמידי הישיבה שהיו במעמד "תורתו אומנותו" גויסו לצה"ל כמפורט: שנת עבודה 1988 — 712; שנת עבודה 1989 — 806; שנת עבודה 1990 — 708; נתון זה הוא חלקי, עד דצמבר 1990.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

שר הביטחון מ' ארנס:

אל תפריע לי באמצע.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת שריד, אי-אפשר, תן לשר לסיים לפחות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שר הביטחון אומר שגויסו לצה"ל. אפשר ללמוד מזה שהם גויסו, ואני אומר שהרוב המכריע של אלה הוא שירות מילואים, מלבד הג"א.

שר הביטחון מ' ארנס:

חבר הכנסת שריד, היות שאתה מפריע לי באמצע תשובתי, אני מפנה אותך שוב לתשובה שנתתי לחבר הכנסת בורג. נתתי בה חלוקה של אלה שגויסו לצה"ל, אלה שגויסו למילואים, ואלה שקיבלו פטור מגיוס לצה"ל.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת שריד, אני מבקש ממך שלא להפריע לשר באמצע תשובתו. הדבר לא מקובל. תן לשר לסיים את תשובתו.

יאר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

יש כאן מישוה שרוצה לעזור לכם.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה. אתם עוזרים גם לשר וגם ליושב-ראש בבקשה, אדוני השר.

שר הביטחון מ' ארנס:

3. מתוך תלמידי הישיבות שגויסו נדחה עקב הצטרפותם למעמד "תורתו אומנותו" בשנים 1987 — 1990 גויסו לצה"ל לאחר גמר לימודיהם 3,633 משל"בים.

4. צה"ל מקיים מעקב על תלמידי ישיבה שגויסו נדחה. אלו המפסיקים את לימודיהם ממלאים את חובתם כלפי שירות ביטחון. כאמור, בשנת עבודה 1990 — עד סוף דצמבר 1990 — גויסו 708 תלמידי ישיבה שהפסיקו את לימודיהם.

היו"ר נ' מסאלחה:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמוזלינו. בבקשה.

חגי מירום (המערך):

כבוד השר, מה זה פצע פתוח?

היו"ר נ' מסאלחה:

השאלה הנוספת היא של חברת הכנסת ארבלי-אלמוזלינו. בבקשה.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך):

אדוני שר הביטחון, כידוע לך, קיימת בציבור, ובמיוחד

2. אם התשובה על השאלה הראשונה היא חיובית, כמה היתרי יציאה לחוץ-לארץ ניתנו למי שנכללים בקטגוריה זו מאז ראשית חודש נובמבר 1990?

שר הביטחון מ' ארנס:
1—2. תלמידי ישיבות שתורגמו אומנותם, הנמצאים בדחיות גיוס, זכאים לצאת לחוץ-לארץ מדי תקופה לשהייה מוגבלת בחוץ-לארץ. בחודשים נובמבר 1990 עד ינואר 1991 קיבלו 341 תלמידי ישיבות, שתורגמו אומנותם, היתרי יציאה לחוץ-לארץ.

ה"ור נ' מסאלחה:
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אדוני השר, האם ידוע לך, או האם נבדק, אולי גם בעקבות השאלת הזאת, באיזו מידה בחורי ישיבה, שתורגמו אומנותם, יצאו בתקופת החירום ובתקופת המלחמה מהארץ ללא היתרים של צה"ל? האם הדבר הזה בכלל אפשרי בכפוף לסדרי היציאה לחוץ-לארץ? המספרים שבידי על יציאה של בחורי ישיבות, אורחים ישראלים, הם גדולים בהרבה.

שר הביטחון מ' ארנס:
אני מקווה שהתשובה היא שלא יצא איש ללא היתר, אבל אינני יכול לתת ערכות שאומנם הדבר הוא כך, במיוחד כשחבר הכנסת צבן אומר שיש לו נתונים שמצביעים כביכול על כך שיצאו ללא היתרים. אני אשמח לראות את הנתונים האלה. היתרי מתפלג, אם יש לנו דרך לודא, במידה שאנשים עברו על התקנות או על החוק ויצאו ללא היתר, כמה כאלה היו.

ה"ור נ' מסאלחה:
תודה לשר הביטחון.

ה. הצעה לסדר-היום

חלף חודש ימים מפרוץ ההתקפות האוויריות במפרץ וחודש ימים אשר עם ישראל יושב בחדרים אטומים

וחלילה, לוועדות למיניהן, או לבדיקות למיניהן, אבל לפחות בואו נבדוק את עצמנו לאחר שעברנו את החוויה הטראומטית הזאת בפעם הראשונה בתולדות עם ישראל.

אני טוען, אדוני השר, שמבין עטיפות הניילון ונייר הדבק, מתוך המסכות, יצאה ישראל אחרת. יש משקע. בצד אחד יש גם חידור ראייה, וכזה השני, לצערי, יש גם הרבה אשליות מסוכנות שצמחו מתוך חדרים אטומים בתקופה הזאת. יש כבר היום קבוצות לא מבטלות של אנשים מכובדים שרואות במלחמה הזאת שלא נלחמנו מודל משעמדי בספק, לפי דעתי, את עמור התווך של תפיסת הביטחון שהתקיימה עד עתה, לאמור: ישראל מגינה על עצמה בכוחה שלה ללא הודקקות לחילות משלוח ולזרים.

יש קבוצת יונים שכבר רואה בלבנה של ברית צבאית עם ארצות-הברית והעברת האחריות להתראה הלאומית אל ארצות-הברית אבן בסיס להסכמי השלום העתידיים. צדיקים, מלאכתם נעשית בידי אחרים, אז אולי האמריקנים והאחרים ייקחו בכלל את הגנתה של ישראל על כתפיהם.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
מדינות נאט"ו, לפי דעתך, מוגדרות כמדינות סוג ב'?

1. על-פי נתוני מינהל גיוס, כמה בני ישיבות רחויי גיוס ביקשו היתרי יציאה לחוץ-לארץ מ-1 בינואר 1991 ועד 17 בינואר 1991?

2. כמה בני ישיבה קיבלו היתרי יציאה כתקופה האמורה וכמה יצאו?

3. כמה אורחים ישראלים קיבלו היתרי יציאה לחוץ-לארץ בתקופה האמורה?

תשובת שר הביטחון מ' ארנס:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—2. בתקופה שמ-1 בינואר עד 17 בינואר 1991 ניתנו על-ידי לשכות הגיוס 76 היתרי יציאה לחוץ-לארץ לתלמידי ישיבה הנמצאים בדחיות גיוס, שתורגמו אומנותם. תלמידי ישיבה בודדים שלא היו זכאים על-פי הקריטריונים לא קיבלו את היתרי היציאה.

אין למינהל גיוס רישום כמה ממקבלי האישורים יצאו בפועל לחוץ-לארץ.

3. את השאלה יש להפנות לשר הפנים.

3240. יציאת בני-ישיבות לחוץ-לארץ

חבר הכנסת י' צבן שאל את שר הביטחון ביום כ"ח בשבט התשנ"א (12 בפברואר 1991):

לאור היריעות, מחד גיסא, על עויבה של תלמידי ישיבות רבים את הארץ כימי חירום אלה, והטענה שהועלתה מאידך גיסא, ולפיה לא ניתנו היתרי יציאה לחוץ-לארץ לדחויי שירות, ברצוני לשאול:

1. האם ניתן היתר יציאה לחוץ-לארץ למי שקיבל דחיית שירות כזה"ל והוא נמנה עם אלה הכלולים בקטגוריה של "תורתו אומנותו"?

ה"ור נ' מסאלחה:

אנחנו עובדים לנושא הבא בסדר-היום, הצעה לסדר-היום מס' 4659 של חבר הכנסת יהושע שגיא: חלף חודש ימים מפרוץ ההתקפות האוויריות במפרץ וחודש ימים אשר עם ישראל יושב בחדרים אטומים.

הניסוח בוודאי נעשה לפני תום המלחמה, כי עבר כבר זמן רב. בבקשה, אדוני.

יהושע שגיא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מקבל את הערתך על הניסוח, אדוני היושב-ראש, אבל, כידוע לך, ההצעה לסדר-היום הזו הוגשה בתוך המלחמה.

ה"ור נ' מסאלחה:
נכון.

יהושע שגיא (הליכוד):

ובכן, לאחר 40 ימים של מלחמה במפרץ ו-40 ימים של חדרים אטומים ו-40 טילי "סקאד", כאשר ישראל, בפעם הראשונה בתולדותיה, מעדיפה לשמש מטרה פסיבית ולתת לאחרים להגן עליה, לא ייתכן שלא נעשה חשבון נפש עם עצמנו. אינני בא ואומר שחשבון נפש צריך להוביל, חס

האמריקנים ובעלות הברית לחמו למימוש אינטרס שלהם ורק שלהם, שבמקרה דגן הפך להיות אינטרס חינוני שלנו.

ציפינו להישגים כלכליים, ביטחוניים ומדיניים בעתיד על בסיס התנהגותנו. בנושאים הכלכליים הוכיחו האמריקנים, שלא ייתנו לנו אפילו את אשר נתנו לשתי שכנותינו, סוריה ומצרים, שנטלו חלק ישר בקואליציה: כלי להוכיח כלל את סטירת הלחי שחטף שגרינו כאשר העז לדרבן במקצת הליך כלכלי תקוע. בנושאים הביטחוניים נדמה לי, שהמירב שנוכל לקוות לו עתה הוא השארת חלק מסוללות ה"פטריוט" בארץ, נשק שלמרות התקשורת העולמית שקשרה לו כתרים ענה בעצם בדיוק על מפרט היצרן, כלומר כ-20% בלבד, השמדה של טיל קרקע-קרקע. בנושאים המדיניים, נדמה לי שכל החבילה קשורה יחד ודווקא בראש האמריקנים מתרוצץ עכשיו הרעיון שהישיגים לישראל בתחום הכלכלי והביטחוני כפופים להתקדמות בתחום המדיני.

ובכן, אדוני השר, בחשבון הנפש לקראת השלב המדיני המגיע, ושללא היה ספק כלל שיגיע, מה הם הכלים שאחם ישראל ניצבת מול מועצת הביטחון, שצמחו לה לפתע שיניים, מול קואליציה בין-לאומית בראשות ארצות-הברית, שכבר טעמה טעמו של ניצחון הנובע מאחדות, ולא תיפרד ממנו כל כך מהר, ומול מזרח שיעי מתעורר מחדש ושלל בדרך הטבע — ראה זה פלא, החלפתו של סדאם חוסיין איננה בהכרח רק החלפתו ברודן עירקי חדש וחלש, אלא אולי בתחילה דמוינטיות אירנית, שהיא אויב מסוכן אולי לא פחות מהאויב של אתמול?

קשינו הכלכליים לא הוקלו וצרכינו הביטחוניים בוודאי עוד יגברו.

לפי דעתי, היינו יכולים לעמוד בכל אלה כעם למוד-סבל המכיר את המזרח התיכון, חלקנו לפחות נולדו וגדלו כאן מדורי דורות, בתנאי שהיונו מצליחים לבנות קונסנסוס לאומי שהוא תנאי גם לשלום וגם למלחמה. אבל דווקא אווירת האחד האטום וההבלגה, שהובילה לשאלות כאשר ליכולתנו ולכושרנו הביטחוני, אלה הגבירו עוד יותר את הפירוד מאשר את האחדות, כל אחד מהאינטרסים שלו, וחלק מהדברים נשמעו בקריאות הביניים קודם לכן.

אדוני השר, אני מבקש שתעשו את חשבון הנפש ואת חשבון הרווח וההפסד הלאומי היום, כדי שמחר נשתדל לפחות שלא לחזור על שגיאותינו מהעבר. המדיניות שעמדה לעם ישראל במשך אלפיים שנות גלות, להישיר על-ידי החלטה שלא להחליט ולא לעשות, לעתים היא מסוכנת, מסוכנת מדי.

לעניות דעתי, יש לעשות, ומיד. צריך לבנות מחדש את תדמית ישראל היוזמת, היכולה ומסוגלת להגן על האינטרסים החיוניים שלה בעצמה, ולעשות זאת בעוצמה כזאת, שלא יהיה בכך ספק לא לירידינו ולא לאויבינו.

יש לבנות מחדש ומיד את מערכת המחקר והפיתוח שכה התהללנו בה, ואשר בחמש-שש השנים האחרונות נדמה לי שאנחנו ניוונו וחרונו וניוונו את יכולתנו. יש לעשות זאת במישור של הקרב העתידי, ועל אחת כמה וכמה במישור ההתראה הלאומית, וכל זה נתון במערכות המחקר והפיתוח.

ולבסוף, ממש, אדוני השר, כמי שנטל על עצמו את ביטחון ישראל, אני מבקש לשים אולי קץ לקיצוצים הלא-כל-כך מוסברים בחקצי הביטחון, שהיו מנת חלקנו זה חמש-שש שנים, ובוודאי מאז 1988, כאשר נגמר המשבר במפרץ בין

יהושע שגיא (הליכוד):

אני לא אמרתי מדינות סוג ב'. מדינות סוג ב' זה הניסוח שלך. מר רובינשטיין. אני טוען כרגע על כך, שיש כאלה שרואים בכך לבנה להסכמי שלום. נקודה.

יש כאלה שלא פוסקים מלבך על ההחלטה שלא להתערב, אבל לא שואלים את עצמם, אם היה אולי גם מחיר להבלגה. אינני יודע אם כל-יכולה של הערצה זו היא הערצה אמיתית ליכולת ההבלגה שלנו. אני יודע שקיבלנו הרבה טפיחות על השכם, הרבה טפיחות על הלחי בכל התקופה הזאת שהבלגנו וריסנו את עצמנו. בכך אין ספק.

יש בוודאי גם נימוק נוסף, ואני חושב שהוא פשוט: התערבותה של ישראל במשבר המפרץ היתה גורמת קשיים בשמירת שלמות הקואליציה, ולכן חשוב היה לתת לישראל חיוקים חיוביים כדי שלא תתערב. אני חושב שאת החיוקים קיבלנו גם באמצעות המהירות שבה נרתמו לשלוח לנו את ה"פטריוטים" למיניהם.

יש כאלה שמתעקשים ואומרים שבעצם לא היתה ברירה, קיבלנו תכתובת. לפחות עיתונים זרים מצוטטים בארץ כאילו אתה, אדוני שר הביטחון, פעם האחרונה שהיית שם קיבלת תכתובת. למעשה, לא קיבלת אותו, נאמר לך תכתובת.

שר הביטחון מ' ארנס:

תכתובת יכול להיות רק אם אני מקבל.

יהושע שגיא (הליכוד):

אני אומר: נאמר לך תכתובת. תיקנתי את עצמי, שלא אואשם כאן, חס וחלילה, שאני אומר שקיבלת תכתובת.

ובכן, מי יעז להמרות את רצון השליט מארצות-הברית שבו אנו תלויים? ולכן כל הדיבורים על אופציית התערבות לא היו קיימים מעולם.

אלה וגם אלה אינם מכחישים, מי יותר ומי פחות, שיצאנו בנס, עם נפגעים מעטים, שאח חלקם הגדול אפשר היה אולי למנוע לו תרגולו את האוכלוסייה האזרחית לפני פרוץ המלחמה, בתנאי רגיעה יחסית וללא המתח שבלבישת מסכות ובהורדתן. והרי היו לנו חמישה חודשים שיכולנו לעשות זאת. כולנו ראינו למה גרם טיל אחד לא-מוצלח, כפי שהיה בסעודיה.

מערכת הביטחון נטלה סיכון בלתי רגיל בהחלטה להבליג, תפיסה שאיננה מעוגנת בתפיסת ביטחוננו עד כה, והתמיהה בכך עד הסוף. למרות הסיכון הגבוה והחשש האמיתי שעירק לא תסתפק רק בטיל קונבנציונלי אלא תעבור לשימוש בנשק כימי, נלקחה החלטה קשה ואחראית זאת, וכדאי אולי לברר לעצמנו, למה ציינו כאמת, פרט לטפיחה קצרת-מועד על השכם מבעלות הברית כתמורה להתנהגותנו.

אבל, לפני כן אולי כואו נקבע לעצמנו דבר שאני חושב שכולנו נסכים עליו, אפילו מר רובינשטיין: מניעת התערבותנו היתה כה חשובה לבעלות הברית — מתוך חשש לערעור הקואליציה, ומכאן שתרמנו תרומה משמעותית ביותר לקואליציה ולבעלות הברית בכך שלא התערבנו.

ובכן, במסגרת מניין ההישגים אפשר למנות הישג, אני חושב שהוא ההישג המשמעותי ביותר: עירק הובסה. ודאי, אין ספק, עירק היתה איום קשה וכבד על ישראל, שכלב זה עירק איננה קיימת ככוח צבאי. אבל כואו נאמר בלגיו: מאותו רגע שבו פרצה המלחמה היה מושג ההישג הזה בכל מקרה ובלי שום קשר למה שישראל היתה עושה או לא היתה עושה.

עירק לאירן, והם מעבר לקו האדום הלאומי ותוך התעלמות מכל הקורה סביבנו ומהתעצמות אויבנו. תודה רבה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת שגיא. ישיב כבוד שר הביטחון. בבקשה.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חייב להודות שלא הצלחתי לרדת לעומק עמדותיו של חבר הכנסת שגיא. שמעתי אותו משתמש בביטוי "יש אומרים" ובביטוי "יש כאלה האומרים", ולא היה ברור לי מה הוא אומר.

היו"ר נ' מסאלחה:

אולי הוא אומר כך, אבל לצורך הרטוריקה, הוא אומר: "יש אומרים".

שר הביטחון מ' ארנס:

אולי זו שיטת הצגה של דברים. אני שמעתי ממנו כל מיני שאלות רטוריות, והייתי סקרן מאוד לדעת מה תשובותיו על השאלות הרטוריות האלה. הקשבנו, הקשבנו ונשארו למעשה ללא מענה על השאלות שהוצגו עליהן.

חבר הכנסת שגיא, אנחנו לא קיבלנו שום תכתיב, וגם אין גורם שיכול לתת לנו תכתיב. מיותר לומר שמדינת ישראל היא מדינה סוברינית, וממשלתה מחליטה על בסיס הערכה את האינטרסים הלאומיים של המדינה שלנו ולא של אף אחד אחר.

בהקשר של מלחמת המפרץ נשאלת בהחלט השאלה: מה היה האינטרס הישראלי ואין היינו צריכים לפעול כדי לקדם את האינטרס הישראלי? אני בדעה, אדוני היושב-ראש, שהריסת מכונת המלחמה העירקית היתה האינטרס הישראלי. לכן אני גם בדעה שגם במלחמה הזאת היה קידום משמעותי ביותר של האינטרס הישראלי. אותו איום שמולו אנחנו ערוכים להתמודד והיינו ערוכים להתמודד למולו, האיום של החזית המזרחית, הוא היום איום קטן בהרבה.

חבר הכנסת שגיא דיבר על הגנה על ישראל. נכון, אם יש אינטרסים משותפים לישראל ולארצות-הברית, ואגב זה לא מקרה שיש אינטרסים משותפים לשתי המדינות, וצבא ארצות-הברית עם בעלות בריתה הורסים את מכונת המלחמה העירקית, יכול מי שרוצה לצורך הרטוריקה לומר שמישהו הגן עלינו. אבל הם לא הגנו עלינו, הם פשוט פעלו לקידום האינטרסים שלהם, שבמקרה זה היו גם האינטרסים שלנו.

לסיום, הייתי מציע לחבר הכנסת שגיא, ואולי לכל חברי הבית, לשאול את עצמם, מה היה קורה אילו סדאם חוסיין, במקום לפגוע בכורית לאחר סיום מלחמתו עם אירן, היה פוגע במדינת ישראל. זה לא בלתי אפשרי, זה יכול היה לקרות. הוא יכול היה להחליט שברצונו להוביל קואליציה שאולי היתה כוללת גם את סוריה, גם את ירדן ואולי גם מדינות אחרות נגד ישראל, במקום לפלוש לכורית. אני אינני רוצה להרחיב את התרחיש הזה, שאיננו דמיוני, אלא יכול היה לקרות. אבל אומר בביטחון מוחלט, שאילו זה היה קורה, היינו אנחנו, צה"ל, מתמודדים עם הסכנה הזאת והיינו מנצחים.

אני מציע להעביר את ההצעה לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה. הצעה אחרת לחבר הכנסת גדי יעקבי, בבקשה.

גדי יעקבי (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע להסיר את ההצעה הזאת מסדר-היום של הכנסת, משום שאני חושב שלא היה צורך בתגובה ישראלית; אני שמח שהממשלה נקטה מדיניות של הבלגה וראיית העיקר, והעיקר היה הבסה מוחלטת. אני שמח גם שהממשלה חזרה בה מהאמירה שהמלחמה לא חסתיים בלי שתהיה פעולה ישראלית, והמלחמה כן הסתיימה בלי שהיתה פעולה ישראלית.

מיכאל איתן (הליכוד):

איוז ממשלה אמרה את זה? ממשלת הצללים של המערך?

גדי יעקבי (המערך):

שר הביטחון אמר את זה בפומבי וכן לוועדת החוץ והביטחון, חבר הכנסת איתן. ושר הביטחון מבטא נאמנה את מדיניות הממשלה.

לכן אני חושב, שטוב נהגה הממשלה כאשר היא ראתה את העיקר. כתוצאה מכך התחזקה ישראל בדעת הקהל הבין-לאומית. נוצרה שעת רצון, ואני מציע ומקווה שכולנו נעשה הערכת מצב מחודשת ונבין שזו השעה להעלות יוזמה ישראלית שתקדם את השלום בינינו לבין מדינות ערב ובינינו לבין הפלשתינים. אם לא נעשה זאת, אחת משתיים: או שניגרר לכיוונים שאינם רצויים לנו, או שנחמיץ הזדמנות לשינוי יסודי של המצב במזרח התיכון ולשינוי יסודי של יחסינו עם מדינות ערב ועם הפלשתינים. תודה רבה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת גדי יעקבי. חבר הכנסת שגיא, אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

היושע שגיא (הליכוד):

כן.

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת שגיא לוועדת החוץ והביטחון? מי שהוא נגד יציבע נגד. זו הצבעה מס' 1.

ה צ ב ע

	בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה
9 —	בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום
8 —	נמנעים
1 —	

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תשעה בעד, שמונה נגד ונמנע אחד. אני קובע שההצעה עוברת לוועדת החוץ והביטחון.

ו. הצעה לסדר-היום

תחזיות המודיעין בענייני עירק

היו"ר ג' מסאלחה:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא, הצעה לסדר-היום מס' 4747, מאת חבר הכנסת מיכאל בריזהר, בנושא: תחזיות המודיעין בענייני עירק, בבקשה, חבר הכנסת מיכאל בריזהר.

מיכאל בריזהר (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ויכוח מר ועגום סוער בתוכנו סביב תפקודן של זרועות הביטחון והמודיעין בנושא העירק. שר הביטחון השתמש בכיטור "חשבון נפש על תפקוד המודיעין", וחזר בו אחר כך. עימות מבין התחולל בין חבר כנסת בכיר בוועדת החוץ והביטחון לבין ראש אמ"ן. מקהלה של ראשי אמ"ן לשעבר, רמטכ"לים לשעבר ועיתונאים המקורבים לאמ"ן מגנים בלהט אותם גילויים ומגנים בלהט על אותה זרוע ומפקדיה. לעומתם טוענים אחרים, שהיו טעויות והיו פגמים במלאכת המודיעין ובהחלטות הממשלה.

המודיעין של ישראל נראה בעיני רבים הטוב ביותר בעולם. הוא אפוף הילה של אגדה. היום נשמעים קולות שונים ונשאלות שאלות נוקבות התובעות מענה, ומי ששואל אינו בהכרח עוכר ישראל.

ערב המלחמה ובמהלכה נשאלו כמה שאלות: האם יירו העירקים טילים נושאי ראש נפץ כימי על ישראל? מהו מספר הטילים שהטווח שלהם מאפשר פגיעה כמטרות בארץ? האם יש לעירקים ראשי טיל ביולוגיים? מהו מספר המשגרים הניידים והניחים שכדי עירק? מהי עוצמתה הצבאית האמיתית של עירק? היכן נמצא מטהו של סדאם חוסיין? האם יש בידיו, כמו שכתבו כמה עיתונאים מפי דוברי אמ"ן, כור גרעיני פרימיטיבי, שיכול לייצר מעין פצצה, או ראשי חץ מזהמים בחומרים רדיואקטיביים? האם יש לו משהו, ואני מצטט, "שאנחנו לא יודעים עירק", כדברי כתב בכיר של עיתון ערב, שיצא מתדרון אצל אנשי אמ"ן? כל השאלות הללו נשארו ללא מענה ערב המלחמה, במהלך המלחמה וגם היום. אילו קיבלנו עליהן מענה, ייתכן שלא היה צריך לחלק מסכות גז, ייתכן שדי היה לרדת למקלט ולא להסתתר בחדר האטום. ייתכן שלא צריך היה להבהיל ולהחריד את העם בדיווחים מצמררים על הפורענויות הנובעות מהגזים ומהחידקים שעלול סדאם להנחית עלינו.

העובדה שלא היתה בידיו תשובה על שאלות אלה אינה אומרת בהכרח שהיתה כאן מעידה של המודיעין. על כן עלינו ללכת צעד נוסף ולשאל: מדרע לא ידענו את זה? מה הסיבה? על כך אנחנו מקבלים שורה של תשובות מראשי המודיעין:

תשובה ראשונה — סדאם חוסיין הוא דיקטטור. איש אינו יודע מה מתחולל בראשו. אבל לאיש אין טענות על כך. אף אחד לא בא בטענות מדרע המודיעין ידע או לא ידע שהוא הולך לפלוש לכוויית. הטענות שלנו הן לא לגבי מה שקורה בראשו. הטענות שלנו הן לגבי מה שקורה בראשי החץ של הטילים שלו.

תשובה שנייה — משטרו של סדאם חוסיין הוא טוטליטרי, וקשה מאוד להחדיר אנשים לקרבנו. גם משטרו של אסד, כפי שאני יודע, הוא טוטליטרי, וכך גם מרבית המשטרים במזרח התיכון: בעבר חאפז, קאסם, נאצר. גם לקרבתם לא הצלחנו להחדיר אנשים ולדעת מה הם מתכננים?

גדליהו גל (המערך):

מי יכול היה לדעת — — —

מיכאל בריזהר (המערך):

תשובה שלישית — גם האמריקנים לא ידעו. זו הטענה המשונה ביותר ששמעתי. האם האמריקנים נמצאים בקו עימות עם עירק? האם הדיכויים המשוריינים וטילי הגז והחידקים היו סכנה קיומית עבור האמריקנים? האם הם סיכנו את וושינגטון וניו-יורק? האמריקנים לא ידעו כי הם היו יכולים לשרוד גם כלי לדעת. לא כן אנחנו.

ואני אלך רחוק יותר. כאשר התחילו להגיע אלינו פרטים יותר מדויקים, הם הגיעו אלינו, לדעתי, בזכות האמריקנים. בנובמבר 1990 שיגרה ארצות-הברית, לחלל לוויין ריגול וצילום, אשר הפך להיות מקור המידע העיקרי שלה לגבי עירק, ויש לי הנחה שחלק גדול מהמידע שהגיע אלינו בא בזכות האמריקנים, ולא בזכותנו.

ואני שואל את עצמי ואני גם שואל אתכם, חברי הכנסת, מה היה קורה אילו סדאם חוסיין לא היה פולש לכוויית, לא לירדן, והיה מתייצב בבבלונו, והינו עומדים ללא עזרתה המודיעינית של הקואליציה. איך היינו מתמודדים עם השאלות ששאלתי קודם, שעדיין נותרו ללא מענה?

ועוד אומרים לי: לא ידענו משום שעירק לא היתה במקום גבוה בסדר העדיפויות שלנו. הסדר היה: סוריה, אש"ף, ירדן, מדינות העימות. אך את זאת אמרו לנו אותם ראשי ביון ומודיעין, שהזהירו אותנו כל העת שאנו עלולים למצוא את עצמנו מול דיכויים עירקיים, שיצטרפו לחזית המזרחית.

כדי לדעת מה נעשה בעירק, אומרים אותם אנשים, היה צורך בהשקעה עצומה. גם התזה הזאת היא קצת תמוהה. עירק שרצה מאות אלפי מומחים זרים: מהנדסים כימיים, מהנדסי בניין, כונני בונקרים, מהנדסי מנועים, מומחי טילים, קבלני פלדה. כל מפעליה הבלתי-קונבנציונליים, ללא יוצא מן הכלל, היו מלאים עובדים זרים שעסקו בבניית מכונת המלחמה העירקית ובהחדרתה מתחת לפני האדמה. מי היו אותן חברות ומי היו אותם מומחים, כל ילד יודע היום. הפרטים שפרסם מכון-ויונטל על קשר הגז הם מדויקים ומקיפים, ואני מניח שמה שמכון-ויונטל יודע ידעו גם שירותי המודיעין של מדינת ישראל. לא ניתן היה לגייס סוכנים ומודיעין מקרב כל אותם זרים? לא ניתן היה לשאוב מהם מידע על אותן שאלות שעניינו אותנו?

ארחיק לכת עוד יותר. האם זרועות הביטחון שלנו לא היו יכולות לאיים על אותם מומחים שבנו מכונת מלחמה שלמה ולפגוע בהם? אם אכן היתה סכנה קיומית לישראל בעוצמה שבנתה עירק, האם לא היינו צריכים לכרות את היד שיצקה את הטילים וגידלה את הבקטריות וערכבה את הגזים? די עלומה, עלומה מאוד, פגעה בכונני תותח-העל העירקיים. האם לא היתה יד כזאת שפגעה במדענים גרמנים במצרים ב-1962, ב-1963? ומדרע לא נמצאה יד שהיתה יכולה לפגוע גם היום בסוחרים המוות בעירק?

כאשר אני אומר זאת אינני מתכוון רק לזרוע אחת של המודיעין הישראלי, אלא לזרועותיו השונות. בעבר טעו לא אחת שירותי הביון שלנו בהערכותיהם, והרשימה ארוכה. גם הפעם הזאת היו כמה טעויות בהערכה. כבר הזכרתי את נבואות

אני לא מתחתי ביקורת על אגף המודיעין של צה"ל בשום פורום. ואם היתה הדלפה מהופעתו בפני ועדת החוץ והביטחון, אני מניח שחברי הכנסת יודעים, יותר מכולם, שההדלפות בדרך כלל הן מגמתיות ולא דווקא צמודות לאמת.

לא מתחתי ביקורת על המודיעין שלנו, מכיוון שלדעתי אין מקום למתוח ביקורת על המודיעין שלנו. אני מבין שחבר הכנסת בריזהר חושב שיש מקום למתוח ביקורת על המודיעין שלנו. הייתי מציע לו להבין, שיש להבדיל בין איסוף הערכה בתחום המודיעיני לבין כושר נבואה. נעשה טעות חמורה מאוד אם נדרוש מאנשי המודיעין שלנו כושר נבואה, כושר שלא יכול להיות להם.

מיכאל בריזהר (המעריך):

לא ביקשתי דברי נבואה מהם. שאלתי אם יש או אין לעירק ראשי נפץ — — —

שר הביטחון מ' ארנס:

אולי תמתין ואני אסביר הכול.

למודיעין שלנו צריך לומר, ואני על כל פנים אומר להם: אל תגידו לנו מה יהיה, תגידו מה יכול להיות. ובמרחב שבין מה שיכול להיות, בהתחשב באירועים שהן אינהרנטיות במצבים כאלה, הממשלה צריכה להחליט מה לעשות.

אם חושב משהו שניתן להשיג אינפורמציה מיקרוסקופית על הנעשה בעירק, או אפילו במדינות יותר קרובות אלינו, הוא פשוט טועה. נכון שיש דברים שניתן לבצעם באמצעים מסוימים, נכון שלמדינת ישראל אין לוויינים גיאוסטנציוניים שחגים מעל פני השטח ונותנים התראה על שיגור טילים. עובדה. מוטב שנודה בזה. אולי חבר הכנסת בריזהר חושב שיש לנו האמצעים לשגר לחלל לוויינים כאלה. אני מניח שהוא איננו חבר בוועדת הכספים, כי שום חבר כנסת שהוא חבר בוועדת הכספים לא היה מציע דבר כזה. ונכון שבחקופה הנוכחית — — —

מיכאל בריזהר (המעריך):

כך אמרו גם על הקמת הכור בדימונה — — —

שר הביטחון מ' ארנס:

אני מציע שתבקש מהסיעה שלך שתיתן לך מינוי להיות חבר בוועדת הכספים, ובדיון על תקציב המדינה שם תוכל להעלות את זה. תוכל להגיד להם: הכור בדימונה — — —

מיכאל בריזהר (המעריך):

אשקול את הצעתך בכבוד ראש.

שר הביטחון מ' ארנס:

את העמדה של הסיעה שלך בנושא ה"לביא" אנחנו הרי יודעים. זו סיעה המערך שגרמה לביטול פרויקט ה"לביא", נכון? בכל מקרה, בוועדת הכספים תוכל להציג ולדרוש שיוקצו הכספים לזה, אני, כשר הביטחון — — —

חיים רמון (המעריך):

— — —

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, הרשיתי את קיום הדיושיח כל זמן שהיה ענייני. עכשיו זה במסגרת הפרעות, ואני מבקש לאפשר לשר להביע את עמדתו.

שר הביטחון מ' ארנס:

מכל מקום, זה בהחלט בתחום הלגיטימי — — —

השחור של כמה עיתונאים. אזכיר גם הכרזות של אלופים ואנשי ביטחון, שאם בכלל יוטלו טילים על ישראל, ייפול רק מטח אחד עלינו, וזה יהיה המטח האחרון, כי אחריו יושמדו המשגרים מייד. גם זו היתה טעות.

ועוד טעות היתה כשהופיע ראש אמ"ן בתדרוך לכתבים ואמר להם, אני מצטט: "המוראל של העירקים גבוה, אין שינוי בנחישותם להמשיך ולהילחם. העירקים רוצים להגיע לקרב היבשה כדי לגבות מחיר כבד מהאמריקנים". למחרת אותו יום, יום שישי, 15 בפברואר, ביקשה עירק לראשונה הפסקת אש.

אבל, בניגוד לטעויות הערכה קודמות, הפעם נבעו הטעויות בהערכה, שהיו די מצומצמות בסופו של דבר, לא מכישלון המערכים, אלא מחוסר נתונים מספיקים. וחוסר הנתונים נבע מכך שלא ניתנה לעירק עדיפות גבוהה בסדר העדיפויות המודיעיני.

ראשי אמ"ן חשו בסכנה העירקית בעוד מועד, אך הם לא יצאו מגדרם, לא הוכיחו בשער, לא הציקו והתריעו והתפטרו כאשר הממשלה סיכרה להקצות להם את האמצעים הנחוצים, את התקציבים הנחוצים. זה היה חלקם במשגה.

אולם המשגה העיקרי הוא של הממשלה. אין לי ספק שהממשלה לא נתנה את העדיפות ההולמת לנושא העירקי בעשר השנים שחלפו מאז הפצצת הכור בבגדאד. עדיפות הולמת פירושה החלטה בדרג המדיני העליון על מאמץ מודיעיני אינטנסיבי, גיוס והחדרת סוכנים, פעולה תקיפה נגד מדעים ומומחים זרים, וגם שיגור לוויין ביון. נכון, מחירו של לוויין ביון הוא גבוה מאוד, אבל אם באמת מדובר בסכנה קיומית, כמו שאמרתם, זהו מחיר שיש לשלמו.

כאשר קם ראש אמ"ן ואומר שיכול להתחולל בעירק תרגיל השריון הגדול ביותר בהיסטוריה ואנחנו לא נדע, זהו כתב-אישום חמור מאין כמוהו כלפי הממשלה.

אנשי המודיעין שלנו, בכל זרועותיה, עושים מלאכה מרשימה. הם טעו ככך שלא הרעישו את אמות הספים בעוד מועד. אך הרבה יותר מהם שגתה הממשלה, שלא נתנה בידיהם את הכלים הדרושים. את זאת יש לבדוק, ולהפיק לקחים לגבי העתיד.

אך לא אוכל לסיים בלי להתקומם נגד כל אותה חבורה של אלופים ואלופים לשעבר, עיתונאים מקורבים, ראשי אמ"ן בדימוס, המתניצבת על רגליה האחוריות כדי להגן על המודיעין והמוסד והשב"כ בכל פעם שמישהו מעלה שאלה או מעז להטיל ספק.

אוי לאותה זיחיות דעת, ואוי לאותה קפיצה לדום בכל פעם שקם חבר בתוכנו ואומר: אוי פה טעינו, אוי צריך לתקן. מדובר בדיני נפשות, חברי הכנסת, ועל כן כך עלינו להתייחס לנושא, כאל דיני נפשות, בכובד ראש, באחריות מרובה ובחרדת קודש.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת מיכאל בריזהר. רשות התשובה לשר הביטחון, בבקשה.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, זה קרוב לשבועיים אני עד לוויכוח המתנהל מעל דפי העיתונים שלנו, עכשיו גם כאן במליאת הכנסת, ובאמצעי תקשורת אחרים, שכולו מבוסס לכאורה על כך שאני מתחתי ביקורת על אגף המודיעין של צה"ל.

חבר הכנסת בריזהר, תקבל רשות לשאלה נוספת בתום דבריו של השר.

שר הביטחון מ' ארנס:

לא אחיימר לומר שלא היו ידיעות מודיעיניות שהיו ידועות לשירותי המודיעין, נניח של ארצות-הברית, שלא היו ידועות לשירותי המודיעין הישראליים. אבל, אולי אפתיע את חבר הכנסת מיכאל בריזהר אם אומר, שהיו ידיעות מודיעיניות שהיו ידועות לשירותי המודיעין האמריקני. יש שיתוף פעולה בין שירותי מודיעין בעולם של מדינות ידידותיות. זה דבר מובן מאליו. זה חלק משגרת עבודה של כל אגף מודיעיני, לאסוף מודיעין, להחליף ידיעות מודיעיניות.

אני רוצה לומר מעל כמה זו, שב־20 ביולי 1990, שבועיים לפני פרוץ משבר המפרץ, נסעתי לווישינגטון ולקחתי אתי את ראש אגף המודיעין של צה"ל ואת ראש המוסד לפגישה עם מזכיר ההגנה מר צ'יני. השיחות שניהלנו התרכזו בעיקר סביב הנושא העירקי והאיום העירקי, ואני מרשה לעצמי לומר, שחלק מהידיעות המודיעיניות שהבאנו לשיחות אלה לא היו ידועות לארצות-הברית. לגבי שיתוף הפעולה בין המודיעין שלנו לבין המודיעין האמריקני בתודשים האחרונים חייבים לציין, שהיה זה שיתוף פעולה דו־סטרי. קיבלנו ידיעות וגם העברנו ידיעות, ושתי המדינות נהנו משיתוף פעולה זה.

כסיום הייתי אומר, שגורמי המודיעין שלנו עשו עבודה טובה מאוד בתודשי המשבר הזה, במסגרת האמצעים העומדים לרשותם. כל עבודה שנעשה חייבת להיעשות במסגרת אמצעים ותקציבים, שבסופו של דבר מעמידים לרשות הגורמים, וכך זה גם עם גורמי המודיעין.

אדוני היושב־ראש, אני מציע להעביר את ההצעה לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ג' גדות:

כבוד השר, האם תיאות לשמוע שאלה נוספת של חבר הכנסת מיכאל בריזהר?

שר הביטחון מ' ארנס:
כן, בבקשה.

מיכאל בריזהר (המערך):

בדברי לא ציינתי ולא רמזתי על שום לוויין גיאורסינכרוני של שירות המודיעין האמריקני. דיברתי על לוויין בין, ואני יכול להגיד לך שבעקבות העניין הזה, זאת תהיה אחת המסקנות שלנו, שמחירו של לוויין ריגול נמוך יותר ממחירו של לוויין גיאורסינכרוני.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת מיכאל בריזהר. כבוד השר, בבקשה.

שר הביטחון מ' ארנס:

קודם כול ציינתי את הנושא של הלוויין הגיאורסינכרוני — שהוא, דרך אגב, מקור למודיעין חשוב ביותר, וכפי שהיום כבר ידוע לציבור כולו היה מקור להתראות שקיבלנו על שיגורי טילים מעירק — כדי להדגיש שהשגת אינפורמציה קשורה באמצעים, ולעתים האינפורמציה חשובה מאוד וגם עלולה לעלות כסף רב, שאולי בצער רב אנחנו מחליטים שאין ביכולתנו להקצותו למשימה.

אני מניח שלא אפתיע את חבר הכנסת מיכאל בריזהר אם אזכיר לו, שאנחנו כבר שיגרנו לחלל שני לוויינים, ללא כל קשר

גד יעקבי (המערך):
בעניין ה"לביא", אדוני שר הביטחון, ברשותך — — —

היו"ר ג' גדות:
לא, סליחה, חבר הכנסת יעקבי, דינך כדין כל יתר החברים ואני מבקש ממך — — —

גד יעקבי (המערך):
נכון, אבל השר ארנס אמר שסיעת המערך — — —

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת יעקבי, אני — — —

גד יעקבי (המערך):
— — — גרמה לביטול פרויקט ה"לביא" — — —

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת יעקבי, אני קורא לך לסדר בראשונה.

גד יעקבי (המערך):
אני הייתי אז חבר ממשלה — — —

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת יעקבי, אני קורא לך לסדר בפעם השנייה.

גד יעקבי (המערך):
אני מסתפק בפעם השנייה.

היו"ר ג' גדות:
אני מודה לך.

שר הביטחון מ' ארנס:
בכל מקרה זה בהחלט בתחום הלגיטימי, אני לא בטוח אם זה בתחום האחראי, שחבר הכנסת בריזהר, ואולי סיעת המערך, ידרשו שיוקצו תקציבים בתקציב הביטחון שיאפשרו למדינת ישראל לשגר לחלל לוויין גיאורסינכרוני, לא לוויין מודיעיני, אלא לוויין גיאורסינכרוני.

אלי דיין (המערך):
מה זה?

שר הביטחון מ' ארנס:
יך לספרי הפיסיקה, ילמד לאיזה גובה צריך לשגר את הלוויין הזה, כדי שיוחג מעל נקודה מסוימת — — —

מיכאל בריזהר (המערך):
מדוע אתה מסלף את דברי? לא — — —

אלי דיין (המערך):
— — —

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת דיין, חבר הכנסת בריזהר.

מיכאל בריזהר (המערך):
הוא פשוט מסלף את דברי.

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת בריזהר, אתה רוצה קריאת ביניים ברשותך?

מיכאל בריזהר (המערך):
כן.

היו"ר ג' גדות:
יפה. אז עכשיו אנא ממך. אני מבקש מכולכם להוריד ידיים. חבר הכנסת דיין, מהמצפה הגיאורפיסי שלי כאן אני מבקש את הפרדת הכוחות בינך לבין חבר הכנסת פרץ עמיר.

צריכים לדעת כדי לומר שהמודיעין שלנו לקוי, ולמעשה אפשר היה למצוא גרמני שעבד שם, וכל אחד יש לו עצה אחרת כיצד היינו יכולים לקבל אינפורמציה טובה יותר. זאת שטות.

הי"ר ג' גדות:

ולכן — —

חיים קורפו (הליכוד):

ולכן אני סבור שמה שנעשה, נעשה בצורה נכונה. הביקורת שהושמעה כלפי המודיעין, הסתבר שאין בה כל יסוד.

הי"ר ג' גדות:

ה"ולכן" שלי היו כרמו לסיס, לא ביקשתי הסבר. נדמה לי שהבנתי אותך מלכתחילה.

חיים קורפו (הליכוד):

המידע שקיבלנו היה המידע המדויק והמתואם ביותר שיכול להיות במציאות שלנו. אני חושב שאפשר להתברך באיכות המידע שקיבלנו.

על כן אני מציע, אדוני היושב-ראש, להסיר את ההצעה מסדר-היום.

הי"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת קורפו. חבר הכנסת ברוזר, האם תיאות לקבל את ההצעה של כבוד שר הביטחון להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון?

מיכאל ברוזר (המערך):

אני מסכים.

הי"ר ג' גדות:

אתה מסכים לכך. אם כן, חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. מי שמבקש להעביר זאת לדיון בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת יצביע בעד; מי שמבקש שלא להכליל זאת בסדר-היום של הכנסת יצביע נגד. נא להצביע. זו הצבעה מס' 2.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 24

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום — 2

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ

והביטחון נתקבלה.

הי"ר ג' גדות:

24 בעד, שניים נגד, ללא נמנעים, אני קובע שהנושא הזה עובר לדיון בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

ז. הצעה לסדר-היום

המשך השקעות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה והפניית משאבים לשיקומן של ערי הפיתוח

הי"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, ברשותכם, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 4693 בנושא: המשך השקעות ביהודה, שומרון ובחבל-עזה והפניית משאבים לשיקומן של ערי הפיתוח. יביא את הנושא בפנינו חבר הכנסת עמיר פרץ.

נקיים דיון משולב על שתי ההצעות. בתום דבריו של חבר הכנסת עמיר פרץ, כמובן בהסכמת החברים במליאה, אומץ אל הרוכן את חבר הכנסת שאול עמור. לאחר ששני חברי הכנסת יגמרו את דבריהם, נזמין לתשובה אחת על שתי ההצעות את

עמיר פרץ (המערך):

הממשלה הזאת, אשר על גופה, בכל מקום, סימני כישלון רבים, הדביקה אתמול כלילה על מצחה את אות הקלון של ילדי העולים מפרס-חנה. זה אות קלון שיהיה לכם קשה מאוד למחוק אותו. אני מקווה שזה אחד הסימנים החושפים את הכישלון הגדול ואת המחלל הגדול בדרך קליטתם של העולים במדינת ישראל.

אני רוצה לומר לך, אדוני סגן השר, מה קורה היום ברחבי מדינת ישראל? כמעט בכל פינה, בכל אתר, נעים להם בולדוורים, מרימים ענני אבק ונותנים תחושה של תנופת בנייה, של פיתוח, של צמיחה. אני אומר לך, זו תחושה נהדרת. התחושה קיימת. התחושה הזאת חשובה כל כך, כי עברנו כל כך הרבה שנים של תהליך גסיסה של ענף הבנייה. הענף הזה ירד למספרים מדאיגים של פחות מ-20,000 התחלות בנייה בשנה. עכשיו, בכתאחת, 40,000, 50,000 התחלות בנייה. זה אומנם לא מספיק, כי על-פי התוכניות הייתם צריכים להגיע כבר ל-80,000. אבל בכל זאת, בשביל אורחי מדינת ישראל, כשמתחילים ב-40,000, 50,000 התחלות בנייה, הרי יש מצב שכמעט אין מנוף אחד פנוי במדינת ישראל; כלים כבדים, טרקטורים, בולדוורים ומכשבים, כולם תפוסים, כולם מבוקשים. בבתי-החרושת לחומרי בניין תור ארוך. לקבלת מלט צריך להמתין הרבה זמן. הגענו למצב שאפילו לבנים הגיעו אלינו ממזרים. לכאורה, זה מצב מצוין, אופטימי. יש לכולם, כל מי שרוצה יש לו, רק תבנו, רק תחכנו, רק תיזמו.

האמת היא, שכאשר משרד השיכון מחליט על תוכנית הרחבה לעיר פיתוח כלשהי, בדרום ובצפון, מספיק שהמשרד מחליט על תוספת של 1,000 יחידות דיור בעיר כזאת, וזה הופך לפיצוץ. כי 1,000 יחידות דיור — זה שינוי משמעותי של כל מבנה היישוב, זה שינוי דרמטי שכל תושב חש בו.

אני לא מתעלם מכך שערי פיתוח יקלטו לתוכן תושבים חדשים ורבים, ואני שב ואומר, המראות האלה גורמים לנו תחושת סיפוק. אבל אי-אפשר להתעלם מהנתונים ואי-אפשר שלא לבדוק את המגמות, ואכן, בשבועות האחרונים שמעו על פרסומים בשמם של חברי הכנסת אורון וצוקר. אתמול שמענו על פרסומים בשמם של חברי הכנסת בן-מנחם וצירלי בטון. אני לא אחזור על פירוט תוכניות הבנייה או מבני הציבור אשר מדינת ישראל משקיעה בהם הון עתק. כמובן, אני מתכוון לבנייה ביהודה ובשומרון.

אני רוצה להתמקד דווקא באותה תוכנית מתאר שהתחילה להעבש ב-19 ביוני 1990. תוכנית המתאר שבה מצוין שהיא תהפוך למסגרת של קליטת העלייה על-פי תוכניות קיימות, שיובאו בהן בחשבון ההיבטים הפיסיים, החברתיים, הסביבתיים והכלכליים. מה אומרת התוכנית? מחוז ירושלים יגדל, עד שנת 2010, מ-544,000 ל-700,000 תושבים; מחוז הצפון — מ-746,000 תושבים למיליון ו-473,000; מחוז תל-אביב — ממיליון ו-32,000 נפש למיליון ו-272,000 נפש; מחוז הנגב — מ-949,000 למיליון ו-383,000 נפש. וביהודה ובשומרון — מ-66,000 נפש ל-250,000 נפש.

עם כל הכבוד, כשמביטים על הפרופורציה, כשאתה מסכם את כל הדירות בכל ערי הפיתוח, אתה לא מגיע למספר של 250,000. אני מתפלל על-ידי חבר הכנסת שאול עמור, המגיש היום הצעה לסדר-היום וטוען, שחיווק יהודה ושומרון הוא נכס לאומי. הרי אתה, אדוני, חברי, חבר הכנסת שאול עמור, יודע שבמשך כמה שנים היו אצלנו, בערי הפיתוח, דירות שבהתחלה היו מאוכלסות, אבל בגלל תהליכים של

סגן שר הבינוי והשיכון. אם זה מקובל על הכול, הרי שזה יהיה הנוהל. רשות הדיבור לחבר הכנסת עמיר פרץ.

עמיר פרץ (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן שר הבינוי והשיכון, אני יודע איפה דוהר שועט לו עכשיו שר הבינוי והשיכון.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

הוא נמצא עכשיו ברמלה. בונים שם. לא ביהודה ובשומרון.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

שמחת זקנת.

היור"ג ג' גדות:

חבר הכנסת צירלי ביטון, אני מבקש ממך. התעניינו לשלומי של שר הבינוי והשיכון ולא לשלומה של זקנתך. על כן, אנא ממך. תודה.

עמיר פרץ (המערך):

אני מקווה, אדוני סגן השר, שגם אתה וגם הוא לא ישנתם טוב אתמול כלילה. אני מקווה שמנוחתך הוטרה נוכח התמונות המזעזעות שניכטו אלינו מתוך מסך הטלוויזיה, של ילדי עולים הנקרעים מידיה של אמם, על-ידי משטרת ישראל, בגין פלישה לדירה, בושה וקלון שמשדרים ממיט על מדינת ישראל. לא לתוך וילה מפוארת הם פלשו. לא לתוך דירות של בעלי בית פרטיים הם נכנסו: הם נכנסו לתוך דירות "עמידר", שכולנו הכרנו אותן. אני רוצה לומר לך, אדוני סגן השר, רבים מאורחי ישראל לא נרדמו אתמול כלילה. אני לא יודע מה עשיתם הבוקר בעניין. אני מקווה שתהיה לך תשובה.

אני רק רוצה לומר לך, שהיתה פעם ממשלה בישראל, ממשלה שהורכבה על-ידי מפלגת, שעל מצחה הודבק את קלון בגלל ילדה רעבה בבית-שאן. אני בטוח שאילו ידעו חברי הממשלה על אותה ילדה רעבה מבית-שאן, היו עושים הכול כדי שלא תהיה רעבה. לכן המבחן איננו המבחן —

דן תיכון (הליכוד):

מה הוא הנושא שאתה רוצה להציג?

חיים רמון (המערך):

אתה תבין, חבר הכנסת תיכון. לאט.

עמיר פרץ (המערך):

אל תפריע לי, חבר הכנסת דן תיכון. אתה תיכף תבין.

דן תיכון (הליכוד):

כאן כתוב משהו אחר.

עמיר פרץ (המערך):

חבר הכנסת תיכון, אם כי אתה סגן יושב-ראש הכנסת, אני לא צריך לקבל ממך רשות מה לומר ומה לא לומר. אין לי שום כוונות להתחשב בהערותיך.

היור"ג ג' גדות:

חבר הכנסת פרץ, יש לי בקשה, תקשיב לדברי גם כן.

חברת הכנסת גווינסקי, חבר הכנסת תיכון, אני מציע ששינוי וקבל את הצעתי של חבר הכנסת רמון ונסמוך על הידע האישי שיש לו כשל קשריו המיוחדים עם חבר הכנסת עמיר פרץ. אני משוכנע שאם נסכיח ונשמע, נלמד מן העניין. בבקשה.

יתחילו לחפש את מקומם, שוכ תמצא את עצמך עם אלפי דירות ההולכות וננטשות. שוב, חלילה, בגלל המגמה הזאת, אנחנו עלולים לחזות באותן תמונות שבהן חזינו לפני שנה, של הריסת בתים בערי פיתוח כמו דימונה ואחרות.

אני מקווה מאוד, שממשלת ישראל תביא בחשבון, שהבנייה ביהודה ובשומרון לא רק עוצרת את תהליך השלום, היא גם פוגעת באותם אזורים כנגב ובגליל, כי אם תהליך השלום היום היה בפריצתו, כפי שהיה צריך להיות, ההשקעות הכלכליות של זמים בכל האזורים בארץ היו מביאות כראש ובראשונה תקווה מחודשת לאותם אזורים. תודה רבה.

הי"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת עמיר פרץ.

חוסר השלמה של צמיחה כלכלית, אלה שגרו בהן מצאו להם דרך לעבור ולהתגורר ביישובים אחרים. אתה יודע יפה מאוד שבמגדל-העמק, בכרמיאל, בירוחם, בדימונה, שם מעמידים היום את כל הדירות שנבנות למכירה בלבד. אתה יודע יפה, שאחרי שתעבור השנה הראשונה לקליטתם של העולים החדשים, גם הם וגם הזוגות הצעירים יצטרכו לנדוד. הם ילכו לחפש מקומות עבודה. אבל המקום היחיד שמדינת ישראל תרכוש את הדירות שבו ותבצע אותה התחייבות רכישה הוא ביהודה ובשומרון. שם יתחילו להשכיר את הדירות במחירים זולים.

זו הדרך שתוביל לכך ששוב נמצא את עצמנו במעגל הקבוע, שאחרי אכלוס מלא, לכשגלי העלייה יתחילו להיקלט,

ח. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לקריאה ראשונה, מטעם ועדת החוקה, חוק ומשפט — הצעת חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 18), התשנ"א — 1991. תודה.

הי"ר ג' גדות:

תודה לסגנית מזכיר הכנסת.

הי"ר ג' גדות:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת:

ט. הצעה לסדר-היום

חיזוק יהודה ושומרון כנכס לאומי

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת בן-מנחם, האם הפתק שקיבלתי לפני דקה היה שלך?

אליהו בן-מנחם (המערך):

כן.

הי"ר ג' גדות:

בבקשה, חבר הכנסת שאול עמור.

שאול עמור (הליכוד):

אני בדרך כלל נמנע מלהפריע לחברי הכנסת. אני מבקש שלא להפריע לי.

אם זוג צעיר אין לו פתרון, ויש לו אפשרות להתיישב באריאל, שנבנתה בעידודו הגדול של חבר הכנסת שמעון פרס, כשהיה שר הביטחון, או בקריית-ארבע, שנבנתה בעידודו הגדול של יגאל אלון, וזיכרוננו לברכה, אם הוא רוצה להתיישב שם ולפתור את מצוקת הדיור שלו, מדוע תמנע זאת ממנו?

מה שאתם עושים, לצערי הרב, אתם מסכנים צרכים חשובים, כפי שהיתה סכנה גדולה, וכרוך השם נפתרה הבעיה הזאת. לגבי אותם 400 מיליון דולר לעולים. כמה שאתם עושים עכשיו בהדלפת מסמכים, אמיתיים או לא אמיתיים, אתם עלולים לגרום לכך, שהממשל האמריקני יחזור בו מההתחייבות לסייע למדינת ישראל הן כאשר לנזק המלחמה, הן כאשר להלוואה של 10 מיליארדי דולר לקליטת העולים. זו, למעשה, הייתי אומר, חבלה בצרכים של מדינת ישראל.

אליהו בן-מנחם (המערך):

ערי הפיתוח — — —

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת אלי בן-מנחם. חבר הכנסת חגי מירום, אני מבטיחך, אתן לך אפשרות לשאול שאלה, אפילו בזה הרגע,

הי"ר ג' גדות:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שאול עמור, שייכא לפנינו את נושא חיזוק יהודה ושומרון כנכס לאומי, בהצעה לסדר-היום מס' 4789. בבקשה, חבר הכנסת שאול עמור.

שאול עמור (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מזכיר המדינה בייקר אמר לפני כמה ימים, שאין לו שום כוונה לבוא וללחוץ על מדינת ישראל, או לכפות עליה הסדר. אבל ההצהרה הזאת, ההכרזה הזאת, הרגיזה את חברי, עמיתי, מתנועת העבודה, חלק מהשמאל, הרוצים לאלץ את מזכיר המדינה בייקר לבוא לארץ וכן ללחוץ על מדינת ישראל וכן לכפות עליה הסדר מדיני. וכבר שולחים לו מסמכים על השקעות ביהודה ובשומרון. ונתכשרנו אתמול עוד על מסמך של חברי חבר הכנסת אלי בן-מנחם וצירלי ביטון — — —

אליהו בן-מנחם (המערך):

מסמך של משרד השיכון.

שאול עמור (הליכוד):

מסמך של משרד הבינוי והשיכון, שכביכול מתכנן לבנות אלפי דירות ביהודה ובשומרון. וכאן אני רואה סתירה איומה בדבריהם של חברי הכנסת אלי בן-מנחם וצירלי ביטון, שלוחמים — ואני מאמין שהם לוחמים — למען השכונות והזוגות הצעירים. אני שואל אתכם: היום לזוג צעיר קשה מאוד לעמוד בגובה דמי השכירות, גם משום שהעולים החדשים מקבלים השתתפות בשכירות. הזוגות הצעירים לא עומדים בתחרות הזאת ולא יכולים לשכור דירה בתל-אביב ונשארים לחסדי הרחוב, באוהלים ובמקומות אחרים.

אליהו בן-מנחם (המערך):

— — —

אני אינני אומר שהכול שפיר בערי הפיתוח, אינני אומר שאין בעיות, אבל המהפכה היא גדולה. ונזכיר גם את שיקום שכונות בערי הפיתוח בתקופתו של מנחם בגין.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
לא הוקמו יישובים?

שאל עמור (הליכוד):
ונזכיר גם את התעשייה המתוחכמת. זה כבר לא דור של תעשיית הטקסטיל והתעשייה השחורה. היום ערי הפיתוח משגשגות.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
אתה שוגה במספרים. הוקמו 110 יישובים.

עמיר פרץ (המערך):
מה יהיה כלי עבודה?

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת כ"ץ-עוז. חבר הכנסת עמיר, כך יש טיפול סימולטני בכלל, בחברתך, בבני משפחתך.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
הוקמו 24 יישובים ברמת-הגולן, 28 יישובים בנגב —

שאל עמור (הליכוד):
אני דיברתי על הגליל, לא על רמת-הגולן.

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת כ"ץ-עוז, יש לי שאלה אליך. על-פי תקנון הכנסת, איזה כלי אחד ויחיד יש לי כדי למשוך את תשומת לבך? לקרוא — הקשב?

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
לתת לי את רשות הדיבור.

היו"ר ג' גדות:
מאחר שאתה לא מצוי בתקנון, אני מוותר לך הפעם. אנא ממך, תן לחבר הכנסת שאל עמור, לסיים את דבריו. נותרה לו דקה אחת בלבד לסיים נאומו.

מרדכי גור (המערך):
אני מבקש לשמוע את ההערה של חבר הכנסת כ"ץ-עוז. היא טובה גם לדברים של חבר הכנסת עמור.

היו"ר ג' גדות:
אני מבטיח לאדוני שנשמע זאת מאוחר יותר. אני אאפשר לחבר הכנסת עמור לסיים את נאומו, בבקשה.

שאל עמור (הליכוד):
אני רוצה לסיים ולומר: רבותי חברי הכנסת, בינתיים הבנייה הגדולה שתחולל מהפכה במדינת ישראל תהיה בתוך "הקו הירוק", בין ואדי-עארה בואכה באר-שבע, לאורך כל "הקו הירוק". שם תיבנה דירות חד-קומתיות לזוגות צעירים בעלויות של כ-40,000 דולר, עם גינה ופרטיות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה יעשה מהפכה. בשטחים זה יעשה מלחמה.

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת רן כהן, אתם מבינים כמה קשה לי לנהל את הישיבה כאשר אין נואם לידי?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה יושב-ראש מוכשר ולכן אנחנו מרשים לעצמנו.

ובתנאי שאחרי השאלה הזאת מאפשרים לחבר הכנסת עמור לסיים את דבריו בשקט. מוכן?

חגי מירום (המערך):
כן.

היו"ר ג' גדות:
בבקשה.

חגי מירום (המערך):
אתה מטיל אשמה בשני חברי הכנסת, שבסך הכול לקחו נייר, שהוא נייר של משרד ממשלת ישראל. מדוע לא תחשוב שמי שפוגע באמת באינטרס של מדינת ישראל זה מי שמתחייב מחד-גיסא לאמריקנים לנהוג כך, ומאידך-גיסא מכין תוכניות הפוכות?

היו"ר ג' גדות:
תודה.

שאל עמור (הליכוד):
אני מודה לך על השאלה, חבר הכנסת חגי מירום.

לפי התוכניות, מגדל-העמק היתה צריכה למנות 100,000 תושבים, וחל-אביב — 4,000,000 תושבים. בינתיים מדובר על תוכניות בלבד. והממשלה התחייבה בכתב, שהיא תעמוד במדיניות האכלוס ביהודה ובשומרון, וכן תעשה. אז אנחנו מדברים על מעשים בשטח. ולפי המעשים בשטח, אני חייב להעיר לחבר הכנסת וקרוב משפחתי, חבר הכנסת עמיר פרץ, שזו עזות-מצח מצדו לראות אמת מפוארת בשדרות, שהוא תושב בה והוא כיהן בה כראש עיר, ושדרות היום מכפילה ומשלשת את עצמה וכן גם אופקים, נתיבות, רמלה, רחובות, יפו, נצרת-עילית, שהולכת לבנות 10,000 יחידות דיור, עפולה, מגדל-העמק. כל ערי הפיתוח תשנינה את פניהן, תשלשנה את אוכלוסייתן, והוא אומר: לא משקיעים בערי הפיתוח, משקיעים רק ביהודה ובשומרון. וביהודה ובשומרון ההשקעות הן ועומות לחלוטין. ואל תשכח שכערי הפיתוח יש עוד פקטור חשוב מאוד שמשקיע בהן, זו הסוכנות היהודית, באמצעות קרן היסוד — — —

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
מה זה שייך?

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת כ"ץ-עוז, אני שומר על המסגרת המשפחתית, בבקשה לא להפרע.

שאל עמור (הליכוד):
אבל מה? זה לא חדש בשבילי, לצערי הרב, שבתנועת העבודה, רוממות ערי הפיתוח בגרונם וחרב פיפיות בידם. אני עוד לא ראיתי את הסיוע המסיבי הגדול של הממשלה אז, כשהיתה ממשלת אחדות, בנושא ערי הפיתוח.

כאשר מדובר בסיוע ל"כור" — ואני הצבעתי בעד הסיוע ל"כור", כי אני ראיתי את הדברים ראייה ממלכתית — וכאשר מדובר בסיוע לקופת-חולים, וכאשר מדובר ב"סולל-בונה" — איש אינו אומר שזה על חשבון ערי הפיתוח, או ההיפך. רק כאשר מדובר בסיוע ליהודים אורחים שווי-זכויות, שיושבים ביהודה ובשומרון, פה זה גול גדול. אנא, קצת פחות צביעות יותר אמירת האמת.

ואזכיר לכם, שבין השנים 1967 עד 1977 כמעט שלא הוקם יישוב אחד לא בגליל ולא בנגב, ומ-1977 — בתקופת כהונתו של מנחם בגין — ועד עכשיו הוקמו עשרות מצפים, עשרות קיבוצים, עשרות מושבים.

וחלק אף ישלשו את האוכלוסייה של ערי הפיתוח. בסך הכול, במסגרת הפרוגרמה של שנת 1990/91, נגיע ל-26,639 יחידות דיור הנבנות בערי הפיתוח.

אשר לתשומת הלב המיוחדת שמשדר הבינוי והשיכון נותן לבנייה בערי הפיתוח, כל הרוצה לדעת את האמת על הדבר יוכל לקרוא את הדברים, הלוא המה כתובים בספר של ההטבות המיוחדות לבנייה בערי הפיתוח. אינני רוצה לגזול את זמנם של חברי הכנסת, אבל כל אחד מכס יכול לראות וללמוד על ההטבות המיוחדות הניתנות לבנייה בערי הפיתוח; כמו: הטבות כהלוואות, בהרחבת דירה, הכרה כבודדים לבניית דירה, למתן הלוואות וכן הלאה, כאשר יש הטבות נוספות, כמו הלוואות מיוחדות בתנאים מיוחדים שהן אך ורק לגבי ערי הפיתוח.

אלי דיין (המערך):
מה הפרוגרמה ביהודה ובשומרון?

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:
מכיוון שהדיון כאשר לבנייה ביהודה ובשומרון אגנו דיון העומד בפני עצמו, האם עלינו לבנות ביהודה ובשומרון או לא, אלא הוא דיון כפי שהוא נוסח בהצעות לסדר-היום, בקשר לפיתוח בערי הפיתוח, לכן זה לא רלבנטי כלל.

אני רק יכול לומר לכם, כי ביהודה ובשומרון אכן יש בנייה שבאה לשרת את — — —

חיים רמון (המערך):
מה היקפה של הבנייה בשנת 1990 למשל?

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:
בשנת 1990 — 2,000 יחידות דיור לערך.

חיים רמון (המערך):
— — —

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:
אינני יודע, לא ספירתי את הנפשות ליחידת דיור, אבל מאחר שביהודה ובשומרון חיות משפחות דחיות רבות, יש להניח שהמשפחה מונה למעלה מארבע נפשות, או ארבע נפשות, וכך יש לעשות את המכפלה.

ככלל אני רוצה לומר, אני חושב שבזה אני מייצג גם חברי כנסת המייחסים את עצמם למה שנקרא "מחנה השלום", אני כשלעצמי אינני רואה סתירה בין יישוב יהודי בכל חלקי ארץ-ישראל לבין השלום. היפוכם של דברים. אינני רואה לגנד עיני אפשרות לעשות שלום עם איוו ישות שתהיה לידנו, כאשר יהיה שם כלל וחוק הקובעים שיהודים לא יגורו שם. אינני רואה איווה מין שלום זה יכול להיות. לכן, לא בהכרח, וייתכן להיפך, היפוכם של דברים, העובדה שיהודים יכולים לגור בכל חלקי ארץ-ישראל, כפי שאמנו חבר הכנסת שאול עמור, איננה סממן של אנטי-שלום. אני חושב שאנחנו לא צריכים לחזור על הדבר הזה שנראה לי כלא-אמיתי ולא-נכון, ולטעון תמיד שכל יהודי שהולך ומתיישב ובונה את ביתו בארץ-ישראל ההיסטורית, בארץ ההבטחה, זה מהווה גורם מפרע לשלום. עם מי אנחנו נרצה לעשות שלום? עם עם כזה אשר על דגלו הוא יחרוט את העובדה שיהודים לא יכולים לגור בכל חלקי ארץ-ישראל? לשלום כזה משהו מאתנו מצפה? יכול להיות ככלל שלום בין שני עמים כאשר הם חורטים על דגלם, שאיש מן העם האחד לא יכול לגור בארצו של האחר?

כל הדיבורים העולים וצפים מפעם לפעם כדי לנגח את היישוב ביהודה ובשומרון בקשר לשלום אינם דיבורים לעניין.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לך, חבר הכנסת רן כהן. חבר הכנסת עמור, לרשותך חצי דקה. עכשיו אתה על זמן פציעות.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
כל הזמן הוא על זמן פציעות.

שאול עמור (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אנחנו המדינה הדמוקרטית היחידה בעולם הרוצה לאסור על תושביה להתיישב בכל חלקי ארץ-ישראל. יהודים בגולה יכולים לשבת בכל מקום שהם רוצים, צריך להגביל רק את היהודים במולדתם בחלקי הארץ שלהם.

אם אתם רוצים לומר שהיישובים ביהודה ובשומרון הם מכשול, אני מסכים שהם מכשול. היהודים ביהודה ובשומרון הם מכשול לכך שתקום מדינת טרור סביב עירק, סוריה ולוב. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת שאול עמור. חבר הכנסת כ"ץ-עוז, הפרוטוקול לא יוכל לשאת מעמד, אלא אם כן תתקן אותו. בבקשה, מהמקום.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

חבר הכנסת עמור, אתה אמרת שמשנת 1967 עד שנת 1977 לא הוקמו יישובים. לתשומת לבך — הוקמו באזור סיני 28 יישובים, באזור בקעת-הירדן 27 יישובים, באזור הגולן 32 יישובים, בשאר אזורי הארץ — סדר-גודל של 14 — 15 יישובים.

שאול עמור (הליכוד):
ובגליל?

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

בגליל, בשנת 1975 הוכנה התוכנית של המצפים בגליל. בשנת 1977 אריק שרון ביצע את התוכנית של 32 מצפים בגליל. עברו עשר שנים עד שהם הפכו ליישובים.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת כ"ץ-עוז, אני חייב להודות, סוף כל סוף הבנתי מה פירוש סטטיסטיקה.

חברי הכנסת, רשות התשובה על שתי ההצעות גם יחד לסגן שר הבינוי והשיכון, חבר הכנסת אברהם רביץ. בבקשה.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מדיניותה של ממשלת ישראל כעניין יישוב יהודים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה לא השתנתה. הבנייה באזורים אלה היא לצרכים המקומיים בלבד, כאשר אין הפניית עולים לאזורים אלה.

לכן, חשוב שנדע שכל הדיבורים על תנופת הבנייה עקב העלייה איננה נוגעת כלל וכלל ליהודה, לשומרון ולחבל-עזה.

אין למדיניות זו כל קשר למדיניות של המשך הבנייה בערי הפיתוח. מכיוון שהנושא היה לא סתם שאלה או דיון על בנייה ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה אלא בקשר לכך, שבנייה זו באה על חשבון הבנייה בערי הפיתוח, אני רוצה לקבוע שאין כל קשר בין השניים.

אני רוצה לקבוע בהמשך לדבריו של חבר הכנסת שאול עמור, שחלקן של ערי הפיתוח בתקופה הקרובה ביותר יגדלו באופן משמעותי. חלק מהם יכפילו את האוכלוסייה שלהם

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת חיים רמון מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת שאול עמור. בבקשה.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, אינני בטוח שזאת הפעם האחרונה שהעניין הזה התקשר, ואסביר לך למה. עד אשר הגיעה העלייה הגדולה, הנגב והגליל ועיירות הפיתוח בנגב ובגליל הפסידו כל שנה תושבים. היה מאזן הגירה שלילי בעיירות הפיתוח בגליל ובנגב, כשעה שהאוכלוסייה ביהודה ובשומרון גדלה. אם אתה מעדיף, מבחינת תנאי מגורים, יישוב שנמצא כמה דקות ממרכז-הארץ, אלא שהוא נמצא מעבר ל"קו הירוק", האנשים יעברו לגור בו ולא בגליל הרחוק ובנגב. לכן העניין קשור. הוא קשור לא במוכן של העברת משאבים ממקום למקום בעניינים שאינם קשורים, אלא בשאלה, היכן אתה מעודד את תושבי מדינת ישראל לגור. וכשאתה עודדת אותם לגור ביהודה ובשומרון, הסטטיסטיקה הוכיחה שהם נטשו לא את תל-אביב אלא את עיירות הפיתוח. זאת היתה המציאות במשך כל השנים.

דן תיכון (הליכוד):

בגלל שאלה של כסף בלבד.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת תיכון, כשאתה נותן אותם תנאים, לא אגיד עדיפים. באריאל ובקריית-שמונה, ילכו לאריאל.

הערה שנייה, קצרה מאוד. אני מתנגד להשקעת כספים ביהודה ובשומרון. אני חושב שהדבר הזה איננו טוב מכל הסיבות שאתם יכולים לתאר לכם. אבל הדבר החמור ביותר הוא שאתם עושים בעניין הזה תרגילים, ומדי פעם אתם מנסים להוליד שולל את ממשלת ארצות-הבית. זה הדבר החמור. אתם רוצים להשקיע השקעות ביהודה ובשומרון — תעשו את זה בגלוי, תמסרו דיווח בגלוי ותעמדו על כך מול האמריקנים. אבל אל תרמו אותם, כי הדבר הזה עולה לנו ביוקר רב מאוד.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. חבר הכנסת שאול עמור, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר ליועדה?

שאול עמור (הליכוד):

כן.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת עמיר פרץ, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר ליועדה?

עמיר פרץ (המערך):

מסכים.

היו"ר ש' וייס:

על-פי הצעת השר שתי ההצעות לסדר-היום תועברנה ליועדת הכנסת, והיא תכריע לאיזו ועדה הן תועברנה — אם זה יאושר, כי יש שתי הצעות גם להסיר אותן. אנחנו נצביע על שתיהן יחד.

חיים רמון (המערך):

כן, אנחנו לא מתנגדים.

היו"ר ש' וייס:

אם כן, אנחנו ניגשים להצבעה. זו הצבעה מס' 3.

לדעתי. כל אחד יכול לתת ליישוב היהודי ביהודה ובשומרון את הפירוש שלו, והוא יכול תמיד לומר מה יהיה בסוף, אבל אין זה הגיוני שיבוא מישוה ויאמר: לא יגורו יהודים שם, וזה יביא את השלום.

משום כך נכונה ההצעה לסדר-היום כאשר שוקלים אותה לאור מה שיקרה בערי הפיתוח. אני מסכים שצריך לדון בסדר העדיפויות. לכן אני קובע ואומר: על-ידי מה שמדינת ישראל עושה כיום באמצעות משרד הבינוי והשיכון אנחנו משנים את צורתם של הנגב ושל הגליל, עיירות הפיתוח יתחילו לשגשג והיו ערים גדולות בישראל, כי יש שם איכות חיים אחרת בגלל הריכוז, בגלל החומר האנושי הנפלא שמגיע ומתערה בתוך הקהילות הקיימות שם.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

מפני שלא הוסיפו מקומות עבודה.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

נכון שמקומות עבודה — זו בעיה בפני עצמה. יכול להיות שאי-פעם יקום כאן חבר כנסת ויציע באומץ — לא כפי שהתקבל כאן על דעת הבית, שבהודמנות הזאת אנחנו הולכים לפתח את ערי הפיתוח — ויאמר שמקומות עבודה חשובים יותר מפיתוח ערי הפיתוח. נראה שמישהו יקום ויאמר כדבר הזה. אנחנו יודעים שיש יותר פוטנציאל למקומות עבודה במרכז הארץ, אבל כלנו הרי אמרנו שבהודמנות זו יש לפתח את ערי הפיתוח. באמת תהיה בעיה של מקומות עבודה. יש להביא תעשייה לשם, יש להביא מפעלים, והדברים הללו לא נעשים במחירי.

מכיוון שככל זאת יש לדון בנושא זה ככוכד-ראש, בגלל סדר העדיפויות אני מסכים ששתי הצעות לסדר-היום תועברנה ליועדת הכנסת. אני דיברתי עם מגישי ההצעות. יש חילוקי-דעות לאיזו ועדה להעביר אותן, ולכן, אם מותר לי, אני מציע להעביר אותן ליועדת הכנסת, כדי שהיא תחליט.

היו"ר ש' וייס:

בסדר. תודה רבה. חבר הכנסת דן תיכון, אתה רוצה להציע הצעה אחרת מזו של חבר הכנסת עמיר פרץ? בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת פרץ. אני לא אוהב את מה שאני עומד לעשות ברגע זה, שהרי לפחות החלק השני של דברי חבר הכנסת פרץ גבל בדמגוגיה. חבר הכנסת כ"ץ-עוז, אילו אמרתם שאתם מתנגדים להמשך ההשקעות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, הייתי מבין. מקבל. לכל אחד מאתנו השקפת עולם משלו, ואתה יכול להיות בעד ואתה יכול להיות נגד. אבל כשאתה רואה בהשקעות ביהודה ובשומרון כביכול השקעות על חשבון ערי הפיתוח, תרשה לי לומר לך שזה גובל בדמגוגיה מן הסוג הזול ביותר. באותה רמה אני יכול לומר לך, שבמשך השנה האחרונה אישרנו כספים לקיבוצים, למושבים, ל"כור", והכול כדי לחלץ אותם ממשבר בשל כישלונות בנייה.

עמיר פרץ (המערך):

כבר אמרת את זה.

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת כ"ץ-עוז, שער בנפשך שאנחנו נבקש לקחת 10% מן הכספים שנתנו לקיבוצים; למשל, מאילת-השחר להעביר לחצור, מתל-יוסף להעביר לבית-שאן. מה תאמר לי אז? לכן אני מציע לכם שזו תהיה הפעם האחרונה שאתם קושרים באולם הזה את שני הנושאים. זה לא לכבודכם. תודה.

הצבעה	נמנעים	— 1
בעד ההצעה להעביר את הנושאים שהעלו חברי שני הנושאים לוועדה	20 —	ההצעה להעביר את הנושאים שהעלו חברי הכנסת ש' עמור וע' פרץ לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.
בעד ההצעה שלא לכלול את הנושאים בסדר-היום	— אין	היו"ר ש' וייס: 20 בעד, ללא מתנגדים ונמנע אחד.

י. הצעת חוק הדיור (בנייה ציבורית), התש"ן — 1990*

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ש' וייס:

הדירה הזולה ביותר בבתיים היום, בשיכון ישן משנות ה-60, מחירה 70,000 דולר. ברור שזוג צעיר, כשהמפרנס הוא פועל ניקיון, לא יוכל לעולם להשיג את 45,000 הדולר הנוהגים. לכן הקריטריונים של משרד השיכון במערכת ההלוואות הקיימת היום אינם נותנים תשובה על המצוקה המחריפה.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום. אני מזמין את חברת הכנסת חמר גוז'נסקי להביא בפנינו הצעת חוק תשע"ה, הצעת חוק הדיור (בנייה ציבורית), התש"ן — 1990, מאת חברי הכנסת תמר גוז'נסקי, מוחמד נפאע והאשם מחאמיד. בבקשה.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אביא דוגמה נוספת, של אשה בת 45, אם לחמישה ילדים, נכת צה"ל, מסורבת גט זה שבע שנים. היא קיבלה לפי הניקוד זכויות ל-65,500 שקל משכנתה, אבל היא לא נוטלת משכנתה, כי היא אינה יכולה להשיג דירה ב-30,000 דולר. מאחר שאין לה עבודה קבועה, גם הבנקים אינם מוכנים להתייחס אליה. גם אילו היתה מקבלת משכנתה, אין לה שום אפשרות לפרוע אותה.

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, כבוד סגן שר השיכון, מונחת על שולחן הכנסת, בשלבים שונים של הטיפול, הצעות שונות, ובכל זאת מצאנו לנכון להגיש הצעה נוספת בנושא הדיור, ובמיוחד בכל הקשור לבנייה ציבורית. אנסה להסביר מה הטעם בהצעת חוק זו.

לכן בא חוק הדיור המונח לפניכם ומציע כמה עקרונות שאמורים לפתור את הבעיות של הסובלים ממצוקת דיור. הנקודה הראשונה היא, שהמדינה תיקח על עצמה בנייה ציבורית של דירות למכירה ודירות בשכירות, לפי בחירת המשכנן. אחריות המדינה היא נקודת מפתח. היו שנים שמשרד השיכון עשה בהן טעות גדולה כאשר הוא הוריד כשיטתיות את האחריות שלו בתחום הבנייה והעביר אותה לבנייה פרטית. ועכשיו אנחנו משלמים מחיר כבד על המדיניות הזאת. גם הניסיון להשמין את חברות הבנייה הציבוריות כאילו בהן כל האשם והמצוקה הוא מופרך.

חברי הכנסת, כולנו ראינו, קראנו ושמענו על האירוע הטרגי והכואב שאירע אתמול בפרדס-חנה עם פיגוי שש משפחות העולים. פיגוין בכוח של שש המשפחות האלה הראה עד כמה חמורה כבר עכשיו מצוקת הדיור אפילו אצל העולים החדשים. הסכום שנותר בידיהם אינו מספיק לשלם עבור שכר הדירה והם עוברים להתגורר במקלטים. אז מתברר שאין מים במקלט, או אין מקלחת במקלט, ופולשים לדירה, ואז מפנים אותם. בסופו של דבר הם שבו וקיבלו שני מקלטים. אנחנו עומדים אפוא בפני בעיה חמורה של מצוקת דיור בקרב עולים, במיוחד לאחר שהם ימצאו את הזכויות בשנה הראשונה.

נקודה שנייה — חיוני לקבוע גבול להחזר המשכנתה, שלא יעלה על 20% מההכנסה החודשית, שאם לא כן, רבות מן המשפחות לא יוכלו להשתמש באפשרויות של קבלת ההלוואות שמציע משרד השיכון.

קצר חשמלי שהיה במאהל של מחוסרי הדיור בפתח-חוקה בחדש שעבר, שגרם לשרפתם של 35 אוהלים על כל תכולתם, הזכיר למי ששכח כימי רעש המלחמה שיש מחוסרי דיור שחיים באוהלים גם בחורף, גם בגשם, גם בקור, גם כימי מלחמה, במשך למעלה משמונה חודשים. כפי ששמעתי, הוחלט לאחר השרפה להציב בכל זאת 40 קרוונים בעיר. אבל, נשאלת השאלה: האם צריכים לגור באוהלים שמונה חודשים, והאם צריך לחכות לשרפה כדי למצוא להם קרוונים, כשגם זה פתרון זמני?

אחת הנקודות המרכזיות בהצעת החוק הזאת באה לתקן את המצב הקיים, שבו יש אפליית — יש קבוצות שמקבלות תנאים טובים יותר, ויש קבוצות שמקבלות תנאים גרועים יותר. במיוחד אני באה להתריע על הנוהג הקיים זה שנים ארוכות ולפיו כל מערכת המשכנתאות לדיור מחולקת לשתי קטגוריות — של יוצאי-צבא ושל אלה שאינם יוצאי-צבא. אחרי הריב שנים אנחנו יכולים לסכם ולומר, שהאפליה הזאת — שממנה סובלים בעיקר זוגות צעירים ומשפחות מרובות ילדים באוכלוסייה הערבית, אבל גם אותן קבוצות באוכלוסייה היהודית שאינן משרתות בצבא — אין לה שום הצדקה. היא גורמת עוול למשפחות צעירות, היא גורמת עוול למי שהמדינה, מסיבות השמורות עמה, אינה מגייסת אותן, או למי שבגלל השקפת עולמו אינו משרת בצבא. לכן, צריך לעשות שינוי כזה שיישר וישפר כלפי מעלה את תנאי ההלוואות, את תנאי המשכנתאות לזוגות צעירים ולמשפחות מרובות ילדים ולכל מי שסובל ממצוקת דיור.

מחוסרי הדיור ואלה הסובלים ממצוקת דיור כוללים שכבות שונות באוכלוסייה. קודם כל זה כולל את אלה שאינם מסוגלים אפילו לקבל את המשכנתאות המוצעות היום, בתנאים המוצעים היום. 28,000 זוגות צעירים לא מימשו בשנה שחלפה את זכאותם משום שתנאי החזר המשכנתה אינם לפי כיסם. משפחות חד-הוריות, משפחות עם ילדים, אינן יכולות לשלם דמי שכירות, שקפצו באזורים שונים מ-150 ל-450 דולר, או מ-250 ל-600 דולר.

בביקורי במאהל בבתיים פגשתי זוג עם ילד, האב הוא פועל ניקיון, והוצעה להם משכנתה של 24,000 דולר, כאשר

היור"ר ש' וייס:

עכשיו יש לך בעיה.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

חברת הכנסת גז'נסקי, חוק הדיור כפי שהוא מנוסח בהצעה שלך מחייב את הגדלת תקציב השיכון. היום ביקשתי מחשבי המשרד להכין חישוב, אולי לא מדויק אבל נכון בסדרי גודל, ומסתבר שתחייב העלאה של למעלה מ-300% של התקציב הנוכחי של משרד השיכון. את אולי חושבת שזה לא כל כך נורא, אבל, כידוע לך, תקציב השיכון, לשמחת כולנו, גדול השנה מתקציב הביטחון.

קראתי את הצעת החוק שלך בעיון רב, והיא מחייבת הגדלה משמעותית של הסובסידיה הגלומה בתקציב הזה. פה יש לי אולי קצת ויכוח אידיאולוגי. הגישה שלך מנוגדת לתפיסה הקיימת במשק, של עידוד הפעילות הפרטית והקטנת תחומי המעורבות של הממשלה. אנחנו שועטים לעבר הגדלת המעורבות של הממשלה במשק, לפי הצעתך. את גם מתעלמת מהבנייה הפרטית, מקיומו של שוק דירות ענק של יד שנייה, שבעצם כמסגרתו פותרים רוב הזכאים את בעיית הדיור שלהם.

בהצעת החוק את גם מתעלמת משוק האשראי הבנקאי למשכנתאות, שהוא המממן חלק ניכר מפתרונות הדיור של הזכאים. הוא עושה זאת בכספו ועל-פי הכללים שלו.

אני רואה בהצעת החוק עקבות לאידיאולוגיה מסוימת שאני לא יודע אם היא עוד קיימת היום. יש שם גישה ריכוזית, שלפיה הממשלה תבנה על-פי כמה נרשמים לתוכניות הסיוע; דהיינו, בנייה על-פי החלטות אדמיניסטרטיביות ולא על-פי כללי ביקוש.

תמר גז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבל זה מה שקורה עכשיו, לא כן, סגן השר?

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

לא, אנו משתדלים כיום לתת לשוק לעשות את שלו.

מתן משכנתה בגובה החזר של עד 20% מהכנסת הזכאי, כפי שאת מציעה, משמעותו בחלק גדול מהמקרים הלוואות עם ריבית שלילית. במלים אחרות, הלוואות שלעולם לא תסתיימנה. אני אינני רואה כל אפשרות למשק הישראלי להתמודד היום עם הבעיה הזאת; בוודאי לא לממשלת ישראל ולא לקופה הריקה שלה, גם לא לבנקאות הישראלית ולכל הגופים המממנים כיום את הפעילות במשק, לרבות הפעילות בענף הבנייה.

אילו הגשת כאן הצהרה על צדק סוציאלי, על צדק חברתי, יכול להיות שהייתי מצביע יחד אתה. אבל אנחנו מדברים על הצעה ישימה שממשלת ישראל והמשק הישראלי יצטרכו להתמודד אתה. אני אינני רואה כל אפשרות שהמשק הישראלי יוכל לעשות זאת.

לכן, למרות כל הדברים היפים הכלולים בהצעת חוק זו, אני חושב שיש להסיר אותה מסדר-היום של הכנסת.

כידוע לך, ואת גם הזכרת זאת, ממשלת ישראל מחפשת דרכים אחרות כדי להיטיב ולשפר את מצבם של אלה הזכאים לסיועה של החברה.

היור"ר ש' וייס:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. מי בעד הצעת החוק ומי נגדה? נא להצביע. זו הצבעה מס' 4.

קראתי את המסמך העוסק במשכנתאות שניתנות כרגע לעולים חדשים. נדמה לי, שלו היתה הכנסת מאשרת את הכללים הללו לגבי כלל האוכלוסייה, היא היתה עושה צדק והיתה גם מונעת את מה שאנחנו בהכרח נהיה עדים לו. אם התחזיות נכונות, כפי ששמענו לאחרונה, שבשנה הקרובה יגדל מספרם של מחוסרי הדיור ל-140,000 איש, ואם בתוך 140,000 איש אלה יהיו גם זוגות צעירים ישראלים שלא יוכלו לעמוד בהחזרי המשכנתה, שלא יוכלו לשכור דירה עקב המחירים הגבוהים של שכר הדירה, שלא יוכלו להשיג חמישה ערכים, תגבר המרידות בקרבם, תגבר המרידות גם בקרב האוכלוסייה הערבית, שלפי ההערכה קיימים בקרבה לפחות 5,000 זוגות צעירים, ויש אומרים 7,000 זוגות צעירים חסרי דיור. על זה צריך להוסיף לפחות מספר דומה של משפחות ערביות שחיות בתנאים נוראים בערים המעורבות וכו'. אני מתכוונת לכך שתנאי הרכישה שמוצעים לעולים חדשים — הלוואות עד 95% מערך הדירה, החזר חודשי מוקטן, שלושה ערכים בלבד, רק אחד מהם עובר — צריכים להינתן גם למשפחות אלה. בהצעת החוק המונחת לפניכם אכן מוצע לכל האזרחים בני הארץ לקבל הלוואות עד 95% ממחיר הדירה.

האפליה הקיימת היום, שבה זוג צעיר ערבי או כל מי שלא שירת בצבא מקבל בשליש פחות מאשר זוג אחר ואפליה לרעה של בני הארץ ביחס לעולים היא דבר מזיק מבחינה חברתית לטווח קצר ובמיוחד לטווח ארוך.

אנחנו עומדים היום לפני רגע של אמת בכל מה שקשור לדיור. המצוקה תגבר ותלך והמדינה, הממשלה, אינן יכולות להתעורר מאחירות. לכן, אנחנו מבקשים מחברי הכנסת לתמוך בהצעת החוק. תודה.

היור"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני סגן שר הבינוי והשיכון, בבקשה.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה — — —

היור"ר ש' וייס:

זה קצת מופרך, מה שאמרת בהמשך דבריך, לאור הנוכחות באולם.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

נכון.

אדוני היושב-ראש, אולי תלמד אותי מה עושים עם הצעת חוק שכל כולה באה להיטיב עם העם, הצעה טובה שאין לי ויכוח אידיאולוגי אתה, אבל יש לי ויכוח עם הנתונים שהובאו כאן על-ידי חברת הכנסת גז'נסקי; הצעה טובה, אבל אי-אפשר לבצע אותה. מה עושים?

היור"ר ש' וייס:

אדוני שואל אותי ברצינות?

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

זו שאלה רטורית לפחות.

היור"ר ש' וייס:

אני יכול לומר לך מניסיוני הפרלמנטרי הצנוע, שיש לפחות שתי אפשרויות. האחת היא השיטה שהשתמשו בה בעבר, כאשר היו מעבירים כל מיני חוקים כאלה לפני בחירות, ואחרי הבחירות היו דוחים בחוק נוסף למשך שנתיים.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

לו הציעה חברת הכנסת גז'נסקי את הצעת החוק לפני הבחירות — — —

ההצעה להסיר מסדר-היום את הצעת חוק
 הדיור (בנייה ציבורית). התש"ן — 1990.
 נתקבלה.
 היו"ר ש' וייס:
 שלושה בעד, שישה נגד, נמנע אחד. הצעת החוק לא
 התקבלה.

ה צ כ ע
 בעד ההצעה להעביר את הצעת
 החוק לדין מוקדם בוועדה 3 —
 בעד ההצעה להסיר את
 הצעת החוק מסדר-היום 6 —
 נמנעים 1 —

יא. הצעה לסדר-היום

התארגנות העורף בעת מלחמה

היו"ר ש' וייס:
 טוב, כלנו מבקשים את הזמן הזה וזה מתחלק איכשהו.
 מה עם חבר הכנסת אלי בן-מנחם?
 שושנה ארבל-למוזלינו (המערך):
 ראיתי אותו לפני דקה, אדוני היושב-ראש.
 היו"ר ש' וייס:
 מה אני יכול לעשות? חבר הכנסת בן-מנחם איננו. אני
 מוכן לעשות הפסקה בת דקה אחת. אני מבקש את סליחתכם על
 שאינני יורד מהדוכן, אבל אני מודיע על הפסקה של דקה.

היו"ר ש' וייס:
 חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-
 היום. אני מזמין את חבר הכנסת אלי בן-מנחם להביא
 לפנינו הצעה לסדר-היום מס' 4563, הנושאת את השם:
 התארגנות העורף בעת מלחמה. אינני רואה את חבר הכנסת
 בן-מנחם.
 סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:
 הוא ביקש שהצעתו תועלה בזמן שהטלוויזיה מצלמת.
 הוא ביקש לזרו, אבל אני לא הצלחתי לזרו יותר.

(הישיבה הופסקה בשעה 14:27 וחודשה בשעה 14:28).

יב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
 כרשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה
 היום על שולחן הכנסת:
 הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 44),
 התשנ"א — 1991, שהחזירה ועדת הפנים ואיכות הסביבה
 לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.
 היו"ר ש' וייס:
 תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:
 אני מחדש את ישיבת הכנסת.
 האם חברי הכנסת מיכאל איתן, רן כהן, חנן פורת, גרשון
 שפט, משה זאב פלדמן ותמר גוז'נסקי כאן? אף אחד מהם
 איננו נוכח באולם. אולי אפשר לקרוא לחברת הכנסת תמר
 גוז'נסקי ונתחיל בנושא הבא.
 בינתיים אני מוסר רשות הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

יג. הצעות לסדר-היום

רצח תלמיד הישיבה בעיר העתיקה בירושלים

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
 חבר הכנסת מיכאל איתן רשום לפני.
 היו"ר ש' וייס:
 אבל הוא איננו, אתה השני. אני בקושי יכול לנהל את
 הישיבה, אבל בוודאי אני מתקשה פיסית להביא עלידי צו
 הבאה את חברי הכנסת בעלי ההצעות לאולם המליאה.
 רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
 הנה חבר הכנסת איתן הגיע.

היו"ר ש' וייס:
 חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום,
 להצעות לסדר-היום מס' 4757, 4758, 4760, 4770, 4776
 ו-4787, בנושא: רצח תלמיד הישיבה בעיר העתיקה
 בירושלים.
 רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
 אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת אלי בן-מנחם נמצא אצל
 יושב-ראש הכנסת.
 היו"ר ש' וייס:
 בסדר, אם הוא יגיע, אנחנו נהיה גמישים.

היו"ר ש' וייס:
 חבר הכנסת איתן, אתה תהיה אחרי חבר הכנסת רן כהן.
 מיכאל איתן (הליכוד):
 פשוט אמרו שלפני כן דנים בהצעה לסדר-היום בנושא
 היערכות העורף לקראת העתיד.

אני חשבתי להזמין את חברת הכנסת תמר גוז'נסקי
 להעלות ראשונה את ההצעה לסדר-היום, אבל בינתיים הגיע
 חבר הכנסת רן כהן, והוא רשום לפניך, לכן את תוכלי לנח
 קמעה.

ולהיפגש או לנסות להיפגש עם שר החוץ האמריקני ג'יימס בייקר בשבוע הבא, אם לחזור במהירות גדולה יותר להושטת יד להידברות, או להיכנע לאותם מתלהמים המחפשים רק דם ונקם.

אדוני השר, אני סבור שהרצח הנחשב הזה, מלבד הצורך לפגוע בכל מי שפגע ולסכל כוונה של כל מי שמתכוון לפגוע, חייב להיות גם תמורה של שינוי דרך. תמורה שינוי הדרך הוא ככך שנעודד הקמת מנהיגות מדינית אותנטית מחד גיסא, ומתונה מאידך גיסא, ונבין שאנחנו חייבים גם לשנות את התפיסה שלנו כמהות שלטונו בשטחים. לא עוד הישארות ושלטיה שם כדי להמשיך ולתקוע יתדות. כדי להכניס עוד מתחילים ולעשות עוד פרובוקציות וכדי להגביר את החיכוך בינינו לביןם — והחיכוך בינינו לביןם קיים והוא הולך ומחריף — אלא דווקא בכך שאנחנו נמעיט חיכוך, נרחיק חיכוך, נצמצם חיכוך. צמצום חיכוך הוא לא רק בכך שאנחנו נמנע מהם להתחכך ולפגוע בנו, אלא גם אנחנו נמנע מההתחככות בהם.

אין שום סיבה בעולם, אדוני היושב-ראש, אין שום סיבה בעולם, אדוני השר המשטרה, שיהיה המשך נוכחות של השר שרון ושותפיו בתוככי הרובע המוסלמי. זאת פרובוקציה שמשלמים עליה בדם.

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת איתן, אתה מדבר אחריו.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כיהודים אנחנו יכולים להיות ברובע היהודי.

מיכאל איתן (הליכוד):

היו שם יהודים במשך כל ההיסטוריה. רק מפני שקמה מדינת ישראל אסור להם לגור שם?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אתה מדבר מייד אחריו.

מיכאל איתן (הליכוד):

שרון אשם, שרון הוא הרוצח — — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת איתן, יהיו לך שבע דקות להבהיר את זה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה ברוך אייזנשטין לא זוכר אפילו — מאחר שהוא נבח בצורה שבה הוא נבח כאן — — —

היו"ר ש' וייס:

סליחה, אני רוצה להציע — — —

שרה דורון (הליכוד):

— — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גברתי, אולי תאמרי גם את מלה לחברך לסיעה שהיה צריך לנאום לפניך. לא בא בזמן ועכשיו אפילו אינו יכול להתאפק עד שינאם אחרי, ואת מגוננת עליו. עם כל הכבוד, אני נואם, את שמעת את דברי יוצאים מן הלב, על הרצח המתועב הזה, על הגינוי שלו, על הצורך לסכל אותם מעשים. שמעת מה שהוא אמר?

שרה דורון (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' וייס:

אוקיי, נתגבר על זה. הרי זה לא משנה כל-יך.

אליהו בן-מנחם (המערך):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אלי בן-מנחם, אנא. בבקשה, חבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר המשטרה, חברות וחברי הכנסת — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, צריך לכתוב בפירוש בתקנון, שברגע שהטלוויזיה הולכת הכנסת נסגרת.

היו"ר ש' וייס:

יש כזה משהו.

עדנה סולודר (המערך):

אני רוקקא באתי. הטלוויזיה הלכה, ואני באתי.

היו"ר ש' וייס:

טוב, חברי הכנסת, אני מציע לסיים את הדיון הזה. אני זוכר שגם כאשר לא היתה טלוויזיה בכנסת היינו שניים-שלושה אנשים באלום. זה לא חידוש מדהים. אולי זה חידוש לאלה שלא נמנו עם אלה שהיו כאן. בבקשה, חבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברות וחברי הכנסת, אלחנן אטלי, זכרו לברכה, נרצח באכזריות בלתי אנושית. בידי אנשים נתעבים, ואולי מיואשים, ומחובתה של המשטרה לתפוס אותם ולהענישם על מעשיהם הוונדליים בכל חומרת הדין.

אדוני היושב-ראש, אני חרד מן העובדה שאנחנו אמורים כביכול לחזור לשגרת רצח, ואסור, ואסור, אסור להשלים עם שגרת רצח, ולאחר המלחמה הזאת אסור לחזור לשגרת האינתיפאדה ולשגרת הכיבוש.

אני סבור, אדוני היושב-ראש, שעם המלחמה הצמודה ברוצחים הנתעבים ועם סיכול הפגיעות ביהודים ובערבים, חובתה הדחופה של הממשלה לנסות לפלס דרך, דרך של ענישה על-ידי כך שהמשטרה תתפוס את האשמים ודרך לפתרון מדיני, על-מנת להימנע מהשלמה עם מצב האינתיפאדה ועם מצב הכיבוש.

אדוני היושב-ראש, אנחנו מצויים בתקופה של תפר. הפלשתנים, שתמכו באיוולתם כסדאם חוסיין, וחלקם רקרו על הגגות בשמחה לאידנו, לבתינו המופצצים, ההילה הזוהרת של האינתיפאדה התמוטטה לנגד עיניהם, אבל היא לא התחסלה — לא האינתיפאדה ולא מניעיה. אנחנו חייבים לדעת, שבעצם הימים הללו יש כשטחים מאבק נמרץ ביותר, אולי חשוב ביותר, שיכול לאפשר לנו שלא לחזור לאותה שגרה אורורה שמלפני המלחמה ולהגיע למוצא חדש.

יש עדיין המתלהמים, יש עדיין אלה שלוחצים קשה ביותר לנקוט אמצעים של רצח, סכינאות ופגיעה ביהודים בכל מקום, כאשר הם יהודים, אבל יש גם ראשית התפכחות, ואני יודע שבהנהגה הפלשתנית כירושלים המזרחית ובגדה המערבית יש היום מחלוקת לא-יקלה אפילו סביב השאלה אם ללכת

חן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני רק רוצה לבשר לך, גברתי, חברת הכנסת שרה דורון, כי אני מכיר אותך היטב, שכאשר האשמתי את השר שרון ברצח, זה היה כאשר הוא יזם שתי פעולות נגד החלטת ממשלת בגין, על זחילה בעין זחילה בדרום-לבנון ועל רצח יהודים, חיילי צה"ל. אבל לחבר הכנסת איתן אפילו הלב לא רועד כאשר מדובר על כך שחיילי צה"ל שילמו בדם, וזאת מפני שהוא רוצה להגן על השר שרון, יהיו מעשיו המתועבים אשר יהיו, גם אם יהודים משלמים בשביל זה. השר שרון צודק לגביך גם כשמדובר על דם יהודי וגם כשמדובר בדם ערבי.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת איתן, אני מבקש לא להתערב.

מיכאל איתן (הליכוד):

הוא קבע כאן שהשר שרון רוצה בלי בית-משפט.

חן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני הזמנתי אותו לבית-משפט, דרשתי ממנו להתייצב בבית-משפט. אתה והוא ברחתם מהאפשרות הזאת.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, תקרא אותו לסדר.

היו"ר ש' וייס:

אני אעשה מה שאני מבין. שב.

מיכאל איתן (הליכוד):

השר שרון הוא שר בממשלה, והוא לא יוכרז כאן רוצח. חבר הכנסת חן כהן הוא לא בית-משפט.

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש ממך שתשב.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה חייב להגן על השר שרון.

היו"ר ש' וייס:

אתה אפילו לא נותן לי לעשות את זה בצעקות הפראיות האלה.

חן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הוא לא חייב להגן על איש. הוא חייב להגן על הישיבה מפניך.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת חן כהן, יש לי בקשה אליך. לגבי התארים שאתה מחלק כאן — בכנסת כבר הושמעו תארים חריפים יותר — זה לשיקול דעתך. אני אינני חושב שצריך לעשות את זה, אבל זה בהחלט לשיקול דעתך. אני לא צנוור. בבית הזה הושמעו ביטויים איץ-ספור, בכללם ביטויים כאלה.

בקשר להערה שלך על צורת הקריאה של חבר הכנסת מיכאל איתן, אני חושב שאתה צריך להוציא את זה מהפרוטוקול. זה לכבודך ולכבוד הבית הזה.

חן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה יהיה לכבודי לקבל מה שאתה ממליץ בעניין זה.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, יהיה לך זמן להגיב בכל התריפות, ואני אגן עליך.

מיכאל איתן (הליכוד):

אבל אני מבקש שתקשיב.

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש כרגע שתאפשר לו לסיים את דבריו. אי-אפשר לנהל אתך ישיבה. יהיו לך שבע דקות ואני אשמע את דבריך באוזן קשבת.

מיכאל איתן (הליכוד):

זה לא קשור לנאומי.

היו"ר ש' וייס:

אתה תכניס את זה לראשית נאומך, ואני אוסיף לך את הזמן. תן לו לסיים. כבר עברו שבע דקות וחצי.

חן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, לעניות דעתי, ישראל צריכה לצמצם את החיכוך עם תושבי השטחים ועם מורח-ירושלים, ובראש ובראשונה אני סבור שעל השר שרון ושותפיו להתפנות מן הרובע המוסלמי ולעקור לרובע היהודי. מקומם של היהודים שם, ולא, כפרובוקציה, במקום אחר. זאת כפי שצריך לעקור כל מנוול שזא לפגוע ביהודים.

אדוני היושב-ראש, צריך לבחור במדיניות צבאית וביטחונית חדשה. אני גם סבור שאין לנו מה לחפש בכל מחנה פליטים ובכל קסבה עירונית צפופה. ישראל צריכה להסתפק בשליטה בגבולות, בכבישים המרכזיים ובנקודות שולטות. רק כך יש סיכוי שגם נימנע מהרצח הנחשב וגם נקדם את תהליך השלום. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה. אני מזמין את חבר הכנסת מיכאל איתן. אחריו — חבר הכנסת חנן פורת.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנחנו נמצאים באמת באווירה של ירוח קשה, אבל חייב להישמר איזה קונסנסוס, חייב להישמר איזה נוהל וחייבים להישמר כללי המשחק. לא יעלה על הדעת שיעמוד פה חבר כנסת ויקרא לשר בממשלה "רוצח", ינסה לקשר את הרצח הנחשב של אלחנן אטלי עם נוכחותו ומגוריו של שר ברובע המוסלמי, והכול יעבור לסדר-היום, והיושב-ראש לא יעיר מלה.

על מי מדברים כאן, את מי מאשימים ברצח? האם איזה פלוגיא-אלמוני שאיש לא יודע מיהו? זה שר בממשלת ישראל. ומי מאשים? האם בית-משפט? אפשר להגיש תלונה במשטרה, להעמיד לדין, אם יועמד לדין. למי ניתנה הסמכות להכריז על מישהו אחר שהוא רוצח? מה זה?

השאלה שלי אינה מופנית לא הנואם לפני, כי הוא פשוט לא מבין. אילו נהגו כלפיו כפי שהוא נוהג כלפי אחרים, הרי הוא היה קם כאן וזועק עד סוף כל הדורות, אילו האשימו אותו בדברים שהוא מאשים אחרים, בנואדו ובהתקשרויות כאלה ואחרות. אני הייתי יכול לקשור אותו עכשיו עם הדברים החמורים ביותר שהיו לעם ישראל ולביטחון המדינה הזאת, אילו נהגתי באותה מידה. לא אליו מכוונים דברי. אבל אתה, אדוני היושב-ראש, יושב כאן ושומע את הדברים, ואפשר להעיר. אתה יכול להגיד לחבר כנסת: אדוני, להאשים מישהו ברצח זה דבר חמור מאוד. את זה יכול לעשות רק בית-דין. בית-משפט. היה בהחלט מקום לקרוא לו לסדר.

שאם הם יעשו זאת, יחסלו אותם. למה הוא לא יוצא נגד זה? למה הוא לא מגן על הערבים הרוצים למכור את הבתים שלהם ליהודים? זו פעולה טריביאלית.

לצער הרב, אדוני שר המשטרה, אנחנו צריכים לתת את הדעת על משמעות הטרור במאבק שלנו על קיומנו כאן ועל משמעות הטרור בעולם הערבי. המשמעות של הטרור בתפיסתנו, כיהודים, שונה ממשמעותה בעולם הערבי. יש לכך מורשת ארוכה. אני לא מייחס את זה בשום פנים ואופן לתכונות גזעניות, אבל יש בהחלט מורשות, יש השפעות שונות, יש פסיכולוגיה חברתית שמתפתחת מדור לדור, מורשת המדבר, המסורות של גאולת דם, המסורת של רצח; המקום שתופסת קדושת חיי האדם שונה אצלנו. המסורת המוסלמית של הצורך לכבד מטרות מסוימות בכל האמצעים, לרבות השימוש בהרג; הפטליזם המוסלמי, שם נעוצים השורשים של הטרור. הקנאות שבה זה מתקבל שם שונה מהמנטליות וההבנה שלנו. יש לה גם משמעות פוליטית קיומית היום.

אבראיאר, הפילוסוף של הטרור הפלשתיני, מי שעמד בראש "ספטמבר השחור", הסביר פעם, כששאלו אותו מדוע הפלשתינים הם טרוריסטים: אנחנו לא טרוריסטים, אנחנו מגנים את הטרור; אנחנו מגנים כל פעולה של פרט שנוקט אמצעים של טרור על-מנת להגשים תסכולים אישיים שלו, נקמה שלו, איזה מעשה פרטי. כאשר הפרט נזקק לטרור אנחנו מגנים את זה. אנחנו נגד הטרור. מה שאנחנו עושים — הוא מסביר — זו אלימות מהפכנית. אנחנו פועלים כארגון ומשתמשים באלימות המהפכנית על-מנת לקדם מטרות צודקות של המהפכה שלנו. כל המהפכה כרוכה באלימות. הוא נתן ביסוס הגיוני מבחינתו והצדקתי למעשי הטרור.

הוא הוסיף ואמר, שהטרור המהפכני שונה מהטרור האישי בכך שהוא בא רק בשעות הדחק. כאשר תנועה מהפכנית עולה על פסים של השגת המטרה באמצעים אחרים, דיפלומטיים או אחרים, הם לא ישתמשו בטרור. כאשר היא נמצאת בירידה — אומרת הפילוסופיה הזאת — חייבים להשתמש בטרור על-מנת להעלות אותה בחזרה.

למזלנו, חוסל אבראיאר, אבל יש אבראיאדים אחרים, וגם הפילוסופיה הזאת נשארה. לכן, כאשר מלחמת המפרץ נגמרה היה ברור שניתקל בטרור הרובץ לפתחנו. אני לא אחפלא אם בשעות האלה יושבים טרוריסטים וחושבים איך לפגוע במטרות יהודיות בכל רחבי העולם, במטרה להעלות מחדש את קרנו של מי, שנפגעה כל כך לאחר שיתוף הפעולה בינם לבין סדאם חוסיין.

ומה היא התשובה שלנו? אדוני שר המשטרה, אני מדבר עכשיו אליך ואני מבקש את תשומת לבך. אני לא מוכן לדבר כך. אדוני היושב-ראש.

היו"ר ש' וייס:

כן, יש פה בעיה.

מיכאל איתן (הליכוד):

יכולתי לדבר כל הזמן ולא ביקשתי את ההתייחסות. אבל עכשיו הדברים נוגעים אליך ישירות, אדוני שר המשטרה, ואני רוצה לפנות אליך וגם לקבל תשובה.

מה דורשים היהודים הגרים בירושלים בירת ישראל? שיהיה אפשר להגיע לפתח בשקט ובביטחון. קח את זה כמשימה. יש שני צירים שדרכם אפשר להגיע לכוותל. ציר אחד — דרך שערי-שכם אל הכותל.

היו"ר ש' וייס:

אם זו סוף ההערה, אני רוצה להשיב, אחרי-כך נחזור לסדר-היום.

קודם כול, אני מודה שאני לא שמעתי. כל כך הייתי עסוק בקריאה לסדר — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הוא פתח בזה. הוא דיבר על השר שרון.

היו"ר ש' וייס:

רגע אחד. אנחנו לא עושים בירור. סליחה, חבר הכנסת רן כהן. יש פה שאלה, ואני חושב שאני צריך לענות.

אני לא שמעתי את הביטוי הזה. הייתי עסוק כל הזמן בהרגעתך. יכולתי להסתפק בתשובה הזאת, אבל אני רוצה להוסיף עוד משהו. פשוט לא שמעתי. גם אילו שמעתי, אחרי-כך שמעתי ממך מה הוא אמר, הייתי אומר לו בדיוק מה שאמרתי לו כשנתתי לי סוף סוף לדבר. הייתי אומר לו שלגבי העניין הזה אני חושב שלא צריך להשתמש בזה, אבל זה לשיקול דעתו. לגבי העניין האחר, שלא רציתי אפילו להזכיר אותו כדי שלא ייכנס לפרוטוקול, והמלים שבאמצעותן הוא הגדיר את צורת התגובה שלך, ביקשתי ממנו שיוציא אותן מהפרוטוקול, והוא הוציא.

בזמני גם לימדתי את תולדות הכנסת, ולדאבון לב — אני לא מרצה מכך — היו בכנסות ביטויים איומים. אני זוכר שבכנסת הראשונה היו כאן כינויים כמו "פאשיסט", וזה היה שם או שבע שנים אחרי השואה, כאשר הקונטציה היתה הרבה יותר נוראה. לפי מה שקראתי ולימדתי, יושב-ראש הכנסת שפרינצק ואחרים בוודאי לא אהבו את זה, אבל לא העירו. הייתי אומר שלבית הזה כמעט שאין גבול לסובלנות, וזה חלק מן החסינות. אני לא מאושר מן הביטוי הזה, ואני אומר לך זאת במלוא הכנות. תודה רבה.

עכשיו אני מתחיל למדוד לך את הזמן.

מיכאל איתן (הליכוד):

בשעות הכאובות, בחום השבעה לזכרו של אלחנן אטלי, השם יקום דמו, יקיימו הוועדים של התושבים היהודים ברובע היהודי ברובע של ירושלים בירת ישראל עצרת המונים, שתקרא לממשלה לפעול במשנה מרץ להגברת הביטחון בעיר בכלל, ובמיוחד בשני הצידים המובילים אל לב האומה, אל רחבת הכותל.

כאן, בכנסת, במקביל, אנחנו מקיימים דיון במקרה הזה, שהוא מקרה נוסף, ולצערנו הרב כנראה לא האחרון, במסגרת המקרים הטרגיים שהנוכחות שלנו בירושלים גורמת להם; לא הנוכחות של השר שרון ברובע המוסלמי, לא הדברים שאמר כאן חבר הכנסת רן כהן, אלא פשוט העובדה שאנחנו נלחמים על כך שירושלים היא בירת ישראל וליהודים יש זכות לגור שם, גם ברובע המוסלמי. האם רק מפני שהרובע הזה נקרא הרובע המוסלמי אסור ליהודים לגור בו? הם גרו בו בכל מהלך ההיסטוריה, תחת השלטון העות'מאני, תחת השלטון המנדטורי, ורק תחת שלטונה של מדינת ישראל אסור ליהודים לגור ברובע המוסלמי, לפי דעתו של חבר הכנסת רן כהן, או משהו אחר? למה?

אסור להם לגור בכתים שהם קנו בכסף, בהסכמה ומתוך רצון מהערכים? למה לא? מה שאסור הוא דבר אחר. אסור ופסול לאיים על ערכים שרוצים למכור את בתיהם ליהודים,

ראובן ריבלין (הליכוד):

היהודים הגרים בירושלים רוצים, כמו הערבים הגרים בירושלים, לחיות בשלום ולנוע, כל אחד איפה שהוא רוצה.

מיכאל איתן (הליכוד):

בסדר. חסלח לי. הדרך לגיחונם רצופה כוונות טובות. אני יכול להגיד עכשיו: תשמע, מה יש לי לדבר. ואני בעד זה שיהיו שגרים בהכרח כן ייהרגו? והדרך לשכם לא צריכה להיות בטוחה? וללכת בקסבה אסור לו, כמו שיותר לערבי ללכת בשוק-הכרמל? אבל, עכשיו אנחנו מדברים על המינימום שבמינימום. אני מבקש, אל תפרע לי, תן לי לסכם ולסיים. אני מדבר אל חבר הכנסת ריבלין.

אני מדבר אל שר המשטרה. מתבקש עכשיו הדבר המינימלי — רכז עכשיו את כל הכוחות. אם זה"ל ומדינת ישראל לא יכולים להבטיח כרגע רק דבר אחד — מעבר חופשי של ילדים, נשים, גברים, תלמידים, כל עם ישראל שרוצה ללכת אל לב האומה, אל הכותל, למען השם, רק זה, לא יותר. רכז את המאמץ, תביאו את הביטחון הזה. זו תהיה התחלה טובה. ננצח במאמץ הזה — ננצח בירושלים. ננצח בירושלים — ננצח בכל ארץ-ישראל המערבית.

רק זאת הדרך שבעזרתה תוכלו גם להיבדל עם משהו מחושבי הארץ הערבים, כי אחרת הם מפחידים לדבר אתכם. אתם לא יכולים לתת ביטחון, אף אחד לא מוכן לדבר אתכם. הם יהיו תמיד כנועים לתכתיב הקיצוני, לזעזוע ההלם, לאשף, ל"חמאס". כל מי שיהיה קיצוני יותר — הם יהיו כנועים יותר לו בהעדר ביטחון. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה. חבר הכנסת חנן פורת, אחריו — חבר הכנסת גרשון שפט. אני מזכיר לחברי הכנסת את הנוהל החדש: כאשר יש יותר משלושה בעלי הצעות — שבע דקות בלבד.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בבוקר יום פורים הגעתי למקום הרצח ברחוב הגיא, מאות מטרים מהכותל המערבי. את גופתו של אלחנן אטלי, השם ייקום דמו, שהיה לי תלמיד, חבר וידיד נפש, לקחו דקות ספורות לפני שהגעתי למקום. אבל עדיין המרצפות של רחוב הגיא היו ספוגות בדמו. כל הלילה שתת דמו לאחר שנדקר עשרות דקות בסכנים, לאחר שהושחתה גופתו. והדם נקוה במדרכה. עמדתו ובאוזני הלמר כפטישים דברי הפסוק: "לא תעמד על דם רעך".

ואני אומר, קודם כול לעצמי ולאחר מכן לחברי הכנסת היושבים כאן וגם לשר המשטרה, שאיננו נקיים מהקביעה הזאת — "לא תעמד על דם רעך". ולא ניגה אם לא נעשה את מה שנתבע לעשות כדי שרצח נורא ונפשע כזה לא ישוב עוד.

אני על כל פנים מוסר כאן את הדברים האלה גם כהודעה אישית. הרגשתי הרגשה דומה למה שחשתי אחרי מלחמת יום הכיפורים, באותם ימים שהחלטנו מתוך המצוקה, מתוך המשבר, מתוך החולשה, להקים את "גוש אמונים". החלטתי שלא נשקוט ולא נונוח עד שישב הביטחון לעיר העתיקה, לירושלים ולארץ-ישראל; ועד שהאזור הזה כולו תהיה בו אחיזה יהודית שורשית איתנה כזאת, נאמנה כזאת, שהאוכלוסייה הערבית לא תעלה עוד על רעתה שבסכנים, באגרופים, בבקבוקי תבערה היא תצליח לערער את אחיזתנו, ובסופו של דבר לגרש אותנו.

מה הם דברי ההבל האלה של חבר הכנסת רן כהן על כך שצריך להשאיר את הרובע הקרוי מוסלמי, היהודי העתיק,

סטרילי מיהודים? הלא הסטריליות הזאת אין משמעותה רק שלא יגורו שם יהודים, אלא גם שלא יעברו שם יהודים, שהרי זו סכנת נפשות. כי הרי זה מובן, שאם יהודי עובר ברחוב ערבי הוא צפוי לעונש מוות. ומדוע רק בעיר העתיקה? מה עם בקעה? מה עם יפו? מה עם מרחביה של ארץ-ישראל כולה? רק שם אומרים לנו: "רוח" מן הרוח? וזה נחשב, כאילו, כדבר מובן, ומי שמתיישב שם הוא פרובוקטור, אם לא אשם בעקיפין ברצח, כפי שנאמר כאן. אוי, לאן הגענו? איך המזוכים הזה מכיא לסאדר-מוזיקים. אבל אין את נפשי להתווכח על כך.

אני רוצה לומר לכם, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר המשטרה, לא ייעשו הדברים באופן לא-לגיטימי ובאופן לא-חוקי. הם ייעשו כפי שנכנסנו לאותם שני בתים נרחבים, שאחד מהם קרוי על שמו של אלחנן אטלי, השם ייקום דמו — בית-אלחנן. הדרך של הכניסה תהיה לגיטימית, תהיה על בסיס משפטי מוצק, אבל היא תהיה. היא תהיה בעיר העתיקה, ברובע המוסלמי וברובע הנוצרי, היא תהיה ברחוב השלשלת, היא תהיה במרומי הרה"זיתים, היא תהיה במורדות מוריה ובמעייני השילוח. בכל אתר אנחנו נהיה, ובקרב.

והאוכלוסייה הערבית תתחיל להבין, שאם היא לא תשלים עם הנוכחות היהודית באזורים האלה, ואם היא תגיע מתוך חולשתנו, מתוך הסכנתנו להכרה, שעוד אכן ועוד אנחנו ועוד כבוקר תבערה, והיהודים מושלכים מכאן — היא תושלך מכאן.

האנשים שיושבים גם בצד הזה, ואני בכללם, אינם דוגלים בטרנספר ואינם רואים בו את המודל האידיאלי. אבל ההכרעה האם זה המודל האפשרי, הבלעדי, היא בידי האוכלוסייה הערבית, והיא זו שעלולה לגזור על עצמה כליה וגירוש.

רבותי, אדוני שר המשטרה, באותו יום, סיפרתי לך, שנרצח אלחנן ובאה משפחתו לבכות ולבקר את המקום, יצאה אשה ערבייה מתחת בית ברחוב הגיא ושפכה עבט של שופכין על פניה של האם. היה זעזוע, התפרצות, ומיד שוטרי מג"ב, שוטרי הקו, עצרו והפרידו.

אינני מדבר על התגובה. אני מדבר על האפשרות הזאת, שבאותן שעות עצמן יהיה העז, תהיה החוצפה, תהיה הגסות הזאת, האנושית, האלמנטרית. כך זה לא יעבור. כך זה לא ילך.

אדוני שר המשטרה, דיברנו, ואני יודע את רצונך הכן. אני גם יודע שלא בכל דבר אתה יכול לקבל החלטות על דעת עצמך. אבל אני מבקש לומר לך: לא נסתפק עוד כרצון טוב, כמשאלות-לב, גם לא בצעדים פעוטים שייתנו איזו תחושה של: עד ארגיע. כאן נחוצות פעולות דרמטיות מיידיות בעקבות אותם דברים שהעלו בפניך אנשי הרובע היהודי הישן, אנשי העיר העתיקה, בהיכט הביטחוני הקונקרטי, במישור של ההרתעה ובמישור של הענישה.

אני גם מבקש להבהיר, שאם בתוך ימים ספורים לא יינתנו תשובות שישנו את המצב באופן משמעותי, שיהודים יוכלו ללכת בבטחה ברחוב הגיא וברחוב השלשלת ובמרחביה של העיר העתיקה כולה, לא יהיה מנוס מכך שאותם אנשים, שהם כל כך נאמנים למדינה וכל כך חרדים לביטחונה, ליוקרתה ולכבודיה, יצאו בעיכוב קריאה, אם להשתמש בביטוי המסורתי, יאמר: עד כאן, ויביאו לידי הכרח לתקן את הדברים לא ברצון אלא באונס.

אני רוצה לומר, ואינני אומר את הדברים האלה בגדר של איום כלל, דמו הטור והקדשו של אלחנן אטלי מחייב אותנו שנחוש ונאמר, כדרך שאמר בשעתו המשורר בעקבות השואה,

מחברון וסביבותיה גרים כיום בירושלים באופן בלתי־חוקי. מה אתה עושה נגדם? מדוע אתה לא מפעיל את החוק?

אשר לרובע המוסלמי, התשובה שניתנה על־ידי איוש שני הבתים שם היא הנכונה. עוד בית ועוד בית, עוד דונס ועוד עז.

אדוני שר המשטרה, בידך המפתח לגורלה של ירושלים בירת ישראל, כדי שתושביה כולם, גם היהודים, גם הערבים, יוכלו לחיות בה בשקט. היא בירת ישראל, והנצח הוא ירושלים.

היו"ר ש' רייס:

תודה רבה. חבר הכנסת פלדמן איננו. רשות הדיבור לאחרונה בעלי ההצעות לסדרהיום בעניין זה, חברת הכנסת תמר גז'נסקי, בבקשה.

תמר גז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, שוב אנו נדרשים לגעת בכאב, בכאב על מותו של אלחנן אטלי, שנפל קורבן למעשה טרור, מעשה של התנכלות אכזרית, שעליו צריכים המבצעים לתת את הדין.

שוב אנו עומדים ותוהים, ככמה קורבנות עוד נשלם על הידרדרות היחסים בין שני העמים, בשנה ה־24 לכיבוש, בשנה הרביעית לאשליית דיכוי האינתיפאדה, בשנה ה־24 לאשליה של נצח הסיפוח ונצח הכיבוש.

שר המשטרה ר' מילוא:

— — —

תמר גז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שלום לא היה, מאחר שלא היה פתרון ולא היה הסדר שלום. אחת יודע כמוני שלא היה שלום. זה 24 שנים כמעט אנחנו מחזיקים בכוח צבאי בגדה המערבית וברצועת־עזה, ומזה, דומני שהיום קשה להתווכח על כך, ביטחוננו לא התחזק.

תפקיד המשטרה הוא גם לדאוג לפינויים של שני הבתים שנחפסו שלא כחוק ברובע המוסלמי בעיר העתיקה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
נתפסו כחוק.

תמר גז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הם לא נתפסו כחוק, הבעלים כבר הגישו תביעה. התנחלויות מהסוג הזה אך מחריפות את המתיחות ואת השנאה בין שני העמים, ובסופו של דבר הן מפילות קורבנות משני העמים.

חברי הכנסת, על הפרק עולה, ולא רק בגלל מעשה הרצח בעיר העתיקה, השאלה, מה יקרה עכשיו. שאלה זו אינה מנותקת משאלת ההתמודדות עם מעשי טרור. מי שאינו רוצה טרור חייב לדעת שאין דרכים קצרות בנוסח "זכנו וגמרנו": כי הבעיה איננה שיגלו את מישור, את מישורם; שהבעיה איננה עונש מוות וכל מיני תרופות אליל כאלה שמציעו כמוות למכביר, וגם היום — אלא הפתרון הוא אך ורק מדיני.

היום, משנסתיימה המלחמה, יש כאלה שמצפים לישועות. מצפים שהפלשתנים ייעלמו, בעייתם תיעלם, תיקבר, ואז אפשר יהיה להגיד שאין עם מי לדבר. אחרים מצפים שהאמריקנים יבואו ויפתרו את כל הבעיות, ואנחנו נצטרך רק לשבת ולחכות שהפתרון ינחת עלינו במין מטה קסם. יש כאלה שמצפים שכל התומכים בזכויותיהם של הפלשתנים ליישות לאומית עצמאית ייעלמו גם הם, ובכלל, הבעיה תרד

כדי שלא תהיה עוד שואה: "קונס אם לבוקר אחזור לסורי ומאום לא אלמד גם הפעם". תודה.

היו"ר ש' רייס:

תודה לחבר הכנסת חנן פורת. רשות הדיבור לחבר הכנסת גרשון שפט, ואחריו — לחבר הכנסת משה זאב פלדמן: אם הוא לא יהיה — לחברת הכנסת תמר גז'נסקי.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, שוב רצת יהודי בירושלים, והפעם אלחנן אטלי, השם יקום דמו.

אבל, לדאבוננו, לא רק בירושלים נתחדשה האינתיפאדה אלא בכל רחבי ארץ־ישראל. עשרות מקרים, עשרות מקרים של התנכלויות באבנים, בקבוקי תבערה, אפילו ירי באש בשבוע האחרון. אקרא חלק מהם: חייל צה"ל נפצע מבקבוק תבערה בעזה. תשעה צעירים נפצעו מידי אש ברפיח. מהומות בעזה ובמחנה הפליטים שאטי. בקבוק תבערה הושלך לעבר מאחז צה"ל בטול־כרם. אבנים ליד אלון־מורה — פצוע כינוני. ירדיו בקבוקי תבערה ליד רמאללה, בכפר דיר־אבור־משעל אבנים ירדיו על חיילי צה"ל. מטען צד בכביש עוקף־עזה. ירדיו אבנים בכפר ברוקין. מסמרי "נינג'יה" בכביש הראשי ליד שועפאט. עימות עם חיילי צה"ל בג'נין ובעורתא. פעילות נגד צה"ל בכפר־רמון. בקבוק תבערה על סיור משמר־הגבול בכפר סעיר בדרום הר־חברון. נוסף על כך גל פריצות ומעשי אלימות על רקע פלילי. כל זה — בשבוע אחד.

ובכל זאת, אדוני שר המשטרה, אתה יכול להגיד שזה לא בתחומך, תחומך הוא ירושלים. נחזור לירושלים, כי זהו המרכז. אתה יודע שגורמים ביטחוניים מעריכים, כי דווקא בירושלים תפרוץ האינתיפאדה כמלוא עוצה בקרוב, בגלל אותם רגשות התסכול של אותם גורמים ערביים המתסיסים, שראו מה שקרה בעירק, אותה משענת קנה רצוף, ששוב איננה עוד, ולכן ירצו להוציא את זעמם כאן. למרכזיותה של ירושלים מודעים כולם. לכן כאן הבעיה.

קראתי בעיתונים על נחישותכם, אדוני שר המשטרה והמפכ"ל, לעשות הכול בירושלים כדי שמקרים כאלה לא יקרו. שומעים אנו עצות אחיתופל, הקוראות לנו לא להסתובב בעיר העתיקה ברובע המוסלמי. כמוכן, אם לא יסתובבו יהודים בארץ־ישראל, הם לא ייהרגו, וכבר היה מי שאמר זאת. לא זו בלבד שנסתובב שם, אלא נגור שם, נכנה שם ונביא אלפי יהודים להתיישב שם.

אבל אני שואל את שר המשטרה היום, מעבר לפגישות שהיו לכם: מהי המדיניות של המשטרה כיום, לא לפני מלחמת המפרץ אלא לאחריה? מהי המדיניות? אנחנו יודעים שיש בעיה של תקציב. אנחנו יודעים שיש בעיה של מחסור בשוטרים ובכלים, ואנחנו יודעים שאתה עושה הרבה באותם כלים הנמצאים ברשותך. אבל יש גם בעיה של מדיניות. מעבר לעניין התקציב והכלים, מהי מדיניותך כיום בירושלים, על־מנת שיהודי וכל ללכת בבטחה? מה אתה מתכוון לעשות כדי שהיהודים לא ירצו בירושלים? האם אתה מודע לכך שירושלים היא היום הציר המרכזי שסביבו מסתובבים העניינים? יכולים לזרוק אבנים בדרך לחברון, יכולים לזרוק בקבוק תבערה ליד שכם ויכולים לזרוק מסמרים ליד רמאללה ולפור בכביש, אבל המרכז הוא ירושלים.

קיבלתם החלטה נכונה, שלא לאפשר לינה לעובדי יש"ע בצד הזה של "הקו הירוק", אבל מה עם ירושלים? עשרות אלפים, אדוני השר, ואתה יודע זאת, עשרות אלפים של ערבים

שר המשטרה ר' מילוא:

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, ראשית דבר, הרניי מבקש לשגר מכנסת ישראל את תנחומי ואת תנחומיה הכנים של ממשלת ישראל למשפחה השכולה, משפחת אטלי, שבנה אלחנן, השם ייקום דמו, נרצח באכזריות בירושלים בירת ישראל.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בשם הממשלה והכנסת.

שר המשטרה ר' מילוא:

אמרתי זאת. אמרתי שאני מבקש לשגר מכנסת ישראל.

היו"ר ש' וייס:

מהמקום הזה.

שר המשטרה ר' מילוא:

היה זה רצח מזועזע, מתועב ושפל, שברור כי מניעיו היו לאומניים. הרצח היה באמת מעשה אכזרי, וקשה היה לראות את המראה שנתגלה.

ב־28 בפברואר השנה, סמוך לשעה 07:00 בבוקר נמצאה גופתו של תלמיד ישיבת "עטרת כוהנים" כשהוא מוטל בחדר נטוש ברחוב הגיא בירושלים. היה זה תלמיד אחר מהישיבה אשר עבר במקום והבחין בשלולית דם ובמשקפיים. הוא הזעיק את המשטרה. השוטרים הגיעו למקום ומצאו בתוך חדר נטוש את הגופה כשעליה סימני דקירות קשות. מאוחר יותר זוהתה הגופה כגופת אלחנן אטלי, זיכרוננו לברכה.

משפחת אטלי, ממשפחות ירושלים המפוארות, אשר בניה עמדו תמיד בקו הראשון של המלחמה על ירושלים ועל ארץ-ישראל, ואלתנן עצמו — חייל מצטיין וגם מהתלמידים הכולטים בישיבתו.

בגין האירוע הוקם צוות חקירה מיוחד מטעם מחלק המיעוטים במשטרת ירושלים, שהחל באיסוף הראיות. כבר נעצרו כמה חשודים אשר נמצאים בחקירה. החקירה נמצאת בעיצומה.

משטרת ישראל עשתה ועושה לילות כימים במאמצים גדולים על מנת להבטיח את שלום תושבי ישראל ושלום תושבי ירושלים. נושא ביטחון הפנים, כפי שצוין כאן על-ידי חבר הכנסת שפט, חבר הכנסת איתן, חבר הכנסת כהן, חבר הכנסת פורח, על-ידי כל הדוברים, לא רק צריך אלא הוא עומד היום בראש סולם הקדימות של משטרת ישראל.

ההיערכות המיוחדת של המשטרה בירושלים היא פועל יוצא של בעיות הביטחון המיוחדות של העיר. ההחלטה על הקמת המחוז החדש בירושלים היא חלק מתפיסה זו בהקשר של ביטחון הפנים.

אנו נמשיך ונגביר את ההיערכות בירושלים, גם מבחינת כמות השוטרים וגם מבחינת דרכי הפעולה. לא נאפשר, כפי שנאמר כאן, בצדק, על-ידי חלק מהדוברים, חזרה למצב שהיה ערב פרוץ המלחמה במפרץ מבחינת ביטחון הפנים. בימים אלה המשטרה מבצעת פעולות רבות-היקף. בין הפעולות בוצעו מעצרים. ואנחנו נמשיך באופן יסודי ואינטנסיבי בפעולות אלו. לא נאפשר מצב שכזו יהיה חשש להסתובב בירושלים העתיקה, ולשם כך ננקוט את כל האמצעים, ובחקיפות רבה. אם יהיה צורך בכך, נעשה את הדברים שצריך לעשות, ללא חדווה, אבל מתוך הכוונה של שמירה על הביטחון בירושלים. ואם נצטרך, אנחנו נחליט על סגירת כתיספר, במקרה שהם יהפכו מוקד פורענות של ירדוי אכזרי והשלכת

מסדר-היום הבין-לאומי ואיש לא יידרש לה. אז, כך מקווים, במסווה זה או אחר אפשר יהיה להמשיך את הכיבוש.

כדאי שנוכח שהיו מעט תוכניות אמריקניות לפתרון. היו בשנות ה-60, ה-70 וה-80, כל עשור והתוכנית שלו. מה יצא מהתוכניות האלה? מהתוכניות האלה יצאו המלחמות שליוו אותנו בשנות ה-70 ובשנות ה-80. מהתוכניות האלה לא יצא שלום ישראלי-פלשתיני. גם כאשר הממשל האמריקני הגיע בשלב כלשהו להכרה שעליו להכיר בקיומו של אש"ף בדרך כלשהי ולנהל אתו דיאלוג, נמתח כך הדיאלוג שנוהל. נוהל כך עד שלא הוביל להשלום מקום. כסופו של דבר מה שיצא מזה הוא אותו הסכם קמפ-דיוויד עם תוכנית האוטונומיה, שפירושה המשך הכיבוש במסווה אחר.

אין לי טענה לממשל האמריקני, הדואג לאינטרסים של עצמו, לאינטרסים של ארצות-הברית. זה תפקידו זה ייעודו, לדאוג לשליטה בנפט, לשלומם של שליטים שנוחים לו. תפקידו לנהל את העניינים בעולם לפי האינטרסים שלו. אבל אני בהחלט מודאגת כאשר יש בכנסת ומחוצה לה מי שסבור, שהאינטרס האמריקני הוא שלום ישראלי-פלשתיני. הניסיון של 24 השנים שחלפו וקודם לכן מוכיח, שהאמריקנים דווקא מעוניינים שהסכסוך הזה יישמר, אם גם במתכונת מוגבלת יותר ומצומצמת יותר עם מראית-עין של פתרון. אינני מציעה להוציא את ארצות-הברית מהפתרון. זה יהיה מצחיק בתנאים הקיימים באזור. אבל, אני גם לא מציעה שנסמך עליה ונסמך את הפתרון שלנו לתוכניות האמריקניות. הפתרון חייב להיות בין-לאומי, כדי שיהיה צודק ויציב.

לכן, מן הראוי היה לחמוך בהצעתו של נשיא צרפת, מיטראן, בדבר כינוסם של ראשי המדינות שהן חברות קבועות במועצת הביטחון, כדי לדרוש בצורה אופרטיבית, על-ידי ראשי מדינות שיכולים להחליט ולא רק להחליף דעות, על פתרון ישראלי-ערבי וישראלי-פלשתיני שביכולתו להביא שלום.

חברי הכנסת, היתה פה התלהבות גדולה מהחלטות מועצת הביטחון בעניין כוויית. אבל, אם החלטות מועצת הביטחון בעניין כוויית היו כשורות ואם החלטות המוסד הזה הן חשובות וחשוב לקיים אותן, חשוב באותה מידה לקיים את ההחלטות בעניין השאלה הפלשתינית והשלום בין ישראל ובין העם הפלשתיני.

מדינות ערביות אינן יכולות להיות תחליף לעם הפלשתיני ואינן יכולות להיות תחליף לנציגי העם הפלשתיני ולאש"ף. שום פתרון של תחליף לא יבוא במקום העיקרון. אין תחליף לעיקרון ההגדרה העצמית. לעיקרון של שתי מדינות לשני עמים. לכן, חברי הכנסת, מי שמציע היום, אחרי כל מה שעברנו, אחרי כמעט ארבע שנות אינתיפאדה, פשרה טריטוריאלית ואת הירדן כגבול ביטחון, טועה ומטעה, כאילו בצד הפלשתיני יש עם מי לדבר על פתרון שאיננו מבוסס על זכות ההגדרה העצמית.

לכן, חברי הכנסת, ביטחונה ושלומה של ישראל והדרך למניעת מעשי טרור אינם בטילים ארוכי טווח אלא בפירוז האזור ממשק להשמדה המונית, בפיקוח על מירון החימוש ובהסדר שלום המבוסס על הכרה הרדית בזכויות, אחרת יהיו לנו עוד דברים עצובים שנצטרך לדרוש עליהם בכנסת. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. שר המשטרה רוני מילוא, בבקשה. אתה תתייחס לכל החבלה.

לוועדת הפנים של הכנסת. אני חושב שהנושא מטבעו אומנם נושק גם לבעיות ביטחון, אבל הוא עוסק בשטח ריבוני של מדינת ישראל ובאחריותה של משטרת ישראל, ולכן ועדת הפנים היא הוועדה המתאימה לצורך זה. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. לחבר הכנסת ריבלין הצעה אחרת — להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רן כהן.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מבקש אני להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רן כהן, לא כבקשה טכנית, אלא מהותית לחלוטין. מה שמבקש חבר הכנסת רן כהן הוא, שעל הצעות מעין אלו לסדר-היום לא ישיב ירידו שר המשטרה רוני מילוא, אלא ישרי שר הביטחון משה ארנס, ולא יקום ולא יהיה דבר הזה.

בלי להתייחס לשאלת זכותו של עם ישראל על ארץ-ישראל כולה, אין מחלוקת לגבי ירושלים. ולעזרי הרב, לעמים נתפס ראל בני ירושלים למחשבה, שמא כאשר נגזר על שני הלאומים, היהודי והערבי, לגור בכפיפה אחת בירושלים, בירתה של ישראל, של מדינת ישראל, שמא אחד מאותם רוצחים נגזר לפרובוקציה שמבקשת לקיים את הריב והמדרן הקיים בין שני הלאומים.

אין כאן כל פרובוקציה, אדוני היושב-ראש, אלא פשוט תורת חיים. ונגזר עלינו לחיות יחד תוך הכנה, וההכנה צריכה להיות מצדו של בני ירושלים הערבים, לאמור — לא יהיו חייבים שקטים בעיר הזאת, אלא אם כן חיינו שלנו יהיו שקטים בעיר הזאת. נהלך בבטחה בעיר הזאת יהודים וערבים, ואם אחד לא יהלך בבטחה, לא יוכל האחר להלך בבטחה. ועל כולם מופקדת משטרת ישראל. אנחנו צריכים לנקוט יד חזקה וזרוע נטויה, על מנת שהכנה זו תיכנס לקודקודם של כל מי שאינם מוכנים להבין זאת, ומרגע שיבינו זאת, יחיו כל בני ירושלים בשלום ובשלווה.

על כן אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רן כהן, המבקש למעשה לחלק את ירושלים מחדש באומרו, שאל לנו להיכנס לקסבה של ירושלים, הלוא היא הרובע המוסלמי.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פורז מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת גרשון שפט. בבקשה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, הסיכוי היחיד לדו-קיום בתחומי ארץ-ישראל, ואני אומר כרגע ארץ-ישראל, הוא, אם אנחנו לא ניכנס אחד בתוך השני. כמו שאני חושב שאין זה מן הראוי לעודד התיישבות של ערבים ברחביה או בסן-סימון או ברמת-אביב בתל-אביב, אף שהיה שם בעבר כפר ששמו שיח'מונים, או ברחוב אבן-גבירול בתל-אביב, שהיה בעבר כפר בשם סומייל, וערבים גרו בו אולי מאות בשנים; כך אני חושב שזו טעות מוחלטת שיהודים ינסו להתנחל ברובע המוסלמי של העיר העתיקה בירושלים.

זה, כמובן, לא מצדיק רצח. אבל, אותו תלמיד ישיבה שנרצח שייך ל"ישיבת עטרת כוהנים", ואנחנו שומעים שיש להם תוכניות ענפות מאוד התיישבות מסיבית ברובע המוסלמי. גם מי שרוצה בארץ-ישראל השלמה, ואני לא נמנה עמו, עושה טעות חמורה בזה שהוא דוחף יהודים למרכזי אוכלוסייה ערביים; אפילו אם זה בתחומי מדינת ישראל.

בקבוקי תבערה, או הפרות סדר. ואם יהיה צורך בכך, יוטל עוצר, אף שאנחנו נמנעו בוהירות רבה מלהטיל עוצר בירושלים בגלל רגישות הבעיה, בגלל היותה בירת ישראל המאוחדת. אם לא יהיה מנוס מכך, ניאליץ לנקוט גם אמצעי של הטלת עוצר. בשכונות ירושלים כבר נקטנו לא אחת אמצעים אלה. אם יהיה צורך בכך, נסגור אזורים מסוכנים לתנועה חופשית ונקיים מעצרים של חשודים בהסתה ובטרור, הכול כדי למנוע כמיטב יכולתנו מעשי טרור נוספים.

הדרכים שדיבר עליהם כאן חבר הכנסת מיכאל איתן כבר היום מאובטחות בכוחות גדולים, או מאובטחים בכוחות גדולים — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

אפשר גם כך ואפשר גם כך.

היו"ר ש' וייס:

כן, יש "לא זה הדרך" ויש "לא זו הדרך". פעמיים לא טעית.

שר המשטרה ר' מילוא:

טוב, אני מודה ליושב-ראש ולחבר הכנסת מיכאל איתן.

מכל מקום חשוב, בין שדרך הוא זכר ובין שדרך היא נקבה, שתהיה זו דרך בטוחה, שיוכלו להלך בה ללא חשש, ללא פחד, ושלא תהיה מופקדת למעשי טרור מהסוג הנחשב, שהיינו עדים לו בשבוע שעבר.

אשר לנושא שהעלתה חברת הכנסת ג'וזנסקי, הכניסה למבנה ברחוב הגיא — מתברר שהכניסה למבנה היתה לפני מועד הרצח של אלחנן אטלי. בעקבות הרצח תגברו את הנוכחות, ותלמידי הישיבה נכנסו למבנים נוספים, אשר לדבריהם — על-פי ראיות שיש בידיהם — יש להם הבעלות והזכות המלאה להיות שם. כל הנושא, לרבות הבירור למי הזכויות על המבנה, מצוי בשלב זה בבירור משפטי בבית-משפט השלום בירושלים. בהחלטה שניתנה ב-3 בחודש זה הורה בית-המשפט למשטרה שלא לבצע פעולה כלשהי בשלב זה עד להחלטת בית-המשפט ביום 7 בחודש זה, קרי — מחר, יום שבו אמור להימשך הדיון המשפטי בין הצדדים.

אני חושב שאנחנו, ככנסת ישראל, בוודאי ממשלת ישראל, רואים בזכות היסודית לשבת בכל מקום בארץ-ישראל זכות בסיסית, זכות יסודית. ואני אומר את הדברים האלה מפני שהועלו כאן טענות מטענות שונות. יש מקומות שבהם ניתן להפעיל שיקול דעת, אבל הבחירה בסופו של דבר צריכה להיות בחירה חופשית, בחירה של יהודי היכן הוא רוצה לשבת, היכן הוא רוצה שיהיה ביתו, היכן הוא רוצה לחיות.

ולכן, עלינו מוטלת החובה להגן על כל יהודי בכל מקום שבו הוא חי בארץ-ישראל, כדי שחיייו יהיו בטוחים, כדי שלא יהיה חשוף לטרור ולרצח, וכדי שנוכל לחיות כאן בביטחון, בשלום ובשלווה.

אני מאחל לכולנו שנגיע לרגע, שבו נחיה כאן כולנו בשלום כמזרח התיכון. עד לאותו רגע אנחנו ננקוט את כל האמצעים הדרושים, לרבות אמצעים תקיפים שבעבר לא תמיד נקטנו אותם, כדי למנוע באמצעים אלה פעולות טרור, פעולות רצח וקורבנות נוספים מקרב היהודים בארץ-ישראל, לא נשלים עוד עם מעשים כאלה ועם קורבנות כפי שהקרבנו. לצערי הרב, כתוצאה ממעשי הרצח הנפשעים שהיו בעבר.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעביר את כל ההצעות

על כן אני מבקש להסיר את ההצעה של חבר הכנסת גרשון שפט.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו נצטרך להצביע באופן נפרד, כי יש כמה וכמה הצעות. קודם כול, לגבי ההצעות שלגביהן יש שתי הצעות — להסיר, או להצעתו של שר המשטרה — להעביר לוועדת הפנים. ברשותכם, אני רוצה להצביע בכפיפה אחת על ההצעות של חברי הכנסת רן כהן וגרשון שפט. אתם מסכימים? כי יש בעד ונגד. אני מבין את הקושי. אני חושב שנתגבר עליו. נצביע בנפרד, אין שום בעיה.

חבר הכנסת רן כהן, אתה מסכים שהצעתך תעבור לוועדה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זאת הצעת שר המשטרה ואני מקבל אותה.

היו"ר ש' וייס:

לגבי הנושא שלך יש שתי הצעות, של השר ושל חבר הכנסת ראובן ריבלין. אנחנו עוברים להצבעה, מס' 5.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 15

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר־היום — 1

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת רן כהן לוועדת הפנים ואיכות הסביבה

נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים עכשיו להצבעה על הצעתו של חבר הכנסת גרשון שפט. אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדת הפנים?

גרשון שפט (התחיה):
כן.

היו"ר ש' וייס:

יש הצעה של השר להעביר את הצעתך לוועדה ובמקביל הצעתו של חבר הכנסת פורז להסיר את ההצעה מסדר־היום. זו הצבעה מס' 6.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 11

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר־היום — 1

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת ג' שפט לוועדת הפנים ואיכות הסביבה

נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, עכשיו נקיים הצבעה משותפת. חבר הכנסת חנן פורת — אני מעריך שהוא מסכים שהצעתו תועבר לוועדה; חבר הכנסת מיכאל איתן, אתה מסכים שהצעתך תעבור לוועדת הפנים?

מיכאל איתן (הליכוד):
מסכים.

היו"ר ש' וייס:

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, את מסכימה שהצעתך תועבר לוועדת הפנים?

תמר גוז'נסקי (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מסכימה.

היו"ר ש' וייס:

יש לנו רק הצעה אחת, והיא ההצעה של השר. זו הצבעה מס' 7.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 16

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושאים שהעלו חברי

הכנסת מ' איתן, ח' פורת ות' גוז'נסקי לוועדת

הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

הצעתו של חבר הכנסת פלדמן לא יכולה לעבור לוועדת הפנים, כי הוא פשוט לא היה כאן, ועל כן הדיון עליה לא התקיים. חם ונשלם הסעיף הזה בסדר־היום.

יד. הצעה לסדר־היום

התארגנות העורף בעת מלחמה

החינוכי ובתחום התרבותי. ברשותך, אדוני השר, אפרט את לאחת.

מחדלים ביטחוניים — מתחילת המלחמה ועד לסיומה היה מדי יום ניסיון להפחיד בצורה נוראה את הציבור במדינת ישראל. למה אני מתכוון? זה החל בחדרים האטומים. אחרי זה ברוב העיתונים, מדי יום, היה כתוב: כן התקפה כימית, לא התקפה כימית; יש ראש נפץ כימי, אין ראש נפץ כימי. ומה עושה האזרח הפשוט כאשר הוא שומע את הדברים האלה? הוא כנס ללחץ. זה נמשך בפצצות דלק, פצצות אטום קטנות,

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו לסעיף הבא בסדר־היום, הצעה לסדר־היום מס' 4563 של חבר הכנסת אלי בן־מנחם בנושא: התארגנות העורף בעת מלחמה. בבקשה, עשר דקות עומדות לרשותך.

אליהו בן־מנחם (המערך):

אדוני היושב־ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, הערכות העורף לקראת מלחמת המפרץ לקתה בחסר בכמה תחומים: בתחום הביטחון, בתחום הכלכלי, בתחום החברתי, בתחום

מקלט מצוין, הייתי בתוכו. זה מקלט שעומד בפני פצצה אטומית, והג"א מחדד לקחת על עצמו אחריות. עיריית תל-אביב מונעת מהם להשתמש בכתיב-השימוש, כי היא טוענת שהם גורמים נזקים.

הרבה מאוד אנשים נכנסו לפניקה, לא ידעו מה לעשות — כן מקלט, לא מקלט. אנשים היו מבולבלים. רוב האנשים הפסיקו להיכנס לחדר האטום ויצאו לחדרי מדרגות, או למקלטים שהיו להם, ואולי עליידי כך הם מנעו פגיעה בעצמם. הרבה אנשים במקומות שנפגעו אמרו שאילו היו בכתים היה מצבם גרוע הרבה יותר.

נושא שני הוא נושא הצופרים. בערב הראשון אני אישית לא שמעתי דבר. אני גר בדרום תל-אביב, לא שמעתי צופרים, אולי מפני שהיינו בחדרים אטומים. אבל באזור אחד הייתה אזעקה, בשני היא נשמעה חלש, בשלישי לא שמעו כלל. תושבים רבים שמעו את הטילים לפני ששמעו את האזעקה, וזה קרה. היו הרבה מאוד אזעקות שווא, שהלחיצו והפחידו את האנשים. אולי צריך לבדוק גם את כל המערכת הזאת. אחרי שראינו כמה אנשים שהיו אחראים לצופרים, והם היו גאים מאוד בכך שהיו צריכים לחזק על הכפתור, אולי צריך למנות אנשים קצת יותר אחראים להפעלת האזעקה.

בימים האחרונים קראתי שעומדים לחדש את מערכות האזעקה, בעיקר באזורים המסוכנים, הקשים. אני מקווה שגם הנושא הזה יבוא על פתורנו, לאחר הניסיון הכושל שהיה לנו במלחמה האחרונה.

ערכות אב"כ — בהתחלה היה ריב בין השרים אם לחלק או לא לחלק. אחר כך התברר שיש בעיות. כי אין מספיק מה לחלק. ואז התחילו עם — כן זקן, לא זקן; אין מפות, יש פסיבי; המסנן טוב, לכמה זמן? אם פג חוקפו, אם הבטרייה בסדר. אם האטרופין מ-1977 טוב או לא טוב. המסכה ישנה. כולם היו מבולבלים. מדוע הגענו למצב של בלבול כזה, שלא ידענו, לא הדריכו אותנו, לא היינו ערוכים? כי מה שקרה הוא, שבעת חלוקת המסכות לא היה לנו הרבה מאוד זמן. אנשים הגיעו עם ילדים, מסכות. לא ידעו מה הם מקבלים, הלכו אתן הביתה, ואמרו להם לא לפתח. כשהיתה האזעקה הראשונה ואנשים פתחו את המסכות, חלקם היו המומים. לאחד המסכה כיסתה לא רק את הפנים אלא גם את הצוואר. לשני היא הגיעה רק עד השפתיים; כלומר, יש הרבה מאוד מידות של מסכות, ואפשר היה להתאים אותן במשך ארבעה-חמישה חודשים, ושכל החלקים יהיו בסדר.

האנשים היו לחוצים ואחר-כך כולם התנפלו על תחנות החלוקה, ולא היה מי שיענה להם בתחנות. ילדים שנולדו בלילה לא קיבלו ממ"ט. קיבלנו טלפונים הבינה מאנשים ששאלו, מה עושים? מוצללים להג"א — הם עובדים בין השעות 08:00 עד 16:00 ולא יותר. השוכו להם: כואו מחר ותקבלו. ומה יהיה אם יהיו אזעקות בלילה? — הלילה סגור, תבואו רק מחר.

אם כן, היו הרבה מאוד בעיות. את הדברים האלה אפשר לפתור לעתיד. זו היתה הפעם הראשונה שהשתמשו במסכות, הפעם הראשונה שהשתמשו בחדרים אטומים ונקווה שגם האחרונה, אבל אני מעלה את הדברים האלה כדי שהם יתוקנו בעתיד וכדי שהאזרחים ירגישו טוב יותר.

בירורקטיה — תושבים רבים שבתיהם נפגעו לא ידעו מה הן זכויותיהם. כשנפגע הבית, האזרחים היו צריכים לפנות לחמישה אנשים שונים: אחד שיטפל בזכויות, השני בכיסא, השלישי בקיר, הרביעי בטלויזיה, החמישי שיעביר אותם

פצצות פרימיטיביות, שדובר עליהן יום-יום בכל כלי התקשורת. לאחר מכן, כשלב מאוחר יותר, דובר על כך שיש לעירקים תותחיים-על, תותחים שיירו לדרום-הארץ, אבל הממשלה ומשרד הביטחון ניסו למנוע מהציבור לדעת את האמת. כל זה היה כתוב בעיתונים שלנו, בעיתונים הישראליים.

מיכאל איתן (הליכוד):

אז איך העיתונאים ידעו? הציבור ידע אם זה היה כתוב בעיתונים.

אליהו בן-מנחם (המערך):

הם לא ידעו, הם עושים את עבודתם. אני רק לא מבין למה אין שום פיקוח על אולם עיתונאים. אני טוען שהפחידו את הציבור בנתונים לא-נכונים. זאת הטענה שלי.

מיכאל איתן (הליכוד):

סליחה, אני מתנצל.

אליהו בן-מנחם (המערך):

כל יום חיפשו בין הידיעות את הנושא התורן שיפחיד את הציבור. חבר הכנסת מיכאל איתן, לצערי, לא התותחים, בחלק מהעיתונים היה כתוב שהבור היה כה גדול בדרום-הארץ, שבור כזה יכול להיעשות רק על-ידי תותח-על, לא טיל "סקאד" רגיל. הם גם מפרשים, והאיש הפשוט קורא את זה בעיתון, ומודאג. בסופו של דבר התברר, שרוב הנתונים לא מדויקים כלל.

הנושא השני, אדוני השר, הוא נושא המקלטים. רוב המקלטים הציבוריים, אלה שקיימים, לצערי, לא הוכנו. רובם המכריע היו אטומים בבון, בשלוליות מים, בציוד של איש זה או אחר. זאת כאשר מחודש אוגוסט ידענו, שבסופו של דבר, בלית ברירה, תפרוץ מלחמה במפרץ. הג"א יכול היה להכין ולבדוק זאת במשך חצי שנה, כי חלק מתפקידיו של הג"א בעורף הוא להכין את המקלטים, להכין את בתי-הספר וכו'. בחצי שנה גייסו אנשים, אני לא רוצה להגיד אלפים, אני אומר מאות בכל מדינת ישראל. בימים המכריעים התברר, שכמעט 90% מהמקלטים לא היו מוכנים כלל. אף אחד לא התייחס לזה. לא רק המקלטים הציבוריים, גם המקלטים בבתי המשותפים, כאשר יש מקלטים מצוינים, מקלטים שאפשר היה להכין אותם, לאטום אותם, אבל אף אחד לא אמר מה לעשות.

בסופו של דבר התברר, שדווקא באותם מקומות שבהם נפלו הפצצות — גם בשכונת-עזרא, גם בשכונת-התקווה, גם ברמת-גן, גם ברמת-הטייסים, ברמת-חן — לולא ירדו האנשים היו למקלטים, או לולא הפכו עריקים, היו הרבה יותר נפגעים. כי אנשים לא ידעו את האמת. במקומות האלה אנשים לא היו בכתים, אחוז גבוה מהם לא היה בכית.

הדבר החמור ביותר הוא, שמדי שבוע-שמונה שנים אנחנו עוברים מלחמה. מה לעשות, אנחנו חיים במזרח התיכון ומסביבנו אויבים. במדינה עם מצב ביטחוני כמו שלנו, בוודאי היינו צריכים לדאוג לכך, שלא נצטרך להגיע לרגע שבו אנשים ירדו ברחובות ויחפשו להם מקלטים, כמו שקרה בתחנת המרכזית. יבואו הרשויות, לרבות עיריית תל-אביב והג"א, ויאטמו ברייתוכים את הדלתות או ינתקו אנשים את בתי-השימוש בתוך המקלט, או ינתקו לאנשים את החשמל כדי למנוע אנשים להגיע למקלט. חוסר הביטחון של המערכת, חוסר האחריות של הג"א ושל אחריה, שלא רצו לקחת על עצמם אחריות במקרים כאלה חמורים, אומר דורשני. את הדברים האלה צריך לבדוק ולתקן לעתיד, כי המקלט בתחנה המרכזית הוכן למקרים מעין אלה. הוא מקלט ענק,

כה גדול. אפילו ראש עיריית תל־אביב, שאני לא מסמפת אותו במיוחד, בלשון המעטה, טען שהממשלה לא עשתה כלום, אבל את הדברים שלו אני שם בצד, כי הוא עצמו לא משמש דוגמה כל־כך חיובית.

לסיום, אדוני השר, כדי למנוע בעתיד מצבי חרדה, כדי שהציבור יחוש מוגן מבחינה ביטחונית, כלכלית, חברתית וחינוכית, כדאי להקים ועדה נייטרלית, ועדה שאתם תקבעו — ואני לא עושה מזה עניין פוליטי, אלא זה עניין חברתי יותר, כי מי שאשם בכל זה היא מדינת ישראל, שבמשך 20 שנה לא דאגה למקלטים. מקלטים לא בונים בחמישה חודשים. הם היו צריכים להיבנות במשך 20–30 שנה, ולא דאגו לכך.

אני טוען שצריך להקים גוף שיבדוק את הנושאים האלה, כדי שאם, חס וחלילה, בעתיד נצטרך שוב לעמוד מול טילים — יש לנו שכנה בצפון שאי־אפשר לדעת מה יקרה בה — שיכולים להגיע הרבה יותר רחוק מטילי העירקים, כדאי למנוע בדמים אלה, ישלת ביטחון וחובה להקים ועדה שתבדוק את כל הנושאים שדיברתי עליהם, וכך יתקנו הדברים האלה בעתיד, ולא נגיע למצב כזה שאנשים יהיו מבולבלים, לחוצים ונפחדים. כי זו הפעם הראשונה שהמלחמה היתה בעורף, לא בחזית. לא הצבא עמד במלחמה הזאת אלא האזרחים, ולדעתי הם עמדו בה יפה מאוד.

אולי אתה, כממלא־מקום ראש הממשלה — כך אני קורא לך, כי אתה תמיד בא לכאן במקומו — תדאג לכך שתקום ועדה כזאת ותסיק את המסקנות, גם אם הן תהיינה חסרונות, אבל צריך לתקן את הדברים האלה כדי שהעניין יהיה טוב יותר. תודה רבה.

הי"ר מ' וירשובסקי:

אדוני שר המשטרה, בבקשה.

שר המשטרה ר' מילוא:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, מלחמת המפרץ היתה לדידה של ישראל מלחמה שונה מכל קודמותיה. שכן צריך לזכור שממשיגי החזית העורף השתבש לני — העורף הפך להיות מוקד לפגיעות, לידי טילים — ולמרות זאת מדינת ישראל עמדה גם במבחן הזה בצורה הולמת.

חבר הכנסת בן־מנחם דיבר כאן בהרחבה על תחומים רבים — גם על תחום החינוך, גם על תחום הרשויות המקומיות, משרד הפנים, וגם על תחום שיבושים אחרים במהלך חיינו, בתחום המקלוט, בתחום הנושא של פיצויים לנפגעים, מס רכוש, ועוד כהנה וכהנה. הייתי רוצה להציע לחבר הכנסת בן־מנחם, שבמקום שאנחנו נפתח כאן עכשיו בדיון, עם תשובתי על דבריו, שנעביר את הנושא כולו לוועדה. זו יכולה להיות ועדת החוץ והביטחון, שיש לה ועדת משנה העוסקת בהיערכות העורף, כמדומני, והיא תוכל לבדוק את כל הנושאים האלה אחד לאחד על־פי משקלם.

צירלי ביטון (הפתורים השחורים):

אדוני השר, אפשר לשלב את שתי ההצעות: את ההצעה שלי מהשבוע שעבר עם ההצעה הזאת.

שר המשטרה ר' מילוא:

בהחלט, ממילא ההצעה שלך, חבר הכנסת ביטון, כבר עברה לוועדה בשבוע שעבר על־פי הצעתי. עכשיו יש ההצעה של חבר הכנסת בן־מנחם, הנושאים הם די דומים.

גם לפי הדברים ששמענו כאן אני יכול לומר בביטחון, שכבר הוסקו מסקנות בעקבות הבדיקות והתחקירים שהיו, ואין

לביט־מלון, וזאת רק באישור של מהנדס, שלא היה. הסרבול בטיפול הלחיץ והרגיז הרבה מאוד אנשים, ובצדק, ועדיין יש אנשים שחיים בביט־מלון והם נמצאים בלחץ אדיר.

כאשר סכום התיקון הגיע ל־2,000 שקל, נאמר לנפגע לשלם את הסכום בעצמו ולהגיש שכונות. אבל מה לעשות שהפצצות הראשונות נפלו בעיקר דווקא על בתי תושבים מהשכבות החלשות? היום מותר להגיד שהטילים נפלו בשכונת־עזרא, בשכונת־התקווה, ברמת־הטייסים וגם ברמת־גן. אלה אזורים חלשים מאוד, שבחלק מהם המדינה לא עשתה דבר מאז קום המדינה. לא שיפצו בתים, לא שיקמו שכונות. סדאם חוסיין עם הטילים שלו היה צריך לעשות את זה, וכבר אמרתי את זה פעם אחת מעל במת הכנסת. אני מקווה שסוף־סוף יתקנו וישפצו קצת את השכונות.

התושבים תלויים ברשויות המקומיות, וכל רשות מקומית התנהגה אחרת. ראינו את רמת־גן, שבראשה עומד צבי בר, ראש עיר שמבקום לדבר הרבה עשה הרבה; ראש עיר צנוע. אני מחמיא לו פה מעל הבמה, והולווי שהיו לנו עוד ראשי ערים כמו צבי בר, אדם שהיה קשור בטבורו לאנשים. הוא ביקר אותם יום־יום, הוביל אותם לביט־מלון, מלצרים שירות אותם ואת הילדים; הוא נתן להם אימוניות, כשהיה צורך בכך, ונתן להם כסף לבגדים, ואמר: אחר־כך נעשה את החשבון. קודם־כול הוא דאג לאנשים. הוא לא רדף אחרי שיקים מגרמניה או ממקומות אחרים, כפי שעשה ראש העיר תל־אביב, שאחרי שבוע כבר דרש מנפגעי הטילים המפונים שישלמו בעד הארזות, הקיטרינג, שהם קיבלו בבית־המלון. הוא אמר להם: מי שלם לא יקבל אוכל. זה ממש גובל בפשע. אני לא יודע איך ראש עיר במדינת ישראל, בעיר הגדולה ביותר, יכול להרשות לעצמו לנהוג כך. אדם שהולך לגבות כסף, אדם ששם שלטים על הבתים בשכונת־עזרא ובמקומות אחרים, סכנה למגורים. עד אחר־מל הוא לא שם בלוק על בלוק, כי במשך חודש־חצי הוא רדף אחרי מיליונרים לגבות עוד ועוד כסף. הוא כבר גבה בערך 12 מיליון שקל, והנתונים האלה יגיעו אלי בתוך יום־יומיים. אבל מצד שני הוא לא התבייש לגבות שקל ושני שקלים מהאנשים בעשירותם התחתונים בעד ארוחה בבית־מלון, והוא לא נתן להם בגדים ולא שום דבר. היה כדאי שתסירו ותראו איך הוא מתנהג ואיך הוא מתייחס לאוכלוסייה.

גם במערכת החינוך היו לנו הרבה מאוד בעיות. לדוגמה, דווקא בפנימיות טיפוליות, ילדים שרובם המכריע באמזורים קשים, ממשפחות של נרקומנים, פרוצות, הורים שיושבים בבתי־סוהר, שהבית החם היחיד שיש להם זו הפנימיה הטיפולית, הדבר הראשון שמשרד החינוך עשה — לקח את כל הילדים האלה ושלח אותם הביתה. לרוב המכריע של הילדים האלה אין בית, לא היה להם לאן לחזור, כי אין להם אבא ואמא שיקבלו אותם. גם כשיש להם הורים, הם מסוממים, או האמא פרוצה או האבא שווד, והם לא רוצים את הילדים האלה בבית. דווקא החלשים ביותר הם אלה שנפגעו בצורה החזקה ביותר. גם את העניין הזה צריך להסדיר כדי שבעתיד יהיו הילדים האלה מוגנים, כי הבית הטבעי והחם שלהם הוא דווקא הפנימיה הטיפולית. לפעמים הוציאו אותם בכוח מההורים כדי שתהיה להם פינה חמה.

לצער, המרגיע הלאומי לא היתה הממשלה. לא ראינו את ראש הממשלה ולא את שר הביטחון, ואני אומר זאת בצער גדול. הם היו שקטים מדי. המרגיע הלאומי היה דובר צה"ל. מה היינו עושים בלי נתמן שי? — אני לא יודע. הוא היה האדם היחיד שבא איכשהו והרגיע את האנשים שהיו נתונים בלחץ

את הצעתו של חבר הכנסת בן-מנחם לוועדת החוק והביטחון. נא להצביע, הצבעה מס' 8.

ה צ ב ה

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 10

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוק

והביטחון נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הצעתו של חבר הכנסת אלי בן-מנחם הועברה לוועדת החוק והביטחון.

טו. הצעת חוק-יסוד: הגנה על זכות הקניין*

(הצעת קבוצת חברי כנסת)

ניתן היה להגיע לרוב מוסכם, מרחיק לכת, ברוב-רובם של הסעיפים, מתוך העדפה ברורה ורצון שיתקיים חוק כזה בכנסת ומתוך ריתור הדדי על נושאים שנויים במחלוקת מהותית, כשאלו ניתן היה למנוע הכרעה בהם במסגרת החוק הזה. כלולו מכירים את הסיבות, גם את ההיסטוריה וגם את ההנמקות לכך שעד היום אין חוק כזה ולכן שאין, כנראה, סיכוי שהכנסת הזאת תצליח לגבש חוק כזה. מה שמוגש כאן הוא פרק אחד, משמעותי, לא שולי, אבל לחלוטין לא תחליף לאותו חוק זכויות האזרח או זכויות האדם, והוא בא להגיד את הדבר הפשוט והאלמנטרי והמוסכם על הכול.

אני חושב שהכנסת צריכה היום, גם כאשר היא מודעת למגבלות הקואליציוניות המוטלות עליה, לקבל את החוק כולו, להתלבד סביב אותו סעיף, כשאין שום סיבה עניינית מצד שום חלק של הבית הזה, לרבות אותם חלקים המתנגדים לחקיקת חוק זכויות האזרח, לתמוך בנוסח כפי שהוא מופיע כאן.

ואם אמרו לי חברי כנסת שיש להם הצעה לנוסח מוצלח יותר והנוסח הזה בקטע מסוים מרחיב מדי ואינו מקיף בתחום אחר, הרי שאנחנו עוסקים בקריאה טרומית, ואם העיקרון המנוסח כאן הוא מוסכם, לא יהיה קושי — אני משוכנע בכך — להגיע לנוסח מוסכם, אם למישהו לא נראה משהו בנוסח הזה.

אני רוצה להאריך, אבל אני רוצה להתייחס עוד לשת נקודות. האחת — נשאלתי עלידי חברים, כאשר באתי להחתים אותם על הצעת החוק הזאת: דווקא אתה, ממפ"ס, קיבוצניק, דואג עכשיו לזכויות הקניין? קודם כול, אין לי שום קושי, לא בעמדותי המפלגתיות ולא בשייכויות הקיבוציות, לתמוך בעמדה הברורה של זכות האדם על נכסיו, להשתמש בהם, להפיק מהם את מה שניתן להפיק מהם, ככל שהוא עושה את זה ביושר ובהגיונות ועל-פי כל כללי החוק.

אני גם לא רוצה להסתיר. העובדה שהחוק הזה מוגש כרגע, יש בה גם טעמים שאינם קשורים רק בחוק אחד הנמצא על שולחן הכנסת. אני חושב שחוק זה מגן על אזרחים בשורה של נושאים נוספים שאינם קשורים רק בחוק המסרים הזה.

ספק שגם יילמדו לקחים נוספים מהסוג המיוחד הזה של המלחמה שעמדנו בה, כפי שציין בצדק חבר הכנסת בן-מנחם, מלחמה שהעורף ספג בה מכות קשות וצריך לחשוב על היערכות לעתיד גם לצורך טיפול בעורף בצורה האופטימלית הטובה ביותר.

אשר על כן, אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את ההצעה הזאת לוועדת החוק והביטחון.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מבין שאין הצעה אחרת. חבר הכנסת אלי בן-מנחם, אתה מסכים שהנושא יעבור לוועדת החוק והביטחון?

אליהו בן-מנחם (המערך):

כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אם כן, אנחנו ניגשים להצבעה. יש הצעה אחת: להעביר

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצעה הבאה, הצעת חוק תחק"ח. אני קורא לחבר הכנסת חיים אורון להביא בשם קבוצת חברי כנסת הצעת חוק-יסוד: הגנה על זכות הקניין. בבקשה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להגיש הצעת חוק-יסוד: הגנה על זכות הקניין, המוגשת, נוסף עלי, על-ידי חברי הכנסת שולמית אלוני, דוד ליבאי, אמנון רובינשטיין, ראובן ריבלין, חיים רמון ואברהם שוחט.

יש בי רצון רב ואף מידה של קורת-רוח להיתלות בהצעת חוק זו באילנות גדולים, בראש וראשון וראוי לציון מיוחד — חבר הכנסת המנוח, פרופסור קלינגהופר, שהגיש עוד בשנת 1964 הצעת חוק זכויות יסוד של האדם. ההצעה הזאת הוגשה חוק שנינויים מסוימים פעם נוספת ב-1983 על-ידי חבר הכנסת אמנון רובינשטיין. ועדת החוקה, חוק ומשפט, ובעיקר ועדת משנה שלה, בראשותה של חברת הכנסת שולמית אלוני, הגישה ב-1973 הצעת חוק-יסוד: זכויות האדם והאזרח, וגם היום מונחת על שולחן הכנסת הצעת חוק פרטית, שהיא בעצם נוסח מדויק של הצעת חוק שניסח אותה כבוד שר המשפטים, חבר הכנסת דן מרידור.

ההצעה שאני מגיש כאן מופיעה בניסוחים שונים ובצורה שונה בכל אחת מההצעות הללו לאורך השנים, ועיקרה הוא ניסוח ברור וחד-משמעי של הגנה על זכות הקניין של הפרט, על זכותו להשתמש ברכושו, על מניעת האפשרות שהרכוש הזה יופקע, אלא לצורכי ציבור, בהלך מתוקן ומסודר וכנגד פיצוי נאות שייקבע על-ידי בית-המשפט. והסעיף השני — שכל חריגה בחקיקה מהחוק הזה חייבת להתקבל ברוב מיוחס של 70 חברי הכנסת.

אני חושב שהדבר מוסכם בקרב חברי הבית, ונדמה לי שגם ניתן היה להגיע לנוסח מוסכם. היה ראוי לה לכנסת, בשנה ה-42 למדינת ישראל, שיהיה, אם לא חוקה, לפחות חוק-יסוד. יש לתביעה הזאת רוב בכנסת, וכפי שאמרתי, אני משוכנע שגם

הקומוניזם והסוציאליזם במאה ה-19 וה-20. חברי הכנסת, לא זו השעה ולא זה המקום.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
ההתייחסות שלכם מראה שזה כנראה באמת חוק לא-ליברלי.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת צבן, אני מבקש שלא לקיים עכשיו דיון על העבר ההירואי של הקומוניזם והסוציאליזם אלא להתייחס להצעת החוק.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
התגובות שלנו מאופקות בהתחשב במצב הקשה שהשר נתון בו בתוך מפלגתו. אילו היה מצבו אחר בתוך מפלגתו, היינו מרשים לעצמנו יותר.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני יודע, עכשיו תקופת ההבלגה וההתאפקות. אחרי חילופי הדברים האלה, אנחנו יכולים לחזור למסלול. האם אני יכול לבקש מחבר הכנסת קופמן והדוברת עמו לשמור קצת על השקט? אנחנו שומעים את זה עד כאן. נשמע פה רעש שלא מתאים לשעה הזאת.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
יש פה המיית לב ליברלית נגד קניין.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת אורון, לך הקשיבו קשב רב ואני מבקש שיקשיבו גם לשר המשפטים. בבקשה, אדוני.

שר המשפטים ד' מרידור:
אדוני היושב-ראש, לכן אני בא גם לקבוע את העובדה ההיסטורית המעניינת ולשבח את מ"ם, שגם היא הגיעה למסקנה דומה לשלנו על תקפותה של התיאוריה הסוציאליסטית והחליטה לקדש את זכות הקניין הפרטי, בניגוד לכל מה שהיא למדה ולימדה במשך דורות כה רבים.

ואחרי ההערה ההיסטורית הפוליטית הזאת, אני רוצה להגיע להצעת החוק המונחת לפנינו ולהתייחס אליה. אני חושב, בכל הכבוד, שזו הצעה לא-טובה, ואני רוצה להסביר מדוע, ברשותך, אדוני היושב-ראש.

ראובן ריבלין (הליכוד):
הניסוח שלה לא-טוב.

שר המשפטים ד' מרידור:
כידוע לחברי הבית, ניסיתי, לצערי עדיין בלי הצלחה, להביא לחקיקת חוק-יסוד הקובע את זכויות היסוד של האדם. בתוכו יש הרבה זכויות, ואני חושב שלו היינו מקבלים אותו, זה היה לכבוד למדינת ישראל. אך, כאמור, לצערי הרב, מתוך קוצר ראות, מתוך טעות לפי הכנתי, חוק זה בינתיים לא עבר. באיזו שיטה אנחנו הולכים כאן? אנחנו רוצים לבנות חוקה מחוקי-היסוד. יש לנו כבר היום שמונה או תשעה חוקי-יסוד וחסרים עוד שניים או אולי שלושה: זכויות האדם, החקיקה ואולי עוד חוק אחד. אנחנו נגיש עכשיו חוק-יסוד על כל זכות?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
למה לא? זו דרך גס-כן — — —

שר המשפטים ד' מרידור:
רבותי, אני רוצה שנתייחס ברצינות למושג ולמוסד של זכות יסוד, של חוקה — — —

והערה אחרונה, כבוד שר המשפטים, אוי לנו אם הטוב-מאוד, שאני מסכים מה הוא, ידחה אפשרות של קבלת הטוב ואפילו הכמעט-טוב, שעל-פי כל השקפה איננו סותר את הטוב-מאוד. אתה יודע היטב, שלא ניתן היום להגשים את הטוב-מאוד, אבל ניתן להמשיך את המצב הקיים, שבו רוב מקרי בכנסת הזאת, שהיום מופעל בכיוון אחד ומחר יכול אותו רוב או רוב אחר להיות מופעל מכיוון אחר; אין שום עכבה, לא עקרונית, לא מוסרית וגם לא חוקתית שתמנע היווצרות רוב מקרי כזה, שיכולה להפקיע זכות שלכאורה אין ויכוח לגביה.

לכן, אני קורא לחברי הכנסת מכל הסיעות לתמוך בחוק הזה, לתת לו לעבור לדיון בוועדה. אם יש ויכוח לגביו, ננהל אותו שם. אני חושב שהוא יהיה רק לתפארת ספר החוקים ולא יפגע בדבר.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה לחבר הכנסת אורון. אני קורא לשר המשפטים להתייחס להצעת חוק זו, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרידור:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מי יגלה עפר מעיניך קרל מרקס, היהודי המומר בלונדון; מי יגלה עפר מעיניך היהודי עד סוף ימיו — להבריל בין יהודי לשאינו יהודי — מאיר יערי, שדווקא מ"ם הסוציאליסטית בחרה מכל הזכויות, מכל זכויות היסוד של האדם, לא את חופש הביטוי, הוא כנראה לא חשוב כל-כך — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
היא מפקירה אותו.

שר המשפטים ד' מרידור:
— — — לא את חירות האדם — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
היא מזלזלת בזה.

שר המשפטים ד' מרידור:
— — — לא את חופש ההתאגדות או חופש השכיחה — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
היא לא אומרת על זה דבר.

שר המשפטים ד' מרידור:
דווקא מ"ם בחרה לקדש את חופש הקניין, את זכות הקניין.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
לא מתאים לך, שר המשפטים. לא מתאים לך.

שר המשפטים ד' מרידור:
אינני יודע אם מדובר בקניין של קיבוץ מזרע או בקניין אחר. אבל, אני חושב שיש משהו מעניין מאוד מבחינה היסטורית. אולי הדיאלקטיקה ההיסטורית הביאה את מ"ם למטריאליזם כזה, שהיא דואגת לזכות הקניין הפרטי — — —

תמר גח"נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

היו"ר מ' וירשובסקי:
לא, לא, אנחנו לא נעשה עכשיו סמינר על תולדות

אני חושב שגם הרעיון הרטרואקטיבי פה הוא חמור. לא כתוב: חוקים מכאן ולהבא. כל חוקי המדינה הקיימים היום יבוטלו כהרף עין אם אינם עומדים בקריטריון של החוק הזה. לא כתבו שזה יהיה רק לגבי העתיד.

אברהם פרוז (תנועת המרכז — שינוי):
את זה אפשר יהיה לחקן.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
זה מובן מאליו.

ראובן ריבלין (הליכוד):
אפשר לכתוב שזה יהיה רק מכאן ולהבא.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת ריבלין, אני מבקש ממך.

אברהם פרוז (תנועת המרכז — שינוי):
בקריאה הראשונה אפשר לדון על כל מיני הצעות.

שר המשפטים ד' מרידור:
לכן, רבותי, אני רוצה לפנות לחברי הכנסת ולומר — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
חברי הכנסת, אני פונה עכשיו אל סיעת הליכוד. השר שלכם מדבר ומנמק משהו, ואתם מפריעים לו באופן פרמננטי. אני מבקש שיהיה כאן שקט. בבקשה, אדוני השר.

שר המשפטים ד' מרידור:
אם החברים המציעים ישמרו על חופש הקניין כמו שהם שומרים על חופש הביטוי של המדבר עכשיו, מצבו של הקניין חמור מאוד.

היו"ר מ' וירשובסקי:
זה נכון.

שר המשפטים ד' מרידור:
אני מבקש לסיים את הדברים בקצרה. אני לא רוצה להאריך. יש שתי כוונות בהצעה הזאת. כוונה אחת אמיתית: רוצים באמת לחוקק זכויות יסוד, אחת לאחת, מפני שלא הצלחנו. לצערי — קצת לבושתי — לחוקק את מה שהיינו צריכים לחוקק, כלומר חוק-יסוד: זכויות האדם. נכון, הכוונה רצויה, המעשה לא רצוי. לא מחוקקים זכות אחרי זכות.

יש כוונה אחרת, שכולה לקוחה מהעולם הפוליטי, בחלקו הפחות נעים לפעמים, והיא נוגעת כולה לחוק אחד, הנוגע לחיה אחת מסוימת, ורוצים לקבוע לגבי אותה חיה ולגבי אותו חוק, שמקיבוץ אחד מסוים ומאנשים אחרים לא ייקחו את זכות הקניין; אגב, דבר חשוב מאוד. אבל לחוקק חוק-יסוד בשביל להציל את עניין החזיר, רבותי, נדמה לי שגם זה שימוש לא נכון.

מהטעמים האלה אני מבקש מחברי הכנסת שלא לתמוך בהצעה הזאת ולא להעביר אותה לוועדת החוקה, חוק ומשפט, אלא להסיר אותה מעל סדר-היום, ולהתפלל יחד אתי שנגיע מהר ליום שבו נוכל לחוקק את חוק-היסוד בדבר זכויות היסוד של האדם. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה.

חיים רמון (המערך):
— — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
למושג ולמוסד נאחנו מתייחסים בכבוד, אבל לא לממשלה ולליכוד.

היו"ר מ' וירשובסקי:
נאחנו לא מקיימים כאן ויכוח.

שר המשפטים ד' מרידור:
— ולא נחוקק חוק-יסוד על כל זכות, אפילו מדובר על זכות הקניין החשובה. אגב, אני כמובן מכיר בכך שחשוב מאוד לעגן גם את זכות הקניין, כמו זכויות יסוד אחרות, בחקיקה הישראלית.

חוק-יסוד צריך להיות חוק יציב העומד ואיננו משתנה עם כל רוח נושבת מצויה או שאיננה מצויה. לא ייתכן שאנחנו נחוקק חוק-יסוד כל שבוע או כל חודש על כל עניין שנראה לנו חשוב באותו רגע, בלי לראות תמונה כוללת, מסגרת כוללת של זכויות היסוד של האדם, שהן באמת לב החוקה.

אני חושב שזה מוזר מאוד שלא נחוקק את זכות היסוד לחיים, לחירות, לביטוי, אבל נחוקק את זכות הקניין.

לגוף ההצעה המונחת לפנינו, ברצוני לשאול: מה מציעים כאן? מציעים לבטל בהכל פה את חוק התכנון והבנייה. שם כתוב, שמוחר לרשות מקומית להפקיע 40% בלא פיצוי. החוק הזה, דרך אגב, יבוטל, כי פה כתוב כך: "לא יופקע נכס, בין מוחשי ובלתי מוחשי וזכויות בנכס, אלא לצורכי ציבור ותמורת פיצוי נאות שייקבע על-ידי בית-המשפט ולא יהיה חוקף לחוק העומד בסתירה לסעיף 1, אלא אם יתקבל ברוב של 70 חברי כנסת". הווי אומר, מהיום והלאה, אם יתקבל החוק הזה, רשויות מקומיות לא תוכלנה להפקיע עוד אפילו 1% בלי פיצוי שבית-המשפט יקבע אותו.

דבר שני שמציעים לנו הוא, שמהיום והלאה המחוקק לא יוכל לקבוע פיצוי בשום אופן, אלא רק בית-המשפט יקבע. בשום חוק שפחות מ-70 חברי כנסת יחמכו בו אסור לקבוע הסדר חוקי לפיצוי. רק בית-משפט יקבע. איזה היגיון יש בכך?

אחר כך מציעים לנו דווקא רוב של 70 חברי כנסת. בדרך כלל יש לנו היום בכנסת רוב רגיל, שניים נגד אחד, 50 נגד 49. יש מקום בחוק-יסוד: הכנסת, ואולי עוד בחוקים מספר — הגנה על השקעות הציבור ועוד — שכתוב בהם שצריך רוב של חברי הכנסת — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

מיכאל איתן (הליכוד):
גם חוק-יסוד: הנשיא.

שר המשפטים ד' מרידור:

— ואז נחוקק רוב של 61 חברי כנסת. יש מקום אחד, נדמה לי סעיף 44 או 45 לחוק-יסוד: הכנסת, שם מדובר על 80 חברי הכנסת. זה רק במקרה מסוים, ואני לא נכנס עכשיו לפרטים. עכשיו נקבע לכל חוק רוב אחד? אני חושב שזו שיטה לא-מסודרת ולא-ראויה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
אבל זו הצעה שאתה הצעת.

שר המשפטים ד' מרידור:
נאחנו עומדים להציע לגבי כל חוק-היסוד הצעה כוללת, ולא לכל חוק רוב אחד לפי המודמן באותו רגע.

הי"ר מ' וירשובסקי:

אתה אחד מיחזמי הצעת החוק? בבקשה, במסגרת חמש דקות.

חיים רמון (המערך):

חיים רמון (המערך):

הנה אני עומד ולא מדבר. תסתכל.

הי"ר מ' וירשובסקי:

דבר.

חיים רמון (המערך):

אדוני השר, אני מתפלא מאוד שאתה, שהבאת את חוק יסוד: זכויות האדם, אתה עצמך הכנסת את הסעיף הזה לתוך החוק, ואת כל המגרעות שמנית עכשיו בהצעת החוק שהגיש חבר הכנסת אורון ניתן היה למנות בחוק יסוד: זכויות האדם.

שר המשפטים ד' מרידור:

אין שום דמיון.

חיים רמון (המערך):

אנחנו מדברים עכשיו על קריאה טרומית של חוק, שכולנו מסכימים לגביו. העלית כמה סוגיות. צריך בהחלט לדון בהן, אבל אנחנו מדברים על קריאה טרומית, אדוני השר, ובקריאה טרומית השאלה היא אם מתנגדים לעצם העניין. אני רואה כאן את שרידי המפלגה הליברלית. השר משה נסים, אתה, אדוני השר, תרים ידך נגד חוק זה, אתה?

שרה דורון (הליכוד):

חיים רמון (המערך):

אתה, מהמפלגה הליברלית, שכמעט כל מצעה היה קדושת הקניין? כמעט שום דבר מעבר לקדושת הקניין לא תרמתם לפוליטיקה הישראלית כמוכן החיובי.

שר המשטרה ר' מילוא:

חיים רמון (המערך):

ואתם יושבים כאן, מופיע שר המשפטים, מעלה את הכורת על אבן היסוד שלכם, ואתם מחייכים ועומדים להרים יד נגד. אני מאמין לא למראה עיני ולא למשמע אוני, אדוני השר.

הי"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת מספלי הליכוד, אתם מפריעים לי כל הזמן.

חיים רמון (המערך):

אדוני השר, ההסכם עם אגודת ישראל לא מחייב לפגוע בקדושת הקניין. לדעתי, גם אנשי אגודת ישראל אינם מתנגדים לכך. אינני מבין. הרי אתה עצמך, אדוני השר, יודע שאתה לא תביא את חוק יסוד: זכויות האדם לכנסת. אתה לא תביא. תראה את חבר הכנסת פלדמן. הוא מסתכל עליך והוא ככלל לא מאמין שאתה אמרת שאתה עוד חושב להביא דבר כזה. אין לזה סיכוי.

שר המשפטים ד' מרידור:

חיים רמון (המערך):

נכון, אנחנו אשמים. הרי ככול אנחנו אשמים. המציאו אותנו בשביל להיות אשמים. אתם יושבים עלייך שולחן הממשלה, ואנחנו אשמים. מה זה חשוב? אני מציין כעובדה שהחוק הזה לא יהיה, ולא חשוב כרגע הוויכוח בינינו מי אשם. אני מוכן לקבל את האשמה עלינו. לא יהיה חוק.

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אני מתאר לי שזאב ד'בוטינסקי התחפף בקברו כאשר שמע את נאומו של שר המשפטים. אם נאום כפי שנאם עכשיו שר המשפטים היה בא, למשל, מפי חבר הכנסת הנגבי, שאינו נמנה עם תלמידיו המובהקים של זאב ד'בוטינסקי, ניחא. אבל מפיך, אדוני שר המשפטים? אתה הממעטים בתנועת החרות הקשורים עוד איכשהו לזאב ד'בוטינסקי, למורשתו, ולוקחים אותו בצורה רצינית. שאתה תצא נגד קדושת הקניין?

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רק רוצה שתגיד אם זה טוב או רע.

הי"ר מ' וירשובסקי:

הוא יגיד לך אם הוא ירצה.

חיים רמון (המערך):

אני אגיד. אני חתום על החוק. איך זה יכול להיות רע?

מיכאל איתן (הליכוד):

לא, לא על זה אני מדבר, אלא — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הי"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, יש לנו עוד נושא ארוך לפנינו, ואני מבקש שלא ניקלע כאן לוויכוחים מיותרים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אבל אנחנו רוצים לדעת אם — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

הי"ר מ' וירשובסקי:

אני רואה שאתה אחר מנוחת הצהריים, חבר הכנסת צוקר, יש לך כוח.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני רוצה לדעת אם חבר הכנסת רמון מדבר בשמו של — — —

חיים רמון (המערך):

איך שהשר רוצה.

הי"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו מקיימים דיון על הצעת חוק יסוד: הגנה על זכות הקניין, ולא מנהלים ויכוח היסטורי.

חיים רמון (המערך):

לא, יש לו שורשים היסטוריים לוויכוח הזה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הי"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת רמון, אני מבקש שתסיים את דבריך.

חיים רמון (המערך):

אני לא התחלתי בכלל. עוד לא אמרתי משפט, אדוני.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

— — —

חיים רמון (המערך):

לכן אתה, אדוני השר, צריך להיות שותף לכך שבספר החוקים, בחשאי, בדרך האחורית — שהרי איננו יכולים ללכת בדרך המלך — נכניס סעיפים רבים ככל האפשר מתוך הצעת החוק שלך. אנחנו עושים את מלאכתך. למה שאתה תשבש זאת?

אדוני השר, אף שזו עמדתך הפרוצדורלית, אני מציע לך שתאפשר למפלגתך, ובראש ובראשונה לחברי הכנסת שבאו מהמפלגה הליברלית, להצביע עבור הערך היחיד שהם הביאו לליכוד ואתם יכולים להזדהות אתו. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת, נגמרו הצעות. אנחנו ניגשים להצבעה.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת אורון, אני מבין שאתה רוצה שהצעת החוק תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, יש לפנינו הצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנה לקריאה ראשונה, והצעה של שר המשפטים להסיר את הנושא מסדר-היום.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אפשר כבר להצביע, אדוני היושב-ראש?

חיים רמון (המערך):
תצביע.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

צחי הנגבי (הליכוד):
יושב-ראש הכנסת הגיע.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אפשר כבר להצביע?

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא, לא, אני לא אעשה לו את זה. אם הוא רוצה להירשם בהיסטוריה כמי שהצביע נגד החוק הזה, בבקשה.

חיים רמון (המערך):

אנחנו באמצע ההצבעה. אין דבר כזה.

אליהו בן-מנחם (המערך):

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, לפנינו הצעת חוק-יסוד: הגנה על זכות הקניין, התשנ"א — 1991. יש שתי הצעות: הצעה להעביר את הנושא לוועדה והצעה להסיר את הנושא מסדר-היום. אלה שהם בעד העברת הנושא לוועדה יצביעו בעד, ואלה שהם בעד הסרה יצביעו נגד. זו הצבעה מס' 9.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 24

בעד ההצעה להסיר את

הצעת החוק מסדר-היום — 20

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק-יסוד: הגנה

על זכות הקניין, התשנ"א — 1991, לדיון

מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

24 בעד, 20 נגד, אין נמנעים. הוחלט להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

חיים רמון (המערך):

עוד ניצחון לתנועה הרביזיוניסטית, על אפכם ועל חמתכם.

טז. הצעות לסדר-היום

יום האשה הבין-לאומי ומעמדה של האשה בישראל

נאוה ארד (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שולחן ממשלה ריק, אין שר ישיב על ההצעה. נושא מעמד האשה — — —

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כי אין שרה בממשלה.

נאוה ארד (המערך):

לא. נושא מעמד האשה כממשלה הזאת בא היום לידך ביטוי, אף שיש שם יועצת למעמד האשה.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

דוד מגן ישיב.

נאוה ארד (המערך):

לא, דוד מגן לא יגיע. אף אחד לא יגיע, ואני חושבת שזה מבטא פחות או יותר את אופי ההתייחסות בממשלת ישראל

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, הסעיף הבא בסדר-היום, הצעות לסדר-היום מס' 4334, 4720, 4730, 4732 ו-4733, בנושא: יום האשה הבין-לאומי ומעמדה של האשה בישראל. זו הצעה של כמה מציעים. הראשונה — חברת הכנסת נאוה ארד. אני מבקש מכולם להירגע.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, גמרנו עם הקניין, ועכשיו אנחנו עוברים לנושא חשוב: יום האשה הבין-לאומי ומעמדה של האשה בישראל. חברת הכנסת נאוה ארד, בבקשה, במסגרת חמש דקות.

חברי הכנסת, האם אני יכול לבקש שקט בשם הנושא החשוב הזה?

השגנו הרכה, ויש מי שרוצה שנתרפק על הישגים אלה כאילו היינו בנות יענה. אבל כמציאות אנו בנות עוני, אף שמגילת העצמאות אוסרת אפליה מטעמי מין, ואף שבקווי היסוד של הממשלה שקמה לפני תשעה חודשים כתוב, שהממשלה תראה בקידום מעמד האשה יעד חברתי כלכלי, מעמד האשה בנושא השכר והתעסוקה ישתווה לזה של הגבר וייעשה לשילוב אשה ברמות הבכירות של המשק — ואני חושבת שכתבו "אשה" לא במקרה, כי הכוונה היתה לאשה תורנית ולא לנשים.

היתה ועדה ממלכתית, שבראשה עמדה חברת הכנסת אורה נמיר. רוב המלצותיה לא בוצעו. במקום ביצוע המלצות אלה, אנחנו רואים בחקופה הזאת ניסיון לפגוע בשכר המינימום, שרוב מקבליו נשים, פגיעה בנקודת הזיוכר ממס לאמהות עובדות, צניית מדהימה בטיפול בזכויות משפחות חד-הוריות, לרבות התעלמות מהבטחה שניתנה לנו כי חוצי לנפגעי הטילים ישו את המגיע לזוג וליחיד. כל אלה הבטחות והבטחות לחוד ומציאות לחוד.

חברי הכנסת, החמרה נוספת במעמד האשה תהיה, והיא כבר קיימת, אם לא נשכיל להיערך לקליטת העלייה. בעלייה הזאת יש אחוז גבוה של משפחות חד-הוריות. רוב העולים הן עולות. מספר הנשים בקרב העולים עולה על מספר הגברים. גם אחוז הקשישים גבוה מאחוזם באוכלוסייה שלנו, והרוב שם הוא נשים. בין העולים שמעל לגיל 65 ואינם זכאים לקצבת זיקנה או לפנסיה, ואין סיכוי שימצאו עבודה, הרוב הן נשים.

על ייצוגן של הנשים בתחום הפוליטי מבייש לדבר, כפי שמבייש לדבר על התקופה שחלפה, שבה התקשורת חגגה והנשים היו בשולי המלחמה הדינמית. זו היתה שעת המומחים. אין מומחיות? ראינו אותן מעט מדי, שמענו אותן מעט מדי, וכשהן הופיעו היה זה מאוחר מדי. דווקא בימים שבהם הקואליציה במפרץ הטיסה חיילי "מרינס" לעמק הפרת, ועשרת המסוקים הוטסו על-ידי טייסות, אצלנו שמענו בעיקר פסיכולוגיות וסקסולוגיות.

ביום האשה הבין-לאומי אולי תעשה הכנסת לשינוי חקיקה ולהבטחת דרכים ליישומה. אני מסופקת. אני רואה את יחס הממשלה, אני רואה מה קורה, אבל עם זאת אני מאמינה בכוחנו. אני חושבת שנושא מעמד האשה לא שייך רק לנשים, הוא שייך לגברים ולנשים. אם משהו השתנה בנושא מעמד האשה הרי זו תוצאה של עבודת חקיקה שנעשתה כאן במשותף, הרכה פעמים נגד הממשלה, נגד כל הממשלות, בנושאים רבים.

אני גם מאמינה, שבשנה הזאת נשות ישראל תהיינה הראשונות להתייצב יחד עם מתנה השלום, שלום שפירשו אפשריות לפיתוח כלכלי, לרווחה חברתית ולשוויון הזדמנויות גם לנשים במדינת ישראל וגם לנשים באזור המזרח התיכון כולו. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
מי אמור להשיב בשם הממשלה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

אצלי רשום שהשר דוד מגן ישיב. אם הוא יהיה, הוא ישיב. אם הוא איננו, הדיון יתקיים גם בלעדיו. אני יכול להצטרף לצער שהביעה חברת הכנסת נאווה ארד ולצער המוכן גם

לנושא הזה. אבל בכל זאת החלטנו להעלות את הנושא על סדר-היום, כי הוא נושא חשוב.

צר לי, אחרי הרכה שנים שבהן אמרנו מעל במה זו שאנחנו קוראים לממשלת ישראל לאשר את האמנה הבין-לאומית בדבר כיצור כל צורות האפליה נגד נשים, עשר שנים לאחר שישאל חתמה על המסמך מצאנו על שולחנו סוף סוף, בשבוע שעבר, הודעה האומרת שאנחנו יכולים לעיין כמה שהולכים לאשר, ומדינת ישראל מאשרת את האמנה הבין-לאומית. אבל, יש לה הסתייגויות. למה יש לה הסתייגויות? 1. למינוי נשים לכהן בתפקיד שיפוט בבת-דין דתיים, מקום שמינוי כזה אסור על-פי דיני העדות הדתיות בישראל; 2. לסעיף 16 לאמנה; 3. לכל מה שנוגע ליישוב סכסוכים.

מה אומר סעיף 16 לאמנה? הוא קובע, שהמדינות בעלות האמנה ינקטו את כל האמצעים המתאימים כדי לבטל אפליה נגד נשים בכל העניינים הנוגעים לנישואין וליחסים משפחה, ובמיוחד כדי להבטיח בסיס, על בסיס שוויון בין גברים לנשים, אותה זכות להתקשר בנישואין, אותן זכויות ואותה אחריות במשך הנישואין ובפירוקם, אותן זכויות ואותה אחריות כהורים, בלי שיש לב למעמד האישי, כעניינים הנוגעים לילדים. בכל מקרה יהיה עניינם של הילדים ראשון כמעלה. אותן זכויות להחליט באופן חופשי ואחראי בדבר מספר הילדים, ומרווח הזמן שביניהם, ולהשיג גישה לידע, לחינוך ולאמצעים אשר יאפשרו להן להשתמש בזכויות אלו.

פורמלית, ישראל קיבלה על עצמה ליישם ביעור האפליה נגד נשים, להבטיח שוויון בפני החוק, לקיים הוראות בנושא אזרחות, חינוך, תעסוקה ובריאות. למעשה מדינת ישראל מדריעה קבל עם ועולם, כי אין באפשרותה לעשות להבטחת השוויון בכל הנושאים שהם נושאים מהותיים בכל הנוגע לשוויון מעמד האשה בישראל.

למעשה, הקורבן הראשון של הסכמים קואליציוניים הוא נשים; כל ההסכמים הקואליציוניים — ראה נושא תכנון המשפחה, הוצאת הסעיף הסוציאלי מחוק ההפלות, מתן היתר חוקי להשתטות משירות צבאי, הימנעות מכוונת והתעלמות שיטתית מדוח ועדת-שינוי, ועדה שהוקמה על-ידי הממשלה והמליצה על הקמת בית-דין למשפחה. הכול נשאר על הנדל. במקום שהממשלה תגיש את החוקים הרלבנטיים קיים וטו על ההמלצה, וזווגות הנמצאים בהליכי גירושין עוברים הליכי גיהנום, והעיקרון של טובת הילד מוזנח. ממשיכים לפנות לשש ערכאות שונות ולפרנס עורכי-דין.

תנועת "נעמת", תנועת הנשים הגדולה בישראל, פרסמה לאחרונה דוח על עניין הנשים שלגביהן שגרת החירום לא נגמרה, שלגביהן העוני הוא שגרה. אנתוני יודעים, ואמסור לכך כאן רק מעט ממה שאנחנו יודעים, שהפער בין שכר הגברים לשכר הנשים הוא 30% בממוצע. 70% ממקבלי השלמת ההכנסה הן נשים. רק 30% מהנשים הנשואות העובדות מגיעות לרמת הכנסה החיובית במס. פחות מ-10% מהעובדים המאיישים את חמש הדרגות הבכירות בשירות המדינה הן נשים, ו-1% מתפקידי הניהול הבכירים מאויש על-ידי נשים. 42% מהנשים העובדות מועסקות במשרה חלקית, לעומת 12% מהגברים. מתוך 600 מקצועות עיסוקיים הקיימים במשק, רק בכ-150 מקצועות נשים. ברוב המקצועות הנחשבים נשים רמת השכר נמוכה יותר. יכולתי להוסיף עוד ועוד, אבל העיקרון מוכן. העוני במדינת ישראל הופך להיות סימן היכר נשי. זו המציאות, והיא רחוקה ממה שכתוב על הרכה ניירות.

אני רוצה לקרוא משפט או שניים מתוך האמנה. היא חשובה, אבל כפי שאמרת, יש לי רושם שהכתוב בה יישאר אותיות מתות על הנייר. אם אמרתי קודם מלים, מלים, ההמשך הוא נייר, נייר.

אני רוצה להזכיר כי אפליה, ככתוב באמנה, נגד נשים מפירה את עקרונות שוויון הזכויות ושמירת כבודו של בן אנוש. את מי זה מעניין?

האפליה מפריעה לגידול הרווחה של החברה — לא מדובר רק בנשים, מדובר בחברה — והמשפחה, ומקשה את פיתוחו המלא של הכוח הטומן בנשים, בשירות ארצותיהן ובשירות האנושות.

אני רוצה לקרוא עוד משפט קצר מתוך האמנה: כדי לשנות את דפוסי ההתנהגות במגמה להשיג את ביעורן של דעות קדומות ושל מנהגים מקובלים אחרים המבוססים על רעיון של נחיתות או עליונות של אחד המינים. ברור כמה מדובר כאן. הדעות הקדומות לא נטשו אותנו, הן חיות, הן קיימות. במדינת ישראל של 1991 הן קיימות.

אדוני היושב-ראש, כדי להילחם בדעות קדומות צריך להוציא אותן מהחשבה אל האור, לאוורר אותן, אולי כך לנפנף אותן.

יש כמה פתגמים בלועזית *Plus ca change plus c'est la meme chose* — כלום לא משתנה. יש פתגם אנגלי *Charity begins at home* — הצדקה מתחילה מבית.

היום אני רוצה להתחשכן, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, עם הבית — לא עם הבית הפרטי, ולאיש מאתנו כאן אין טענות לבית הפרטי — עם הבית הציבורי האמור לייצג אותנו, אשר מצא או לא מצא שמותר לזלזל ביום האשה הבין-לאומי, לרחוק אותו לסוף היום. לא כיכדו אותנו בנוכחותם, לא שרים, לא יושב-ראש הכנסת. לא בירכו אותנו ליום האשה. הולולו חוגג. הדעות הקדומות עדיין קיימות, ואולי אף התבססו.

לסיום, אני רוצה לבקש. זוהי הצעה לסדר-היום. אדוני היושב-ראש, אני מבקשת דיון במליאת הכנסת. ואני מבקשת שהדיון יתקיים בשבוע הראשון לאחר הפגרה. אני מבקשת שהדיון — וכך אציע בוועדת הכנסת ואני מבקשת תמיכה — לא יהיה של שעה, הדיון יהיה ממושך וממצה. ואז תבואנה המסקנות. ואז אני מציעה שנומץ גם קהל, מפני ששום דבר לא מזיז את האחראים למציאות הפוליטית שלנו כמו הקהל שיושב ביציע, קהל של מצביעות ומצביעים. לכן, אני מבקשת שנחלכר ונדרוש יחד.

לא תהיה תשובה על הדיון. את התשובה ניתן בדיון שיתקיים כאן. תודה רבה.

הי"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחברת הכנסת שרה דורון. אם המליאה תחליט לקיים דיון, וזה כיריה — אני אעביר ליושב-ראש הכנסת את בקשתך לקיים את הדיון בצורה מכובדת בישיבה הראשונה לאחר הפגרה.

חבר הכנסת יאיר צבן, אבל לפני זה, הדעה לסגנית מזכיר הכנסת.

מרבית, חבר הכנסת רובינשטיין, על שאין שר אחד לפחות שמתחתך בדיון הזה, אם לא שרים רבים.

אבל יש לנו כאן עוד שרה דורון. הצעה לסדר-היום באותו נושא לחברת הכנסת שרה דורון, ואחריה — לחבר הכנסת יאיר צבן.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברת הכנסת עדנה סולודר, חברת הכנסת נאוה ארד, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמחוליו, חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, חבר הכנסת יאיר צבן, חבר הכנסת רן כהן, חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, אדוני היושב-ראש, האם דילגתי על משהו?

הי"ר מ' וירשובסקי:
לצער לא.

שרה דורון (הליכוד):

אני חושבת, שאם רצה משהו להוכיח מה הוא מקומה של האשה בחברה הישראלית, הנה הנהלת הבית הזה והממשלה הציבו את ההצעה הזאת לסדר-היום ביום רביעי, שידוע שהוא יום קצר, בשעה 16:30, כדי להגיד לנו בצורה ברורה וחדר-משמעות: עדנה את מקומך.

כאשר אני עומדת כאן עם החומר ביד, אני אומרת לעצמי: מלים, מלים, מלים. שנה אחרי שנה אנחנו חוזרות וחוזרים, בערך, על אותן טענות, על אותם נימוקים, על אותן סיבות, על אותם מחדלים ועל אותו בזיון. אני חושבת שאולי בצורה מלוכדת ומגובשת שלנו, ללא הבדלי סיעות, אולי, אני לא כל כך אופטימית, אבל אולי, אולי נוכל לשנות.

אנחנו חיים בעידן מוזר מאוד. מצד אחד, אני מחזיקה ביד את האמנה בדבר ביעור כל הצורות של אפליה נגד נשים, ומדינת ישראל, כמדינה נאורה, חתמה על אותה אמנה. מצד שני, ישבתי היום לפני הצהריים בוועדת החוקה, חוק ומשפט בדיון נגד אלימות במשפחה. החוק הוא רלבנטי, הוא חשוב. יש כאן מין ניגוד — מצד אחד ראינו כולנו בחרדה, בשמחה מהולה בגאווה: השבוע הראשונה שהחזרה על-ידי העירקים היתה אשה שהיתה בתפקיד קרבי. כאשר נפל הטיל — אנחנו מבכים את כל שנהרגו — אבל בתוכם היו שלוש נשים לוחמות. בד בבד עם התגלמות האומץ, תחושת המנהיגות וההשתתפות ככול, מהצד השני — שוב הדיון באלימות במשפחה. כאשר מדובר באלימות במשפחה, זה שם מטעה מאוד. אולי יש איזה קוריוז. אומרים לי שהיה מקרה בחיפה שאשה הכתה את הבעל. נו, אז יש מקרה אחד בחיפה, משהו מיוחד בחיפה. הרי ב-99% מהמקרים אנחנו יודעים מי מכה את מי ומי הוא קורבן האלימות.

אם אני רואה שביב של אור בחשכה הזאת של מעמד האשה, כחשכת ימי הביניים כפי שאני רואה אותה, הרי זה בשירות הכנות בח"ן — חיל נשים — וכצה"ל. הפוליטיקה הכזיבה, האקדמיה טובה קצת יותר, בשירות הממלכתי אנחנו בתחתית הפירמידה. המקום היחיד שבו אני רואה קדמה, קידום, גאוות יחידה, מין ביסוס של הביטחון העצמי, ביטוי לכשר עשייה במגוון רחב מאוד של מקצועות, שהולך וגדל — זה כצה"ל ובח"ן.

דיברנו כאן היום גם על גיוס בנות. אני לא רואה זאת כחובה, אני רואה זאת כזכות לבנות.

יז. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מסקנות ועדת הכלכלה בנושאים אלה: ייבוא מוצרי תעשייה מחוץ-לארץ הפוגעים בייצור המקומי; מתן רשיון לחברת תעופה נוספת לקיום טיסות שגריתיות לאלת. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
הודעה לסגנית מזכיר הכנסת, שושנה כרם.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת —

יח. הצעות לסדר-היום

יום האשה הבין-לאומי ומעמדה של האשה בישראל

החלטה, מעגן זכות בחוק, בא אקט של מדיניות כלכלית וקובר את כל ההישג.

אני בהחלט מאשים את הממשלה, לא רק את הממשלה הנוכחית, שהיא מנהלת מדיניות של שכר בעצמה, מדיניות של רווחה בעצמה ומדיניות של מינרים בעצמה, שמחזקת את האפליה ואת הפער בין נשים לגברים במדינת ישראל.

חברי הכנסת, במדינה שבה רק 38% מהנשים משתתפות בכוח העבודה, במדינה שבה שכרה של האשה נמוך כ-25% עד 30% משכרו של הגבר בממוצע, במדינה שבה הנשים הן רוב מתחת לקו העוני, במדינה שבה מהוות הנשים מיעוט קטנטן בכל הדרגות הגבוהות בכל המסדרים, במדינה שבה הייצוג הפוליטי של נשים הוא עלוב, במדינה שבה המעמד האישי של האשה מבחינת חוקי אישות הוא כל כך נחות — אי אפשר לדבר על שוויון זכויות מלא לנשים. זה דיבור צבוע, זה דיבור ריק מתוכן. וכאשר על הפרק עומדים אותם חוקים שדיברה עליהם, בצדק, חברת הכנסת נאוה ארד, גם את ההישגים האלה אנחנו מעמידים מדי פעם בצל.

חברי הכנסת, אני מסכים עם הדברים שאמרה חברת הכנסת שרה דורון. כאן לא מדובר בטובה שחלק אחד מהחברה עושה לחלק אחר מהחברה. מלבד בערכים יסודיים של כבוד האדם כאשר הוא אדם, ואדם כאשר הוא אדם, הוא אדם בין שהוא גבר ובין שהוא אשה, ובערכים של שוויון וכדומה, מדובר באינטרס חברתי. אני חברה הישראלית על גבריה ועל נשיה מפסידה הפסד שלא ישוער מהעובדה שהיא משלימה עם קיפוחה של האשה במדינה שלנו. המאבק בעניין הזה הוא מאבק קשה, הוא מאבק מורכב, ולכנסת נועד במאבק הזה תפקיד חשוב מאוד. אני מקווה שהמראה הזה לא משקף ולא מנבא את העתיד לגבי המעורבות של הכנסת בתיקון העוול, בצמצום הקיפוח ובקידום השוויון של האשה במדינת ישראל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן. אני קורא לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי, אחריה — לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין, ולבסוף — לחבר הכנסת רן כהן. חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, בבקשה.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, חברותי חברות הכנסת, חברי הכנסת, כאשר דיברנו בשבוע שעבר על כך שמתקרב יום האשה וצריך להעלות את הנושא, אני, חסרת הניסיון, בתמימותי, הייתי משוכנעת שרק צריך לומר ולהזכיר וזה בוודאי יהיה בראש סדר-היום. אבל למדתי לקח, שהחברות הוותיקות בכנסת הזאת מכירות אותו זה כבר.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אדוני היושב-ראש, חברות הכנסת, חברי הכנסת, צריך היה לפתוח את הדיון הזה היום בכרכה. אולי צריך היה לקדם היום את באי הבית כפרח יפה. תראו את המראה העצוב הזה.

אני באמת אינני יכול להוסיף על ביטויי עוגמת הנפש של חברת הכנסת נאוה ארד ושל חברת הכנסת שרה דורון. נוכחות הממשלה היא אכן כפי שהיא, והיא אומרת את הכול.

אני רוצה, כמו שתי קודמותי, לקשור את הדבר לנושא האמנה. אני פניתי לשר המשפטים, ואני מבקש גם את תמיכתם, ואני מחבר את זה לפנייתו של חברת הכנסת שרה דורון. פניתי לשר המשפטים לאחר שגם אני עיינית באמנה עצמה ובנספח של הממשלה. ביקשתי לעכב את אשרור האמנה על-ידי הממשלה, כדי שיבוא שר המשפטים לכנסת ויאמר לכנסת שלושה דברים: א. יסביר את ההסתייגויות שהממשלה צירפה לאמנה; ב. יסביר את ההצהרה שהממשלה מצרפת לאמנה, שעל-פיה היא אינה רוצה להיות צד בכוררות בעניינים הנוגעים לאמנה עם מדינות אחרות; דבר שלישי, והוא העיקר: אם אנחנו איננו רוצים שאשרור האמנה יישאר בגדר אקט טקסי בלבד — וגם כאן צודקת חברת הכנסת נאוה ארד, חיינו לאקט הזה עשר שנים — אנחנו מבקשים שהממשלה תחית, אם לא תוכנית פעולה, לפחות אילו קורים שהם, אילו התחייבויות שהן — מה היא עומדת לעשות כדי להגשים את סעיפי האמנה הלכה למעשה. אחרת, איזה טעם יש לדברים.

תקנון הממשלה קובע, שהאשרור ייעשה בחלוף 14 יום מאז הונחה האמנה במזכירות הכנסת ונתאפשר לחברי הכנסת לעיין בה ולהעיר את הערותיהם.

אני מציע לחבר את זה עם הצעתה של חברת הכנסת שרה דורון. להחליט כאן היום על דיון במליאה, לבקש שהממשלה תעכב את האשרור עד לדיון במליאה, לא לקיים את הדיון במליאה בעוד שנה כמו שרגילים אצלנו, אלא לקיים אותו כשבוע הבא או בעוד שבועיים. האשרור חייב עשר שנים, הוא יחכה עוד כמה חודשים. מעצם החתימה על האשרור לא יצא דבר. יהיה להם זמן, יכינו, יבואו ויצגו קונצפציה, יציגו תוכנית, יציגו התחייבויות.

אני לא מזלזל בהישגים שהיו בכנסת בשנה-שנתיים האחרונות. וכאן יושבים כמה מהשותפים להישגים האלה. אבל אני אומר: אם בקצב הזה נתקדם, על זה נאמר: עד שתבוא הנחמה תצא הנשמה. אם אנחנו נשתבח באותם הישגים לא מבולטים, אבל קטנים, שגם הם לא עומדים בעצמם, כי הרבה פעמים הם נשטפים על-ידי כל מיני החלטות ואתה מחליט

חברות וחברי הכנסת, רצוני לומר כמה מלים על אלימות. הזכרתי קודם את האשה שנרצחה הבוקר. לאחרונה פורסם הסיפור הנורא על רחל רחמיאן, אם לשישה, שנרצחה על-ידי בעלה בעת שהלכה לביתה מלווה בשוטר כדי למסור לו צו שהוא חייב להסתלק מהבית. בזמן שהיא הלכה, מלווה בשוטר, היא נרצחה. אם כן, גם שוטר כבר לא יכול לעזור. גם שוטר כבר לא מגן. אז מי יגן?

ומה קורה כשמעשי אלימות נגד נשים מגיעים לבתי-המשפט? כידוע, העונש המרבי על אונס הוא 20 שנה. אבל מנהל בית-ספר בקריית-מלאכי, שהורשע בשלושה מעשי אונס בעובדת ניקיון, נידון לשלושה חודשי מאסר בפועל, חודש מאסר על כף מעשה אונס. ולהזכירכם: העונש המרבי הוא 20 שנות מאסר.

לאחרונה הסתיים משפט סנסציוני, אבל הוא כל כך סנסציוני עד שלא פורסם עליו דבר. הסיפור הוא סיפור של ארבעה בני טובים שלפני שנתיים אנסו נערה במה שמכונה "אונס שולחן הביליארד". הארבעה אנסו והתעללו בה. בשלב ראשון ניסו למנוע את המשפט בטענה שהיא הסכימה. בשלב שני המשפט נפתח בכל זאת, נמשך שנתיים. האנסים הללו, מסביבון ומקריית-אונן, מיוצגים על-ידי עורכי-דין נודעים, הצליחו להוציא צו איסור פרסום על תוכן הישיבות. שנתיים נמשך המשפט ללא פרסום. לאחרונה הסתיים המשפט, אבל הפלא ופלא. צו איסור הפרסום נשאר בתוקפו. אסור לפרסם. איך זה קרה? מה מקרה? מה היו הטענות? איך הצליחו עורכי-הדין לחלץ את האנסים מהמשפט הזה? אין.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
יש פסק-דין?

תמר גח'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כן. אין פרסום. אני יודעת ששני עיתונאים הגישו בג"ץ או מתכוונים להגיש בג"ץ בנושא הזה של צו איסור הפרסום. זה אומר שגם בין הקורבנות של האונס, תלוי מי אנס אותך.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
מה הם קיבלו?

תמר גח'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני לא יודעת מה הם קיבלו. המשפט הסתיים. משהו מכס קרא? משהו מכס קרא באיזה עיתון? משהו שמע?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
אולי אין פסק-דין.

תמר גח'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כל הסיפור הזה של הסתרת הדין הזה לא נועד להגן על הנערה. הוא נועד להגן על האנסים.

לכן, חברי הכנסת, בימים קשים אלה עסקתי דווקא בנושאים שאולי בהם במיוחד אפליית האשה כל כך בולטת חזקת. כל המערכות, גם המערכת הכלכלית, גם המערכת המשפטית, כולן עדיין רחוקות מאוד מלענות על התביעה המינימלית של שוויון זכויות האשה.

אני מצטרפת להצעה שהובאה על-ידי חברת הכנסת שרה דורון לקיים דיון במליאה. תודה.

הי"ד מ' וירשובסקי:
תודה. חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, בבקשה. אחריו — חבר הכנסת רן כהן.

חברות וחברי הכנסת, הבוקר שמענו על רצח האשה בגני-הילדים בפרדס-חנה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
לא שמעתי.

תמר גח'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אשה נרצחה על-ידי בעלה שבא במדים, בזמן שהיא הביאה את הילד לגן. ואחר כך הוא התאבד.

הבוקר שמענו שוב על שביתת האחיות, שכרגע נפסקה, על המחיר ששילמו נשים בתקופת המלחמה. אנחנו שומעים על ההכנות הגוברות לקיצוץ בשכר מינימום.

אני מחזיקה ביד שני תלויים של נשים, אחת פועלת ב"אומן", שהביאה הביתה בחודש ינואר 879.17 שקלים, והשנייה פועלת במשחטה, שהביאה הביתה 593 שקלים, ואני תמהה יחד אתכם איזו מהבעיות חריפה יותר וחמורה יותר.

מקורות האפליה של האשה הם בכל כך הרבה תחומים, שמבט מקיף על כל התחומים האלה אינו יכול אלא להוביל למסקנה, שלמרות כל ההצהרות, למרות כל החוקים החשובים שנתקבלו על שכן מינימום ועל שוויון הודמנויות, וכל מיני חוקים אחרים, אף שאפשר בוודאי למצוא הצהרות חשובות על שוויון, עובדה היא שבעשור האחרון של המאה ה-20 הנשים מקופחות בכל התחומים: החברתיים, המדיניים, בכל התחומים האישיים. החברה עדיין מסתכלת עליהן כעל מפרנסות שניות, כעל פוליטיקאיות חובכניות, כעל חסרות מעמד עצמאי כמס הכנסה וכן הלאה וכן הלאה. אנחנו עדים לכך, שאם משהו סובל מעוני, מאלימות, מקיצוצים בשירותים הציבוריים — אלה הן קודם כול הנשים.

מדברים הרבה על שוק חופשי ועל גמישות בשוק העבודה, אבל התוצאה היא מחיר גבוה עוד יותר שמשלמות נשים שיוצאות לעבודה, בין שזה בכפייה של חוזים אישיים, בלי כיסחון בעבודה ובפיטורים שרירותיים, ובין בשיטה המודרנית, שבה יש כמה מהנדסים מומחים שמארגנים את העבודה ומתמצאים במכונות, ויש עשרות ומאות פועלות פשוטות שעבודתן חדגונית, משעממת; רוב העובדים בעבודה החדגונית והמשעממת הוא נשים, ואצלן בארץ אלה בעיקר נשים מעצירות פיתוח ונשים ערביות.

לגבי השיטה של עבודה חלקית, חברי הכנסת, אחת מכל שתי נשים עובדות עובדת בעבודה חלקית, 250,000 נשים, ולא רק במסחר, ולא רק בגניילדים, אלא גם במקצועות אקדמיים — מחצית מהנשים עובדות עבודה חלקית. עבודה חלקית גורמת לכך ששכרן הממוצע של נשים אינו אלא 55% משכרן הממוצע של הגבר, אך כשמחשבים את השכר לשעה, האפליה היא, כמו שנאמר, 25% עד 30%.

אבל חיפשתי ומצאתי שגם בין נשים וגברים המועסקים במקצועות היוקראתיים, המדעיים, האקדמיים, גם שם הנשים מקבלות בממוצע 20% פחות לשעה. ואתה שואל: למה? ואתה שואל: מדוע? הרי השכלתן גבוהה יותר, הכשרתן המקצועית ודאי אינה נופלת. מדוע האפליה הזאת?

אם אנחנו כבר מדברים על אפליה, חובתנו להזכיר את המופלות ביותר, את אלה שעל גבן מוטל העול של הדאגה למשפחה, אלה העומדות בראש המשפחות החד-הוריות ואת הנשים הערביות, שחשסוקותן נעה בין מפעלי טקסטיל לחקלאות, ששכר המינימום עדיין לא מקובל בהן. האקדמאיות שבהן מתקשות במיוחד למצוא עבודה.

לרעה, ודווקא בשירות המדינה, משום ששירות המדינה היה צריך לתת דוגמה למשק כולו בקידום נשים.

בשנת 1990 עבדו בשירות המדינה יותר מ-42,000 איש ואשה. 60% מהם, 25,557, היו נשים. מבחינת השכלתן הפורמלית ומבחינת הוותק ומבחינת ההיעדרות מהעבודה, הנתונים של הגברים והנשים שווים. לא אחת יש לנשים נתונים גבוהים יותר מלגברים. למרות זאת אנחנו רואים אפליה מוחשית בכל הנוגע לשכר העבודה ולתנאים הנלווים לשכר העבודה. שכר העבודה הממוצע של הנשים בשירות המדינה הוא כ-70% משכר הגברים, וכאשר מדובר בהוצאות רכב, מדובר בסכום נמוך אף יותר מכך. הנתונים שלי כולם מבוססים על מחקרים שנעשו. בין השאר, על המחקר של קידום ושכר של נשים וגברים בשירות המדינה, מאת לינדה עפרוני, וכן על דוחות של ועדת קוברסקי.

אילו היה לי זמן הייתי יכול לפרט עוד את הפערים האלה שבין הייצוג של הנשים בשירות המדינה לבין חוסר ייצוגן בשכר או בהוצאות הנלוות. מהי הסיבה לכך? כאמור, אין כל הבדל בוותק, בהשכלה, ברמות איכות ובכישורים. יש סיבה אחת ויחידה: נשים אינן מקודמות לדרגות הבכירות של שירות המדינה, ומספרן בדרגות הבכירות האלה אפילו יורד בשנים האחרונות. כאשר אין הן נמצאות בדרגות האלה, וכאשר הן מופלות לא אחת מסיבות שונות ומשונות בקידום ובתשלום הוצאות רכב וכיוצא באלה, אנחנו מקבלים את הנתון המדאיג הזה לגבי שירות המדינה.

אני רוצה להציע, שמעבר לדיבורים החשובים והעקרוניים על שוויון זכויותיה של האשה בישראל, ומעבר לחוקים שאנחנו מנסים להתחקי למען שוויון זכויות זה, ייקח על עצמו נציב שירות המדינה, תהיה זו משימה של נציבות שירות המדינה, לדאוג לכך שבתוך חמש שנים יבוטל או יצטמצם בצורה מוחשית הפער הבילתי מובן והבילתי מוסבר והבילתי צודק הזה בין גברים לנשים בשירות המדינה, כדי שהוא יהיה מורה, מדריך וחלוץ לגבי המשק הציבורי והמשק הכללי כולו.

ולבסוף, כנסת נכבדה, אני רוצה להעיר, כי מגמת החברה המתקדמת והנאורה היא ככיוון של שוויון. אם יש משהו המאפיין את ההיסטוריה המודרנית הוא מחיקת מחיצות מפלות. ישראל היתה צריכה להיות ראשונה — ובעבר גם היתה ראשונה — בתחום הזה של הסרת מחיצות מפלות ויצירת שוויון אמיתי בין גברים לנשים.

יש גם הישגים, אי-אפשר לבטל זאת. אבל דווקא בשל ההישגים האלה צריך לבטל אותם תחומים, שבהם האפליה עדיין קיימת, והיא כתם לא על ציבור הנשים בישראל, אלא על כולנו. תודה רבה.

הי"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת רובינשטיין. אני קורא לחבר הכנסת רן כהן, אחרון המשתתפים בדיון זה.

חבר הכנסת רובינשטיין, בזמן שאתה דיברת, אמר לי מזכיר הכנסת, שבמנגנון עובדי הכנסת יש שוויון מלא בין גברים לנשים בשכר ובכל מה שקשור לתנאי העבודה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
אני שמח לשמוע.

הי"ר מ' וירשובסקי:

בבקשה, חבר הכנסת רן כהן.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יצא כך הדבר שהממשלה החליטה לאשרר את האמנה בדבר כיעורן של כל הצורות של אפליה נגד נשים זמן קצר לפני הדיון הזה. אני מברך את הממשלה על ההחלטה הזאת, שהתאחזה הרבה מאוד שנים.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

— — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

כן, החליטה. היא גם הניחה את זה על שולחן הכנסת.

עם זאת החליטה הממשלה: להגיש שלוש הסתייגויות לאמנה הזאת, ואני רוצה להסתייג מההסתייגויות של הממשלה.

קודם כול, הממשלה מסתייגת לגבי סעיף 16 לאמנה. במידה שדיני המעמד האישי המחייבים את העדות הדתיות בישראל אינם תואמים את הוראות אותו סעיף. העובדה שדיני המעמד האישי לא תואמים את דיני השוויון המקובלים באומות העולם, באמנה הזאת שעליה החליט ארגון האומות המאוחדות — צריך למצוא לזה דרך אלטרנטיבית, אני לא רוצה לבטל את דיני המעמד האישי, כדי שנשים יזכו בשוויון מלא, ולכן אני מסתייג מההסתייגות הזאת.

אני מסתייג גם מההצהרה של ממשלת ישראל, שהיא אינה רואה את עצמה מחויבת, עלי-די סעיף 29 לאמנה, המאפשר קיום בורות בין מדינות החברות באמנה לגבי טענה שהאמנה הופרה. אם אין חוק פנימי ואין בורות בין-לאומית ואין אמצעי אכיפה, אולי צריך לחשוב אם מן הראוי לתת חתימה מסויגת כזאת על האמנה.

לגבי ההסתייגות הנוספת, שהיא בעצם הראשונה במניין, של מינוי נשים לכהן כחפיקד שפוטו בבתי-הדין הרחיים, אני מקבל את ההסתייגות הממשלתית. היא נובעת מהמצב הקיים במשפט הפנימי. הבעיה היא כמובן שהשיפוט הוא ייחודי, ומובן שהשיפוט הייחודי הזה מתנגש חזיתית עם הוראות האמנה שהממשלה עומדת לאשרר.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת רובינשטיין, הממשלה עדיין לא החליטה. שר המשפטים מתכוון להביא לממשלה את הנוסח המוצע, ועל-פי תקנון הממשלה חובתו להניח את זה במזכירות הכנסת לפני —

— — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אני מקבל את החיזון. בדרך כלל כששר המשפטים מביא לפני הממשלה, היא מאשרת אוטומטית.

אני רוצה לומר, שהגשתי בקשה ליושב-ראש הכנסת לדרון בנושא הזה כאן במליאה, כדי שהכנסת תביע את עמדתה לפני האשרור. אמר לי מזכיר הכנסת, שלא כך מפרשים את תקנון הכנסת, אלא מעבירים את ההסתייגויות חברי הכנסת. אם כך הדבר, סימן שאין כל משמעות להוראה הזאת בתקנון הממשלה, שהיה לי חלק קטן בהכנסתה בהיותי חבר בכנסת העשירית. אני מקווה שיום אחד, במסגרת שינוי שיטת הממשל, תעבור גם סמכות האשרור מהממשלה לכנסת, ולא תחזורנה תופעות מסוג זה.

אדוני היושב-ראש, גבירותי ורבותי, בגלל הזמן הקצר שלרשותי אני רוצה להתמקד בהיבט אחד של אפליית נשים

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, אני רוצה לומר,

שאני שמח לא על הסיבה, אבל על ההזדמנות שניתנה לי להחליף פעם אחת בדיון זה את חברתי, חברת הכנסת שולמית אלוני, כיוון שאני רוצה דווקא כאיש, כגבר, לקחת חלק בדיון הזה ולומר כל מה שעם לבי, אם כי רוב הדברים נאמרו על-ידי קודמי; זה גורלו של מי שמדבר אחרון בדיון. אבל לא פחות, אני מודה על האמת, הייתי רוצה מאוד לחסון לחברתי, חברת הכנסת שולמית אלוני, את עוגמת הנפש מהבזוי שבדיון בנושא. ובכך אני מצטרף בכל לב לדברים שאמרו חברת הכנסת שרה דורון ואחרים כלפי הכנסת, כלפי הציבוריות הישראלית.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא, אני מתכוון שתהיינה מחצית, כפי שהן בציבור.

אבל, אני רוצה לומר, רבותי חברי הכנסת, כואב נעמיד זה מול זה מה שכבוד מבקרת המדינה מסמלת על היכולת של אשה למלא תפקיד אל מול הגירעון הנורא בנושים בתפקידים הציבוריים בכל הרמות מלמעלה עד לאמצע, כי מהאמצע והמטה יש פגיעה אימה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מצטער שלא הבנתי, חבר הכנסת צבן.

זה נעשה לנוכח מצב חברתי, כלכלי ופסי. אתה הולך ובודק את שיעור הנשים בחלוקה לעשירונים, ואתה מוצא תופעה שהיא יותר ממכה. ככל שהעשירון עליון יותר — אחוז הנשים בו נמוך יותר. ככל שההכנסה גבוהה יותר — אחוז הנשים קטן יותר. ככל שהעשירון נמוך יותר, בעל הכנסה נמוכה יותר — אתה מוצא בו אחוז נשים גבוה יותר. בקרב המפוטרים יש אחוז גבוה יותר של נשים. בקרב המתקבלים לעבודה יש אחוז קטן יותר של נשים.

בשנה הזאת ראינו שתי תופעות מהחשובות ביותר בחיינו הציבוריים. תופעת חסרי הדיור: רבותי, כמי שהסתובב שם ימים על ימים ולילות על לילות אני אומר לכם באחריות, גם הגברים שם סבלו סבל קשה ביותר. אבל מי שנשא את עיקר הנטל של חסרי הדיור היו הנשים. באוהל או בלי אוהל, בהעדר עבודה, עם הילדים, עם התזונה, עם הבריאות, עם כל המועקה והנטל שבעניין הזה. הדבר חוזר על עצמו בקרב העולות החדשות. אנחנו מוצאים את עצמנו במצבים בלתי נסבלים.

אדוני היושב-ראש, אקצר ואומר שני דברים: לצערי, אני מוכרח לומר זאת, גם אם זה מקלקל מעט את האווירה ההרמונית הזאת כאן, המפלגות הדתיות משפיעות יותר ויותר על חיינו. למפלגות הדתיות יש בעיניי הוזה תפיסה, וזה מסביר חלק מן הפיגור שבו אנחנו עומדים ועלולים לעמוד. אני אומר זאת כדי להצביע על סכנה מוחשית גם בעתיד הקרוב.

כאשר הגברת גולדה מאיר, זיכרונה לברכה, עמדה לקבל תפקיד בכיר בוועדה המרכזת, נכתב ב"הצפה", אני מצטט: "קשה להתרגל לעובדה שבועם זה, אשר חקק לדורות את המטבע כבודה של בת מלך פנימה, שתורתו הטילה מצוות על האיש ולא על האשה, ששללה מן האשה את הזכות לדיינות, להנהגה ולעדות, שקבעה לה את מקומה המכובד באוהל פנימה — שבועם זה תעמוד אשה בראש המחלקה המדינית" וכו'.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

של מפלגת העבודה.

והוא ממשיך ואומר: "כל הכבוד לאשה נבונה וחרוצה" — מי שמתחיל את המשפט כך, אני כבר יודע למה הוא מתכוון — "בראש אחד המכשירים המרכזיים בציבוריות היהודית אי-אפשר להעמידה" — את גולדה מאיר. זהו חוק כחוקי

אני רוצה להוסיף משפט אחד בכל זאת, וזה על יחס הבזוי, או חוסר היחס, או בעצם היחס של הממשלה לנשים כאילו הן גורם שאיננו, שלא קיים, יחס שהוא בין התעלמות ובין רצון מודע ששום דבר בנושא זה לא ישתנה לטובה. אני אומר את הדברים האלה כמחאה של גבר וועם. אני יודע במלחמות רבות בחיי בכל מיני נושאים הנוגעים לקיפוח, ואולי לא פעם אחת אני מאלה שמבחינים את הכתמים, מראים ומצביעים על הכתמים בחיינו, ויש בחיינו כתמים רבים, ויש לנו חסרונות רבים.

ואולם, אני רוצה לומר, שנדמה לי, שאין שפל, אין בלתי-מוסכר מן הבחינה העניינית, בלתי-ניתן לקבלה כמו הכתם של קיפוח נשים באשר הן נשים. אין לזה כל הצדקה. מלבד היסטוריה ארוכה ועגומה וקשה, מלאה סבל וחתחתים של חיייהן של נשים, אין לעניין הזה שום סיבה. אתה יכול למצוא סיבות לשנאות בין עמים, גם אותן צריך לפזר; אתה מוצא סיבות לפערים ולקיפוח בין מעמדות, גם להן צריך למצוא פתרונות. לקיפוח ולאפליה של נשים באשר הן נשים אין שום סיבה, מלבד גישה פרימיטיבית, נחותה, נאלחת כלפי ציבור עצום של בני-אדם.

אני גם רוצה לומר: אני מודה על האמת, שכישוראלי אני חש עלבון צורב ועמוק דווקא לאחרונה, ומאותן סיבות שאמרה חברת הכנסת נאוה ארד. אולי האמריקניות שבאו עם האמריקנים אל ביתנו דרך הטלוויזיה, או אל ארצנו עם טילי ה"פטריוט", הראו לנו מהי מדינה נאורה. כי מה נשים יכולות לעשות ידענו גם פה. ידענו שהן יכולות להיות טייסות וקצינות ומומחיות לכל דבר כמו הגברים בדיוק. את זה ידענו גם קודם בארצנו שלנו. ואף-על-פי-כן החשיפה הזאת, פתאום התוודענו לכך, שאנחנו עולם מפגר כל-כך לעומת מה שהאמריקנים והאמריקניות באו והראו לנו בארצנו שלנו, במזרח התיכון שלנו. וזה ממש מעורר עצב.

אני רוצה לומר, רבותי חברי הכנסת, כל הנתונים ניתנו. האפליה בשכר הנשים הוצגה והאפליה כמעמדן בדרגים השונים הוצגה. ואין לי כעצם מה להוסיף, אלא פשוט לאמץ אל דברי מה שאמרו קודמי. אני רוצה רק בכל זאת לשים דגש בשתי תופעות:

תופעה אחת — אני חש, שאין בארץ הזאת אישיות מורמת מעם, טהורה, אמינה, שהעם מביט עליה בלא רכב של חשד, של חוסר אמינות, כמו כבוד מבקרת המדינה; אשה אשר באצילות, בגישה משפטית, בגישה נאורה, מצליחה למלא תפקיד ברמה הגבוהה ביותר, שאישיות כלשהי יכולה למלא אותו. שתי שופטות בכית-המשפט העליון.

שמעון שטרית (המערך):

אחת.

אני רוצה להציע. שלפחות שלוש ההסתייגויות של הממשלה תידונה בוועדה מבחינה עניינית. מפני שכסופו של דבר אנחנו צריכים גם להציע הצעות חוק.

לפני קרוב ל-12 שנה נערך — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
אבקש לסיים.

עדנה סולודר (המערך):

אני כבר מסיימת, אדוני היושב-ראש. מותר לפחות כיום הזה — ישבתי כל הדין — אין שר, אז תן לי עוד רגע.

לפני 12 שנה נערך דוח מעמד האשה, הרבה דברים נעשו מאז. הגיע הזמן, שוועדה מועדונית הכנסת, ועדת העבודה והרווחה אולי, תיקח על עצמה — אשה עמדה אז בראש אותה ועדה — לעשות את המאזן: מה השגנו מאז ומה חסר, ואנחנו ניקח על עצמנו יוזמות חקיקה.

על כן אני מציעה להעביר את ההצעות לדיון בוועדה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, הואיל ואין שר ואין תשובה על ההצעות —

תמר גנז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אין שר ואין עונה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני רוצה להביע את דעתי כיושב-ראש הישיבה. קודם כול, אני מסכים עם מה שאמרו החברות והחברים בדיון לגבי היחס של הבית ושל הממשלה. אני אעביר באופן מיוחד את כל הדברים ליושב-ראש הכנסת.

אם תתקבל ההצעה שיתקיים דיון במליאת הכנסת, דבר שנראה לי נכון, ולא בוועדה, אני אציע ליושב-ראש הכנסת לקיים את הדיון בשבוע הראשון שלאחר הפגרה, ואז אפשר יהיה גם להכין הצעת החלטה — — —

שמעון שטרית (המערך):

בתחילת הישיבה ולא בסוף היום. רצוי כשהטלויזיה משדרת.

היו"ר מ' וירשובסקי:
כן.

— — על דעת כולם, שתפרט את הדברים הדרושים.

דבר נוסף, צריך יהיה להבטיח שהישיבה הזאת תתקיים בתחילת הדין, בשעה הבולטת ביותר שאפשר. אני אבקש גם מיושב-ראש הכנסת, שיפנה אל ראש הממשלה בבקשה, שבאותה ישיבה ובאותו דיון, ולא רק בתחילתו אלא לכל משכו, ישבו כאן מספר רב ככל היותר של שרי ממשלת ישראל, ולו רק בשביל הסמליות שבדבר.

היה דיון חשוב. הדברים שנאמרו נרשמו, ולצערי התעופפו בחלל יותר מדי ריק לטעמו של כל אחד מאתנו.

טוב שהדין התקיים. אני מרגיש שמכל חלקי הבית שדיברו בנושא הזה יש הבנה והסכמה על דברים כסיסיים ביותר.

חברי הכנסת, עכשיו נצביע. חברת הכנסת נאוה ארד, את רוצה שיתקיים דיון במליאה? כלומר, האם אני יכול להגיד שעל דעת כל המציעים הכוונה היא לקיים דיון במליאה, עם התוספות שהוספתי לגבי המועד והצורה שבהם הוא יתקיים?

הטבע. רבותי חברי הכנסת, זהו חוק כחוקי הטבע. זהו החוק העברי הנצחי. יש תחומים וגבולות, וכל מין צריך לדעת את תחומיו. רבותי, זו הפילוסופיה המנחה את הציבור הזה, ש-18 מחבריו היום יושבים בממשלת ישראל, והם מהווים נתח מרכזי בו.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש: א. ברשותה של חברת הכנסת שרה דורון, להצטרף להצעתה.

נאוה ארד (המערך):

כולנו מצטרפים להצעתה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ואנחנו מתעקשים על קיומו של הדיון הזה כאן במליאת הכנסת בשבוע הראשון של פתיחת המושב.

ב. אני מציע לחברי הכנסת: הבה נתלכד — לפחות אלה שנמצאים כאן ואלה שמסכימים אתנו — שבכל שבוע שבו מתקיים דיון על יום האשה הבינלאומי, אנחנו לא באים רק לדיון סכריני כזה, אלא תתלווה לדיון הזה הצעת חוק בענייני נשים. לפחות נדע שפעם אחת בשנה, כאשר דנים בקיפוח הזה ובאפליה הזאת, בא גם חוק שתפקידו להקטין ולצמצם את האפליה בפועל. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה.

שמעון שטרית (המערך):
מותר שתהיה דרישה שניציגי הממשלה יהיו פה?

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני מבין שמתגבשת כאן הצעה שכולם רוצים שהדין יתקיים במליאה.

שושנה ארבל-אלמולוני (המערך):
אין הצעה אחרת.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני מבין שיש כאן הצעה של חברת הכנסת עדנה סולודר, הצעה אחרת. בבקשה. לא חייבים לקבל אותה, אבל יש לה זכות להציע זאת. היא רוצה לנצל את הדקה. בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

אדוני היושב-ראש, ביקשתי הצעה אחרת. קודם כול — פשוט מבחינה פרוצדורלית. אבל אני רוצה גם להגיב על הצעתו האחרונה של חבר הכנסת רן כהן. אני יושבת פה מראשית החיזיון הביזיון, שאיננו מפליא. אני קצת מתפלאה על שדווקא היושב-ראש שלנו, שהוא כל כך רגיש לתאריכים היסטוריים ולאירועים מיוחדים, לא היתה לו רגישות לתת — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
חבר הכנסת וירשובסקי?

עדנה סולודר (המערך):

לא היושב-ראש המכהן בישיבה הזאת, אלא יושב-ראש הכנסת. לא היתה ליושב-ראש הכנסת הרגישות לתת את תשומת הלב הראויה, לא כ"סכרין", לנושא שצריך למחצית האוכלוסייה במדינת ישראל. הגיעה העת שלא יטפלו בנושא זה בצורה סכרינית, כדי לצאת ידי חובה סימפוזיונית.

לכן, חבר הכנסת רן כהן, אני חושבת שלא רק פעם אחת בשנה — בשבוע של מעמד האשה — אנחנו צריכים להגיש הצעות חוק. אכן אנחנו מגישים ככל ימות השנה הצעות חוק.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
מתנגדים להעברת הנושא לוועדה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אני מבקש שני מונים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא, היום לא נמנה שני מונים. יש גם הצעה להעביר את
ההצעות לוועדה. אולי נצביע בהרמת יד. מי בעד קיום דיון
במליאה בנושא הזה?

ה צ כ ה

בעד ההצעה לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — רוב

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של
הכנסת נתקבלה.

שמעון שטרית (המערך):
שידעו מי נכח בישיבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשימת הנוכחים הוזכרה על-ידי חברת הכנסת שרה דורון.
ההחלטה היא, פה-אחד, לקיים דיון במליאת הכנסת
בנושא מעמד האשה.

חברי הכנסת, הואיל וחבר הכנסת קופמן איננו, הנושא
האחרון בסדר-היום לא יועלה. כזה תם הדיון לשבוע זה.
הישיבה הבאה תתקיים ביום שני, כ"ה באדר התשנ"א, 11
במרס 1991, בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 17:02.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות רע"ד — רע"ו

- א. שאלות בעל-פה.
- ב. שאלות ותשובות.
- ג. הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 31).
התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- ד. הצעת חוק רישוי בנייה (הוראת שעה) (תיקון).
התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- ה. הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (הוראת שעה).
התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- ו. הצעת חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון).
התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- ז. הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (הוראת שעה).
התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- ח. הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 19).
התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- ט. הצעת חוק לתיקון פקודת המשקאות המשכרים (ייצור ומכירה) (תיקון מס' 3).
התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- י. הצעת חוק לתיקון פקודת רופאי השיניים (נוסח חדש) (מס' 2).
התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- יא. הצעות לסדר-היום.
- יב. חלקה של הסוכנות היהודית בסל הקליטה — הלוואה או מענק? — הצעות חברי הכנסת ד' צוקר, א' פורז, ע' ברעם, יצ' לוי ומ' קליינר.
- יג. סיכומי והצעותיה של הוועדה לעניני ביקורת המדינה לדין-וחשבון השנתי מס' 39 של מבקר המדינה.
- יד. הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 9).
התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- טו. הצעת חוק רשות השידור (תיקון מס' 7).
התשנ"א — 1990 (קריאה ראשונה).
- טז. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 25).
התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- יז. הצעת חוק לעידוד המגזר היצרני (קליטת עובדים) (הוראת שעה).
התשנ"א — 1991 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- יח. מצוקתן של הרשויות המקומיות — הצעות חברי הכנסת מ' נפאע, ע' פרץ ומ' וירשובסקי.
- יט. מצבן הכספי של עיריית דימונה וערי פיתוח אחרות בזמן קליטת העלייה ואבטלה גואה — הצעות חברי הכנסת ר' ריבלין ומ' גולדמן.
- כ. מצוקת האבטלה בטבריה ובאזורים אחרים — הצעת חבר הכנסת ש' שטרייט.
- כא. הצעת חוק אזור סחר חופשי באילת (פטורים והנחות ממסים) (תיקון).
התשנ"א — 1990 (קריאה ראשונה).
- כב. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 23) (קריאה ראשונה).
- כג. הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 4).
התשנ"א — 1990 (קריאה ראשונה).
- כד. הצעת חוק רשות שדות התעופה (תיקון מס' 4).
התשנ"א — 1990 (קריאה ראשונה).
- כה. הצעת חוק השוואת זכויות הצבעה בתאגידים בנקאיים (הוראת שעה).
התשנ"א — 1990 (קריאה ראשונה).
- כו. הצעת חוק לתיקון פקודת הראיות (תיקון מס' 9).
התשנ"א — 1990 (קריאה ראשונה).
- כז. הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 4).
התשנ"ט — 1989 (קריאה ראשונה).
- כח. התקפות יהודים על ערבים ועל נבחרי ציבור — הצעות חברי הכנסת ד' צוקר, א' פורז, י' שגיא, ע' פרץ, י' ביבי, ע' דראושה.
- כט. החלטת מועצת המנהלים של חברת החשמל למקם תחנת כוח בצפון — הצעת חברת הכנסת ש' ארבלי-אלמוזלינו.
- ל. הסכנות מהיערכות החדשה בעולם הערבי — הצעת חבר הכנסת מ' שחל.
- לא. האם הצליחה ממשלה שמיר? — הצעת חבר הכנסת מ' בריזהר.
- לב. הקמת ועדת חקירה לבדיקת בעיית העדר קורת גג לזוגות צעירים, מפונים משכונות עוני ועולים חדשים — הצעת חברת הכנסת ש' ארבלי-אלמוזלינו.
- לג. פיטורי עובדים ב"חדיראן" — הצעות חברי הכנסת רן כהן, י' צבן, י' פרח וה' מחאמיד.
- לד. החלטות הממשלה בתחום הכלכלי והיערכות כלכלית מקיפה לקליטת העלייה — הצעת חבר הכנסת א' שוחט.
- לה. התוכנית הכלכלית — הצעת חבר הכנסת ח' אורון.
- לו. תביעה ציבורית לשינוי שיטת הממשל בישראל — הצעת חבר הכנסת ח' מירוס.
- לז. חשבון נפש לאומי — הצעת חבר הכנסת מ' שחל.
- לח. כשאין הנהגה יש היסטריה — הצעת חבר הכנסת ע' ברעם.
- לט. יחסי ישראל — ארצות-הברית — הצעת חבר הכנסת ח' רמון.
- מ. הפגישה בין ראש-הממשלה לנשיא בוש — הצעת חבר הכנסת מ' בריזהר.

- מא. מערכת שירות המבחן לנוער במצוקה — הצעת חברת הכנסת ע' סולודר.
- מב. קריאה למדינות העולם לעגן בחוק מניעת הפצת דעות המכשירות את השואה — הצעת חבר הכנסת א' ורדיגר.
- מג. התגברות האנטישמיות בעולם — הצעת חבר הכנסת ש' הלפרט.
- מד. 500,000 עולים בשנת 1991 — הצעת חבר הכנסת מ' קליינר.
- מה. היערכות לתהליך המדיני לאחר המשבר במפרץ — הצעת חבר הכנסת י' ביילין.
- מו. הבטחת הכלים הדרושים לחיזוקה של ירושלים — הצעת חבר הכנסת א' ויינשטיין.
- מז. חיזוק ירושלים מבחינה ביטחונית, כלכלית וחברתית — הצעת חבר הכנסת ע' זיסמן.
- מח. ראייה אחת בסכסוך הישראלי-הערבי — הצעת חבר הכנסת ע' דראושה.
- מט. עת לתושייה בטרם פורענות (על מצב התעסוקה לעולים המחמיר והולך) — הצעת חבר הכנסת א' אליאכ.
- נ. ההתקפה הציבורית על ההתיישבות והחקלאות כעשור האחרון הינה אחת הסיבות לנדידה הקלה של התל-אביבים בלילות — הצעת חבר הכנסת א' כ"ץ-עוז.
- נא. היערכות המשק והחברה לשעת-חירום — הצעת חבר הכנסת י' קיסר.
- נב. הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן — הצעת חבר הכנסת מ' גודלמן.
- נג. החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן — הצעת חבר הכנסת ח' פורת.
- נד. המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן — הצעת חבר הכנסת ג' שפט.
- נה. הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 8), התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- נו. הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 9), התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- נז. הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 10), התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- נח. הצעות חוק של חברי הכנסת.

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות רס"ד — רס"ז

- 351 — 355. הגברת הבטיחות בדרכים — הצעות חברי הכנסת ש' ארבל-אלמחלינו, א' לין, יצ' לוי, י' צידון וע' זיסמן.
356. פעולות של פעילי תנועת "כך" והמתנחלים נגד שר המשפטים דן מרידור — הצעת חבר הכנסת ח' רמון.
357. הוצאת תנועת "כך" אל מחוץ לחוק — הצעת חבר הכנסת ח' אורון.
358. התנהגות אנשי "כך" — הצעת חבר הכנסת ד' צוקר.
359. הצורך להוציא אל מחוץ לחוק את תנועת "כך" — הצעת חבר הכנסת מ' איתן.
360. מניעת כניסת תושבי השטחים מירדן לישראל — הצעת חבר הכנסת נ' מסאלחה.
361. חלף חודש ימים מפרוץ ההתקפות האוויריות במפרץ וחודש ימים אשר עם ישראל יושב בחדרים אטומים — הצעת חבר הכנסת י' שגיא.
362. תחזיות המודיעין בענייני עירק — הצעת חבר הכנסת מיכאל בר-זהר.
363. המשך השקעות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה והפניית משאבים לשיקומן של ערי הפיתוח הצעת חבר הכנסת עמיר פרץ.
364. חיזוק יהודה ושומרון כנכס לאומי — הצעת חבר הכנסת ש' עמור.
365. התארגנות העורף בעת מלחמה — הצעת חבר הכנסת אלי בן-מנחם.
- 366 — 370. רצח תלמיד הישיבה בעיר העתיקה בירושלים — הצעות חברי הכנסת רן כהן, מ' איתן, ח' פורת, ג' שפט ות' גזניסקי.
- 371 — 376. יום האשה הבינ-לאומי ומעמדה של האשה בישראל — הצעות חברי הכנסת נ' ארד, ש' דורון, י' צבן, ת' גזניסקי, א' רובינשטיין ורן כהן.

ג. הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (תיקון) התשנ"א — 1991

(הצעת חבר הכנסת ח' מירום)

1. תיקון סעיף 12א
בסעיף 12א לפקודת התעבורה, בסופו יבוא:
- "(ד) לעניין סעיף זה, "רכב מנועי" — למעט אופנוע, תלת-אופנוע, אופניים או תלת-אופן עם מנוע עזר, קטנוע, תלת-קטנוע, טרקטור, מכונה ניידת ומשא-ננוע."

דברי הסבר

אצל מגורים נוספים, רבים מאוד מבני הנוער מוציאים ככר בגיל שש-עשרה רשיון נהיגה לטרקטור ו/או למכונה חקלאית ניידת, וכך נוצר מצב, שעם הגיעם לגיל שבע-עשרה והוצאת

רכים מבני הנוער מוציאים רשיון נהיגה על אופנוע, תלת-אופנוע, אופניים עם מנוע עזר וכיוצ"ב בטרם הגיעם לגיל שבע-עשרה. גם בקיבוצים, כמושבים, במגזר הערבי ואולי

ובטרקטור, דומה לנהיגת מכונית בכביש, וגם אין בנהיגה כזו משום הכשרה וצבירת ניסיון לקראת נהיגת מכונית בכביש.

מוצע אפוא לקבוע, כי נהיגת אופנוע, טרקטור וכיוצ"ב, לא תיחשב כוותק לענין קבלת רשיון נהיגה למכונית.

רשיון למכונית הם אינם נחשבים "לנהגים חדשים" על כל המגבלות החוקיות הכרוכות בכך, לרבות חובת הצגת שלט "נהג חדש".

ברור לכל בעל ניסיון, כי אין נהיגה באופנוע, תלת-אופנוע

ד. הצעת חוק הרשויות המקומיות (מתן שירותי דת), התש"ן — 1990

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

שירותי דת במועצות המקומיות, על-ידי ועדה שהרכבה ותקציבה הם על-פי חוק זה."

1. תיקון פקודת העיריות

אחרי סעיף 149g לפקודת העיריות יבוא:

"149ד. ועדה למתן שירותי דת

(א) המועצה רשאית לבחור ועדה למתן שירותי דת שמספר חבריה לא יפחת משלושה, אשר אחד מהם לפחות הינו חבר המועצה; שר הדתות ימנה שני חברים נוספים לוועדה.

(ב) הוועדה תטפל במתן שירותי דת.

(ג) בהוצאות תקציב שירותי דת יישאו: משרד הדתות — 40%; העירייה — 60%."

2. תיקון פקודת המועצות המקומיות

אחרי סעיף 10b לפקודת המועצות המקומיות יבוא:

"10ג. מתן שירותי דת

שר הפנים יהיה מוסמך להתקין תקנות בנוגע למתן

3. נכסים, עובדים ותקנות

(א) נכסי המועצות הדתיות יועברו לרשויות המקומיות בהתאם לתקנות שיקבע שר הפנים.

(ב) שר הפנים, באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, יתקין תקנות בכל הנוגע לראשי המועצות הדתיות ועובדיהן.

(ג) התקנות החלות על המועצות הדתיות יחולו, בשינויים המחויבים, על הרשות המקומית, באמצעות הוועדה למתן שירותי דת.

4. ביטול

חוק שירותי דת היהודיים [נוסח משולב], התשל"א — 1971, פרט לסעיף 12א — בטל.

דברי הסבר

תקנות, ולא בחקיקה ראשית, ולכן מסמיך החוק את שר הפנים להתקין הסדר דומה לגבי המועצות המקומיות.

סעיף 3: העברת הרכוש וכן העברת עובדים או הוצאתם לגמלאות יסודרו בתקנות. התקנות הקיימות (העוסקות בעיקרי בקבורה) יחולו מעתה על הוועדה.

סעיף 4: חוק שירותי דת היהודיים, העוסק במועצות הדתיות מבטל, כיוון שכל סמכויות המועצה עוברות לוועדה. סעיף 12א, העוסק בשיפוט רבני ערים, נשאר.

סעיף 1: החוק בא להחליף את המועצות הדתיות בוועדה במסגרת הרשות המקומית. בשונה מההסדר הקיים, החוק יחול גם על מועצות לא-יהודיות, אם תבחרנה בכך. כפי שקיים היום במועצות הדתיות, יהיה בוועדה ייצוג למשרד הדתות (כפי שלמשל בוועדת הבטחון, על-פי פקודת העיריות, יש ייצוג למשרד ממשלתי). חלוקת התקציב בין הממשלה לבין העירייה היא כפי שקיים היום לגבי המועצות הדתיות.

סעיף 2: הוועדות במועצות המקומיות מוסדרות על-ידי

ה. הצעת חוק הדיור (בנייה ציבורית), התש"ן — 1990

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

1. הגדרות

כחוק זה —

2. קביעת תקציב

(א) על מנת להבטיח דיור לאזרחי המדינה, תקציב הממשלה, במסגרת תקציב המדינה, סכום המיועד לבנייה ציבורית.

(ב) הממשלה תקבע מועדים ותקופת הרשמה מוגדרת, שבמהלכה יירשם כלשכות המתאימות כל מי שמבקש לרכוש או לשכור דירה מבנייה ציבורית; הממשלה תקבע את סדר הספקת הדירות לפי קריטריונים סוציאליים אחידים.

"בנייה ציבורית" — בניית מגורים המתוכננת וממומנת על-ידי הממשלה, ואשר נועדה להבטיח את מימוש זכותו של כל אזרח לדיור ללא אפליה;

"שכירות חודשית" — שכר דירה המשולם עבור דיור בבנייה הציבורית;

"משכנתאות" — הלוואות הניתנות לצורכי רכישת דירה על-ידי משרד השיכון ובאמצעות הבנקים;

"עמותה לדיור" — עמותה לפי חוק העמותות, התש"ס — 1980, אשר מטרתה העיקרית בניית מבני מגורים לחבריה;

- (ג) הממשלה תקבע את תקציב הבנייה הציבורית בכל שנה בהתאם למספר הבקשות לרכישת או לשכירת דירות.
- (ד) הממשלה תספק את הדירות בתוך שנה מיום הבקשה.
- (ה) כדי לכסות את המחסור הקיים בדיוור תקבע הממשלה תוכנית חומש ותקציב תקציב הולם לצורך ביצוע משימה זו.
3. זכאות
- (א) כל אזרח שאין בבעלותו דירה יהיה זכאי לרכוש דירה מבנייה ציבורית.
- (ב) כל אזרח שאין בבעלותו דירה יהיה זכאי לשכור דירה מבנייה ציבורית.
4. שכר דירה
- שכר הדירה בבנייה הציבורית לא יעלה על 20 אחוזים מהשכר הממוצע במשק, ובלבד שלא יעלה על 20 אחוזים מההכנסה הנקייה של המשפחה (הזכאי).
5. משכנתאות
- (א) לצורך רכישת דירות בבנייה ציבורית תעמיד הממשלה לרשות הזכאים משכנתה.
- (ב) היקפה ותנאי התשלום של המשכנתה ייקבעו לפי קריטריונים אחידים לכל אזרחי המדינה.
- (ג) המשכנתה המרבית תהיה בין 95 אחוזים ל-100 אחוזים ממחיר הדירה, שגודלה ייקבע לפי קריטריון הזכאות.
- (ד) גובה ההחזר לא יעלה על 20 אחוזים מהכנסתו החודשית הנקייה של הזכאי.
- (ה) המשכנתאות יהיו צמודות למדד מחירי הדיוור.
- (ו) המשכנתה תינתן ללא ערבים ועל סמך משכון הדירה בלבד.
- (ז) המוסדות נותני המשכנתה יהיו חייבים להעמיד לרשות הזכאי את כל המסמכים והמידע הקשורים למשכנתה, מנוסחים בשפה ברורה ופשוטה.
- (ח) במקרה של פירעון מוקדם של המשכנתה, לא יוטל שום קנס על הלווה.
6. קרקעות לבנייה
- (א) הממשלה תעמיד לרשות כל עמותה לדיוור שטחי קרקע חינם לצורכי בניית מגורים לחבריה, ובלבד שאין ברשות איש מחבריה דירה פרטית.
- (ב) הקרקע תוקצה בתוך חודש ימים מיום אישור תוכנית הבנייה המפורטת שהגישה העמותה.

דברי הסבר

סעיפים 3 ו-5 מעגנים בחוק את כל הצורות של פתרון אפשרי לבעיית הדיוור, הן במסגרת בנייה ציבורית (שכירות או רכישת) והן במסגרת הקצאת קרקע ציבורית חינם לאזרחים המעוניינים לבנות בעצמם.

הצעת החוק קובעת הסדר בתחום המשכנתאות המבטל עיוותים קיימים, הממריצים את חייהם של נוטלי המשכנתאות לדיוור. מוצע להצמיד את תשלומי הפירעון של המשכנתאות לעליית מדד המחירים לצרכן, וכן לבטל את הצורך בגיוס חמישה ערבים, ואת הקנס המוטל על פירעון מוקדם של המשכנתה.

מצוקת הדיוור המחריפה, המוציאה מאות אלפי משפחות חסרות דיוור אל שכונות האוהלים הצצות ברחבי הארץ, מחייבת תשובה הולמת גם בתחום החקיקה.

החוק המוצע נועד לקבוע עקרונות חדשים בתחום אחריות הרשות המבצעת להבטחת דיוור לכל אזרחי המדינה.

סעיף 1 בהצעת החוק מטיל את חובת התכנון ומציאת תקציבים לבנייה ציבורית על הממשלה.

סעיף 2 קובע, שהזכות לדיוור סביר שמורה לכל אזרחי ישראל, על בסיס של שוויון, כך שהקריטריון לזכאות יהיה אחיד.

1. הצעת חוק-יסוד: הגנה על זכות הקניין

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

1. הגנה על הקניין
- (א) לכל אדם זכות לרכוש נכסים, להחזיק בהם ולהשתמש בהם.
- (ב) לא יופקע נכס בין מוחשי ובין בלתי מוחשי וזכויות
2. נוקשות
- לא יהיה תוקף לחוק העומד בסתירה לסעיף 1, אלא אם נתקבל ברוב של שבעים חברי כנסת.

דברי הסבר

העדר חוקה וחוסר יכולתה של הכנסת לקבל את חוק-יסוד זכויות האדם, מחייב את הכנסת להבטיח זכויות יסוד בדרך של חקיקת חוק-יסוד.

זכויות הפרט על רכושו אינן יכולות להיפגע אלא לצורך הבטחת אינטרס ציבורי חיוני.

בית-המשפט יקבע את הפיצוי הנאות.

ז. מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: תוכנית לאומית לעבודה ישראלית

הוועדה זימנה גורמים שונים ודנה במפעל "פולגת" כמודל לבחינת שוק העבודה בישראל. לוועדה נמסר, כי עובדי השטחים המועסקים במפעל מקבלים שכר הנמוך משכר מינימום. המפעל קלט 126 עובדים מפורטוגל, ונמסר על קושי בגיוס עובדים ישראלים לעבוד במשמרות הן בשל שעות העבודה הקשות והן בשל בעיות חברתיות בינם לבין עובדים מהשטחים ועובדים זרים.

בתום דיוניה הגיעה הוועדה למסקנות הבאות:

1. הוועדה הגיעה למסקנה, שהשכר הנמוך המשולם לעובדים בעבודות בלתי מקצועיות הינו המניע המרכזי לאי-יצאתם לעבודה ולהעדרת דמי אבטלה. הוועדה פונה לשר העבודה והרווחה להציע דרכים שיהפכו את דמי האבטלה לתמריץ ליציאה לעבודה.

2. הוועדה סבורה, כי לעובדים מאורגנים מהשטחים, המשלמים לקרן ניכרים לביטוח אבטלה, מגיעה זכות לקבלת דמי אבטלה עבור הימים שבהם מוטל עליהם סגר שהוכרז על-ידי צה"ל. הוועדה פונה לשר העבודה והרווחה לפעול בהתאם.

3. הוועדה סבורה, כי סגירת ישראל בפני עובדים מהשטחים פירושה אבטלה וחנק כלכלי בשטחים. מצב המחייב היערכות לפתרונות חלופיים בשטחים. הוועדה רשמה לפנייה את הודעותיהם של גורמי הממשל הצבאי ומתאם הפעולות בשטחים. בדבר הצורך בפיתוח המשק בשטחים. היא פונה לשר הביטחון, לזרז הכנת תוכניות ההיערכות לפיתוח המשק בשטחים.

4. הוועדה מביעה את דאגתה נוכח החשש שהניתוק הכלכלי מהשטחים יגביר את האבטלה בתוך ישראל, מאחר שיפגע בהיקף הייצור של מפעלים המשווקים תוצרתם לשטחים. הוועדה ממליצה בפני שר הביטחון ושר התעשייה והמסחר על הקמת תחנות תעשייה ומסחר בכניסות לשטחים, שבהן תבוצע מכירה וקנייה של סחורות.

5. הוועדה פונה למעסיקים להכין תוכנית למצוא תחליף לעובדים זרים בימי סגר, או לאפשרות של נתק כלכלי. הוועדה ממליצה בפני שר הביטחון ושר התעשייה והמסחר להכין תוכנית למעבר מפעלים בישראל לשיטות מתקדמות בכל מערכי הייצור, וכן לפעול להעברה לאזור תחנות המסחר בכניסות לשטחים של מפעלים שלמים או קווי-ייצור במפעלים המופעלים כיום בלעדית על-ידי ערביי השטחים.

6. הוועדה תובעת משר העבודה והרווחה לפעול לצמצום מספר ההיתרים לעובדים זרים, ולמניעת הארכת היתרים של עובדים זרים אשר הגיעו כמומחים המיועדים להכשרת עובדים ישראלים.

7. הוועדה מבקשת משר הפנים, משר הביטחון, משר התעשייה והמסחר ומשר העבודה והרווחה לדרוש לה על ביצוע המסקנות בתוך שלושה חודשים.

בישיבתה מיום כ"ה בסיוון התשמ"ט (28 ביוני 1990), החליטה הכנסת להעביר לוועדת העבודה והרווחה את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת ע' פרץ, בנושא תוכנית לאומית לעבודה ישראלית.

הרקע להגשת ההצעה לסדר-היום הוגדר: "הצורך להתייצב מול המצב הכלכלי וההשלכות החברתיות הקשות שלו במדינת ישראל". התרחבות האבטלה, ואתה עלייה במספר צרכני הסמים, וכן גידול מדאיג במספר הילדים המוגדרים כחיים מתחת לקו העוני. קיומה של אבטלה ומובטלים מצד אחד, ומצד שני העסקת עובדי שטחים בשכר נמוך, משפיעה על רמת השכר הממוצע במשק ומרחיקה ישראלים מעבודות הנתפסות על-ידי עובדי שטחים בשכר נמוך.

במצב הנוכחי של משק משותף, כאשר מתחת לפני השטח רוחשת שנאה וטינה המתפרצת ללא כל אבחנה וכמקומות בלתי צפויים — גם מקומות עבודה נהפכו למוקד אלימות פוטנציאלית.

הצורך בהקטנת החיכוך מחייב את המשק הישראלי להיערך לשיטות עבודה הקולטות צעירים ועולים, ומנגד — להיערך לניתוק המשק ולסגירת שיווק תוצרת חקלאית בתוך השטחים.

בדיווח לוועדה הסתבר, כי במדינת ישראל מתנקזים כל סוגי המועסקים בעבודה עתירת ידיים בשכר נמוך: עובדים ישראלים בשכר מינימום; עובדים ישראלים באמצעות חברות כוח-אדם; עובדים ערבים המאורגנים באמצעות לשכות עבודה; עובדים ערבים המועסקים ישירות בתשלום מזומן על-ידי המעסיק; עובדים ערבים המועסקים באמצעות ראסיס המגיישים חשבונות למעסיק (בין עובדים אלה ניתן למצוא ילדים מגיל 13); עובדים זרים שקיבלו אישור עבודה; עובדים זרים ללא אישור עבודה; עובדים זרים המגיעים במסגרת המתנדבים.

שוק העבודה המגוון בקבוצות השכר הנמוך מביא ללחץ קבוע להורדת שכר ולמאבק בלתי פוסק מצד גורמים שונים המעוניינים לפגוע בשכר המינימום, בידיעה שהם מסוגלים לגייס עובדים זולים יותר בדרך בלתי חוקית, ומנסים לתת לכך הכשר חוקי.

גל העלייה הגובר לארץ מסמן תחזית קשה יותר בשוק העבודה בישראל, אף שבקרוב העולים יש גם אקדמאים המוכנים להתפשר על עבודות בשכר נמוך כפתרון-ביניים. אין ספק כי שוק העבודה עומד בפני פיצוץ, אשר יביא בוודאי להתחרות העובדים הזרים לארצותיהם.

העובדים הערבים, שישובו ליישוביהם גם בגלל האבטלה הצפויה בישראל וגם בגלל האלימות המתח שיגברו בתוך ישראל — ימצאו עצמם נוחתים לתוך מציאות של אזורים בלתי מפותחים בשטחים ובלתי ערוכים לספק תעסוקה לתושביהם.

מדינת ישראל חייבת להיערך למציאות שבה המשק הישראלי צריך לתפקד כמשק עצמאי, והמשק בשטחים מעבר ל"קו הירוק" מסוגל לקלוט ולפרנס את תושביו.

ח. מסקנות ועדת הכלכלה בנושא: דיוור להשכרה והכשרה מקצועית לעובדים בענף הבנייה

הממשלה תעביר מסכים זה לקבלן סך 600 ש"ח כלל מע"מ עבור כל עובד לחודש הכשרה.

על מנת לעודד קבלת תעודות מקצוע ממשלתיות באחד ממקצועות הבניין יושלם מענק מיוחד בגובה של 2,400 ש"ח נוספים לכל קבלן שיביא את העובד לרמה של עמידה בבחינות הסיווג הממשלתיות. כמ"כ, תהיה השתתפות ממשלתית בעלות "חונך" באתר הבנייה בסך של 2,040 ש"ח לכל 12 מתלמידים, ויקוימו השתלמויות וקורסים מיוחדים לחונכים.

נציגי ההסתדרות הכללית מסרו, כי יחסרו יותר מ-1,500 מנהלי עבודה ומדריכים-חונכים להכשרת 25,000 מתלמידים. ניתן יהיה לגייס 500 מדריכים מקרב הגמלאים אם לא תופסק קצבת הזיקנה לפנסיונרים שיחזרו לענף.

נציגי שירות התעסוקה מסרו, כי ניתן יהיה לגייס עובדים ישראלים לענף מתוך 110,000 דורשי עבודה בחודש, ולדחות את הבקשות לאישור הבאתם של מאות עובדים זרים לעבוד בבניין.

בנושא דיוור להשכרה — יושבראש הוועדה לבחינת נושא הבנייה להשכרה למגורים, שהתמנתה עליידי שר האוצר, כ"ב באוגוסט 1990, הציג את דוח הוועדה והמלצותיה בפני ועדת הכלכלה. ההמלצות כוללות צעדים משמעותיים בענף המיסוי ושוק ההון, שיעודדו את ענף הבנייה בכלל ואת הדיוור להשכרה בפרט.

להערכת הוועדה, הביקוש המצטבר של דירות בשכירות (הפער בין הביקוש המצטבר לרכישה המצטברת של דירות) יגיע בשנת 1991 לכ"170,000, בשנת 1992 לכ"240,000, ובשנת 1993 לשיא של כ"313,000 דירות. העולים החדשים יידרשו לעבור "תקופת גישור", עד שיחליטו לגבי מקום מגוריהם הקבוע ועד שיהיה לרבים מהם הצבר הוני המספיק לרכישת דירה.

העלייה ההמונית מחייבת לבחון מחדש גם את נושא השכרת דירות ואת עידוד הבנייה למגורים בתנאי שכירות.

נציגי עמותת המתווכים מלד"ן מסרו לוועדה, כי להערכתם קיימת כיום כ"100,000 דירות שניתן להכשיר להשכרה. כ"16,000 דירות פנויות מצויות כיום בכרטיסיות המשרדים, כ"20,000 — 25,000 דירות עומדות ריקות, חלקן כבעלות תושבי חוץ, או הורים שרכשו דירות לשימוש ילדיהם בעתיד ושבעליהן אינם מוכנים להשכירן ללא "בטוחות", וכ"60,000 דירות שנועדו למגורים ומשמשות כפועל משרדים לבעלי מקצועות חופשיים.

חברת "עמידר" יזמה פנייה לבעלי דירות והחלה בשכירת דירות מגורים מבעלי דירות כדי לייעדן לזכאים ולעולים חדשים.

נציגי התאחדות הקבלנים מסרו, כי בנייה להשכרה תיחנן באזורים שבהם יש תעסוקה, והדיר יוכל לשלם שכ"ד, או אם תוכנן תשואתו של היום. כן אמרו נציגי הארגון, כי מערכת הנורמות הציבוריות בארץ אינן מאפשרות ביצוע פינוי של דייר שאינו משלם שכ"ד, ונדרשת ערבות מדינה לפינוי הדירה.

בתום דיונה הגיעה הוועדה למסקנות הבאות:

א. בנושא ההכשרה המקצועית לעובדים בענף הבנייה —

1. הוועדה מברכת על העלייה ההמונית המגיעה לארץ, ומקווה שתמשך בעתיד. אחד התנאים לקליטת עלייה

כיום כ"ז בחשוון התשנ"א 15 בנובמבר 1990, העבירה הכנסת לוועדת הכלכלה את ההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת ח' קופמן ור' אדרי בנושא: דיוור להשכרה והכשרה מקצועית לעובדים בענף הבנייה.

הוועדה דנה בנושא בארבע ישיבות בתאריכים 26 בדצמבר 1990, 21 בינואר 1991, 11 בפברואר 1991, 25 בפברואר 1991, שאליהן הוזמנו מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון ונציגי משרדי הבינוי והשיכון, האוצר, משרד הכלכלה והתכנון, משרד העבודה והרווחה, הביטוח הלאומי מנכ"ל שירות התעסוקה, נשיא התאחדות הקבלנים והבונים ונציגי התאחדות הקבלנים והבונים, המזכיר הארצי לפועלי הבניין בהסתדרות הכללית, יושבראש עמותת המתווכים מלד"ן ונציגי מלד"ן. נציגי המועצה הישראלית לצרכנות, הרשות להגנת הצרכן, סגן מתאם הפעולות בשטחים, יושבראש הוועדה וחברי הוועדה לבחינת נושא הבנייה להשכרה למגורים.

הוועדה יצאה ביום 27 בינואר 1991 לסירור באתרי בנייה ובמפעלי הבנייה, כדי לבחון מקרוב את מצב ענף הבנייה והמועסקים בו.

ענף הבנייה בישראל נדרש השנה ויידרש בשנים הבאות למתן אלפי פתרונות דיוור מסוגים שונים. לשנת 1991 בלבד נדרשים היקפי בנייה ופתרונות דיוור של למעלה מ-100,000. בהתאם לתחזיות משרד הבינוי והשיכון, המסתמכות על מקורות מידע שונים כגון משרד העלייה והקליטה, לשכת הקשר וכיוצ"ב, בשנת 1991 יגיעו כ"350,000 עולים, ובכל שנה מהשנים הבאות התחזיות הן כי יגיעו בין 250,000 ל-300,000 עולים בכל שנה.

ענף הבנייה זקוק כיום לתוספת של כ"50,000 עובדים נוסף על כ"125,000 הקיימים (לרבות בתעשיות הבנייה), שמתוכם כ"60,000 עובדים מישי"ע, שנעדרו מהעבודה מאז החלה המלחמה במפרץ הפרסי. יש צורך אקוטי להוסיף כוח-אדם לענף הבנייה, לעודד ולהכשיר למקצועות הבנייה השונים עובדים רבים מקרב המובטלים, עולים וישראלים.

בהתאם להחלטת הממשלה מיום 13 בינואר 1991 הותר לייבא 3,000 פועלים זרים. ככוונת משר השיכון, כפי שנמסר לוועדה, להביא להחלטת הממשלה להגדיל את מספר הפועלים הזרים שייובאו.

לוועדה נמסר, כי כדי לקלוט עובדים חדשים לענף ולהכשירם לאחד ממקצועות הבנייה תוך כדי עבודתם באתר ועד כדי עמידה בבחינות ממשלתיות, הוכנה תוכנית עליידי משרד העבודה והרווחה, בשיתוף שירות התעסוקה, התאחדות הקבלנים והבונים והסתדרות פועלי הבניין, ולפיה יוכלו קבלנים, חברות קבלניות וקבוצת עבודה בענף הבנייה לקבל סיוע ממשלתי בהכשרת עובדים חדשים תוך כדי העסקתם באתר הבנייה, במסגרת ההכשרה הפנים-מפעלית.

העובדים החדשים יופנו עליידי שירות התעסוקה מקרב דורשי עבודה ישראלים מובטלים, או מקרב עולים חדשים, והם יועסקו באתר תוך קבלת הכשרה שיטתית לפי תוכנית לימודים מאושרת. בתקופת ההכשרה ולצורך ההכשרה יועמד איש מקצוע — "חונך" — השתתפות בהוצאות ההכשרה והחונכות יהיו החל מארבעה עובדים מתלמידים.

כמהלך ההכשרה ישלם הקבלן לכל אחד מן העובדים החדשים שכר תחילי בגובה של 1,550 ש"ח בארבעת החודשים הראשונים (לעולה חדש — עבור חמישה חודשי הכשרה).

החלטת הממשלה לייבוא 3,000 פועלים זרים מחוץ-לארץ וסיכמה, כי ייבוא הפועלים הזרים מחוץ-לארץ יותנה בהפנייתם רק לקבלנים שיהיו מוכנים להצמיד לכל אחד מהפועלים הזרים חמישה עד עשרה פועלים ישראלים, ולהכשירם הכשרה פנים-מפעלית באחר הבנייה.

11. הוועדה דורשת משרי העבודה והרווחה, הבינו והשיכון לוודא, כי מספר הפועלים הזרים לא יוגדל, ותוגבל תקופת שהותם בארץ.

12. הוועדה דורשת משרי העבודה והרווחה, הבינו והשיכון לאשר העברת הפועלים הזרים רק לחברות בנייה ולקבלנים לרשימת אתרים שיועברו לוועדת הכלכלה, ולקבלנים כאחרים שבהם יעסקו בהכשרת עובדים ישראלים.

13. הוועדה רשמה לפנייה את הורעת נשיא התאחדות הקבלנים והכונים כי יסייעו בחלוקת הפועלים הזרים רק כאחרים שבהם יעסקו בהכשרת עובדים כענף הבנייה ובהתאם לרשימת אתרים שיועברו לוועדת הכלכלה, והמליצה לנציגי הקבלנים שלא לדרוש ייבוא נוסף של פועלים זרים מעבר למה שאושר, וכי יסייעו בהכשרת עובדים ישראלים כדי לדאוג לעתיד ענף הבנייה, ובמיוחד בשעות מבחן.

14. הוועדה רשמה לפנייה את התחייבות נשיא התאחדות הקבלנים להעביר בתוך שבוע רשימה שמית של כל הקבלנים המעוניינים בהכשרה פנים-מפעלית, את מספר הפועלים הדרושים לכל קבלן ואת פירוט המקצועות.

15. הוועדה תומכת בהגדלת סכום ההשתתפות בשכר העובד בתקופת ההכשרה הפנים-מפעלית ל-700 ש"ח, ודורשת לקבוע כי פרט לעדכון סכומי התמריץ מעת לעת לא ישתנה גובה התמריץ בתקופה של שנה לפחות, כדי להעמיד את הקבלנים בוודאות מסוימת, וכדי שלא ימתינו לתמריצים נוספים.

הפיקוח על הפניית העובדים הזרים לקבלנים יוטל על ועדה עליונה בהרכב של אנשים מטעם הגופים הבאים: משרד הבינו והשיכון משרד העבודה והרווחה, שירות התעסוקה, התאחדות הקבלנים והסתדרות פועלי הבניין.

16. הוועדה ממליצה להחזיר עובדים מיומנים לענף הבנייה, לרבות הגמלאים, את מי שפרשו פרישה מוקדמת, פוטרו עקב המשבר שפקד את הענף בשנים קודמות.

הוועדה ממליצה להכין הצעת חוק כהוראת שעה, שתבטיח לחוזרים לענף הבנייה כעובדים, כמנהלי עבודה ומנהלים חונכים, כי לא תיפגע זכאותם לקבל את קצבת הזיקה, נוסף על השכר שישולם להם, וכי ישוחררו בהתאם מתשלום מס הכנסה.

17. הוועדה דורשת משירות התעסוקה להפעיל לאלתר את החוקים הקיימים (חוק ביטוח אבטלה) כדי להפנות מובטלים בלתי מקצועיים כפועלים כענף הבנייה, וכן לאפשר גמישות בחשלום דמי האבטלה למי שילך לקורסים להכשרה מקצועית במקצועות הבנייה.

18. הוועדה קוראת לממשלה ולמשרד האוצר להכיר בעבודה כבניין כעבודה מועדפת, להחזירו לקדמותו ולחדש את המענק לחיילים משוחררים כדי לאפשר להם להיכנס ולהשתלב בעבודה, ובמיוחד כענף הבנייה, שבו יוכלו החיילים המשוחררים להיות ההנהגה המקצועית בעתיד.

נוסף על תעסוקה הוא הבטחת דיור לעולים. עקב העלייה ההמונית והיקף הבנייה המצומצם בשנים עברו, נוצר פער גדול בין ההיצע לביקוש. הצרכים גדולים וקצב הבנייה אינו מדביק את הצרכים.

2. הוועדה סבורה, כי הקיפאון בבנייה בעקבות המלחמה במפרץ יגדיל את הפיגור בהספקת דיור לעולים, לווגות צעירים ולחסרי דיור. הוועדה דורשת מהממשלה ומהקבלנים לעשות הכול לחידוש העבודה במלוא היקפה כענף הבנייה.

3. הוועדה דורשת ממשרד הבינו והשיכון, משרד העבודה והרווחה, התאחדות הקבלנים והסתדרות פועלי הבניין לגבש תוכנית כוללת ומקיפה כדי לספק את כוח האדם הדרוש לענף הבנייה.

4. ועדת הכלכלה התריעה זה כמה חודשים, כי כדי להתמודד עם בעיית האבטלה בארץ וכדי לענות על הצרכים של ענף הבנייה חייבים לטפל מיד בכל הדרכים לגיוס ישראלים חייילים משוחררים ועולים חדשים לענף הבנייה, שהוא הענף החשוב ביותר עכשיו, שיוכל לקלוט עשרות אלפי עובדים.

5. הוועדה בדעה, כי נדרש שיתוף של כל הגורמים בענף ושל כל משרדי הממשלה כדי לפשט את ההליכים ולרכז את כל הטיפול בהכשרה המקצועית ובסיוע הכספי ביד אחת. הוועדה ממליצה, כי משרד העבודה והרווחה, שעסק בנושא ההכשרה כמה שנים, יחד עם שירות התעסוקה, ירכז את כל נושא ההכשרה ויקים מטה משותף של כל הגורמים כדי שישכירו וידחפו את נושא העובדים כענף ואת התעשייה הנלווית לו.

6. הוועדה ממליצה למשרד העבודה והרווחה להרחיב את תוכניות טהכשרה ולהקים עוד מרכזי הכשרה וכן להתרכז במלט"ב גם בנושא הכשרת מנהלי עבודה לענף הבנייה ולהקים מתקנים במקומות נוספים, כדוגמת המלט"ב הקיים היום, שקיבולתו מגיעה ל-300 מקומות בלבד.

7. הוועדה בדעה, כי משרד הבינו והשיכון חייב להשתתף בתוכניות המוצעות לבחון ולהציע תוכניות בשיתוף פעולה עם הגורמים לקידום נושא הכשרת העובדים.

8. הוועדה מציינת בצער, כי ההישענות על עבודה זולה ובלתי מאורגנת כענף הבנייה והעסקת פועלים רבים מערביי השטחים, משך שנים רבות, בתנאי שכר ירודים, גרמה לכך שהענף יהיה עתיר בידים עובדות אך מפגר מבחינה טכנולוגית. הוועדה קובעת, כי הממשלה והמעסיקים כענף הבנייה ביססו במשך השנים את הענף על פועלים מהשטחים, ולא דאגו להכשיר ולסייע בהכשרתם לענף של אנשי מקצוע ישראלים.

9. הוועדה בדעה, כי אין לבסס את העבודה כענף הבנייה על עובדים זרים ובמיוחד בתקופה של שיעור אבטלה גבוה וחוסר עבודה גדול בקרב חלקים חדשים וחילים משוחררים. הוועדה דורשת מהממשלה מהמעסיקים כענף להיערך לקליטת עובדים ישראלים כענף ולהכשיר עובדים באחרי הבנייה השונים.

10. הוועדה סבורה, כי ניתן להיעזר בעובדים זרים מקצועיים ומומחים באופן זמני, לאחר מיצוי הפוטנציאל המצוי בישראל, זאת בתנאי שליד כל מומחה ובעל מקצוע יוכשרו עובדים ישראלים. הוועדה רשמה לפנייה בצער את

ממליצה בפני משרד השיכון לעודד בנייה להשכרה ולעניין משקיעים במטרה זו, וכפני משרד האוצר לקבל את הצעת משרד הבינוי והשיכון לצאת במכרזים לבנייה להשכרה.

7. הוועדה רושמת את הודעת שר הבינוי והשיכון, כי כל דירה שלא תימכר תועמד להשכרה.

8. הוועדה בדעה, כי דוח הוועדה לבחינת נושא הבנייה להשכרה למגורים יכול לתת תנופה לבנייה להשכרה, אם יוחל מייד בכיצועו. הוועדה סבורה, כי הדוח, גם אם ייושם מייד, ייתן פתרונות דיוור בשכר-דירה לטווח הארוך.

9. הוועדה דורשת לדווח לה בתוך חודשיים על הטיפול וההתקדמות בכיצוע המסקנות.

חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמולוני מציעה להוסיף סעיף לנושא דיוור להשכרה:

10. הוועדה בדעה, כי לנוכח ההעלאות המסחררות בשכר הדירה בשנה האחרונה אין מנוס מהתערבות הממשלה בנושא שכר הדירה בתקופת המעבר ועד שיגדל היצע הדירות בשוק, וייווצר איזון בין הביקוש להיצע. הוועדה דורשת משר הבינוי והשיכון להוציא צו (בהסתמך על חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים או על פיקוח יציבות המחירים) ולקבוע כהוראת שעה פיקוח על גובה שכר הדירה לתקופה של שנה, ולהצמיד את ההעלאות בשכר הדירה על פי מדר המחירים לצרכן.

חבר הכנסת אברהם פורז מציע, להוסיף לסעיף 8, בנושא ההכשרה המקצועית לעובדים בענף הבניה:

מדינת ישראל מנעה במשך 23 שנים פיתוח כלכלי בשטחים, באופן שלא אפשר לערביי השטחים תעסוקה אלטרנטיבית במקום מגוריהם, והם נאלצו לחפש תעסוקה בישראל, בין היתר בענף הבניה.

לסיפא של סעיף 16:

לבטל את השחרור מתשלום מס הכנסה לחוזרים לענף הבניה, וזאת מאחר שאין ליצור פרצות במערכת האחידה, שלפיה כולם משלמים מס מלא על ההכנסות.

ולסעיף 6, בנושא הדיוור להשכרה:

מרבית הדירות שהפכו למשרדים אינן ראויות עוד למגורים, כאשר בעלי המשרדים הוציאו את המטבחים ואת חדרי האמבטיה. כמרחב מרבית המשרדים ממוקמים במקומות המותרים על פי תוכניות המתאר או שאושר להם "שימוש חורג" כחוק שבנינו שילמו היטלי השכחה. בניית המשרדים מדירות המגורים יכול להיעשות רק על-ידי עידוד לבנייה אלטרנטיבית למשרדים. שתיתן אופציות למשרדים במחיר סביר.

19. הוועדה ממליצה לבחון אפשרות של עבודה בשתיים ובשלוש משמרות בענף הבניה, כדי לקצר את משך הבניה ולהביא להוזלת מחיר הדירה.

20. הוועדה ממליצה בפני משרד הבינוי והשיכון לפעול להכנסת טכנולוגיה חדישה בענף הבניה, ולעבור לבניה תעשייתית ומתועשת, שיהיה בכוחה למשוך עובדים צעירים ומוכשרים ולהביא להוזלת המחיר הדירות, וכן לשינוי תרמית הענף.

ב. בנושא דיוור להשכרה:

1. הוועדה מביעה דאגה מהמחסור בדירות בכלל ובדירות להשכרה בפרט, וקובעת כי המחסור בדירות גרם לעלייה מסחררת בגובה שכר הדירה, ואליץ שוכרים רבים לפנות את דירותיהם בלי שיהיו להם פתרונות דיוור אחרים.

2. הוועדה פונה לבעלי הדירות שלא לנצל את המצב הקיים של המחסור בדירות, ותוך גילויי אחריות לאומית שלא להעלות את מחירי שכר הדירה בצורה מופרזת וללא קריטריונים מתקבלים על הדעת.

3. הוועדה ממליצה למשרד הבינוי והשיכון לקבל רשימות של דירות פנויות שאינן צורכות מים או חשמל, ולפנות לבעליהן במכתבים אישיים כי ישכירו את דירותיהם.

4. בעלי דירות פנויות חוששים להעמיד את דירותיהם להשכרה בגלל הקשיים שנתקלים בהם עקב סירוב הדייר לפנות את הדירה עם תום החוזה, או חשש מאי תשלום שכר דירה ונזקים. הוועדה מברכת את חברת "עמידר" על התערבותה בשכירת דירות אלו באמצעותה. הוועדה ממליצה כי משרד הבינוי והשיכון יוודא את הגיבוי התקציבי ל"עמידר" לערכות הנדרשת לבעלי הדירות.

5. הוועדה שמעה על המספר הרב של דירות מגורים המשמשות למשרדים ולעסקים. הוועדה ממליצה למשרד הפנים ולעיריות לפעול לפינוי משרדים ועסקים אלו אל מצאי השטחים והמבנים המיועדים ברחבי הארץ למשרדים ועסקים. את הדירות שיתפנו יש להעמיד לאכלוס חסרי הדיוור, לזוגות הצעירים ועולים החדשים.

6. הוועדה מביעה דאגה מהקשיים העומדים בפני העולים החדשים וזכאי משרד השיכון במימוש זכאותם לרכישת דירה. אלה נאלצים להמשיך ולגור בדירות שכורות. הוועדה ממליצה בפני משרד הבינוי והשיכון לתת פתרונות למי שאינו יכול לממש את זכאותו לרכישת דירה ולהעמיד לרשותם דירות בשכירות בתנאים נוחים. הוועדה בדעה, כי על משרד הבינוי והשיכון לדאוג לבניית דירות להשכרה כדי לתת פתרונות למי שאינו יכול לממש את זכאותו להלוואה לרכישת דירה כגון העולים החדשים, הזוגות הצעירים וחסרי הדיוור. הוועדה

ט. מסקנות הוועדה המשותפת של ועדת הכלכלה וועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא:

מצב מי השתייה בגוש-דן

ועדת הכנסת קבעה את הרכב הוועדה כדלקמן: הוועדה תמנה עשרה חברים: חמישה חברים מוועדת הכלכלה וחמישה חברים מוועדת הפנים ואיכות הסביבה. יושב-ראש הוועדה — חבר ועדת הכלכלה.

הוועדה, בראשות חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמולוני, דנה בנושא בישיבתה מיום 11 בפברואר 1990,

ביום ג' בתמוז תש"ן, 26 ביוני 1990, החליטה הכנסת להעביר לוועדה משותפת של ועדת הכלכלה וועדת הפנים ואיכות הסביבה את ההצעות לסדר-היום בנושא: מצב מי השתייה בגוש-דן, מאת חברי הכנסת: מ' גולדמן, י' צבן, מ' וירשובסקי, י' גולדברג, י' ביבי, י' צידון, א' ויינשטיין, י' לוי ושי' הלפרט.

נציגי נציבות המים מסרו, שהולכות ומתגבשות תוכניות להקמת מתקנים לשיפור איכות המים, שישומן מצריך ביורורים בין הרשויות המוסמכות.

בנציבות המים הוחלט שלא יהיה סינון מרכזי של מערכת המים של המוביל הארצי (כי מוכיח מי המוביל אינם מגיעים לצרכנים), אלא יוקמו 150 יחידות סינון בראשי הכניסה לערים. סוכם על חמש תחנות ראשונות בטבריה, בקריית טבעון, ברמת-אפאל, בנתיבות ובקריית-גת, והמטרה היא שלכל עיר יהיה מתקן סינון שישפר את איכות המים וכן מתקני התראה לתוספות חומרים, כגון הכלרה, ומתקני הפסקה במקרה של זיהום. לגבי גוש-דן, טרם נתקבלה החלטה אם להתקין מתקן סינון ביציאה מראש-העין או בכמה נקודות לכל עיר.

נציגי משרד הפנים ומרכז השלטון המקומי מסרו לוועדה, כי הם תומכים בדעה שמפעל המים ינהל כמשק סגור. אך רוב הרשויות מצויות היום במצב כלכלי קשה וחלק מהן משתמשות בכסף הנגבה על חשבון המים, בתקציבן השוטף.

בתום דיוניה הגיעה הוועדה למסקנות הבאות:

1. הוועדה רואה בחומרה את האירוע של זיהום מי השתייה בגוש-דן, ביוני 1990. הוועדה חדרה, כי אם לא יינקטו האמצעים הדרושים, יקרה זיהום מי השתייה גם באזורים אחרים. הוועדה תובעת מהמוסדות המוסמכים לפעול כדי שאירוע כזה לא יישנה, גם לא באזורים וביישובים אחרים במדינת ישראל.
 2. הוועדה ממליצה על הבדיקות הנעשות לכדיקת איכות מי השתייה, ועל התיאום שיש בין "מקורות" כספק המים הראשי לבין משרד הבריאות.
 3. הוועדה מציינת בצער, שיש רשויות רבות המטפלות במים ובכיווב, ורואה בריכוז הרשויות המטפלות בנושא את אחד הגורמים למשבר במשק המים. הוועדה ממליצה לשר החקלאות לקבוע נהלי תיאום ושיחוף פעולה. עדיף היה אילו קבעה הממשלה רשות אחת שבדידה ירוכזו הסמכויות והטיפול המקיף והכולל במים ובכיווב.
 4. הוועדה דורשת לסיים בדחיפות את הבדיקות להחלפת כלור החיטוי שמשתמשים בו היום בחומרי חיטוי אחרים (דוגמת כלוראמינים), שאינם נעלמים כל כך מהר כמו הכלור, ומחזיקים מעמד עד הצריכה על-ידי הצרכן.
 5. הוועדה רואה בחומרה רבה את העובדה, שעד היום לא משתמשים בכספים הנגבים להקמת היחידות לטיפול סינון ושיפור איכות מי השתייה, ודורשת משר החקלאות, בהתייעצות בין כל המשרדים והגורמים הנוגעים בדבר, לפעול לזיזור ההכרעה ולביצוע התקנות.
 6. הוועדה רואה בחומרה רבה את השימוש שעושים חלק מהרשויות המקומיות בכספים הנגבים עבור המים, בניגוד לכללים ולנהלים, לתקציבן השוטף.
 7. הוועדה מחייבת חקיקת חוק, שיחייב ניהול משק המים העירוני וגם משק הביוב כמשק סגור.
- הוועדה רשמה לפניה, כי הממשלה הטילה על צוות משותף למשרד הפנים והאוצר להכין חקיקה בנושא זה. הוועדה דורשת שהחקיקה תזורז. הוועדה ממליצה, כי משק המים כמשק סגור, ינהל על-ידי חברות עירוניות או תאגידים שיוקמו לצורך זה, שיעבדו על בסיס כלכלי וישקיעו את הכסף שיגבו אך ורק במערכת המים. ניהול משק מים סגור יאפשר החלפת הצנרת, ירידה בפחית,

שאליה הוזמנו נציגי משרדי האוצר, הבריאות, הפנים, ונציגי מרכז השלטון המקומי, חברת "מקורות" ונציבות המים.

בחודש יוני 1990, בבדיקות גרנטיות שנערכו באזור גוש-דן, התגלו ריכוזי חיידקים הגבוהים מהמותר לפי התקן למי שתייה. בתקשורת הופיעו ידיעות סותרות לגבי מקור הזיהום, והאזרחים התבקשו להרתח את המים.

זיהום מקורות המים ביוני 1990 פגע באחד האזורים הצפופים ביותר של מדינת ישראל ונגע למאות אלפי אנשים. בחמש השנים האחרונות היו התפרצויות של מחלות מעיים הקשורות בזיהום של מים וכיווב, וכן נמצאו מים פסולים לשתייה בבדיקות שנערכו באזורים שונים. זיהום המים קיים מדי פעם באזור אחר בארץ.

לוועדה נמסר, כי מרבית המים בגוש-דן מסופקים מקידוחי ראש-העין, ועוד 20 אחוזים נוספים באמצעות המוביל הארצי. כשהקימו את המוביל הארצי הוחלט שלא להתקין מתקני סינון, ולמים, שברובם אינם מיועדים לשתייה, מוכנסים אמצעי חיטוי. מי המוביל מכילים חומרים מרחפים אורגניים ואנאורגניים. במקשים את חיטוי המים ומהווים מסתור לחיידקים. וכן קיים גידול חוזר של חיידקים.

מערכת אספקת המים לכל עיר גוש-דן מתבססת על שבעה קידוחי ראש-העין. הם שואבים מי תהום ישירות מירקון-תנינים וסנונים את המים האלה אל תחנות השאיבה ראש-העין, הסונקת את המים לגוש-דן. בדרך שעוברים המים קיימים חיבורי צנחן שהערים נזונוס מהם. המערכת כולה — הקידוחים, מערכת החיטוי, בקרת איכות המים (חיטוי ועכירת) — נשלטת על-ידי מערך פיקוד ובקרה, המאויש 24 שעות ביממה, 365 ימים בשנה.

נציגי משרד הבריאות מסרו, כי ביוני 1990 נתקבלו תוצאות של עשרות עד מאה חיידקי קולי כאשר התקן הוא, שאסור שיהיו יותר משלושה חיידקים, ובהתאם לסמכותם הודיעו לתושבים להרתח מים. הפסקה הזרמת מי המוביל, ורק בחודש יותר מאוחר, אחרי שהיה שיפור באיכות מי המוביל, הוזרמו אותם 20 אחוזים לגוש-דן. הפתרון שנקט היה פתרון זמני בלבד.

נציגי "מקורות" מסרו, כי בבדיקה שערכו לחיידקי קולי, בכניסת המים לגוש-דן לפחות במשך שנה שלמה אחורה מיום האירוע, לא נמצאה אף לא תוצאה חיובית אחת. אף בימי האירוע נמצא כי בכניסת המים לגוש-דן לא נמצאו חיידקים, אולם יותר מאוחר באותם ימים נמצאו חיידקים בצנרת המים ובכרטי כניסת המים לצרכנים.

להערכת נציגי משרד הבריאות, נמצאו בגוש-דן חיידקי קולי בגלל הגידול החוזר של החיידקים שלא הושמדו. וכן נוצרו חיידקים מקורות לקיחת המים ועד לברז הצנחן. ידוע בבירור, שכאשר הוזרמו מי מוביל היה זיהום וכשהפסיקו — נפסק הזיהום.

נציגי נציבות המים מסרו לוועדה, כי בהתאם לחקנה משנת 1990, מחייבת הרשות המקומית לגבות, נוסף על מחיר המים, 2 אגורות בשלב זה, להקמת קרן ליחידות לטיפול בשיפור איכות המים.

לוועדה הוצגו תקנות המים (תעריפי מים המסופקים מאת "מקורות") (חקיקה מס' 2) התשנ"א — 1990, שפורסמו ביוני 1990. הוועדה רשמה לפניה, כי עד היום לא משתמשים בכספים הנגבים על-ידי הרשויות המקומיות ו"מקורות" להקמת היחידות לטיפול בשיפור איכות המים.

למקורות המים ויזהמו אותם, וכן כדי שניתן יהיה להכשירים לשימוש חוזר.

9. הוועדה ממליצה לבסס את אספקת מי השתייה לאוכלוסייה בארץ, בעיקר על מי תהום, שאיכותם טובה יותר מכל מים אחרים.

צמצום רב במספר התקלות, בדיקות נוספות ושמירה על איכות וטיב המים ושירות טוב לציבור.

8. הוועדה מציינת את ההיקפים הגדולים של יחידות הדירור, שהוחל בבנייתן ברחבי הארץ, ודורשת כי שר הבינוי והשיכון יוודא תיאום בין הבנייה לבין הכנת מערכות ביוב ומתקני טיפול בשפכים, כדי שמי הביוב לא יגיעו

י. מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: תופעת בריחת מוחות מישראל

כתום דיוניה הגיעה הוועדה למסקנות הבאות:

1. הוועדה סבורה, כי יש לנקוט כמה צעדים למניעת בריחת מוחות ולהחזרת מדענים ישראלים שירדו לחוץ-לארץ. בין היתר קוראת הוועדה לשר המדע והטכנולוגיה ולשר התעשייה והמסחר להכין תוכנית להרחבת המשק הישראלי המבוסס על עבודה עתירת טכנולוגיה.

2. הוועדה קוראת לשר המדע והטכנולוגיה לזווג פרויקטים ממשלתיים בתחום הטכנולוגיה. בין היתר קוראת הוועדה לשר לפעול יחד עם שר הביטחון לבדיקת אפשרויות של הרחבת קליטת מדענים כתעשיות הביטחוניות.

3. הוועדה פונה לשר התעשייה והמסחר לזווג בדיקה יסודית של הפרשות התעשיינים לצורכי מחקר ופיתוח, במטרה להגדילן.

4. הוועדה סבורה, כי חלק מן הבעיה של ירידת מוחות לחוץ-לארץ נעוץ בקושי של סטודנטים ישראלים להתקבל לפקולטות הנבחרות במוסדות ההשכלה הגבוהים בארץ. הוועדה רשמה לפנייה את הודעת נציגי המועצה להשכלה גבוהה, כי התקציב להשכלה גבוהה גדל בשנה האחרונה ב-12%. הוועדה פונה לשר החינוך והתרבות ולשר האוצר לפעול להגדלה נוספת של התקציב, במיוחד באותם תחומים הנדרשים למשק הישראלי ובתחומים שבהם גדולה במיוחד הדרישה לללימודים אקדמיים, כדי לאפשר לתלמידים ישראלים ככל האפשר להשתלב בלימודים בארץ ולהימנע מן הצורך לנסוע ללמוד בחוץ-לארץ.

5. הוועדה קוראת לשר המדע והטכנולוגיה לפעול ביחד עם שר התעשייה והמסחר ועם גורמי התעשייה בארץ, ליצירת מרכז להיוון הדדי בין התעשייה למדע, שיספק לתעשייה של מידע וסיוע בכל הנוגע לאפשרויות המדע לעמוד לשירות התעשייה, ויספק למוסדות המדע תוכניות ותחזיות של פיתוח התעשייה, כדי לאפשר להם להיערך בהתאם.

6. הוועדה מבקשת משר המדע והטכנולוגיה ומשר העבודה והרווחה לדווח לה על המצב כעבור שלושה חודשים.

הכנסת העבירה לוועדת העבודה והרווחה ביום 5 באפריל 1989 את ההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת אורה נמיר, בנושא: תופעת בריחת מוחות מישראל.

הנושא הועלה בעקבות התגברות התופעה של ירידת מדענים מן הארץ, בעיקר לארה"ב, על רקע האבטלה הגוברת בארץ.

הוועדה דנה בנושא בכמה ישיבות, ובמהלכן שמעה בין היתר את שרי המדע והטכנולוגיה ויצמן ויובל נאמן, את יושב-ראש האקדמיה הישראלית למדעים, את יושב-ראש המועצה להשכלה גבוהה, את יושב-ראש מכון ויצמן, את מנכ"ל משרד העבודה והרווחה, ונציגים של משרדי הממשלה, שירות התעסוקה, ההסתדרות, התאחדות התעשיינים.

הוועדה שמעה, כי כ-4,000 בעלי תואר דוקטור בישראל כלבד עוסקים במחקר מדעי; כ-1,000 מהם בעלי שם עולמי. מספר דורשי העבודה האקדמיים בדצמבר 1989 הגיע לכ-6,500. המספר הכולל של סטודנטים ישראלים השוהים בחוץ-לארץ גדל מכ-2,000 בתחילת שנות ה-60 לכ-5,600 ב-1985. 1,000 אקדמאים יורדים מישראל מדי שנה למדינות העולם. מבין כ-5,000 ישראלים המהגרים מדי שנה לארצות-הברית, כ-500 הינם אקדמאים. מספר המדענים הישראלים שקיבלו "גרין-קארד" לעבודה בארצות-הברית בשנים 1976 — 1985 הגיע לכ-1,500.

הוועדה שמעה, כי מספר המדענים העולים שהגיעו לארץ עד סוף 1990 היה 800. 950 מהם טרם מצאו תעסוקה. על כל 100,000 עולים שיגיעו ארצה צפויים להגיע 2,000 מדענים, בעיקר בתחום מדעי הטבע. התקציב הדרוש לקליטתם — כ-80 מיליון שקל עד סוף 1991. הוועדה שמעה, כי ההגדלה ב-12% של התקציב להשכלה גבוהה מכסה רק מחצית הסכום הדרוש.

הוועדה שמעה על ההכנות לסגירת נציגות משרד העבודה והרווחה בארצות-הברית, העוסקת בין היתר בהחזרת מדענים יורדים ארצה.

הוועדה קובעת בצער, כי מבחינת הקצאת משאבים למחקר ופיתוח קיימת בישראל נסיגה חמורה, ולפי עדות מומחים, ישראל נמצאת היום בין הארצות המפגרות בתחום זה מבין הארצות המתקדמות.

יא. מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: פיטורי עובדים ברפא"ל

הוועדה דנה בנושא כישיכתה ביום 27 ביוני 1990, במהלכה שמעה את מנכ"ל משרד הביטחון דוד עברי, מנכ"ל רפא"ל משה פלד, היועץ הכלכלי של מערכת הביטחון אמרי טוב, ונציגים של משרד האוצר, שירות התעסוקה, מועצת פועלי חיפה וועד עובדי רפא"ל.

הוועדה שמעה, כי הפסדי רפא"ל בשנת 1988 הסתכמו ב-85 מיליון דולר. זאת עקב צמצום בהזמנות, וכן על רקע הקמת

הכנסת העבירה לוועדת העבודה והרווחה, ביום י"ג בסיוון התש"ן, 6 ביוני 1990, את ההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת אורה נמיר.

הנושא הועלה בעקבות ההחלטה על פיטורי כ-800 עובדים ברפא"ל, עקב הצטברות הפסדים ברפא"ל, וההחלטה על קיצוצים בתקציב הביטחון.

3. הוועדה סומכת את ידיה על ההסכם שהושג ביום 31 בדצמבר 1990, בין הנהלת רפא"ל לוועדים, כפי שנמסר במכתב הוועדים ליושב-ראש הוועדה מיום 10 בינואר 1991, בדבר "תוכנית ליישוב בהסכמה", המבוססת על העקרונות הבאים:
 - א. משרד הביטחון הגדיל את הזמנותיו לרפא"ל לשנת 1990/91 מעבר לתכנון המקורי.
 - ב. משרד הביטחון לוקח על עצמו לטפל בבטיית הוצאות שכר-הדירה של לשם.
 - ג. התוכנית האסטרטגית גובשה ואושרה על-ידי משרד הביטחון. התוכנית תעודכן באופן שוטף ותוצג בפני נציגי העובדים.
 - ד. פרישה מרצון הינה הדרך הבלעדית לצמצום מצבת כוח-אדם.
 - ה. תרומת העובדים תהיה בסעיפי שכר ישירים ובתנאים נלווים.הוועדה מביעה את הערכתה לעובדים על נכונותם לתרום משכרם ומתנאי עבודתם להטבת חתימה של רפא"ל.
 4. הוועדה קוראת לשר הביטחון, לשר האוצר ולשר העבודה והרווחה למצוא פתרון מהיר והולם לעובדים שפוטרו מרפא"ל, כדי לסדרם בעבודה חלופית, וכדי למנוע ירידתם בעיקר של מאות אקדמאים ובעלי מקצוע מעולים מן הארץ.
 5. הוועדה מבקשת משר הביטחון לדווח לה על המצב ברפא"ל כעבור שלושה חודשים.
- בישיבתה ביום 27 ביוני 1990, הקימה הוועדה מתוכה ועדת משנה בראשות היושב-ראש חברת הכנסת אורה נמיר, לבדיקת הנושא ולהצעת מסקנות. ועדת המשנה ביקרה באתר לשם באזור חפן, ביום 19 ביולי 1990. וקימה ישיבה במקום.
- בתום דיוניה הגיעה הוועדה למסקנות הבאות:**
1. הוועדה מביעה הערכתה לתרומתם של עובדי רפא"ל לפיתוחו וליוקרתו של המפעל. עם זאת, הוועדה ערה לצורך בייעול ובצמצומים, כדי להוציא את המפעל מן המשבר ולהעמידו על בסיס כלכלי איתן.
 2. הוועדה סבורה, כי עיקר ההפסדים של רפא"ל נובעים מן ההתקשרות וההשקעות המופרזות באתר לשם. הוועדה פונה לשר הביטחון למצוא פתרון לנושא.

יב. מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: קידום נשים ושכרן במגזר הציבורי

- הוועדה שמעה כי גם חוק מס הכנסה מגביל ומקשה על נשים להתמודד עם גברים וליהנות מרכיבי שכר, תנאי-שכר נלווים ואפשרויות קידום בתנאים שווים.
- בתום דיוניה הגיעה הוועדה למסקנות הבאות:**
1. הוועדה קוראת לשר האוצר, לנציב שירות המדינה, לממונה על השכר ולהסתדרות לוורא, שכלל משא-ומתן על הסכמי שכר חדשים במגזר הציבורי תובטח תוספת אחידה לבעלי הדרגות השונות, כדי להבטיח שהנשים — שהן מרבית העובדים בדרגות הנמוכות — לא ייפגעו כפי שנפגעו בהסכמי השכר לשנים הקודמות.
 2. הוועדה תובעת משר האוצר להורות לנציב שירות המדינה ולממונה על השכר במשרדו לכלול נשים בכל משא-ומתן על שכר ותנאי עבודה בשירות הציבורי.
 3. הוועדה קוראת למזכ"ל ההסתדרות ולארגוני הנשים לעמוד על המשמר ולפיקח לאכיפת החוק בדבר שכר שווה לעובדות ולעובדי, ולהגשת תלונות בכל מקרה של אפליה.
 4. הוועדה סבורה, שכדי לצמצם את הפער בקבלה לעבודה בתפקידים שונים בין גברים לנשים יש להנהיג לתקופה מסוימת מדיניות של אפליה לטובה של נשים. הוועדה קוראת לשר האוצר ולנציב שירות המדינה לפעול לכך שבכל מרכז בשירות הציבורי, שבו מתחרים גברים ונשים
- הכנסת העבירה לוועדת העבודה והרווחה ביום י"א בחשוון התשנ"א — 31 באוקטובר 1990, את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת עמנואל זיסמן, בנושא: "קידום נשים ושכרן במגזר הציבורי".
- הנושא הועלה בעקבות מחקרים שפורסמו, שמהם עולה כי בשנת 1988 58% מבין עובדי השירות הציבורי בדרגה הנמוכה ביותר היו נשים; רק 9% מהעובדים בחמש הדרגות הבכירות הן נשים; כ-91% מהנשים נמצאות בשבע הדרגות הנמוכות ביותר; 70% מהנשים העובדות בשירות הציבורי זקוקות להשלמת הכנסה.
- הוועדה דנה בנושא בישיבתה ביום 26 בנובמבר 1990, ובמהלכה שמעה בין היתר את נציב שירות המדינה, את יועצת ראש-הממשלה למעמד האשה, את סגן הממונה על השכר באוצר, את מנהלת האגף לתעסוקת נשים במשרד העבודה והרווחה, ונציגים של ההסתדרות, נעמ"ת וויצ"ו.
- הוועדה שמעה כי בשנת 1990 גדל חלקן של הנשים בשירות הציבורי ל-60%. הפער בין שכרן של נשים באותה עבודה בשירות הציבורי לעומת שכרם של גברים גדל אף הוא, והוא עומד כיום על 30% לעומת 22% לפני עשר שנים. בשתי הדרגות הבכירות בשירות הציבורי פחות מ-3% הן נשים. נשים הופלו גם בהסכמי השכר ל-1989/90, משום שהסכמים אלה קבעו לבעלי הדרגות הגבוהות תוספת של 11%, ואילו לבעלי הדרגות הנמוכות — שרובם כאמור נשים — 5% בלבד.

חברי הכנסת שולמית אלוני, נאוה ארד ויאיר צבן, שמטרתם להשוות את רכיבי השכר והתנאים הנלווים השונים (שעות נוספות, הוצאות רכב, טלפון, ספרות מקצועית, השתלמויות וכו') בין גברים לנשים בתפקידים דומים.

6. הוועדה מבקשת משר האוצר לדווח לה על הנושא כעבור שישה חודשים.

בתנאים שווים, וכשכל יתר הנתונים של המועמדים שווים — תועדף אשה בקבלה לעבודה.

5. הוועדה סבורה, כי אחד הגורמים העיקריים לפער בין שכרם של גברים ונשים בתפקידים דומים בשירות הציבורי הוא בנושא של רכיבי השכר והתנאים הנלווים. הוועדה תעניק עדיפות לדיון על הצעות התיקונים לחוק שכר שווה לעובדת ולעובד שמונחות על שולחנה מטעם

ג. מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: בתי-חולים גריאטריים פרטיים

נעוצה בעיכובים חוזרים ונשנים בהעברת התשלומים עלי-ידי משרד הבריאות לבתי-החולים כמתחייב מן ההסכם מ-1988. פיגורים אלה בהעברת הסכומים מדי חודש יצרו גירעונות ניכרים בבתי-החולים וגרמו להצטברות ריבית שנגסה בתקציב המיועד לחולים. הוועדה מציינת לחיוב את חיסול הפיגור בהעברת התשלומים של משרד הבריאות לבתי-החולים הגריאטריים הפרטיים. הוועדה תוכעת משר הבריאות לפעול להעברת שוטפת בעתיד של הכספים המגיעים לבתי-החולים כמועד, כדי למנוע הצטברות מחודשת של פיגורים וגירעון.

2. הוועדה קוראת לצדדים — שר האוצר, שר הבריאות וארגון בתי-החולים הגריאטריים הפרטיים — לחדש לאלתר את ההסכם משנת 1988 ולחתום עליו כהסדר של קבע, שיכלול הסדרים בדבר מועדים קבועים ומחייבים של העברת התשלומים עלי-ידי משרד הבריאות. הוועדה דורשת משר הבריאות ומשר האוצר לוודא, שההסכם יחתם עלי-ידי המוסמכים לכך מטעם הממשלה.

3. הוועדה מביעה את מורת-רוחה מן השיטה שנקט ארגון בתי-החולים הגריאטריים הפרטיים במאבקו לקבלת הכספים המגיעים לו מן הממשלה. כפי שמצאה ביטוי במודעה שפורסמה מטעמו בעיתונים, שבה מאיימים בתי-החולים בהוצאת המאושפזים לבתי-החולים. הוועדה מגנה שיטה זו של מאבק על גבם של החולים המאושפזים וכני משפחותיהם, במיוחד בימי החירום.

4. הוועדה פונה לשר הבריאות לזמן את בתי-החולים ונציגי משרד האוצר לדיונים על מצבם הכספי הכולל של בתי-החולים הגריאטריים הפרטיים, במטרה להגיע להסדר של קבע, שיביא כחשכון את דרישותיהם של בתי-החולים, ולטובת החולים המאושפזים.

5. הוועדה מבקשת משר הבריאות לדווח לה על המצב כעבור ארבעה חודשים.

הכנסת העבירה לוועדת העבודה והרווחה ביום כ"ז בשבט התשנ"א (11 בפברואר 1991) את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת חיים אורון, בנושא "בתי-חולים גריאטריים פרטיים".

הנושא הועלה בעקבות הצטברות פיגור של 7 מיליוני ש"ח בהעברות התשלומים של משרד הבריאות לבתי-החולים הגריאטריים הפרטיים, והצטברות סכומי ריבית גדולים — למעלה מ-3.5% לחודש — שבתי-החולים נדרשים לשלם לבנקים כתוצאה מהחוב. הריבית שמשלם בתי-חולים עם 50 מיטות ל-3 חודשים מגיע ל-17,000 אלף ש"ח.

הוועדה שמעה, כי כ-3,000 חולים גריאטריים מאושפזים ביום ב-32 בתי-חולים גריאטריים פרטיים, מהם 2,500 במימון המדינה. הוועדה שמעה, כי 330 חולים סיעודיים מיתוספים למערכת מדי שנה, ועל כך יש להוסיף את הצפי של חולים סיעודיים שמביאה אתה העלייה החדשה. כאלף קשישים סיעודיים מתחננים ביום בתור לאשפוז.

הוועדה שמעה כי בעקבות העלאת הנושא על סדר-היום בכנסת החיש משרד הבריאות את העברת התשלומים לבתי-החולים, וחסיל את הפיגור.

הוועדה שמעה על ההסכם שנחתם ב-1988, בעקבות דוח הבדוק פלומין בין משרדי האוצר והבריאות ובין בתי-החולים הגריאטריים הפרטיים. הסכם זה הסדיר את נושא גובה התעריף וערכו. חוקף ההסכם, שנחתם שלוש שנים, עומד לפוג בסוף חודש מרס השנה.

הוועדה שמעה במורת-רוח, כי בתשובה על התביעה המשפטית שהגישו בתי-החולים נגד משרד הבריאות על הפרת ההסכם, השמיעו נציגי הממשלה את הטענה, כי החותמים מטעמם על ההסכם לא היו מוסמכים לכך.

בתום דיוניה הגיעה הוועדה למסקנות הבאות:

1. הוועדה רושמת לפניה את הודעת נציגי משרד הבריאות, משרד האוצר ובתי-החולים, שאין כיום ויכוח בין הצדדים על גובה התעריף ועל דרכי עדכנו, וכי הבעיה

ד. מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושאים:

העלייה במספר המובטלים — 163,000 — והתרחבות הפערים החברתיים בישראל; התגברות האבטלה

לנוכח העלייה; ממדי האבטלה; התגברות האבטלה; הממשלה ונושא התעסוקה

לוועדה את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר, בנושא "התגברות האבטלה לנוכח העלייה".

ביום ד' בתמוז התש"ן — 27 ביוני 1990, העבירה הכנסת לוועדה את ההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת אורה נמיר, רן כהן ואריה גמליאל, בנושא "ממדי האבטלה".

הכנסת העבירה לוועדת העבודה והרווחה, ביום י"ג בטבת התש"ן — 10 בינואר 1990, את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר, בנושא: "העלייה במספר המובטלים — 163,000 — והתרחבות הפערים החברתיים בישראל".

ביום י"ג בסיוון התש"ן — 6 ביוני 1990, העבירה הכנסת

תוכנית לצמיחה במשק, שתפתח מקומות תעסוקה לעשרות אלפי המובטלים. זאת נוכח התמשכות משבר האבטלה ונוכח העובדה כי עד כה כל התוכניות שהוגשו בממשלה לצמיחה במשק ולהגברת התעסוקה לא נשאו פרי. הוועדה מזהירה, כי ללא הוצעת גלגלי המשק בכיוון של צמיחה כלכלית, תהיה השפעה שולית ביותר על ממדי האבטלה לכל האמצעים והצעדים המוצעים כיום על-ידי הממשלה.

2. הוועדה סבורה, כי ההצעות לשינויים בחוק שכר מינימום כדרך להקל את מצוקת האבטלה הן דבר והיפוכו. הוועדה סבורה, כי כל שינוי לרעה בחוק שכר מינימום יניע מובטלים לבקש דמי אבטלה במקום להשתלב בעבודות חיוניות. הוועדה תובעת משר העבודה והרווחה לעמוד על המשמר ולמנוע קבלת כל הצעה לשינוי בחוק שכר מינימום.

3. הוועדה תובעת לשוב ולבחון את התיקון שנתקבל לאחרונה בחוק הביטוח הלאומי בנושא ביטוח אבטלה, במסגרת חוק ההסדרים במשק. זאת מאחר שלדעת הוועדה התיקון לא יוסיף עובדים למערכת אלא יחמיר את מצב המובטלים.

4. הוועדה תעניק עדיפות לדין על הצעות החוק המונחות על שולחנה לתיקון חוק הביטוח הלאומי בנוגע למענק אבטלה לחייל משוחרר העובד בעבודה מועדפת, בין שהעבודה מוגדרת כ"מתאימה" ובין שאינה מוגדרת כך.

5. הוועדה מתנגדת להחלטה בדבר ייבוא 3,000 פועלי בניין זרים לארץ. הוועדה מתנגדת לכל ייבוא של עובדים זרים לארץ, אלא לתקופה מצומצמת ובמספר מינימלי ההכרחי להכשרת כוח אדם ישראלי בענף הבנייה. הוועדה קוראת לשר העבודה והרווחה לפעול לצמצום עד למינימום של מספר העובדים הזרים.

6. הוועדה קוראת לשר העבודה והרווחה לפעול יחד עם שר התעשייה והמסחר להגברת פעולות ההכשרה המקצועית במקצועות ובמקומות הנדרשים לפיתוח המשק.

7. הוועדה קוראת לשר העבודה והרווחה, בשיתוף עם השר לקליטת עלייה ועם שר התעשייה והמסחר, להכין תוכניות מיוחדות להכשרה מקצועית ולהסבה מקצועית לעולים חדשים, כדי לקדם את קליטתם, להקל את מצוקותיהם, ולהבטיח הסתייעות מרבית של המשק הישראלי בפוטנציאל המקצועי והתעסוקתי הגנוז בעולים.

8. הוועדה קוראת לשר העבודה והרווחה לפעול לשינוי החוק בדבר עלות העבודה בדרך שתקל בנושא עלות העבודה רק על המעסיקים בתעשייה ובייצור, המספקים תעסוקה לעובדים.

9. הוועדה חוזרת על מסקנותיה כפי שהונחו על שולחן הכנסת ביום 2 באוגוסט 1989, בנושאים: א. תוכנית חירום לבלימת האבטלה; ב. אבטלה ודמי אבטלה; ג. עלייה בממדי האבטלה ובמספר מקבלי דמי אבטלה. הוועדה מציינת, שעד היום לא נתקבלו תגובות השרים למסקנות אלו. הוועדה מבקשת משר העבודה והרווחה, משר האוצר ומשר התעשייה והמסחר להמציא לה את הערותיהם בתוך חודש ימים.

10. הוועדה מבקשת משר העבודה והרווחה לדווח לה על המצב כעבור שלושה חודשים.

ביום י"ב באלול התש"ן — 12 בספטמבר 1990, העבירה הכנסת לוועדה את ההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת אורה נמיר, בנושא "התגברות האבטלה", וביום ט"ו בטבת התשנ"א — 1 בינואר 1991 — את ההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת אורה נמיר, בנושא "הממשלה ונושא התעסוקה".

הנושאים הועלו על סדר-היום בעקבות נתונים שפורסמו, אשר מלמדים על התגברות האבטלה ועל גידול מתמיד במספר המובטלים בארץ.

הוועדה דנה בנושאים בכמה ישיבות, ובמהלכן שמעה בין היתר את השר הממונה על משרד העבודה והרווחה וסגן השר, את שר הקליטה, את מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי, מנכ"ל שירות התעסוקה ונציגים של משרד האוצר, משרד התעשייה והמסחר, ההסתדרות ואיגוד העובדים הסוציאליים.

הוועדה שמעה, כי מספר הבטלי מועסקים במשק גדל ב-1990 מכ-144,000 ברבע הראשון של השנה, ל-168,000 ברבע השני — כ-10% מכוח העבודה. ברבע השלישי של השנה עמד שיעור הבטלי-מועסקים על 148,000 — כ-9% מכוח העבודה. זאת לעומת 140,000 בלתי מועסקים ב-1989. כמחצית ממספר הבטלי מועסקים ב-1990 היו נשים; שיעור הנשים הבטלי מועסקות מכלל הנשים בכוח העבודה הגיע ל-12.6%. שיעור הגברים הבטלי מועסקים מכלל הגברים בכוח העבודה הגיע ל-8.4%.

מספר דורשי העבודה במשק בחודש ינואר 1991 הגיע לכ-109,000, בהם כ-14,000 אקדמאים. זאת לעומת 95,000 בחודש המקביל אשתקד — גידול של 15%. מספר האישיורים לרמי אבטלה בינואר 1991 הגיע ל-53,600 — גידול של 60% לעומת השנה הקודמת. מספר מקבלי הבטחת הכנסה גדל בשנה האחרונה ב-15%. מספר ההזמנות לעובדים בינואר 1991 עמד על 30,000. שיעור מקבלי דמי אבטלה במוקד אבטלה קשה כמו ערד, הגיע בסוף 1990 ל-14%; במקומות אחרים — כמו מגדלי-העמק, אור-עקיבא וירוחם — הגיע שיעור מקבלי דמי אבטלה לכ-9%. במקדמי אבטלה כינוניים — כרמיאל, נצרת-עלית, באר-שבע ודימונה, עומד שיעור מקבלי דמי אבטלה על 7% — 9%. בחודש ינואר 1991 נרשמו 2,600 סרבי עבודה, לעומת 2,900 בדצמבר 1990 ו-3,000 סרבים בחודש המקביל אשתקד.

מספר דורשי העבודה מקרב העולים החדשים גדל מדי חודש בכ-10,000; 50% מהם בעלי מקצועות אקדמאיים. כ-20,000 מהם מהגדרים. מספר המובטלים מקרב העולים החדשים הגיע בינואר 1991 ל-7,000, וצפוי להגיע בשנה הבאה עד 20,000.

הוועדה שמעה בדאגה על כוונות האוצר לפגוע בשכר המינימום כדרך לפתרון המצוקה הכלכלית במשק. הוועדה שמעה על ההחלטה לייבא 3,000 פועלי בניין זרים כדי להחיש עבודות בנייה בארץ, ועל כוונת שר הבינוי והשיכון להגדיל את המספר ב-10,000 עובדים זרים נוספים.

הוועדה שמעה על ביטול התקנה בדבר תשלום מענק בשיעור מחצית מרמי האבטלה לחייל משוחרר ההולך לעבודה מועדפת. הוועדה שמעה כי בתקופת המענק הלכו 5,000 חיילים משוחררים לעבודות מועדפות, מהם 800 בבניין. ביטול המענק מניא חיילים משוחררים מלקבל עבודות בשכר מינימום.

בתום דיוניה הגיעה הוועדה למסקנות הבאות:

1. הוועדה קוראת לממשלה לפעול בדחיפות להפעלת

טו. מסקנות ועדת הכלכלה בנושא: ייבוא מוצרי תעשייה מחוץ-לארץ הפוגעים בייצור המקומי

בועדה נטען, כי בעוד שלהסכמי השוק המשותף ניתנו 17 שנות הכנה והיערכות, הרי שלתחילת תהליך חשיפה טוטלית בישראל ממדינות שלישיות ניתן פרק זמן קצר, המגיע לכמה חודשים בלבד ולהשלמת התהליך חמש שנים בלבד.

לועדה נמסר על תנאים כלתי שווים כבר כיום, בתחרות בין התעשיין הישראלי עם עמיתו בעולם (בין היתר בגין עלויות הייצור — מסים למיניהם כדוגמת מס מעסיקים, הארנונה, מחירי האנרגיה, השכר, המימון, שער חליפין לא ריאלי, הפחתת ביטוח השער ליצואנים, מדיניות כלכלית לא ברורה ומשתנה, ומצב פוליטי שאינו תורם לעסקים ולהזמנות).

כמו כן הובע החשש, כי מנהלים וחברות יצרניות במשק יעברו הסבה מיצרנים לייבואנים, תוך ניצול התשתיות והקשרים הבין-לאומיים שלהם, דבר שיפגע בעובדים ויגרום לפיטורים עובדים.

הייבוא מהמזרח הרחוק נמצא בעלייה משמעותית, אם 17 בינואר 1989 ועד 30 בספטמבר 1989 הסתכם הייבוא ב-9 מיליארדים ו-717 מיליון דולר, ובאותה תקופה, בשנת 1990, גדל הייבוא ל-10 מיליארדים ו-943 מיליון דולר, כלומר עלייה של 12.5%, הרי שהייבוא מהמזרח הרחוק, שהסתכם בשנה הקודמת ב-570 מיליון דולר, הגיע השנה ל-735 מיליון דולר — גידול ב-28%.

הוועדה עמדה על חילוקי הדעות בנושא חשיפת הייצור המקומי לתחרות מיבוא בין המשרדים הנוגעים בדבר ובין השרים שבצוות השרים לחיקוי חקיקה כלכלית כשראשותו של המשפטים, שמונתה עליידי הממשלה. כמו כן נמסר לוועדה על ירכוחים עקרוניים בוועדת ארבעת השרים ועל הפרשנות של החלטת הממשלה מאוקטובר 1990.

בתום דיוניה הגיעה הוועדה למסקנות הבאות:

- ועדת הכלכלה תומכת בעקרונות ובמדיניות חשיפת המשק והתעשייה הישראלית לייבוא ולפתיחות בסחר הבין-לאומי. עם זאת, הוועדה בדעה, כי את החשיפה לייבוא יש לבצע בהדרגה, בצעדים מדודים ומוחשבים ובמשך כמה שנים.
- לנוכח מאות אלפי העולים המגיעים לישראל והגידול הצפוי בשיעור האבטלה, ההערכה היא, כי בסוף שנת 1991 יגיע שיעור האבטלה ל-13%, דהיינו ל-245,000 מובטלים. הוועדה בדעה, כי חשיפה מיידית ובלתי מבוקרת תביא לפיטורי עובדים ולכן טומנת בחובה סכנות חברתיות וכלכליות למשק. הוועדה מזהירה מפני השלכות הרסניות של חשיפה בלתי מבוקרת על מספר ענפים במשק ומהמחיר הכבד של קריסת מפעלים ופיטורי עובדים שיצטרפו למעגל האבטלה ומהזעזועים החברתיים הצפויים למשק ולחברה בישראל.
- הוועדה בדעה, כי כל עוד לא נוספו מקומות עבודה חדשים במשק לא הוקמו מפעלי תעשיות מתוחכמות ולא הוכנו מקורות תעסוקה אלטרנטיביים, יש צורך בניצול מקסימלי של החשית הקיימת בענפי התעשייה. כמו כן, יש להגדיל בתקופת הביניים ולהרחיב את ענפי התעשייה הקיימים, להאט ולבצע באופן מבוקר את תהליך החשיפה.
- הוועדה ממליצה לסיים תחילה את תהליך החשיפה מול ארצות-הברית ואירופה המערבית, לנהוג בהירות ולא

ביום י"א בכסליו התשנ"א, 29 בנובמבר 1990, העבירה הכנסת לוועדת הכלכלה את ההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמולוני, בנושא: ייבוא מוצרי תעשייה מחוץ-לארץ, הפוגעים בייצור המקומי."

הוועדה דנה בנושא בשלוש ישיבות: 10 בדצמבר 1990, 19 בדצמבר 1990, 8 בינואר 1991, בהשתתפות שר המשפטים, שר הכלכלה והתכנון, מנכ"ל משרד התעשייה והמסחר ונציגי משרדי האוצר, התעשייה והמסחר, הכלכלה והתכנון, העבודה והרווחה ובנק ישראל. השתתפו מנכ"ל התאחדות התעשיינים ונציגי התאחדות התעשיינים, הנהלות מפעלים ועדי עובדים, נציגי ההסתדרות הכללית ומועצות פועלים, נשיאות איגוד לשכות המסחר.

הוועדה קיימה סיור ב-6 בינואר 1991 במפעלי תעשייה שמוצריהם מוגדרים כ"רגילים" לחשיפה, כדי לבחון את נושא החשיפה במפעלים.

התעשייה והמשק בישראל חשופים כבר כמלואם לייבוא מארצות-הברית וממערב-אירופה, ואין חולק בין הגורמים המרכזיים במשק ביחס לנחיצות המשק הישראלי להיחשף לייבוא מתחרה.

הוועדה דנה בשאלת עיתוי החשיפה ורמת הפחתת ההגנה לנוכח המצב המיוחד שבו נותרה ישראל, הקולטת מאות אלפי עולים ושיעור האבטלה בה הגיע בשנת 1990 לכ-10%. הוועדה דנה בכוונה לחשוף את התעשייה למדינות שלישואל אין הסכמי סחר עמן וששכר העבודה בהן הוא מהממוכים ביותר, תנאי העבודה מחפירים ואיכות המוצרים ירודה.

התעשייה הישראלית וגם התעשיות במדינות מפותחות ועשירות בעולם, לרבות ארצות-הברית, מוגנת באמצעות סוגי הגנה מקובלים: הגנה מכסית, הגנה שאינה מכסית (תקינה וכד') הגנה אדמיניסטרטיבית (רשימות יבוא וכד') וסובסידיות בצורות עקיפות.

ב-14 באוקטובר 1990 החליטה ממשלת ישראל על הנהגת מדיניות חשיפת הייצור המקומי לתחרות מייבוא גם מארצות שלישיות, בין היתר נקבעו העקרונות של ביטול ההגבלות האדמיניסטרטיביות על היבוא והצורך ברשימות יבוא. שיעורי המס יופחתו עד לביטולם במשך חמש שנים, בשיעורים שווים בכל שנה, ודרישות התקינה לא יישמשו אמצעי למניעת יבוא מתחרה. לוועדה נמסר, כי הענפים העיקריים המוגנים כיום באמצעים אדמיניסטרטיביים הינם ענפי הטכסטיל, ההלבשה, ההנעלה, צינורות מתכת, זכוכית, כלי בית ומטבח, תרופות, מזון, תשומות לבנייה, נייר עץ וכד'. בענפים אלה מועסקים כיום כ-83,000 עובדים.

לוועדה הובהר, כי חשיפת ענפים אלה ונוספים תגרום לפיטורי עובדים ותיקים ולמניעת העסקת עולים חדשים במפעלים, אשר קלטו 80% מסך 12,000 העולים שנקלטו מינואר ועד ספטמבר 1990 במפעלי התעשייה. קיימים חילוקי דעות בשאלה, האם מספר המפוטרים כתוצאה מהחשיפה המיידית יגיע ל-75,000 בשלוש השנים הקרובות, או "רק" ל-20,000. חילוקי דעות המצביעים על כי לא נאספו נתונים נדרשים, לא נערכו בדיקות מפורטות ומעמיקות לכל ענף בתעשייה, וכן לא נבדקו השלכות התעסוקה והפיטורין הצפויים, בהתחשב בסיווג המפעלים, בהתאם למידת רגישותם ולמידת הפגיעה בתעסוקה באזורי פיתוח ובעיירות שעיקר התעסוקה בהן מבוססת על המפעל הסמוך להן, הצפוי לחשיפה.

הוועדה ממליצה להקצות למשרדים הנוגעים בדבר את התקציבים והכלים הדרושים ליישום סעיפי החוק.

הוועדה ממליצה שלא לוותר לחלוטין על כלי הרישוי להגנה בפני היבוא, לאפשר ליבואנים לייבא מוצרים כאמצעות רשיונות יבוא, ולהמשיך ברישוי המגביל לענפים מסוימים ובכללים שייקבעו.

11. הוועדה ממליצה שלא לוותר על מכשיר החקירה, ההולך ומותאם לתקן האירופי המתגבש לקראת 1992. התקן קובע קריטריונים ברורים למוצר מבחינת בטיחות, איכות, בריאות הגנת הצרכן וכיוצ"ב, התקן משמש אמצעי למניעת הצפת השוק המקומי במוצרים באיכות ירודה.

12. הוועדה ממליצה להעמיד לרשות המכס את הכלים המתאימים לשם אכיפת הפיקוח על מוצרי היבוא, וזאת על מנת להתגבר על כניסתם של מוצרים המגיעים מהמזרח הרחוק דרך ארצות השוק המשותף, תוך החלפת תעודות ובלי שהמכס יהיה מסוגל לאתר מקרים אלה, לאכוף את מקור המוצר, ולפקח על סימון נכון של מוצרים אלה.

13. הוועדה ממליצה שלא לחשוף את המשק בפני יבוא ממדינות ומחברות המחרימות או מפלות לרעה את היצוא הישראלי.

14. הוועדה ממליצה, כי בסיום תהליך החשיפה תישמר בכל מקרה הגנה מכסית מול המדינות השלישיות ברמה המקובלת בארצות המערב.

15. הוועדה ממליצה, כי תהליך הפחתת-המכסים ייפרש על פני 10–15 שנים, ויעשה שימוש במנגנון "המכס הקצוב".

16. הוועדה ממליצה לבטל בקצב מהיר את המיסוי על חומרי גלם שאינם מיוצרים בארץ.

17. הוועדה תומכת באימוץ כל אותן שיטות ההגנה המקובלות בארצות השוק האירופי ובארצות-הברית, להגנה על התוצרת המקומית שלהן.

18. הוועדה ממליצה לדחות את מועד התחלת החשיפה, אך לקבוע לטווח הארוך את החשיפה כיעד ולהודיע למפעלים קימים ולמשקיעים להיערך בטווח הרחוק בהתאם.

חבר הכנסת אברהם פורז מבקש, במקום הסיפא של סעיף 10: ההגנה על הייצור המקומי תיעשה כאמצעות מיסוי, ולא באמצעות צעדים אדמיניסטרטיביים כגון רשיונות יבוא.

במקום סעיף 11:

הוועדה ממליצה להשתמש במכשיר החקירה רק לצורך בקרה על איכות המוצר ולא לצורך אחר.

להאיץ את תהליך החשיפה מול הארצות השלישיות שבהן שכר העבודה זול, וכן לא מול ארצות מזרח-אירופאיות, שבהן טרם מקובלת הגישה של כלכלת שוק, ומערכת המחירים נקבעת באופן ריכוזי. תהליך החשיפה מול ארצות אלה יבוצע במסגרת הסכמים בילטרליים, אשר יבטיחו שמירה על עקרון ההדדיות בסחר, וישמשו מנוף לקידום היצוא הישראלי למדינות אלה.

5. הוועדה דורשת לאפשר למשרדי הממשלה המטפלים בנושא החשיפה לבצע את הסקרים הנדרשים ולהגיש נתונים רלבנטיים לגבי כל ענף תעשייתי — דבר שיאפשר לבצע מהלכים בהסתמך על נתונים ומסקנות אופרטיביות.

6. הוועדה דורשת להקים צוותים וועדות מקצועיות משותפות לממשלה, להתאחדות התעשיינים וההסתדרות הכללית, לענפי התעשייה השונים, כדי לבחון ולהכין תוכנית לכל ענף, לקבוע את פרק הזמן הדרוש כדי להגיע לחשיפה ובאילו תנאים, לבחון את הסיוע למפעלים הצפויים להינזק מהחשיפה, וכן להיערך להכשרת עובדים להסבה המקצועית הנדרשת.

7. הוועדה בדעה, כי החשיפה הינה חלק בלתי נפרד מתוכנית כלכלית ומצעדים כלכליים אחרים. ולכן לא ניתן לבצע את תוכנית החשיפה כמהלך בודד ומנותק ממהלך כולל בתחום המקרו-כלכלי.

8. הוועדה ממליצה שלא לעגן את עקרון חשיפת המשק ליבוא בחקיקה ראשית. זאת כדי לאפשר גמישות מרבית ומתן סמכויות לשרים לבחון את תגובת המשק ולעקוב בתאריכים קבועים מראש ברמה הענפית, ולקבל החלטות בהתאם, וכן לקבוע ולשנות שיעורי מכס ומסים אחרים בהתאם להתפתחויות בשווקים הבין-לאומיים ובמצב במשק הישראלי.

9. הוועדה ממליצה להקפיד על ביצוע ההנחיה של החשב הכללי באוצר, על-פי החלטת הממשלה, להעדיף תוצרת הארץ במשרדי הממשלה ולהרחיבה לכלל החברות הממשלתיות והגופים הסמוכים על תקציבים ממשלתיים, וכן להיערך למכצע הסברתי מקיף, כדי לשכנע את הצרכן הישראלי להעדיף מוצרים ישראליים.

הוועדה ממליצה לשקול אפשרות של חקיקת חוק "כחול-לבן", שחייב משרדי ממשלה, חברות ממשלתיות והגופים הסמוכים על תקציבים ממשלתיים להעדיף מוצרים מתוצרת הארץ. יצוין כי חקיקה דומה קיימת בכמה מדינות כגון, ארצות-הברית, זאת בכפוף להסכמים הבין-לאומיים.

10. לדעת הוועדה, אין פירושה של חשיפה תחרות פרועה עם יבוא, ללא כללים, ולכן הוועדה רושמת לפניו, כי הושלמה חקיקתו של חוק היטלי הסחר לשם הכטחת הגנה נגד יבוא בהיצף ולמניעת פגיעה בייצור המקומי.

טז. מסקנות ועדת הכלכלה בנושא: מתן רשיון לחברת תעופה נוספת

לקיום טיסות שגרתיות לאילת

הוועדה דנה בנושא בישיבתה מיום 11 ביוני 1990, שאליה הוזמנו נציגי משרד התחבורה, ראש מינהל התעופה האזרחית, נציגי משרד האוצר, ראש עיריית אילת, יושב-ראש מועצת המנהלים של "ארקיע" ומנכ"ל "ארקיע".

ביום 28 בפברואר 1990, העבירה מליאת הכנסת את הדין בהצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת גרעון גדות, בנושא: מתן רשיון לחברת תעופה נוספת לקיום טיסות שגרתיות לאילת.

ראש מינהל התעופה האזרחית מסר לוועדה, כי עמדת משרד התחבורה היא, שאין כיום מקום ואין הצדקה לקיומה של יותר מחברה אחת בקו זה. לדבריו, פתיחת הקו לתחרות תגרום בשלב הראשון לירידת מחירים תוך פגיעה משמעותית בכספיות וברמת השירות, ובשלב השני, לפי הניסיון הקיים בארצות-הברית, להתמוטטות אחת החברות או כולן תוך פגיעה בנוסעים. ניצול היצע המקומות בהשוואה ליכולת ייצור המקומות עומד על 62%, וניתן, תוך שמירה על רמת שירות נאותה, להגיע לכ-75%. לכן, ל"ארקיע" יש מרווח רב, המאפשר הגדלת התנועה ללא צורך בהגדלת התשתית.

לוועדה נמסר המסמך של משרד התחבורה בנושא מדיניות התעופה האזרחית של ישראל, הקובע:

"ברמת הביקוש הקיימת לטיסות לאילת אין מבחינה כלכלית מקום ליותר מאשר מוביל אחד בטיסות סדירות. אם יפעל בקו יותר ממוביל אחד, הרווחיות, הנמצאת כיום על גבול האיזון, תיעלם, וכתוצאה מכך ירד, בשל חוסר כדאיות, מספר הטיסות שיוצעו לציבור והמחירים יעלו. כל אלה עלולים לגרום להתמוטטות השירות. אפשרות אחרת היא, שעקב התחרות הפרועה ירדו המחירים לרמה כזו שכל החברות המתחרות תתמוטטנה. מסיבה זו המדיניות היא שלא ניתנים רישיונות לטיסות סדירות בקו העיקרי שבין מרכז הארץ לבין אילת, אלא למוביל אחד. המוביל שנקבע, בעיקר מסיבות היסטוריות. הוא חברת "ארקיע", שהיא כיום החברה הגדולה והמבוססת בתעופה הפנים-ארצית בישראל, ושהושקע בה הון רב כציוד חדש וככוח אדם המתאימים במיוחד לצורכי הקו.

חשוב לציין, כי הפנן האחר של העדפת "ארקיע" כאמור הוא החובות שהוטלו עליה, דהיינו להפעיל את הקו כן שיינתן שירות סדיר ואמין בכל ימות השנה במחירים סבירים כדי לענות על הביקוש. כמובן, חייבת החברה להפעיל גם קווים אחרים, בלתי רווחיים, שאחרת לא היה ניתן בהם שירות טיסות סדיר.

על מנת לסייע לאזורי פיתוח הרחוקים ממרכז-הארץ מוענקת לתושבי אותם אזורים סובסידיה ממשלתית, הניתנת כהשלמה של מחיר הטיסה הנמוך שאותו משלם התושב. מדובר בתושבי אילת ויישובי הערבה, לרבות תושבי מצפה-הרמון".

מנהל האגף לתכנון וכלכלה במשרד התחבורה אמר לוועדה, כי רק אם ישתנו התנאים ותוגדל משמעותית כמות הנוסעים, יש מקום לשקול כניסתה של חברה מתחרה. הוא מסר לוועדה, כי בימים הקרובים יוגש לשר התחבורה דוח הוועדה הבין-משרדית שבראשה הוא עומד, לבדיקת נושא התחרות בתעופה בקו תל-אביב-אילת.

נציג האוצר מסר, כי באוצר מאמינים שיש מקום לחברה נוספת בענף, בהשגחה מסיבית על נושא הבטיחות על-ידי הגורמים המפקחים. לדבריו, התחרות תשפר את רמת השירות ותאפשר טיסות ברמות שירות שונות, עם או בלי דיילים, עם או בלי ארוחות וכיוצא ב.

בתום דיוניה הגיעה הוועדה למסקנות הבאות:

1. הוועדה שמעה בסיפוק את הודעת ראש עיריית אילת, שיש שביעות רצון מלאה של התושבים באילת מהשירותים שונתנת חברת "ארקיע".
2. הוועדה קיבלה את חוות דעתם של נציגי משרד התחבורה, כי ברמת הביקוש הקיימת לטיסות לאילת אין

יושב-ראש מועצת המנהלים של "ארקיע" ומנכ"ל "ארקיע" מסרו לוועדה, כי "ארקיע" מספקת את כל הביקושים בכל קווי טיסותיה הפנים-ארציים, ובמיוחד ממרכז-הארץ לאילת ובחזרה. ל"ארקיע" יש כיום יכולת ייצור של 67,000 מקומות, היכול לענות על ביקושים גדולים בהרבה מאלה הקיימים היום. לפי התחזית, מספר הנוסעים הצפוי לשנת 1990 יגיע ל-420,000. זאת, כפועל יוצא של היצע חדרי בתי-מלון הקיימים כיום באילת ושירותי תיירות אחרים. רק ב-1995, בהתאם לתחזיות, צפוי גידול משמעותי במספר חדרי המלון באילת.

רמת השירות לנוסעים, הניתנת על-ידי "ארקיע", הינה גבוהה, ועומדת בכל סטנדרט עולמי מבחינת נוחות, סוג הציוד, ביטחון, אמינות, לוח זמני טיסות ועומדת בו. מחירי הטיסות לאילת וממנה הם מן הנמוכים בעולם. מבצעי המכירות לגורמים השונים הורידו את ממוצע מחירי כרטיס הטיסה ל-44 דולר לכיוון, שזה כ-35% מתחת למחיר הרשמי המפורסם, מאושר ומפוקח על-ידי משרד התחבורה והאוצר. "ארקיע" מסבסדת את תושבי אילת בכ-30% ממחיר הכרטיס. מהנתונים שהוצגו לוועדה, של השוואת מחירי הטיסות בישראל ומחירי הטיסות בארצות מערביות שונות באירופה ובארצות-הברית עולה, כי המחירים של חברת "ארקיע" זולים בעשרות אחוזים.

"ארקיע" הינה אחת החברות הראשונות אשר נמכרה כחברה כושלת לבעלות פרטית (הפרטה). כיום, 75% ממניותיה מצויים בידיים פרטיות, ו-25% בידי העובדים. החברה אינה נהנית מתמיכה ממשלתית וציבורית כלשהי. על יסוד הויכוח להפעלת כל הטיסות הסדירות הפנים-ארציות שניתן לחברה על-ידי משרד התחבורה, השקיעה החברה בציוד טיסה ובציוד קרקעי לתעופה הפנים-ארצית למעלה מ-30 מיליון דולר (ארצות-הברית), ולאחרונה כ-5 מיליון דולר במטוס "דאש-7" נוסף (ללא סיוע ממשלתי). תוכנית ההצטיידות של "ארקיע" לקראת שנות ה-90 כוללת החלפתם של ארבעת מטוסי ה"דאש-7" בארבעה מטוסים בעלי 72 מושבי נוסעים כל אחד, בהשקעה של 55 מיליון דולר. דבר שיאפשר יכולת ייצור של 1,100,000 מקומות כלומר, גידול של כ-40% בהיצע המקומות.

ל"ארקיע" יש תחרות מתמדת עם התחבורה הציבורית, היבשתית המסובסדת, עם כלי הרכב הפרטיים, עם מפעילים אחרים הרשאים על-פי דין לקיים טיסות שכר לאילת, ועם חברות תעופה זרות, לרבות "אל על", הטסות ישירות מתוך-לארץ לאילת. טיסות השכר גורמות ל"חסימת" בתי-המלון באילת בפני הנופש הישראלי ולהקפאה כמעט מוחלטת של נופשים ישראלים באילת בתקופת החורף. הדבר גורם לירידה בכמות הנוסעים ב"ארקיע" בהיקף של עשרות אלפי נוסעים בשנה. ל"ארקיע" קו אחד עם פוטנציאל מוגבל של נוסעים, ועליו פורסת החברה ופורסת 630 משפחות. החברה השקיעה בפיתוח הקו, בפיתוח הרגלי צריכה, בחיפוש אחר לקוחות. כמו כן השקיעה משאבי ענק בפרסום ובמערכות קידום מחירות. כל מפעיל נוסף לא יגדיל את שוק הלקוחות אלא יגוול מ"העוגה" הקיימת.

ראש עיריית אילת מסר לוועדה, כי תושבי אילת מקבלים מחברת "ארקיע" שירות אמין וטוב, וכי הם מרוצים מהשירותים שהחברה נותנת. כימים ראשון וחמישי, שבהם מגיעים הביקושים לשיא, נותנת החברה שירות טוב, ומקצה מטוסים נוספים, דבר המתאפשר בזכות הניהול הגמיש והפתוח.

העומד לרשותה, דבר המאפשר גידול במספר הנוסעים ללא צורך בשינוי התשתית המשקית המקצועית והארגונית הקיימת. לפי תוכנית ההצטיידות שהוצגה לוועדה, תהיה "ארקיע" מסוגלת לענות גם על הביקושים העתידיים.

5. הוועדה דורשת, כי חברת "ארקיע" תמשיך לשפר את רמת השירות ולשמור על רמת בטיחות גבוהה, ותוך התייעלות והשקעות בצידוד תביא גם לקיום רמת מחירים זולים, וכן להשקעה בצידוד ולהמשך ההתייעלות.

מקום ליותר מאשר מוביל אחד כטיסות סדירות, ורשמה לפניה את הודעת משרד התחבורה על מינוי ועדה על-ידי השר לבדיקת נושא התחרות בקו תל-אביב-אילת.

3. הוועדה דורשת ממשרד התחבורה להעביר אליה, לאחר שיסימו, את רוח הוועדה הבין-משרדית לבדיקת נושא התחרות בקו תל-אביב-אילת.

4. הוועדה הגיעה למסקנה, כי חברת "ארקיע" עונה על כל הביקושים הנוכחיים, וטרם מיצתה את הפוטנציאל